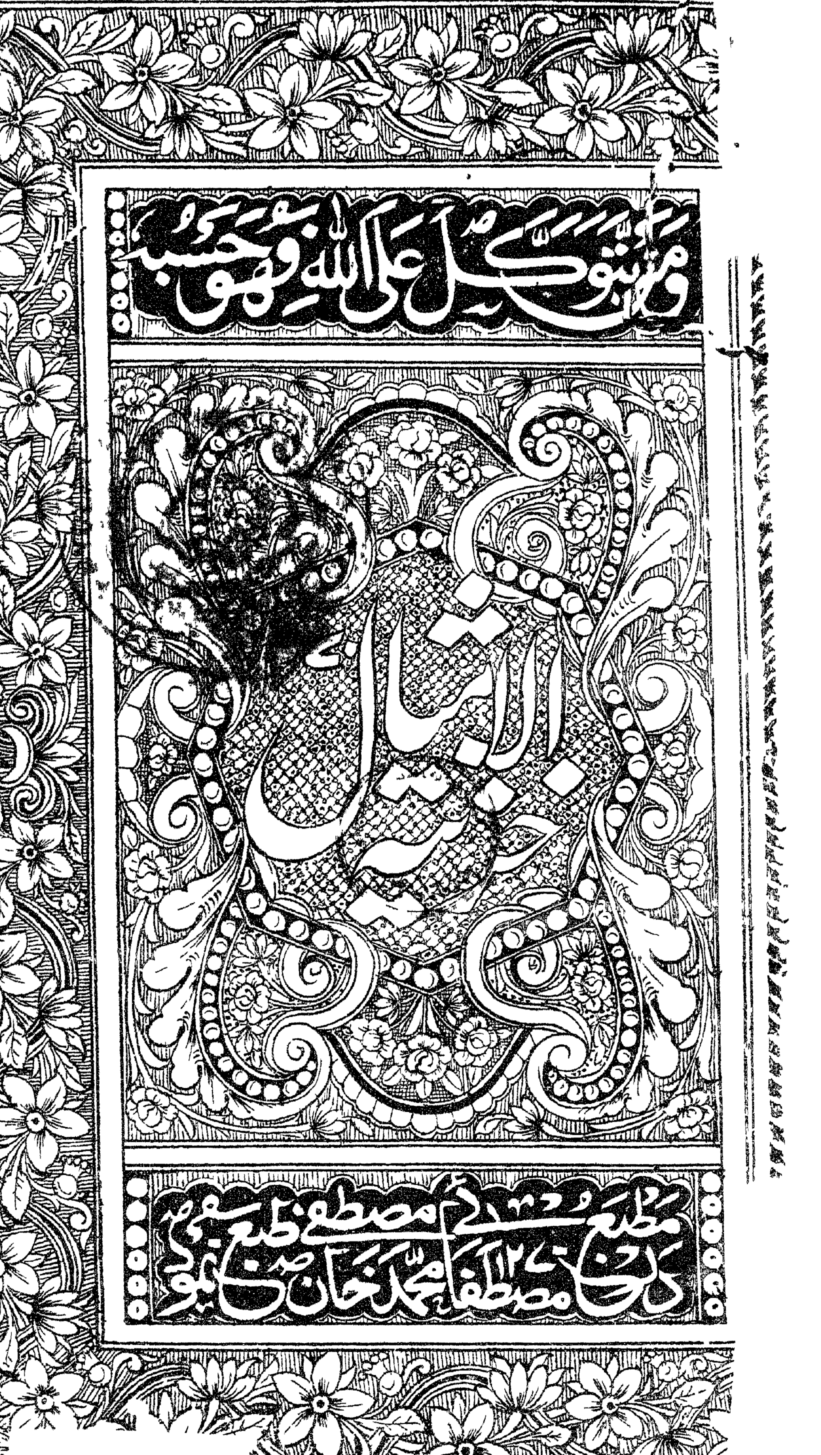
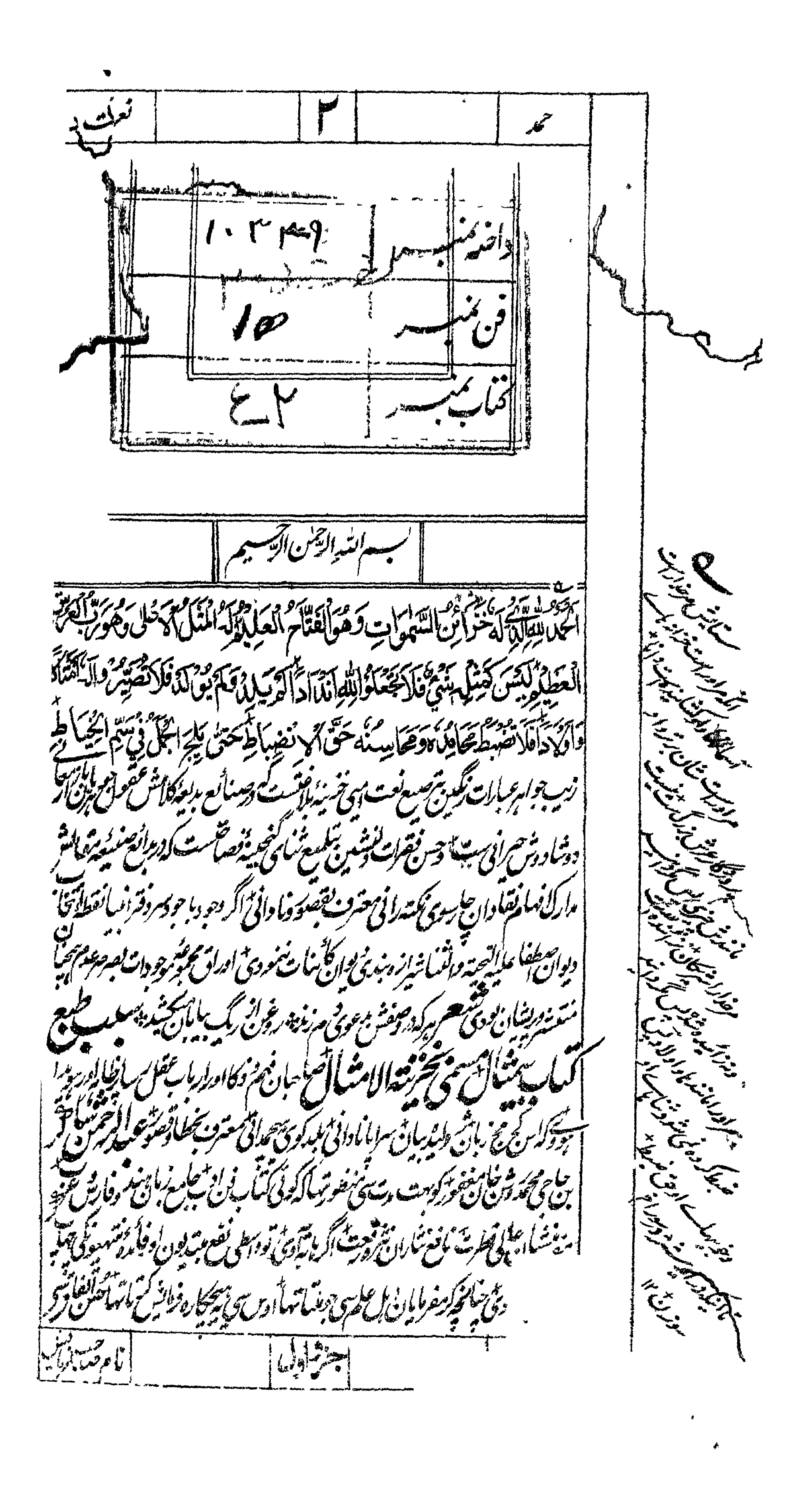

ومن یتوکل علی اللہ فھو حسبہ
الاقبال
مطبع مصطفائی
مصطفیٰ محمد خان صاحب

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الذی لہ خزائن السموات وهو الفتاح العلیم وله المثل الاعلی وهو رب العرش
العظیم لیس کمثله شیء فلا تجعلوا للہ اندادا لم یلد ولم یولد فلا نصیر و لا انداد
و لا اولاد فلا تضبط محامده و محاسنه حق الانضباط حتی یلج الجمل فی سم الخیاط
زیب جواہر عبارات رنگین ترصیع نعت میں خزینۂ بلاغت کے و صنائع بدیعہ کا نثر عقول جوہریان ارباب معانی
دوشادوش حیرانی سے ہے اور حسن فقرات دلنشین تلمیع ثنا کی گنجینۂ فصاحت ہے کہ در بدائع صنعیہ شہد الشعر
مدارک افہام نقادان چار سو کی نکتہ رانی معترف بقصور نادانی اگر وجود باجود سرور دفتر انبیا نقطۂ انتخاب
دیوان اصطفا علیہ التحیۃ والثنا شیرازہ بندی دیوان کائنات نہ ہوتی اوراق مجموعۂ موجودات بصرصر عدم ہمہ جا
منتشر و پریشان ہوتی شعر ہر کہ در صفتش ہمی عونی می زند چو غنچہ از رنگ بیابان بکشید سبب طبع
کتاب بیمثال مسمی بمخزنۃ الامثال صاحبان فہم و ذکا و ارباب عقل رسا پر ظاہر
ہو کہ اس ہیچمدان ہیچ زبان و الکن بیان سراپا نادانی بلکہ کورے سوادی معترف بخطا و قصور عبدالرحمن شاکر
بن حاجی محمد روشن خان مغفور کو بہت مدت سے منظور تھا کہ کوئی کتاب فن امثال جامع زبان ہندی و فارسی
منتشا عطائے حضرت نافع نثاران نثر و نعت اگر ہاتھ آوے تو وسیلہ نفع مبتدیوں اور فائدہ منتہیوں کی ہو
چنانچہ کرم فرمایان اہل علم سے جو بہتا تہا اور سے ہیچکارہ فرمائش کرتا تہا حسن اتفاق

ایک روز بخدمت صدر و بالا مصطفوی بدہ خاندان مرتضوی شرافت پناہ نجابت دستگاہ شفیقی مکرمی سیدی
و معظمی ... عنایات ازلی جناب سید **محسن علی صاحب** سلمہ اللہ تعالیٰ بملاقات ہوا تو اسے
اور ... ذکر کمالات و تصنیفات اپنی الد مبرور کا درمیان میں لائے طی بیان میں فرمایا
کہ ایک ... امثال جامع امثال عرب و فارس و ہند تصنیفات قبلہ گاہ مرحوم سے مسمی بہ
خزینۃ الامثال ایسا ہے کہ آج تک نظر نہیں آیا یہ سنتے ہی میں نہایت مشتاق ہوا
اور وعدہ اونکا یعنی گھڑی بھر کا بجہت فرط اضطراب کی نہایت شاق ہوا جب کتاب صورت نظر سے
تو ... نسخہ بادی ... پائی کمال علمی مصنف مرحوم کہ نام نامی اونکا سید **حسین شاہ** اور تخلص حقیقت اسکا
کتاب سے آشکار ہے ہمیشہ بعہدہ میر منشی ریاست سندھ سرفراز رہے علم اور فضل اونکا مشہور دیار ہے
ایسے کام اونسے نمایاں ظاہر ہوئے کہ آج تک اولاد اونکی اوس سرکار سے تنخواہ پاتی ہے تصنیف اونکی
آٹھ کتابیں ہیں یہ تیسری چھاپی جاتی ہے لیکن جو امثال عرب کتاب میں داخل تھیں اور سمجھنا اونکا
ہر ایک کو مشکل تھا خیال میں آیا کہ اگر انکا ترجمہ ہو جاوے تو بہ سہل وجہ سب کی سمجھ میں آوے اسواسطے
مافی الضمیر اپنا خدمت میں حضرت سند المحققین نحریر المدققین یکتای ماہران فنون عقلی یگانہ و اتقان علوم
نقلی ادیب بے بدل فلسفی فقیہ المثیل حکیم حکمت مصطفویہ متبع سنت سنیہ نبویہ لوذعی علمای روزگار
المعی کملای اعصار مورد فیوضات نامتناہی لم یزلی مولانا بالفضل و الکمال اولانا جناب مولانا
ابو البرکات رکن الدین محمد المشتہر مولوی **تراب علی** لا زالت شموس افاداتہ بازغۃ و ما برحت
اقمار افاضاتہ ساطعۃ عرض کیا جناب معظم الیہ بالقابہ نے حسب پذیرائی التماس اعراب اور ترجمہ اور مورد
استعمال امثال عرب لکھا بلکہ جس جا حل مطلب ترجمے سے بخوبی نہوا وہاں توضیح حاشیہ پر چڑھائی اور جو خلل پورے
کتاب میں تھی وہ بتحریر باقی کامل فرمائی حق یہ ہے وصف فضائل جناب معظم الیہ بالقابہ خارج وہم و خیال ہے تحصیل مثل اور تحریر
مورد استعمال کہ محال ہے اونکی کمالات سے وقفی کمال ہے اب مبتدیوں کو فائدہ عام ہوگا اور منتہیوں کو نفع تمام ہوگا جب
کتاب اسطرح سے طیار ہو پھر اسکو چھپوایا یعنی اسلئے دعاے مغفرت و مصنف اور مترجم و مصحح کی وسیلہ معقول بنا اب امید
مجھے مولف سے یہ کہ جب اس سے فائدہ اوٹھاویں مصنف و مترجم اور اتھر و جو لوگ کہ سعی میں ... دعاے خیر یاد فرمائیں خطبہ از مصنف

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی تنزه عن سمات النقص وتعالی وله العزة والعظمة و
ستایش مر خدای راست که پاک شد از نشانهای نقصان و برتر شد و مر او راست غلبه و بزرگی و
الکبریاء والمثل الاعلی علی ما خص الناس من بین خلقه بالتکلیف
بزرگی و شان بلند بر آنچه خاص کرد مردمان را از میان مخلوق خود بتکلیف
ولم یکلف نفسا الا طوقها وضرب لهم الامثال ولم یستحی
و تکلیف نداد جانی را مگر بقدر طاقت وی و بیان کرد برای او شان داستانها را و شرم نکرد
ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها فوعد للذین استجابوا
از آنکه بزند داستانی پشه و بالاتر از ان پس نوید داد برای آنانکه قبول کردند
له حسن المآب واوعد لمن لم یستجیبوا له بسوء العذاب
مر او را نیک بازگشت را و ترسانید مر آنانرا که قبول نکردند مر او را بعذاب بد

پس از حمد چنین معبودی که بی شبه و بیمثال ست هنگام نعت رسولی ست که مثلش نیز بیرون
از عالم خیال ست رباعی آن خواجه که قرب حق بود مایهٔ او معراج بود پست ترین
پایهٔ او بی خط و زده بر همه ادیان خط نسخ بی سایه و کائنات در سایهٔ او صلی الله
علیه وآله واصحابه وسلم اب بعد حمد و نعت کی محشی متن ہذا محمد انی مترجم رسائل
نادانی بندهٔ نامه سیاه حسین شاه متخلص بحقیقت عفا الله تعالی عن سیئاته
فی یوم القیمة صاحبان سخن کی خدمت مین ملتمس ہی کہ ایک روز غریب خانی مین
مجمع اون دوستان موافق اور یاران صادق کا مانند عقد پروین و پیرن کی تہا جو ہر ایک
اون مین سی سخن فہمی و نکتہ شناسی بذلہ گوئی و لطیفہ سنجی مین ضرب المثل اہل سخن کا تہا

شب بشکل بلبل نغمہ سرا اور طوطی شکرین نوا کی چہچہی رہی تہی اور باہم چرچا ہر ایک فن کا اور
تذکرہ شعر و سخن کا کر رہی تہی اتفاقاً بر سبیل مذکور ذکر امثال کا درمیان آیا سب لی یک زبان
ہو کر بندہ کو فرمایا کہ دفتر کی دفتر انواع علوم سی آراستہ ہین اور اقسام فنون سی پیراستہ
مگر ایسی کتاب کہ جو مجمع امثال ہو نظر نہین آئی اگر تو ہمارے پاس خاطر سی موافق اس مثل کی کہ پکا
تماش کچہہ کیا کر امثال پریشان کو جمع کری تو خالی لطف اور فایدی سی نہوگا ہر چند بندہ اپنی
تئین مرد اس میدان کا نجانتا تہا لیکن دوستون کی کہنی سی اس وادی پر خطر مین گامزن ہوا
اور بعونہ تعالی بہت سی محنت اور مشقت کر کی ایک مدت مدید اور عرصہ بعید مین امثال
(بہمہ داد تعالے)
عربی و فارسی اور ہندی کو کہ زبان زد خواص و عوام کی تہین جمع کین اور ہر مثل کو مواضع
اور مواقع لائقہ مین مانند دانون سبحہ لآلی کی منتظم اور منسلک کر کی موسوم بہ **خزینۃ الامثال**
کیا تو بہلا جو لانگاہ سخن سنجی مین پانچون سوارون مین شامل ہون اور لہو لگا کر شہیدون مین
داخل امیدوار جناب باری سی یہ ہی کہ اس نسخہ بی نظیر کو مقبول خاطر اہل سخن کا کری نہ ہدف
تیر ملامت عیب جویان طعنہ زن کا **فائدہ** اب اتنا معلوم کیا چاہیی کہ بنا اس خزانہ
عامرہ کی بہ ترتیب حروف تہجی اکتیس خزینی پر ہوئی اور بنا ہر خزینی کی کئی گنجینی پر اور لکہنی
مین کہاوتون کی رعایت دوسری بلکہ تیسری حرف کی بہی واسطی سہولت نکال لینی مثل
مطلوب کی کی گئی مثلاً یہ مثل اختلاط زیادہ بر آشنائی باعتبار دوسری حرف کی الف اور
خی کی ساتہہ لکہی گئی اور اس کہاوت کو کہ ایک تو میان تہی ہی تہی اور دوسری کہائی
بہنگ الف مع الیا کی مقام پر لکہا اور اول جب مثل عربی کی کہ الف لام تعریف ہی مثلاً
یہ مثل کہ اَلْمَکْتُوْبُ نِصْفُ المُلاقَاۃِ حرف میم مین اوسکو لکہا نہ حرف الف
مین اسیطرح سب کہاوتون پر قیاس کیا چاہیی اب یہہ بہی دریافت کرنا ضروری ہی کہ
مثل کیا ہی مثل وہ ہی کہ جس سی احوال گذشتہ معلوم ہوتا ہی کہ اوس کہاوت کو کسی وقت

ظاہر ہونی کسی حادثہ کی یا واسطی مثال دینی ایک حال کی ساتھہ حال دوسری کی ایک لطف وغرابت کی ساتھہ وضع کیا ہو تو جس وقت ویسا ہی حادثہ ظاہر ہو اوس مثل کو کہنی تا دانوں کو شی مخیل محقق ہو جاوی اور متوہم بصورت متیقن کی نظر آوی یا غائب بہ شاہد کی دکہاوی اور کچہہ پردہ حقیقت مین اوس چیز کی نرہی اور اگر ساتھہ موقع کی کسی کوئی کہاوت درج کی جائی تو کلام کا کلام ایک خوبی اور رنگینی لطافت اور ملاحت بہم پہنچاتی کہ سلف کی لوگ کہتی ہین اَلْمَثَلُ فِی الْکَلَامِ کَالْمِلْحِ فِی الطَّعَامِ یعنی کہاوت کلام مین جیسی نمک ہی طعام مین **خزینۂ اوّل** در امثال الف مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اوّل در امثال عربیہ

آخُوْكَ اَمِ الذِّئْبُ + اٰخِرُ الدَّوَاءِ الْكَيُّ + اُخُذِ الْبَرِیَّ حَتّٰی یَقَعَ

ایا برادر تست گرگ + پسین علاج داغ ست + میگیرم بی عیب تا انکہ واقع شود

اَلنَّطَفُ + اٰفَةُ الْجَمَالِ الْبُخْلُ + اٰفَةُ الْمَرْءِ خُلْفُ الْمَوْعُوْدِ + اٰفَةُ الْمُلُوْكِ

آلودگی بعیب + آفت خوبی صورت تباہی عنا ست + آفت مرد خلاف کردن وعدہ است + آفت بادشاہان

سُوْءُ السِّیْرَةِ + اٰفَةُ الْوُزَرَاءِ خُبْثُ السِّیْرَةِ + اٰفَةُ الرَّعِیَّةِ مُفَارَقَةُ الطَّاعَةِ

بدی عادت ست + آفت وزیران پلیدی عادت ست + آفت رعیت جدا شدن طاعت ست +

اٰفَةُ الْعُلَمَاءِ حُبُّ الرِّیَاسَةِ + اٰفَةُ الزُّعَمَاءِ ضُعْفُ السِّیَاسَةِ + اٰفَةُ الرِّیَاسَةِ

آفت عالمان دوست داشتن سرداری ست + آفت نگاہدارندگان سستی رعیت داری ست + آفت مہتری

ضُعْفُ السِّیَاسَةِ + اٰفَةُ الْقُضَاةِ شِدَّةُ الطَّمَعِ + اٰفَةُ الْعُدُوْلِ قِلَّةُ

سستی رعیت داری ست + آفت قاضیان امید سخت ست + آفت عادلان کمی

...و + آفَةُ الجُندِ مُخَالَفَةُ القَادَةِ + آفَةُ الكِرَامِ مُجَاوَرَةُ اللِّئَامِ +

...ت + آفت لشکر مخالفت کشنده هاست + آفت جوانمردان همسائگی بخیلانست +

...ة البعيد...م النِّسيَانُ + آفَةُ الاِحسَانِ المَنُّ + آفَةُ المُذنِبِ حُسنُ

...بيرون ... فراموشی است + آفت احسان منت نهادنست + آفت گنهگار خوش...

...ظن + آلَفُ مِن غُرَابِ عُقدَةٍ + آلَفُ مِن حَمَامِ الحَرَمِ + آمَنُ

...گمانست + دوستی گیرنده ترست از زاغ نخلستان + دوستی گیرنده ترست از کبوتر حرم + بی بیم تر

مِن حَمَامِ مَكَّةَ + الآنَ حَصحَصَ الحَقُّ + الآنَ كَمَا كَانَ + الآنَ قَد نَدِمتَ

از کبوتر مکه + اکنون هویدا شد حق از باطل + اکنون چنانکه بود + اکنون که پشیمان شدی

وَمَا يَنفَعُ النَّدَمُ + أَبخَلُ مِن مَادِرٍ + ابدَأهُم بِالصُّرَاخِ

وحال آنکه نفع نمیدهد پشیمانی + بخیل ترست از مادر + ابتدا کن ایشان را بآواز سخت

يَفِرُّوا + أَبرَدُ مِن ثَلجٍ + أَبرَدُ مِن عَضرَسٍ + أَبرَدُ مِن عَبقُرٍ + أَبرَدُ

خواهند گریخت + سردتر از برف + سردتر از یخ بچه + سردتر از تگرگ سرما + خنک تر

مِن قِرَّةٍ + أَبرَدُ مِن مَاءِ هَمَدَانَ + أَبرَزُ مِن قِشرَةٍ + أَبَرُّ مِن عَملَسٍ + أَبرَمَا

از خشکی چشم + سردتر از آب همدان + ظاهرتر از پوست + نیکوتر از عملس + آیا ...

قَرُونًا + أَبصَرُ مِن كَلبٍ + أَبطَأُ مِن فِندٍ + أَبلَغُ مِن سَحبَانَ

بخیل خورنده دو خرما + بیناتر از سگ + آهسته تر از کوه بزرگ + بلیغ تر از سحبان +

أَبلَغُ مِن قُسٍّ + ابنُ الفَقِيهِ نِصفُ الفَقِيهِ + ابنُكَ ابنُ بُوحِكَ +

بلیغ تر از قس + پسر فقیه نیمه فقیه است + پسر تو پسر ذات تست +

أَتبِعِ السَّيِّئَاتِ بِالحَسَنَاتِ + أَتبِعِ السَّيِّئَةَ الحَسَنَةَ تَمحُهَا +

پس روی کن بدیها را بنکوئیها + پس روی کن بدی را به نکوئی محو کند نکوئی بدی را +

اتتك بخائن رجلاه * اتخذ الليل جملا تدرك * اتخذوه

آمد ترا خیانت کننده هر دو پای او * بگیر شب را اشتر تا خواهی دریابی * بگیرید او را

فعيل الحاجات * اترك وافرح * اتعب من رائض مهر * اتقوا

شتر جوان حاجتها * بگذار و خوش باش * مانده تر از ریاضت کننده بچه اسپ * پرهیز کنید

مواضع التهم * اتميميا مرة وقيسيا اخرى * ايتم من

از جایهای تهمتها * آیا تمیمی یکبار و قیسی بار دیگر * بیمثال تر از

المرقش * اثبت من اصم راس * اثقل من الكانون

مرقش * ثابت تر از کر سر سنگ * گران تر از کانون *

اثقل من نهلان * اثقل من هيضة * اثقل من رقيب بين

گران تر از نهلان * گران تر از هیضه * گران تر از نگهبان میان

محبين * اجبن من صافر * اجبن من صفرد * اجبن من

دو دوست * بددل تر از صافر * بددل تر از صفرد * بددل تر از

المنزوف ضرطا * اجدى من تفاريق العصا * اجرئ بعجرائيه

[illegible] نافع تر از تفاریق چوب دستی * پاداش ده [illegible] خود

وبجريه احرا او ابتغي النوافل * اجع كلبك يتبعك * اجلب

و کارهای [illegible] خود * آیا متاع من [illegible] غنیمتها را * گرسنه دار سگ خود تا از پس تو آید * کشنده تر

بالركب وبني مجيد * اجل النوال ما وصل قبل السؤال * اجمل

بیشتر سواران و بنی مجید * بزرگتر بخشش چیزیست که پیوندد پیش از سوال * بزرگتر

من ذي العمامة * اجناؤها ابناؤها * اجود من حاتم * اجوع من هرم *

از صاحب دستار * گناه کنندگان آن سرای [illegible] بنا کنندگان [illegible] * [illegible] از هرم *

اجهل الناس من قل صوابه وكثر اعجابه * احب الناس من اخذ

نادان‌ترین مردمان کسیست که کم باشد درستی او و بسیار باشد خودبینی او * دوست‌تر مردمان کسیست که بگیرد

بغير حق واعطى غير مستحق * احب للناس ما تحب لنفسك

بدون حق و بدهد غیر مستحق را * دوست دار برای مردمان آنچه دوست میداری برای خود

احد لياليك فهيسي هيسي * احدى حظيات لقمان * احرص

یکی از شبهای تو پس فتن فتن * یکی از تیرهای بی‌پیکان لقمان * حریص‌تر

من نمل * احر من الجمر * احر من دمع المقلات * احزم من الحرباء

از مورچه * گرم‌تر از شرارهای آتش * گرم‌تر از اشک سیاهی‌چون چشم * هوشیارتر از آفتاب‌پرست

احزم من قرلى * احسن كما احسن الله اليك * احسن الى

هوشیارتر از قرلی * نکوئی کن چنانکه نکوئی کرد خدا بجانب تو * نکوئی کن بسوی

المسيء تسده * احسن من النار * احسن الاشياء كلام

بدی کننده سردار او خواهی شد * نیکوتر از آتش * نیکوتر چیزها سخن

صحيح من لسان فصيح في وجه صبيح * الاحسان صنيعة

صحیح است از زبان فصیح در روی خوب * نکوئی کردن هنر

الانسان * الاحسان يقطع اللسان * احشفا وسوء كيلة

انسانست * نکوئی کردن می‌برد زبان را * آیا بدترین خرما و بد پیمانه را

احشك وتروثني * احق الخيل بالركض المعار * احمر

گیاه خشک میدهم ترا و سرگین میدهی مرا * سزاوارتر اسپان برای تاختن اسپ عاریتست * خوارتر

من قلامة * احلب حلبا لك شطره * احمق من هبنقة * احمق

از چرکینی اندام * بدوش دوشیدنی برای تست نصف آن * بی‌عقل‌تر از هبنقه * کول‌تر

مِن حَجّي + اَحمقُ مِن حَمِيدة + اَحمقُ مِن دُغَة + اَحمقُ مِن رِجلة + اَحمقُ

از جحی + گول تر از حمیده + گول تر از دغه + بی عقل تر از کره خرفه + احمق تر

مِن جَهیزة + اَحمقُ ما يَتوجّه + اَحمقُ مِن لَابِسِ تُبّانٍ ... اَبکَی مِن

از جهیزه + گول تر ست که بجوبی ... + بی عقل تر از کسیکه بینی فشارد ... خورد

الاَحمقُ مِن قَطَعَهُ العُجبُ عَنِ الاِستِشارةِ وَالاِستِبدادِ

احمق کسیکه ... از مشورت خواستن ... تفرد

عَنِ الاِستِخارَة + اَحمی مِن مُجیرِ الظَّعن + اَحناکَها مُجاشِعُها + اَحن

از نیکوئی خواستن + نگاهدارنده تر از پاداشش ... گرد اگر ... ان

مِن شارِف + اَحیَرُ مِن بَقّة فی حُقّة + اَخبَثَ نَقلُهُ + اِختلَطَ الخاثِر

از ناقه کلان سال + حیران تر از پشه در حقه + ... آمیخت شیر ...

بِالزُّبادِ + اِختلَطَ الحابِلُ وَالنّابِلُ + اِختلَطَ المَرعیُّ بِالهَمَلِ + اَخذ

با شیر ... آمیخت ... آمیخت ... ند

مِن ضَبٍّ + اَخذَ البَریءَ بِالجَریءِ + اَخذَ الغَریمَ بِفَضلِ ثَوب

از سوسمار + گرفت بی گناه را عوض ... گرفت قرضدار را ... جامه

المُعسِر + الاَخذُ سَریطٌ وَالقَضاءُ ضَریطٌ + اِخراجُ العَینِ

در ... + وقت گرفتن ... + بیرون آوردن چشم

عَلَی المَدخَلِ اَسهَلُ مِن جَرحِ العَینِ فی غَیرِ المَدخَلِ + اَخرَق

بر مدخل آسان تر ست از خسته کردن چشم در غیر مدخل + گول تر

مِن صَبیٍّ + اَخرَقُ مِن حَمامة + اَخرَقُ مِن حَمّالَةِ الحَطَب + اَخزی

از کودک + گول تر از کبوتر + ... از زن وارنده هیزم + رسوا تر

مِنْ هَنَاتِ النَّجَبِیْنِ + اَخْشَنُ مِنْ لِیْفَةٍ + اَخْطَأَتْ اِسْتُهُ الْحُفْرَةَ

از ترّهات صاحب و هشک حین + درشت تر از پارهٔ پوست خرما + خطا کرد مقعدش مغاک را

الْاَخِ + اِخْفَاءُ الشَّدَائِدِ مِنَ الْمُرُوَّةِ + اَخْلٰی مِنْ جَوْفِ حِمَارٍ

برادر + پنهان داشتن سختیها از جوانمردیست + تهی تر از جوف حمار

اَخْلَفُ مِنْ شَرَابِ الْكَمُّوْنِ + اَخْلَفُ مِنْ عُرْقُوْبٍ + الْاَخْلَاقُ

وعده بوی گیرنده تر از نوشیدن زیره + خلاف عهد کننده تر از عرقوب + خلقها

كُنُوْزُ الْاَرْزَاقِ + اَخْنَثُ مِنْ دَلَالٍ + اِخْوَانُ هٰذَا الزَّمَانِ

گنجهای روزیهاست + سست تر از دلال + برادران این زمان

جَوَاسِيْسُ الْعُيُوْبِ + اَخُوْكَ مَنْ وَاسَاكَ فِي الشِّدَّةِ + اَخُوْكَ

جویندگان عیبها اند + برادر تو کسیست که غمخواری تو کند در سختی + برادر تو

مَنْ وَاسَاكَ فِي النَّشَبِ لَا مَنْ سَاوَاكَ فِي النَّسَبِ + اَخُوْكَ مَنْ

کسیست که حسن سلوک کند بتو در مال نه کسیکه همسری تو کند در نسب + برادر تو کسی

صَدَقَكَ لَا مَنْ صَدَّقَكَ + اَخْيَلُ مِنْ مُذَالَةٍ + اَخْيَبُ صَفْقَةً

که راست کند ترا نه کسیکه راست گو دارد ترا + متکبر تر از مذاله + نومید تر از روی صفقه

مِنْ شَيْخِ مَهْوٍ + اَدَاءُ الدَّيْنِ مِنَ الدِّيْنِ + اَدَبُ الْمَرْءِ خَيْرٌ مِنْ

از پیر مهو + ادا کردن قرض از دین است + ادب مرد بهتر است از

ذَهَبِهٖ + اَدْرِكْنِيْ وَلَوْ بِاَحَدِ الْمَغْرُوْیَیْنِ + اُدْعُ اِلٰى طَعَامِكَ

زر او + دریاب مرا اگرچه بیکی از دو تیر باشد + بخوان بسوی طعام خود

مَنْ يَدْعُوْ اِلٰى جَفَائِكَ + اِدْفَعِ الشَّرَّ بِعُوْدٍ اَوْ عَمُوْدٍ + اَدَقُّ مِنْ

کسی که میخواند بسوی بدی کردن ترا + دور کن بدی را بباز گشتن یا بستون خانه + باریکتر از

خيط باطل + إذا أتاكم كريم قوم فأكرموه + إذا انتهى الأمر

سراب + وقتیکه بیاید شما را عزیز قوم پس گرامی کنید او را + وقتیکه بغایت رسد امر

إلى الكمال عاد إلى الزوال + إذا انتهت المدة لم ينفع العدة

بسوی کمال بازگردد بسوی نقصان + وقتیکه بغایت رسد مدت نفع نکند سامان +

إذا أدبر الدهر عن قوم كفى عدوهم + إذا ألقيت جلباب

چون پشت دهد زمانه از قومی کفایت کند دشمن آن قوم + وقتیکه افگندی چادر

الحياء فقل ما شئت + إذا أرخص شاصيا فارقع يدا + إذا افتقر

شرم را پس بگو آنچه خواهی + وقتیکه غالب شوی شاصی را پس بردار دست را + چون محتاج

اليهودي نظر في حساب العتيق + إذا اصطلح السنور والفأر

یهودی نگرد در حساب مال + وقتیکه مصالحه کنند گربه و موش

دكان البقال + إذا استبد الإنسان برأيه عميت عليه المراشد +

دوکان بقال + چون مستقل شود آدمی بخرد خود پوشیده شود بروی میان راهها

إذا اصطنعت المعروف فاستره + إذا اصطنع إليك فانشره

چون نکوئی کنی مرد مشهور را پس بپوش او را + وقتیکه نکوئی کرده شود بسوی تو پس مشهور کن او را

إذا أراد الله شيئا هيأ أسبابه + إذا استشرت الجاهل

هرگاه بخواهد خدا چیزی را پس آماده کند اسباب او را + هرگاه مشورت خواهی از جاهل

اختار لك الباطل + إذا بلغت بالستين فاقتل بالسكين +

اختیار کند برای تو ناحق را + چون برسد بشصت پس بکش به کارد +

إذا تكرر تقرر + إذا تم أمر بدا نقصه + إذا تم العقل نقص

چون مکرر شود قرار گیرد + هرگاه تمام شود امری ظاهر شود نقصان او + چون کامل شود عقل کم شود

الکلام * اذا تمّ الفقر فهو الله * اذا تخاصم السارقان

کلام * چون کامل شود فقر پس آن خدا است * چون باهم جنگ کنند دو دزد

ظهر المسروق * اذا تغیّر السلطان تغیّر الزمان * اذا جاء القضاء

ظاہر شود دزدیده * چون متغیر شود پادشاه متغیر گردد زمانه * چون بیاید قضا

عمی البصر * اذا جاء اجلهم لا یستاخرون ساعة ولا یستقدمون

نابینا شود بینائی * وقتیکه بیاید میعاد ایشان تاخیر نکنند یکساعت و نه سبقت کنند

اذا جاء الضفدع البیر منیّة یعتصم بحبل الحیّة * اذا جاء

چون بیاید برای غوک چاه مرگ چنگ در زند بر رسن مار * چون بیاید

اجل البعیر حام حول البیر * اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال *

مرگ شتر بر گردد گرد چاه * چون بیاید احتمال باطل شود دلیل *

اذا جاءت الحین جاءت العین * اذا حاق القضاء ضاق

چون بیاید ہلاکی بیاید چشم * چون فرود آید قضا تنگ گردد

الفضاء * اذا حلّت المقادیر ضلّت التدابیر * اذا حمل علی الثور

جای فراخ * چون فرود آید اندازها ضائع شود تدبیرها * چون برداشته شود بر ثور

عقد الثریّا جدید بنطاق الجوزاء السرطان * اذا خرج الحیّة

گره ثریا لائق است بکمربند جوزاء سرطان * چون بیرون آید مار

من حجر قتلت بالحجر * اذا ذکرت الذیب فاعدّ له القضیب *

از سوراخ کشته شود بسنگ * چون ذکر کرده شوی گرگ را پس آماده کن برای او چوب را *

اذا ذهب الحیاء حلّ البلاء * اذا ذهب الوفاء نزل البلاء

چون برود شرم فرود آید مصیبت * وقتیکه برود وفا نازل شود مصیبت *

عادت کنید بحفظ آنچه ... (handwritten margin notes)

إِذَا زَلَّ الْعَالِمُ زَلَّ بِزَلَّتِهِ الْعَالَمُ + إِذَا سَادَ اللِّئَامُ بَادَ الْكِرَامُ

چون بلغزد عالم بلغزد بلغزش او جهان + چون سردار شوند ناکسان هلاک گردند کریمان +

إِذَا سَادَ السَّفِلُ خَابَ الْأَمَلُ + إِذَا سَمِعْتَ بِسُرَى الْقَيْنِ فَاعْلَمْ

چون مهتر شوند ناکسان نومید گردد امید + چون بشنوی در شب رفتن آهنگر را پس بدانکه

أَنَّهُ مُصْبِحٌ + إِذَا سَكَتَّ عَنْ جَاهِلٍ فَقَدْ أَوْسَعْتَهُ جَوَابًا وَأَوْجَعْتَهُ

تحقیق او بامداد کننده است + چون خاموش شدی از جاهل پس البته فراخ گردانیدی او را از روی جواب و دردناک گردانیدی

عِتَابًا + إِذَا ضَحِكَ الْقِرْدُ يَبْكِي اسْتُهُ + إِذَا ضَاقَ الْأَمْرُ اتَّسَعَ + إِذَا

از روی غصه + چون بخندد بوزنه بگرید کون او + چون تنگ شود امر فراخ شود + چون

طِرْتَ فَقَعْ قَرِيبًا + إِذَا طَلَعَ السُّهَيْلُ قُطِعَ السَّيْلُ + إِذَا عَزَّ

پرواز کردی پس بنشین قریب + چون طلوع کند سهیل بریده شود آب آن + چون غالب شود

أَخُوكَ فَهُنْ + إِذَا عُرِفَتِ الْحَوْبَةُ قُبِلَتِ التَّوْبَةُ + إِذَا فَاتَ الشَّرْطُ

برادر تو پس نرمی کن + چون شناخته شود گناه قبول کرده شود توبه + وقتیکه فوت شود شرط

فَاتَ الْمَشْرُوطُ + إِذَا قُلْتَ لَهُ زِنْ طَأْطَأَ رَأْسَهُ وَحَزَنَ + إِذَا قَلَّتِ

فوت گردد مشروط + چون بگفتی مر او را بسنج فرود کند سر خود را و غمگین شود + وقتیکه اندک شود

الْعُقُولُ كَثُرَتِ الْفُضُولُ + إِذَا قَامَتِ الْقِيَامَةُ تُعَدُّ الثَّوَابِتُ

عقلها زیاده شود بیهودگیها + چون قائم شود قیامت شمار کرده شود عملهای ثابت

شعر إِذَا كَانَ الْغُرَابُ دَلِيلَ قَوْمٍ ✤ سَيَهْدِيهِمْ طَرِيقَ

چون باشد زاغ رهنمای گروه ✤ نزدیک است که پیش کند آنها را راه

الْهَالِكِينَا ✤ إِذَا كُنْتَ كَذُوبًا فَكُنْ ذَكُورًا + إِذَا لَمْ تَجِدْ نِي

هلاک شوندگان ✤ وقتیکه شوی بسیار دروغگو پس باش نیکو یاد گیرنده + وقتیکه نیابی م ا

لَمْ تَجِبْنِي ٭ إِذَا لَمْ تَسْتَحِي فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ ٭ إِذَا لَمْ تَغْلِبْ فَاخْلُبْ

تازیانه نزنی مرا ٭ چون شرم نکنی پس بکن هرچه خواهی ٭ وقتیکه غالب نشوی پس فریب کن

إِذَا مَا الْقَارِظُ الْعَنَزِيُّ آبَا ٭ إِذَا مَا تَلْقَ مِنْ هَمٍّ فَحَاوِلْهَا وَنَاوِهَا

وقتیکه قارظ عنزی بازآید ٭ وقتیکه ملاقات کنی از اندوه پس قصد کن آنرا و دریاب آنرا

إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ٭ إِذَا مَاتَ الْاِعْتِصَامُ عَاشَ الْاِنْتِقَامُ

وقتیکه بگذرند بسوی لغو بگذرند در حالیکه کریم اند ٭ چون بمیرد چنگ زدن زندگانی کند عوض گرفتن

إِذَا مَكَرَ اللّٰهُ بِبَلْدَةٍ جَعَلَ حَاكِمَهَا قِرَدَةً ٭ إِذَا مَلَكَ الْأَرَاذِلُ

وقتیکه بیازماید خدا شهری را گرداند حاکم آنرا بوزینه‌ها ٭ چون مالک شوند دونان

هَلَكَ الْأَفَاضِلُ ٭ إِذَا مَلَكْتَ فَأَسْجِحْ ٭ إِذَا نَزَلَ الْقَدَرُ بَطَلَ

هلاک شوند فاضلان ٭ چون مالک شوی پس آسانی کن ٭ چون فرود آید حکم خدا باطل شود

الْحَذَرُ ٭ إِذَا وَافَقَ الْهَوَى الْحَقَّ أَرْضَيْتَ الْخَالِقَ وَالْخَلْقَ ٭ إِذَا

ترسیدن ٭ چون موافق شود خواهش حق را راضی کنی خالق را و مخلوق را ٭ وقتیکه

وَافَقَ هَوَاكَ رَشَادَكَ فَقَدْ أَحْرَزْتَ مَعَادَكَ ٭ إِذَا وَجَدْتَ

موافق شود خواهش تو راه یابی ترا پس بتحقیق فراهم کردی آخرت خود را ٭ چون بیابی

الْقَبْرَ مَجَّانًا فَادْخُلْ فِيهِ ٭ إِذَا هَبَّتِ الرِّيَاحُ فَاغْتَنِمْهَا فَإِنَّ لِكُلِّ عَاصِفَةٍ

قبر را رایگان پس داخل شو در آن ٭ چون بوزد بادها پس غنیمت دان آنها را پس بتحقیق برای

سُكُودًا ٭ إِذَا يَئِسَ الْإِنْسَانُ طَالَ لِسَانُهُ ٭ أُذْكُرْ غَائِبًا تَرَهُ ٭ أُذْكُرْ

ایستادن است ٭ وقتیکه ناامید شود آدمی دراز گردد زبانش ٭ یاد کن غائب را ببینی آنرا ٭ یاد کن

غَائِبًا تَقْتَرِبْ ٭ أَذَلُّ مِنَ الْمَطَايَا ٭ أَذَلُّ مِنْ جَنِيبٍ ٭ أَذَلُّ مِنْ قُ

غائب را نزدیک شود ٭ خوارتر از بارکشان ٭ خوارتر از مسافر ٭ خوارتر از

اَذَلُّ مِنْ وَتَدٍ بِقَاعٍ × اَذَلُّ مِنْ اُمَوِيٍّ بِكُوفَةَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ ×

خوار تر از میخ جابہا × خوار تر از اموی در کوفہ روز دہم محرم ×

اَلاُذُنُ تَعْشَقُ قَبْلَ الْعَيْنِ اَحْيَانًا × اِذَا وَرَدَتْ مَاءً لَمْ تَصْدُرْ ×

گوش عاشق می شود پیش از چشم در بعضی اوقات × چون وارد شوی آب را اول در نیائی ×

اَرْاَفُ مِنْ اُمٍّ لِحُوَارِهَا × اِرَادَةُ اللّٰهِ غَالِبٌ عَلٰى اِرَادَةِ

مہربان تر از ناقہ بر بچہ خود × ارادہ خدا غالب است بر ارادہ

النَّاسِ × اَرَاكَ بَشَرُهُ مَا اَحَارَ مِشْفَرُهُ × اَرْبَابُ الدُّوَلِ مُلْهَمُونَ ×

مردمان × نمود ترا روی حیثیش نکرد لب × صاحبان دولتہا الہام کردہ می شوند

اَرَدْتُ عَمْرًا وَاَرَادَ اللّٰهُ خَارِجَةَ × اَرْسَبُ مِنْ صَاصَةٍ × اَرْسِلْ

خواستم عمر را و خواست خدا خارجہ را × بتنگ نشیننده تر از سنگ سخت × بفرست

حَكِيمًا وَلَا تُوصِهِ × اَلْاَرْضُ الطَّيِّبُ تُخْرِجُ نَبَاتًا حَسَنًا وَالَّذِي

حکیم را و وصیت مکن اورا × زمین پاکیزہ بیرون مے آرد گیاہ خوب را و چیزیکہ

خَبُثَ لَا يُخْرِجُ اِلَّا نَكِدًا × اَرَقُّ مِنَ النَّسِيمِ وَمِنَ الْهَوَاءِ × اَرَقُّ

پلید است بیرون نمی آید مگر زشت × نرم و تنگ تر از باد نرم و از ہوا × تنگ تر

مِنْ دِيْنِ الْقَرَامِطَةِ × اَرَقُّ مِنَ النَّسِيبِ × اَرِنِيهَا نَمِرَةً اُرِكَهَا مَطِرَةً

از دین قرامطہ × نرم تر از صاحب نژاد × بنما مرا آنرا ابر پیسہ بنمایم ترا آنرا بارندہ

اَرْوٰى مِنَ النَّعَامِ × اَرْوٰى مِنَ النَّقَاقَةِ × اُرِيهَا السُّهٰى وَتُرِيْنِي الْقَمَرَ ×

سیراب تر از شترمرغ × سیراب تر از غوک × بینمایم او را سہا و مینمائی مرا ماہتاب ×

اَزْنٰى مِنْ هِرٍّ × اَزْنٰى مِنْ سَجَاحِ × اَلْاَزْوَاجُ ثَلٰثَةٌ زَوْجُ بِرٍّ وَزَوْجُ

زانی تر از گربہ × زانی تر از سجاح × شوہران سہ اند شوہر روشن چشم و شوہر

دهرٌ زهر من آسباش الکفر موافقة النفس + اسائر

زمانه ... + کفر موافقت کردن نفس است + ای سیر کننده

الیوم وقد زال الظهر + اسأل من فلحس + استأهلی اهالتی و

روز و بتحقیق زائل شد وقت ظهر + خواهنده تر از فلحس + خرید کن پیه مرا و

الحسنی ایالتی + استا کلب اعلم + استاصل الله شأفته

نکوئی کن سیاست مرا + کون دوشنده شیر داناتر است + ببرد خدا بیخ او را

استراحة النفس فی الیأس من ایدی الناس + استراح من لا

آسایش نفس در ناامیدی از دستهای مردمان + آرام یافت کسی که

عقل له + استر سوءة اخیک بما تعلم انت انها فیک + الاستشارة

عقل مراو را + بپوش عیب برادر خود را بآنچه میدانی تو که البته آن عیب در تست + مشوره گرفتن

عین الهدایة + استعبد الانسان احسان + استعینوا علی

عین رهنمونی است + بنده گرفت انسان را نکوئی + مدد خواهید بر

حوائجکم بالکتمان + الاستعارة من المستعیر کالسؤال من الفقیر

حاجتهای خود بنهان داشتن + عاریت گرفتن از عاریت گیرنده مانند سوال کردن است از محتاج

الاستقامة فوق الکرامة + استقدمت رحالتک + استکرمت

استقامت بالای کرامت است + پیش رفت زین شتر تو + بزرگواری بدست

فاربط + استنوق الجمل + استنت الفصال حتی القرعی + الاستیناس

پس ببند + ناقه شد شتر + برجست شتر بچه از مادر جدا شده تا آنکه شتران آبله برآمده است

من علامة الافلاس + اسد حطوم خیر من ملک غشوم +

از نشان افلاس است + شیر شکننده یعنی شیر نر بهتر است از بادشاه ظالم +

أَسْرَعُ مِنْ نِكَاحِ أُمِّ خَارِجَةَ + أَسْرَعُ مِنْ لَحْسِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ + أَسْرَعُ

شتاب تر از نکاح ام خارجه + شتاب تر از لیسیدن سگ بینی خود را + شتاب تر

مِنْ طَرْفَةِ عَيْنٍ + أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ إِلَى الْحَدُورِ + أَسْرَعُ مِنَ النَّارِ

از برهم زدن چشم + شتاب تر از رفتن آب بسوی جای نشیب + شتاب تر از آتش

تُدْنِي مِنَ الْحَلْفَاءِ + أَسْرَعُ إِلَى الْقُلُوبِ مِنَ النَّارِ إِلَى الْيَرَاعِ + أَسْرَقُ

که نزدیک کرده شود از گیاه + شتاب تر بسوی دلها از آتش بسوی چوب + دزدنده تر

مِنْ زَبَابَةٍ + أَسْرَقُ مِنْ شِظَاظٍ + أَسْرَقُ مِنْ عَقْعَقٍ + أَسْعَدُ أَوْ أُعَاذُ مِنْ سَعْدٍ

از موش کر + دزدنده تر از شظاظ + دزدنده تر از عکه + نیکبخت ترین یا ...

بِهِ رَعِيَّتُهُ + أَسْعَدٌ أَمْ سَعِيدٌ + اِسْقِ أَخَاكَ النَّمَرِيَّ يَصْطَبِحْ + اِسْقِ

بسبب رعیت او + آیا سعد است یا سعید + سیراب کن او برادر خود را اگر تست تا شراب بامدادی نوشد + سیراب کن

رَقَاشِ إِنَّهَا سَقَّايَةٌ + أَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا + أَسْمَعُ مِنْ سِمْعٍ

رقاش را که بتحقیق او بسیار آب دهنده است + می شنوم آواز آسیا را و نمی بینم آرد را + شنواتر از بچه گرگ

أَسْهَلُ مِنْ جَلْدَانَ + أَشْأَمُ مِنَ الْغُرَابِ + أَشْأَمُ مِنْ مَنْشِمٍ + أَشْأَمُ

نرم تر از جلدان + بدفال تر از زاغ + بدفال تر از منشم + بدفال تر

مِنْ قَاشِرٍ + أَشْأَمُ مِنْ خَوْتَعَةٍ + أَشْأَمُ مِنْ طُوَيْسٍ + أَشْأَمُ مِنَ الْبَسُوسِ

از قاشر + بدفال تر از خوتعه + بدفال تر از طویس + بدفال تر از بسوس

أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ + أَشْأَمُ مِنَ الشَّقْرَاءِ عَلَى نَفْسِهَا + أَشْبَهُ شَرْجٍ

بدفال تر از داحس + بدفال تر از شقراء بر ذات خود + مانا شد شرج

شَرْجًا لَوْ أَنَّ أُسَيْمِرًا + اِشْتَرِ الْمَوْتَانَ وَلَا تَشْتَرِ الْحَيَوَانَ + اِشْتَرِ

شرج را اگر بتحقیق درختان سمر بود + خریدکن مرده را و خرید مکن جانور را + خرید کن

لِنَفْسِهٖ وَالنُّفُوسِ الْاِشْتِغَالُ بِمَا فَاتَ تَضْيِيعُ الْاَوْقَاتِ +

برای ذات خود و برای بار ... مشغول شدن بانچه فوت شد ضایع کردن وقتهاست +

اَشَدُّ الْغُصَصِ فَوْتُ الْفُرَصِ + اَشَدُّ الْعُقُوبَاتِ عُقُوبَةُ الْفِرَاقِ +

سخت ترین غصه ها در گذشتن فرصتهاست + سخت ترین عذابها عذاب جدائی ست +

اَشَدُّ عَصَبِيَّةً مِنَ الْحِجَافِ + اَشَرُّ السَّلَاطِيْنِ مَنْ خَافَهُ الْبَرِيُّ وَ

سخت تر از روی حمایت از کوه + بدترین پادشاهان کسی ست که بترسد او را بی گناه و

يَعْتَمِدُ عَلَيْهِ الْجَرِيُّ + اَشْرَفُ الْغِنٰى تَرْكُ الْمُنٰى + اَشْغَلُ مِنْ ذَاتِ

اعتماد کند بروی دلیر + بزرگتر توانگری گذاشتن آرزوهاست + مشغول تر از زن صاحب

النِّحْيَيْنِ + اَشْقَرُ اِنْ يَتَقَدَّمْ يُنْحَرْ وَاِنْ يَتَاَخَّرْ يُعْقَرْ + اَشْكَرُ مِنْ بَرْوَقَةٍ

دو مشک + شتر سرخ مو اگر پیش شود ذبح کرده شود و اگر پس آید خسته کرده شود + شاکرتر از بروقه

اَشْهَرُ مِنْ قِفَا نَبْكِ + اَشْهٰى مِنْ قُبْلَةِ الْعَذَارِ + الْاَشْيَاءُ تَتَبَيَّنُ

مشهور تر از قفا نبک + خواهان تر از بوسهٔ رخسار + چیزها هویدا می شوند

بِاَضْدَادِهَا + اَصْبَحَ اَمِيرًا وَاَمْسٰى اَسِيرًا + اَصْبَرُ مِنْ ذِي ضَاغِطٍ

بضدهای خود + صبح کرد در حالیکه امیر است و شام کرد در حالیکه اسیر است + صابر تر از صاحب ستم

اَصْبَرُ مِنَ الْاَثَافِي عَلَى النَّارِ + اَصْحَبُ السُّلْطَانَ بِالْحَذَرِ + اَصْدَقُ

صابر تر از دیگپایها به آتش + مصاحب شو پادشاه را به خوف + راست تر

الْمَقَالِ مَا نَطَقَتْ بِهٖ صُوْرَةُ الْحَالِ + اَصْرَدُ مِنْ عَيْنِ الْحِرْبَاءِ + اَصْرَدُ

سخن آنکه گویا شود بوی صورت حال + نافذتر از چشم آفتاب پرست + نافذتر

مِنَ الْعَنْزِ الْجَرْبَاءِ + اَصْعَبُ الْاَشْيَاءِ الْمَشْيُ بِالْاَقْدَامِ + اَصْغَرُ

از ماده آهو خارش دار + دشوارترین چیزها رفتار کردن است بقدمها + خردترین

القوم شفرهم + اصفی من عین الدیك + اصفی من [illegible] الظبی
گروه خادم ایشان ست + صاف تر از چشم خروس + صاف تر از چشم آهو +
اصفر الوجنتین كالمنافق + اصنع المعروف ولو الی كلب +
زرد تر هر دو رخساره مانند منافق + بكن نكوئی اگرچه بسوی سگ باشد +
اصنع من النحل + الاصیل لا یخطی + اضبط من عائشة
صانع تر از مگس شهد + اصیل خطائی نكند + نگاهدارنده تر از عائشه رض +
اضرب البری حتی یعترف السقیم + اضرع من كلب + اضمن عنی
بزن بی گناه را تا اقرار كند گنهگار + خوار تر از سگ + خوار كرد مرا
الحمی + الاضطرار یذهب الاختیار + اضل من سنان + اضل
تب + بیقراری می برد اختیار را + گمراه تر از سرنیزه + گمراه تر
من قارظ عنزة + اضل من موؤدة + اضمار الغضب علی من قدر
از چیننده برگ سلم از قبیله عنزه + گمراه تر از دختر زنده در گور كرده شده + نهان داشتن خشم بر كسیكه البته
مكن مهلك + اضیع من غمد بغیر نصل + اضیع من یدٍ فی رحم
قدرت یافته بهلاك كننده است + ضائع تر از نیام بدون شمشیر + ضائع تر از دست در زهدان +
اضیق من سم الخیاط + اطالة الكلام مفض الی الملال و
تنگ تر از سوراخ سوزن + دراز كردن سخن رساننده است بسوی اندوه و
الابرام + اطرق كری ان النعامة فی القری + اطلب من حیث
انقطاع + خاموش باش ای كروان البته شترمرغ در دیه ها محبوس است + میجویم از جائی كه
یطلبون ولیس + اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه + اطمع من اشعب
می جویند مردمان و نیست مطلوب حاصل + بجوئید نیكی را از نزدیك خوبرویان + طامع تر از اشعب +

مع الضاد

مع الطاء

اطول صحبة من نخلتي حلوان + اطول من فراسخ دير كعب + اطيش

درازتر از صحبت از دو درخت خرمای حلوان + درازتر از فرسنگهای دیر کعب + سبکتر

من طامر + احيس فهد + اظرف من زنديق + اظلم

از کیک + سبکتر از پروانه + ظریف تر از زندیق + ظالم تر

من الشيب + اظلم من صبي + اظل من حجر + اظما من رمل + اظهار

از پیری + ظالم تر از کودک + سایه ناک تر از کنار + تشنه تر از ریگ + ظاهر کردن

الغنى من الشكر + اظهر من الشمس و ابين من الامس + الاعلاق

توانگری از شکر است + ظاهرتر از آفتاب و هویداتر از دی + آویختن

بناب الفيل اسهل من التعلق بباب البخيل + اعدى من

بدندان پیل آسانتر است از متعلق شدن بدروازه بخیل + از حد درگذرنده تر از

الشنفرى + اعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك + اعدل

شنفری + دشمن تر دشمن تو نفس تست آنکه میان هر دو پهلوی تست + منصف تر

من الميزان + اعذر من اندر + اعرى من المغزل + اعرضت الفرقة

از ترازو + بسیار گنهگار کسیکه ترسانید + برهنه تر از دوک + ظاهر گردید شد جدائی

اعرف من المائح باست الماتح + اعز من كليب وائل + اعز من

شناساتر از فرو شونده بچاه به کون کشنده آب از چاه + نادرتر از کلیب وائل + نادرتر از

بيض الانوق + اعز من الابلق العقوق + اعز من الغراب الاعصم

بیضه های ناقه ها + نادرتر از ابلق باردار + نادرتر از زاغیکه نوک بازوی او

اعز من ام قرفة + اعط القوس باريها + اعطى العبد كراعا فطلب ذراعا

نادرتر از ام قرفه + بده کمان را بسازنده او + داده شد بنده پارچه را پس طلب کرد دست

أعقّ من ضبّ + اعلموا أن الله شديد العقاب + الأعمال بخواتيمها + الأعمال

نافرمان‌تر از سوسمار + بدانید که البته خدا سخت‌ترست عذاب + اعمال به خاتمه آنهاست + ثواب عملها

بالنيّات + الأعمال ثمار النيّات + أعمر من معاذ + أعمر من نصر + أعزّ من صوح نوق

به نیتهاست + عملها بارهای نیتهاست + درازتر زندگی از معاذ + درازتر زندگانی از نصر + ...

أعوذ بالله من القضية المعكوسة + اعور عينك والحجر + أعيى من باقل + أعيى الداء

پناه میگیرم بخدا از قضیه تبدیل کرده شده + یک چشم ... + عاجزتر از باقل + عاجز کرد بیماری

الدواء + أعيب من بغلة أبي دلامة + أعييتني بأشر فكيف بدُرْدُر

دوا را + معیوب‌تر از استر ابو دلامه + عاجز کردی مرا ...

أغدر بقينة أو دع + أغدر من صقر + أغرّ من ظبي مقمر + أغر من

بی‌وفائی کن ... بگذار + بی‌وفاتر از چرغ + فریبنده‌تر از آهوی شب ... + فریبنده‌تر از

سراب + أغزل من فرعل + أغزل من امرء القيس + أغلى فداء من

نمایش آب + عاشق‌تر از بچه کفتار + غزل گوینده‌تر از امرء القیس + گران‌تر از روی بها از

حاجب بن زرارة + اغلق الأبواب أيها البوّاب + أغنى الصباح

حاجب پسر زراره + بند کن درها را ای دربان + بی‌نیاز کرد صبح

من المصباح + أغنى من التفه عن الرفه + افتح صرارك تعلم عجرك

از چراغ + بی‌نیازتر از درنده از کاه + بگشا ... بدانی عیبهای خود را

أفتك من البرّاض + أفحش من فاسية + أفرخ روعك + أفرس

دلیرتر از براض + بیهوده‌تر از فاسیه + بیرون کن ترس خود را + داناتر

من ملاعب الأسنة + أفرس من عامر بن الطفيل + أفرغ من

از بازی کننده نیزه‌ها + داناتر از عامر بن طفیل + فارغ‌تر از

مجامر [illegible] باطل + أفسحرٌ هذا أم أنتم لا تبصرون + إفشاءُ الأسرارِ لیس

[illegible] + آیا پس جادو است این یا شما نمی بینید + هویدا کردن راز ها نیست

من سننِ الأحرار + أفضل الزهدِ إخفاؤه + أفضل الناسِ من لم تفسد

از روشهای شرفا + بهترین زهد پوشیدن اوست + بهترین مردمان کسی است که تباه نکند

الشهوةُ دینَه + أفضل البرِّ ما لا منَّ فیه ولا مطل + أفضل المعروف

خواهش نفس دین او را + بهتر نکوئی آنکه احسان نباشد در آن و نه درنگ + بهترین نکوئی

إغاثة الملهوف + أفضح من حبقةٍ فی حلقةٍ + أفٍّ لمن لا تندی صفاته

مدد کردن غمگین است + رسواتر از [illegible] در جماعت + اف بر کسی که جوانمردی نکرد

أفلتَ وله حصاص + أفلتَ وانحصَّ الذنب + أفلتَ فلان

برجست حال آنکه مر او را گوز زدن است + برجست و حال آنکه بریده شد دم + برجست فلان

بجریعة الذقن + أفواهها مجاسّها + الأفواه مقدمة الکون + الأقارب

بجرعه [illegible] + دهنها [illegible] نبضهای اوست + دهنها مقدمه وجود است + نزدیکان

کالعقارب + أقبح الکلام مدح اللئام + أقبح من قردة + اقتلونی

مانند کژدمهاست + زشت ترین سخن ستایش ناکسان است + زشت تر از بوزینه ها + بکشید مرا

ومالکاً + أقذر من حیضة + أقری من حابی الذهب + أقسی من

و مالک را + پلیدتر از حیض + مهمانی کننده تر از دهنده زر + سخت تر از

الحجر + ألطف من ذرة + أقل فی اللفظ من لا شیء فی العدد + أقل

سنگ + نیک ریزتر از مورچه + کمتر در گفتن کسی است که نیست چیزی در شمار + کمتر

من هذا [illegible] شاربه + أقل التأنی أجلّ من أکثر العجلة + أقلل

از این [illegible] کناره لب خود را + کمتر توقف کردن بزرگتر است از بیشتر شتافتن + اندک کن

طعامك حمّد منامك + الاقلام مطايا الافهام + اكتب [illegible] وعلك

طعام خودرا ستایش کنی خواب خود را بد + قلمها سوارى [illegible] فهمها + بنویس [illegible]

على الجهد + اكثر مصارع العقول تحت بروق الاطماع + اكثر

بر رنج + بیشتر مصراعهای عقلها زیر برقهای طمع است + بیشتر

الظنون ميون + اكذب من دبّ ودرج + اكذب من اليهير

گمانها دروغهاست + دروغگوترین کسیکه رفت وبآخر رسید + دروغگوتر از سراب

اكذب من سهيلة + اكذب من المهلب بن ابي صفرة + اكذب

دروغگوتر از سهیله + دروغگوتر از مهلب پسر ابو صفره + دروغگوتر

من فاختة + اكذب من سجاح + اكذب من ابي ثمامة + اكذب

از فاخته + دروغگوتر از سجاح + دروغگوتر از ابو ثمامه + دروغگوتر

من صبي + اكرم من حاتم + اكسفا وامساكا + اكسى من بصل

از کودک + جوانمردتر از حاتم + آیا ترش رویی با بخل + بیشتر در لباس پوشیدن از پیاز

اكفر من حمار + اكفر من ناشرة + اكل وحمد خير من اكل وذم + اكل

کافرتر از حمار + کافرتر از ناشره + خوردن وستودن بهتر است از خوردن ونکوهیدن + خوردن

اللحم عشية وغدوة يورث القلب غلظة وقسوة + الاكل من

گوشت شبانگاه وبامداد پیدا میکند دل را درشتی وسختی + خوردن از

الدين + اكل الدهر عليه وشرب + اكيس من قشة + الأم من

دین است + خورد زمانه بروی ونوشید + داناتر از قشه + لئیم تر از

راضع + الأم من مادر + الا اكن صنعا فاني اعتلم + الاحظية

راضع + ناکس تر از مادر + اگر نیستم ماهر بسی بتحقیق عمل میکنم باندازه دانش خود + اگر نیست بهره

فَلَا ابنه + تفقت لحمتنا البطان + التقی البطان والحقب + الحن من

پس تنگ شد حلقه‌اش ستور + باهم پیوست تنگ ستور و تنگ پالان + نیکوتر آرزو و شتر

الجہاد تین + الحن من فیتی یزید + الجم ما اسدیت + الذ من اغفاء

دو جہاد + نیکوتر آرزوی من از پیغمبر گوی یزید + نیکو کن خیر را که بازستی + لذیذتر از خفتن

الفجر + الذ من الامن + الذ من الغنیمة الباردة + الذ من المنی + الرق

فجر + لذیذتر از امن + لذیذتر از غنیمت خنک + لذیذتر از آرزوها + متصل

التنور ما دام حارًا + الص من کندش + الص من شظاظ + الق

تنور را تا وقتیکه گرم است + دزدتر از کندش + دزدتر از شظاظ + بیفگند

عصاه ما الق دلوک فی الدلاء + اللهم زد ولا تنقص + الله جمیل

عصای خود را + بیفگن دلو خود را در دلوها + بارخدایا زیاده کن و کم مکن + خدای خوب است

و یحب الجمال + الله بس ما بقی هوس + الیس الصبح بقریب + الیک

و دوست میدارد جمال را + خدا کافیست آنچه باقی ماند هوس + آیا نیست صبح نزدیک + بسوی تو

یساق الحدیث + امحل من الترهات + الامرد کالنساء + امرعی

رانده میشود حدیث + بیشتر از روی فریب از باطلها + امرد مانند زنانست + گیاه‌ناک

وادیه واجنی حلبة + امرعت فانزل + الامر فوق الادب + الامر

رود او و کامل شد گیاه او + بفراخی آب و علف رسیدی + حکم بالای ادبست + حکم

بالشیء نهی عن ضده + امش بدائک ما مشی بک + امر فاتت

بچیزی منع است از ضد وی + برو به بیماری خود تا وقتیکه برود آن بتو + آیا افگندی

فانا امت + امنع من ام قرفة + امنع من لبدة الاسد + الامور مرهونة

پس من مردم + مانع‌تر از ام قرفه + مانع‌تر از لبده شیر + کارها گرو کرده شده

بأوقاتها + الأمين آمن والخائف خائن + أنا ابن جلا أنا ...

بوقتهای خود + امانت دار بی بیم شونده است و ترسنده خیانت ...

خوفي من الليل + أنا بالنهار خطيب وفي الليل حطيب + أنا عريبة

ترس من از شبها + من در روز خواننده زنانم و در شب نکاح کننده‌ام + من ستمکارم

وأنت رعديد وبيننا بون بعيد + إني مفارقة من أريد و

و تو ترسنده هستی و میان ما جدائی دور است + من در جدائی کسیکه اراده میکنم

صحبة من لم أرد كواجد ما لا يشتهي ومشته ما لا يجد + أنا كالم

صحبت کسیکه اراده نمیکنم مانند یابنده چیزیکه نمی خواهد و خواهنده چیزیکه نمی یابد + من عاشق

وأنت صلف فكيف نأتلف + أنا منه فالج بن خلاوة + أنا منه

و تو لاف گو پس چگونه الفت گیریم + من از ان فالج بن خلاوه ام + من از وی

كحاقن الإهالة + أنا نذير لكل فتى وثق بامرأة + إنا وجدنا آباءنا

مانند داخل کننده پیه گداخته‌ام + من ترساننده‌ام برای هر جوانی که اعتماد کرد بزن + بتحقیق ما یافتیم پدران خود را

على أمة وإنا على آثارهم مقتدون + إن أحسنتم أحسنتم

بر گروهی و بتحقیق ما بر نشانهای ایشان پیروی کننده‌ایم + اگر نکوئی کردید نکوئی کردید

لأنفسكم + إن أعيى البعير فزده نوطا + إن أردت المحاجزة

برای تنهای خود + اگر مانده شود شتر پس زیاده کن او را نوط + اگر اراده کنی مصالحه را

فقبل المناجزة + إن الله مع الصابرين + إن الله لا يضيع أجر المحسنين

پس پیش از مقاتله + بتحقیق خدا با صابران است + بتحقیق خدا ضائع نمیکند مزد نکوئی کنندگان

إن الله غفور رحيم + إن الله يحب معالي الأمور + إن الله يحب

بتحقیق خدا بسیار آمرزش کننده است بسیار مهربان + بتحقیق خدا دوست میدارد کارهای بزرگ را + بتحقیق خدا دوست

الشجاعة ... اوله ... اول ناس + انّ آثارنا تدلّ علینا + انّ البدیع

دلیر را ... مردمانند + بتحقیق آثار ما دلالت میکنند بر ما + بتحقیق بدیع

... وغال + انّ الجنّ ... بارضنا لاکبر + انّ البغاث بارضنا

... و گران + بتحقیق بغاث ... زمین ما ... بزرگتر است + بتحقیق بغاث در زمین ما

لکبیر + انّ البغاث بارضنا تستنسر + انّ الباطل کان زهوقا

... بزرگ است + بتحقیق بغاث در زمین ... کرکس میشود + بتحقیق باطل بود نیست +

انّ الجواد عینه فراره + انّ الحدید بالحدید یفلح + انّ الخبر

بتحقیق جوانمرد چشمش فرار اوست + بتحقیق آهن ... آهن شگافته میشود + بتحقیق خبر

یحتمل الصدق والکذب + انّ الدواهی فی الآفاق تهرس +

احتمال میدارد راستی و دروغ را + بتحقیق مصیبتها در عالم ... بد +

انّ الرقین ... ... انّ الشقی وافد البراجم + انّ الصبر

بتحقیق درم می پوشد حماقت احمق را + بتحقیق بدبخت رسول براجم است + بتحقیق صبر

راحة + انّ العلم باق لایزال + انّ ... لاتعلم الجمرة + انّ

آسایش است + بتحقیق علم باقی است ... نمیشود + بتحقیق میانه ... و خمار ... + بتحقیق

العصا قرعت لذی الحلم + انّ الفتنة اشدّ من ... انّ القراب

عصا کوفته شد برای صاحب حلم + بتحقیق فتنه سخت است از کشتن + بتحقیق نزدیکی

بقراب کیس + انّ القصیر قد یطیل + انّ للقیامة الف هول

با قراب زیرکی است + بتحقیق ... کوتاه ... گاهی ... + بتحقیق برای قیامت هزار خوف است

اهونها الموت وللموت الف هول اهونها فراق الاحبة + انّ الکریم

آسان ... مرگ است و برای مرگ هزار خوف است آسان آنها جدائی دوستان است + البته جوانمرد

لو دعي إلى طعن الأحباب + إن المعاذير قد تشوبها الكذب + إن

اگر خوانده شود سوی طعنه کردن دوستان + بتحقیق عذرها [illegible] گاه

المقدرة تذهب الحفيظة + إن [illegible] مشغول + إن

توانائی می برد حمیت را + بتحقیق نصیحت کنندگان پسران غافل [illegible] بتحقیق

النفس لأمارة بالسوء + إن الهدايا على مقدار مهديها + إن باض

نفس هرآینه بسیار حکم کننده است ببدی + بتحقیق هدیه ها بمقدار هدیه دهنده است + بانگ اور دران کمان است

بغير توتير + إن بعض الظن إثم + أنت شولة الناصحة + أنت

بدون توتیر + بتحقیق بعضی گمان گناه است + تو شوله هستی نصیحت کننده + تو

الشعار دون الدثار + أنت تئق وأنا مئق فكيف نتفق + أنت

شعار هستی نه دثار + تو شتابنده هستی ببدی و من گریان ام پس چگونه متفق شویم + تو

كصاحبة النعامة + أنتن من جيفة + انتفخ سحرك + انتظار الفرج

مانند زن مالک شترمرغ هستی + بدبوتر از مردار + آماسید شش سینه تو + انتظار کردن کشایش

عبادة + الانتظار أشد من الموت + أنجد من رأى حضنا + أنجز حر

عبادت است + انتظار سخت است از مرگ + درآمد بنجد کسیکه دید حضن را + وفا کرد حر

ما وعد + أنجب من أم البنين + أنجب من بنت الخرشب + أنجب

آنچه وعده کرد + بزرگتر از ام بنین + بزرگتر از دختر خرشب + بزرگتر

من أم حبيبة + إن جرجر العود فزده وقرا + انحلت عقد تهم + أندم

از ام حبیبه + اگر آواز کند عود پس زیاده کن گرانی + کشاده شد گره ایشان + شرمنده

من الكسعي + إن دون الظلمة خرط القتاد + إن دواء الشق أن تحوص

از کسعی + بتحقیق نزدیک تاریکی مالیدن درخت خاردار است + بتحقیق دوای شکافتگی اینکه بدوزی آنرا

اَنْزِلِ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ ۔ اِنْ سَرَقْتَ فَاسْرِقْ دُرَّةً وَاِذَا زَنَيْتَ فَازْنِ

فرود آر مردم را بمراتب ایشان ۔ دزدی کنی پس بدزد مروارید را وچون زنا کنی پس زنا کن

بِحُرَّةٍ ۔ اَلْاِنْسَانُ مُرَكَّبٌ مِنَ السَّهْوِ وَالنِّسْيَانِ ۔ اَلْاِنْسَانُ عَبِيدُ

بزن آزاد ۔ انسان مرکب ست از غفلت وفراموشی ۔ انسان بندہ ہای

الْاِحْسَانِ ۔ اَلْاِنْسَانُ مِرْآةُ الْاِنْسَانِ ۔ اَلْاِنْسَانُ مَعَ النِّسْيَانِ ۔ اَلْاِنْسَانُ

احسان ست ۔ انسان آئینہ انسان ست ۔ انسان با فراموشی ست ۔ انسان

حَرِيصٌ عَلٰى مَا مُنِعَ ۔ اَلْاِنْسَانُ يُسَاوِقُ السَّهْوَ الذُّهُولَ ۔ اَلْاِنْسَانُ

حریص ست بر آنچہ باز داشتہ شد ۔ انسان ہمعنان ست غفلت وفراموشی را ۔ انسان

رَهِينَةُ اللِّسَانِ ۔ اَلْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ۔ اَنْشَطُ مِنْ ظَبْيٍ مُقْمِرٍ

ہلاکت وی زبان ست ۔ انسان بر ذات خود بیناست ۔ شادان تر از آہوی شب روشن

اَلْاِنْصَافُ اَحْسَنُ الْاَوْصَافِ ۔ اَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَامَاهَا ۔ اُنْصُرْ

انصاف نیکترین صفتہاست ۔ انصاف کرد در حق موش کسیکہ بر انداخت سوی آن یاری کن

اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُومًا ۔ اُنْظُرْ اِلٰى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرْ اِلٰى مَنْ قَالَ ۔ اِنْ

برادر خود را درحالیکہ ظالم باشد یا مظلوم ۔ بنگر بسوی چیزیکہ گفت ومنگر سوی کسیکہ گفت ۔ اگر

عَلٰى نَفْسِكَ ۔ اِنْ غَلَا اللَّحْمُ فَاصْبِرْ اِلٰى رَخِيصِهٖ ۔ اِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ

بر ذات خود ۔ اگر گران شود گوشت پس صبر کن بسوی ارزانی وی ۔ بتحقیق در تعریضہا

لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكِذْبِ ۔ اِنَّ فِيْ نَفْسِ الْجَمَالِ مَا لَيْسَ فِيْ نَفْسِ ۔ اَنْفُ

سر آئینہ گنجائش ست از دروغ ۔ بتحقیق در ذات خوبی چیزیست کہ نیست در نفس ۔ بینی

فِي السَّمَاءِ وَاسْتٌ فِي الْمَاءِ ۔ اَنْفُكَ مِنْكَ وَاِنْ كَانَ اَجْدَعَ ۔ اِنْقَطَعَ السَّلَا

در آسمان ست وکون در آب ۔ بینی تو از تست اگرچہ باشد بریدہ ۔ منقطع شد سلا

فِی الْبَطْنِ + اِنْقَطَعَ قُوَیٌّ مِنْ قَادِیَةٍ + اِنْ کَانَ الْکَذِبُ یُنْجِی فَالصِّدْقُ اَنْجٰی

در شکم + منقطع شد زور آور از جماعت اندک + اگر هست دروغ که نجات دهنده پس راستی نجات دهنده تر است

اِنْ کُنْتَ رِیْحًا فَقَدْ صَادَفْتَ اِعْصَارًا + اِنْ کُنْتَ ذَا طِبٍّ فَطِبَّ لِعَیْنِکَ

اگر هستی باد پس بتحقیق بیابی گرد باد را + اگر هستی طبیب پس علاج کن چشم خود را

اَنْکِحْنَا الْفَرَا فَسَنَرٰی + اِنَّ کَیْدَکُنَّ عَظِیْمٌ + اِنَّکَ لَا تَجْنِیْ مِنَ الشَّوْکِ الْعِنَبَ

نکاح کنانیدیم گورخر را پس خواهیم دید + بتحقیق مکر شما بزرگ است + بتحقیق تو نمی چینی در خار انگور را

اِنَّکَ مَیِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَیِّتُوْنَ + اِنَّکَ فِیْ وَادٍ وَاَنَا فِیْ وَادٍ + اِنَّ لِلّٰهِ جُنُوْدًا مِنْهَا

بتحقیق تو مرده هستی و بتحقیق ایشان مردگانند + بتحقیق تو در وادیست و من در وادی + بتحقیق مر خدا را لشکرهاست

الْعَسَلُ + اِنَّ لِکُلِّ عَامٍ طَعَامًا + اِنْ تُغْضِ عَلَی الْقَذٰی لَمْ تَرْضَ اَبَدًا + اِنْ لَمْ

شهد + بتحقیق برای هر سال خوردنیست + اگر خاموش نشوی بر خاشاک راضی نشوی همیشه + اگر نه

یَکُنْ وِفَاقٌ فَفِرَاقٌ + اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالْخَوَاتِیْمِ + اِنَّمَا هُوَ کَبَارِحِ الْاَرْوٰی + اِنَّمَا

باشد موافقت پس جدائیست + جز این نیست که عملها به خاتمه هاست + جز این نیست که او مانند شکار کوهی است + جز

الْاَیْدِیْ بِاَصَابِعِهَا وَالْمُلُوْکُ بِصَنَائِعِهَا + اِنَّمَا سُمِّیْتَ هَانِئًا لِتَهْنَأَ + اِنَّمَا الْمَرْءُ

این دستها با انگشتهای خود است و ملکها بهنرهای خود + جز این نیست که نامیده شدی هانی تا گوارا شوی + جز این نیست

بِاَصْغَرَیْهِ قَلْبِهِ وَلِسَانِهِ + اِنَّمَا یُعَاتَبُ الْاَدِیْمُ ذُو الْبَشَرَةِ + اِنَّمَا اَنْشَطُ مِنْ

مرد بدو جزو خود است دل او و زبان او + جز این نیست که عتاب کنید چرم اصحاب بشره + جز این نیست که گره گشاد از

عِقَالٍ + اِنَّمَا یُضَنُّ بِالضَّنِیْنِ وَیُنَافَسُ فِی الثَّمِیْنِ + اِنَّمَا النَّسْلُ مَعَ الْکَرَّةِ + اِنَّمَا

رسن شتر + جز این نیست که بخل کرده میشود بخیل و رغبت کرده میشود در گران بها + جز این نیست که نسل با زن است + جز این

النَّشِیْدُ عَلَی الْمَسَرَّةِ + اِنَّمَا یَقْتُلُ کُلَّ طَیْرٍ شِبْهُهُ + اَنَمُّ مِنَ الصُّبْحِ + اَنَمُّ مِنَ التُّرَابِ

که شعر به خوشیست + جز این نیست که می کشد هر پرنده را مشابه او + سخن چین تر از صبح + سخن چین تر از خاک

أنمّ من الصبح + أنمّ من الزجاجة + أنمّ من النسيم + أنمّ من الوشاح + أنمّ من اللسان

سخن چین‌تر از مشک + سخن چین‌تر از آبگینه + سخن چین‌تر از باد نرم + سخن چین‌تر از حمیل + سخن چین‌تر از زبان

إن هم العسر ميسرا + إن من البيان لسحرا + إن من الكلام حكمة + إن

بتحقیق با دشواری آسانی + بتحقیق بعضی بیان برانندہ جادو + بتحقیق بعضی کلام حکمت است + بتحقیق

من الكلام ما هو أمرّ من الصبر وما هو أقطع من السيف + إن

بعضی از کلام چیزیست که او تلخ‌تر است از صبر و چیزی که او برنده‌تر است از شمشیر + بتحقیق

من لا يصلحه الخير يصلحه الشر + إن ملكت الملك فلك الفلك

کسیکه صالح نکند او را نیکی صالح کند او را بدی + اگر مالک شوی ملک را پس ترا است کشتی

إن هي إلا فتنتك + إنه لا تزال من قرد + إنه لشراب بأنقع + إنه لعاجز إلى نقعه

نیست آن مگر آزمائش تو + بتحقیق بر آینه زائل نشد از قرد + بتحقیق وی هر آینه نوشنده است به آبهای نقعها + بتحقیق وی عاجز میکند

إني لك كطلوع من جدائك + أوفق من غذائك + إني لك لأتبع من ظلك

بتحقیق من ای مرد هر آینه مطیع‌ترم از نعل تو و موافق‌ترم از غذای تو + بتحقیق من ای مرد هر آینه پس‌رونده‌ترم از سایه تو

وأطوع من نعلك + أودى العير إلا ضرطا + أوسع من دجلة + أوفى

و فرمان‌بردارترم از نعل تو + هلاک شد خر مگر گوزیدن + وسیع‌تر از دجله + بیشتر وفا

من الحارث بن ظالم + أوفى من السموأل + أوفى من الفكيهة + أوقل من

از حارث پسر ظالم + بیشتر وفا کننده از سموأل + بیشتر وفا کننده از فکیهه + بیشتر بی‌نیاز کننده از

غفر + أولى الناس بالنوال أزهدهم في السؤال + أول الحزم المشورة + أوهن

غفر + نزدیکترین مردمان بخشش بی‌رغبت‌ترین ایشان در سؤال + اول هشیاری مشورت است + سست‌تر

من بيت العنكبوت + اهتموا ذبيحتكم + أهدى من دعيميص

از خانهٔ عنکبوت + شتابی کنید در ذبیحه خود + راه‌نماتر از دعیمیص

الرَّملِ ۞ اَهدٰی مِنَ القَطَا ۞ اَهلُ البَیتِ اَدرٰی بِمَا فِیهِ ۞ اَهلَکُ مِن نَقَس

رمل + رہنماتر از قطا + مردم خانه داناترند بآنچه در خانه است + [illegible] گاو اند

اَهلَکُ مِن تُرَّهَاتِ البَسَابِسِ ۞ اَهوَنُ مِن تَبَالَةٍ عَلَی الحَجَّاجِ ۞ اَهوَنُ مِن

هالک تر از باطلهای بسابس + خوارتر از تباله بر حجاج + خوارتر از

قُعَیسٍ عَلٰی عَمَّتِهِ ۞ اَهوَنُ مَظلُومٍ سِقَاءٌ مُرَوَّبٌ ۞ اَهوَنُ السَّقیِ التَّشرِیعُ

قعیس بر خواهر پدر خود + خوارترین ستم رسیدگان مشکی است [illegible] + آسانترین آب دادن تشریع [illegible]

اَیاَسُ مِن غَرِیقٍ ۞ اِیَّاکِ اَعنِی فَاسمَعِی یَا جَارَةُ ۞ اِیَّاکَ وَمَا یُعتَذَرُ مِنهُ

ناامیدتر از غریق + خاص ترا اراده میکنم پس بشنو ای همسایه + نگهدار خود را از آنچه عذر خواسته شود

اِیَّاکَ اَن یَضرِبَ لِسَانُکَ عُنُقَکَ ۞ اِیَّاکَ وَالمِزَاحَ ۞ اَیبَسُ مِن قِدَّةٍ +

نگهدار خود را از آنکه بزند زبان تو گردن ترا + نگهدار مرا از خوش طبعی + خشک تر از دوال +

اَیبَسُ مِن صَخرٍ ۞ اِیمَانُ المَرءِ یُعرَفُ بِاَیمَانِهِ ۞ الاِینَاسُ قَبلَ الاِبسَاسِ ۞ اَینَ یَرُوحُ

خشک تر از سنگ + ایمان مرد شناخته میشود بسوگندهای + انس دادن پیش از رها کردن + کجا میرود [illegible]

مِن دِیوَانِ سُلَیمَانَ ۞ اَینَ هُوَ اَینَ اَنتَ اَینَ اَنَا ۞ اَینَمَا اَتَوَجَّهُ اَلقَی سَعدًا ۞ اَیُّ یَومَیَّ مِنَ المَوتِ

از دفتر سلیمان + کجا او کجا تو کجا من + هر جا که متوجه شوم دیدار کنم سعد را + کدام روز [illegible]

گنجینهٔ دوم در مثلهای پارسی

آب آمد تیمم برخاست + آب ندیده موزه کشیده + آب و آتش را چه آشنائی + آب چو از سر گذشت چه یک نیزه چه یکدست + آب بی لجام خورده است + آب بریسمان می بندد + آب که جائی بسیار بماند گنده می شود + آب تیز در خانه درآید به از آنکه دولت تیز برود + آب دریا بکیل مشت می پیماید + آب از دریا می بخشد + آب این بیچاره ان بکسر بدریا میرود + آب شیرین و نمک

گنده آب وانگه آبادی کجاست ٭ آب از غربال بخشش میکند ٭ آبی دین ناری باشد ٭ آتش چو
در پنبه افتد تر و خشک نماند ٭ آتش دیدست و دشمن نماند ٭ آتش بدست خود زد ٭ آتش پاره را
خس پوش میسازد ٭ آتش زمستان رنگ سوری ٭ آتش زن در آن خانه که دودش کسی نه بیند ٭
آتش نشاندن و اخگر گذاشتن افعی کشتن و بچه اش نگاه داشتن کار خردمندان نیست ٭ آخر ماهی
گاو فروشی ست ٭ آخر گنده پوست بدباغ است ٭ آخر پیری گدائی عمر ست ٭ آخر آب
بجوی باز خواهد رفت ٭ آخر بخیالی میرود عمر ٭ آدم خوش سودا شریک مال مردم ست ٭ آدم بآدم
میرسد کوه بکوه نمیرسد ٭ آدم را گندم بهشت نساز د ٭ آدمیان گم شدند ملک خدا گرفت ٭
آدمی آخر شیر خام خورده است ٭ آدمی جایز الخطاست ٭ آدمی را آدمیت لازم ست ٭ عود را
گر نبو باشد هیزم ست ٭ آدمی که شکم دیگران پر کند حیوانی باشد سگ شکم ٭ آرزو عیب نمی باشد ٭
آدمی حریص [illegible] چالاکی ست و چستی ٭ آزاد مرد خداست ٭ آزادگان تهی دستند ٭ آزردن
دل دوستان جهل ست و کفارت یمین سهل ست ٭ آزرده دل آزرده کند انجمنی را ٭ آزموده را
چه آزمائی ٭ آزموده کار بازی نخورد ٭ آسوده کسیکه خر ندارد ٭ آسوده کسی که زن ندارد ٭
آسمان بگردد هر آنچه همت بستی ٭ آشنا را حال این ست وای بر بیگانه ٭ آشنائی ملا تا سبق ٭
آش مردان دیر می پزد ٭ آشتی در راه است و گواهی در کار ٭ آفرین باد برین همت مردانه تو ٭
آفتاب را بگل نمیتوان اندود ٭ آفتاب لب بام ٭ آفتابه خرج لحم ٭ آفت همسایه بهمسایه
میرسد ٭ آلوچه با لو نگرد رنگ برآرد ٭ آمدن بارادت رفتن باجازت ٭ آمد و آورد آنهم
گناه ماست ٭ آمین برای اجابت دعاست ٭ آنانکه غنی ترند محتاج ترند ٭ آن بلا نبود که
از بالا بود ٭ آن آتش فرو نشست ٭ آن دکان برچیده شد ٭ آن دفتر را گاو خورد ٭ آنرا که
عیان ست چه حاجت به بیان ست ٭ آنرا که خبر شد خبرش باز نیامد ٭ آنرا که چنان کند
چنین آیدش پیش ٭ آنرا که حساب پاک ست از محاسبه چه باک ست ٭ آنرا که برادر ندهد باد ٭

آخر اگر ادانی نسب و نسبت حالش * ویرانه بود هیچ گواهی چو فعالش * آن بکر رشته از هم گسست
آن شخص دیگر گویند اهل خلوت امشب مست * آن قدح بشکست و آن ساقی نماند * آنکه
شیر افکند روبه مزاج * احتیاج است احتیاج است احتیاج * آنکه در علم است کلید خیبر هم
اوست * آن گریه که ما کردیم یعقوب نکرد * آن صبر که ما کردیم ایوب نکرد * آن ورق برگشت
آنهم گذشت اینهم گذشت * آواز دهل شنیدن از دور خوش است * آواز سگان کم نکند رزق
گدا را * آواز گدا رونق بازار کریم است * آوازهٔ مرگ دو دم برسید * آه در جگر ندارد * آهسته گو
که دیوار هم گوش دارد * آهن کهنه را جلا ده * آهن سرد میکوبد * آئینه داری در مجلس
کوران * ابر مست و اسپندستان خانه گو ویران شود * ابر را بانگ سگ ضرر نکند * ابر گر
آب زندگی بارد هرگز از شاخ بید برنخوری * ابروی هلال بوسهٔ آسمان کی میسر شود * ابله
گفت و دیوانه باور کرد * ابلیس رفت و خباثت بگذاشت * اجل سگ که رسد
نان چوپان بخورد * اجل سگ که آید مسجد خواب کند * احمق ریش را است کند عاقل
محاسن * اختلاط زیاده بر آشنائی * اختیار بدست مختار * ادب آب حیات
آشنائی است * ارزان بعلت گران بحکمت * از انجا رانده و از اینجا مانده * از آسیا
گردون رفت ترا با سیر و نیم سیر چه کار * از آسمان هرچه آمد زمین برداشت * از آتشش او
گرم نشدم از دودش محروم * از ابر سیه باشد افزونی بارانها * از اسپ فرود آورده بر خر نشاند
از بیضهٔ خاکی چوزه نزاید * از بیوه گیر گدائی * از بد قمار هرچه ستانی نقل بود * از برای یک شکم
منت دو کس نتوان کشید * از بیم باران بر ناودان میگریزد * از پای لنگ چه سفید
از پاسخچه شما پیداست * از تو حرکت از ما برکت * از تو نازی و از من نیازی * از جمع شمار از
سمع ابوجهل را چه علم * از چشمهٔ آفتاب جز تشنگی حاصل نشود * از آنچاه برون آمد در چاه افتاد
از حلوا شیرین تر جنگ در خانهٔ دیگران * از خدا شرم دار و شرم مدار * از خرس موئی بس است

از خردان خطا و از بزرگان عطا ٭ از خاشاک پل جیحون میسازد ٭ از خیال پری و دیو بگذرد ٭
آدمی را بچشم حال گو ٭ از دوست یک اشاره و از ما بسر دویدن ٭ از دل برود هر آنچه
از دیده برفت ٭ از دست گرسنه چه خیزد ٭ از دام چو آزاد شوم در قفس افتم ٭ از دور دست
بر آتش میگذارد ٭ از ریگ روغن میکشد ٭ از ریش گند و بر بروت نسبت ٭ از سوزن گره
آهن نمیتوان خرید ٭ از سایهٔ خود رم میکند ٭ از سودای نقد بوی مشک می آید ٭ از صد بار
زبان خموشی نکوبود ٭ از ضعف بهر جا که نشستیم وطن شد ٭ از فریاد خر کسی نرنجد ٭ از فلفل
و زنجبیل سردی مطلب ٭ از مردم نادیست مردی مطلب ٭ از کوزه همان برون تراود که
دراوست ٭ از کفر ابلیس مشهورتر است ٭ از کاه جوشن خر بزار ٭ از کیسهٔ خلیفه بخشش میکند
از کفچه بار حلوا نتوان خورد ٭ از کجا این خبر پیدا شد ٭ از کرامات شیخ ما چه عجب ٭ گربه را کشید
و گفت باران است ٭ از گریه ماتم گل سوری نرویده ٭ از گره او چه میرود ٭ از گوشهٔ بامی که
پریدیم پریدیم ٭ تقلق سنگ دریا مردار نمی شود ٭ از معاطفه با و خر خاک بر نخیزد ٭ از مکافات
عمل غافل مشو ٭ گندم از گندم بروید جو ز جو ٭ از مردی تا نامردی یکقدم است ٭ از ما شکستن
و از شما بخشیدن ٭ از ماست که بر ماست ٭ از نو کیسه وام مخواه ٭ از نقش و نگار در و دیوار
آثار پدید است صنادید عجم را ٭ از نی بوریا شکر نخوری ٭ از هر جا که سنگ آید بالای لنگ آید
از هر چه بگذرد سخن از یار خوشتر است ٭ از یک دست صدا بر نخیزد ٭ اسپ و زن و شمشیر
وفادار که دید ٭ اسپ خریدیم اشتر آمد ٭ اسپ نقارچی شده است ٭ اسپ و فرزین می نهد
اسپ دار و غه جو نمیخورد ٭ اسپ چوبین راه نمی رود ٭ اسپ بر ویدن آخور یاد می کند
اسپ دونکابه دامادِ بخشی ٭ استخوان سوخته را سگ نه بوسد ٭ استر را گفتند پدرت کیست
گفت مادرم اسپ است ٭ اشتر که کاه میخورد گردن دراز میکند ٭ اشتهای مردان ز دندان
اشتها نیست جان من مرض است ٭ اصالت تاب بی حرمتی ندارد ٭ اصفهان

۱ تفلق [illegible] زبان [illegible] است
[illegible] یعنی [illegible]
یعنی زبان [illegible] یعنی آواز ۱۲
۲ صنادید [illegible]
یعنی [illegible] ۱۲

نصف جهان * اصل بد از خطا خطا نکند * اطلس هرچند کهنه شود پاتابه نمی شود *
افزونی نور ماه برای سیری شدن ست * اگر قحط الرجال افتد ازین سه انس کم گیری
یکی افغان دوم کمبو سوم بدذات کشمیری * اگر یار اهل ست کار سهل ست * اگر ساقی تو باشی
می توان خورد * اگر همه آتش شوی خود را بسوزی * اگر مورچه بر سر سلیمان رود عیبش نگیرند *
اگر در دل خونابه باشد دیده تر او د * اگر مولی نظر ساز د بهائی بی بها گرد د * اگر صد سال
در مشکی کنی دوغ * جهان دوغ و جهان دوغ و جهان دوغ * اگر من بیمار شوم می میرم * اگر
قاروره پاک ست از طبیب چه باک ست * اگر این بار جان بر دم زحمت * دیگرم عاشقی مور
نبود * اگر باور کنم عقلم نباشد * اگر خر نمی بود قاضی نمی شد * اگر نان گندمی نیست زبان مردمی
راچه شد * اگر بشکار شغال روی سامان شیر کن * اگر سوی خورشید تیز بینی چشم تر از زیان دارد
به خورشید را * اگر فی المثل در فشاندن ندانی * همه حال در چیدن آخر توانی * اگر ماند شبی ماند
شبی دیگر نمی ماند * اگر هوس ست همین قدر بس ست * اللهم تیک لعمرو زرا فرای
در پیش ست * امروز داری بخور غم فردا مخور * امید بهتر از خوردن * انتظار بدتر از مرگ ست
آنچه پیر در خشت بیند جوان در آئینه * آنچه ما در کار داریم الفتی در کار نیست * آنچه در طبع تو نیامد
رهست * تو نفهمیده مگو که خطاست * آنچه ما کردیم با خود هیچ نابینا نکرد * آنچه در بغداد ست
گرد سر خلیفه * آنچه در دل ست بر زبان می آید * آنچه عوض دارد گله ندارد * آنچه دیدی از دست
رفت * آنچه آدم میکند بوزینه هم * آنچه کنی بخود کنی * گر همه نیک و بد کنی * آنچه نصیب ست
بهم میرسد * گر نستانی بستم میرسد * اندرین باغ چو طاوس بکار ست مگس * اندکی جمال به از
بسیاری مال * انصاف شیوه ایست که بالای طاعت ست * انگشت کاسب کلید
روزی ست و دست بی هنر کفچه گدائی * انگشت عسل به بوا میکشد * انگشت بجای
حلق ست * انگشت اگر در گوش کنی بسیرین نرسد * انگور ز انگور همی گیرد رنگ *

او داند و کار او داند ٭ اوقات مکن ضائع و تنها منشین ٭ اوقات شریف بین که چون
میگذرد ٭ اول بها مشک بها ٭ اول خویش بعده درویش ٭ اول طعام بعده کلام ٭
اول بسم الله غلط ٭ اول دم نقد مطبخی را ٭ اول بخش بعد از ان گو بی نمک ست ٭ اول
اندیش وانگهی گفتار ٭ پای پیش آمده ست پس دیوار ٭ اول با آخر نسبتی دارد ٭ اول شب
میکشد مفلس چراغ خویش را ٭ اول کسیکه لاف محبت زند منم ٭ اول پایهٔ دزدا پاس
حد خود بشناس ٭ ای باد صبا اینهمه آوردهٔ تست ٭ ای بسا آرزو که خاک شده ٭ ای تو
مجموعهٔ خوبی ز کدامت گویم ٭ ای خاک بر آن سر که درو مغز وفا نیست ٭ ای در بتو میگویم
دیوار تو هم بشنو ٭ ای روشنی طبع تو بر من بلا شدی ٭ ای ز فرصت بیخبر در هر چه باشی زود باش
ای زبردست زیردست آزار ٭ گرم تا کی بماند این بازار ٭ ای گل بتو خرسندم تو بوی
کسی داری ٭ ایلچی را چه زوال ٭ اینهمه از پی آنست که زر میخواهد ٭ اینهم اندر عاشقی بالای
غمهای دگر ٭ اینهم آثار پیریست ٭ این را کسی گو که ترا نشناسد ٭ این گل دیگر شگفت ٭
این کار از تو آید و مردان چنین کنند ٭ اینک من و تو هر آنچه دانی میکن ٭ اینک سر راه
بر خوش بسلامت ٭ این سبو گر نشکند امروز فردا بشکند ٭ این دست را میباید بآن دست صحبت آخر
این تخم و این زمین ٭ این گوی این میدان ٭ این چاه و این ریسمان ٭ اینجا موش لعصا
را میبرد ٭ اینجا مقام دم زدن جبرئیل نیست ٭ اینجا حسب نگنجد و اینجا نسب نباشد ٭
این کار دولت ست کنون تا کرا رسد ٭ این خانه تمام آفتاب ست ٭ این دعا از من
و از جمله جهان آمین باد ٭ این دغل دوستان که می بینی ٭ مگسانند گرد شیرینی ٭ این سبد آرد نیست
یا رب یا بخواب ٭ این کشتی غرق شود من هم گم شوم ٭ ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

آبرو دیگ میں رہی تو جان جاتا رہی ہی ٭ ابلا اگلی پڑی ... بھی جا ٭ آ بیل مجھے ... مجھکو نہیں تو تجھکو

آپڑوسن لڑین ٭ آپڑوسن مجھی سی ہو ٭ آپ کاج مہا کاج ٭ آپہی میان منگتی اور باہر کہڑی
درویش ٭ آپہی ناک چوٹی گرفتار ہین ٭ آتی کا نام سہیالا ، جاتی کا نام نکسلا ٭ آتی پہلی کہ
جاتی ٭ آٹی کا چراغ گہر رکہون تو چوہا کہائی باہر رکہون تو کوّا لی جائی ٭ آٹی کی ساتہہ
گہین گہن بہی پس جائی ٭ آٹا نبڑا اور بوجا ٹٹکا ٭ آٹہو گانٹہہ کمیّت ٭ آج موئی کل دوسرا
دن ٭ آج ہی سو کل نہین ٭ آج تک پڑی ہینگ لگتی ہین ٭ آج کل تو تمہاری ہے
ناؤن کمان چڑہتی ہی ٭ آج برس کر پہر نہ برسون ٭ آدمی آدمی انتر کوئی ہیرا کوئی کنکر
آدمی کا شیطان آدمی ٭ آدمی سا پکہیرو کوئی نہین ٭ آدمی نی آخر کچا دودہ پیا ہے
آدہا تیتر آدہی بٹیر ٭ آدہا اب گہر آدہا سب گہر ٭ آدہی گاؤن دوالی آدہی گاؤن پہاگ
آدہی قاضی قدوہ آدہی بابا آدم ٭ آدہی بن گئی تو مہد موسی موسی ٭ آدہی کا تہاو ٭ آدہی
کو چہوڑ ساری کو نہین دوڑیے ٭ آدہی رات کو جمہائی آوی شام سی منہہ پہیلاوی ٭ آزردہ عیب
نہین ٭ آزاد کا سونٹا ٭ آسامری ترا ساجہی ٭ آستین کا سانپ ٭ آسمان مین تہگلی
لگاتی ہی ٭ آسمان سی گرا کہجور مین اٹکا ٭ آفتاب پر تہوکو اپنی ہی منہہ پر پڑی ٭ آگ
لگنی جہونپڑا جو نکلی سو لابہہ ٭ آگ کا جلا آگ ہی سی اچہا ہو ٭ آگ کہائی سو انگاری ہگے
آگ لگائی پانی کو دوڑی ٭ آگ لگائی تماشا دیکہی ٭ آگ لگی منڈہی بچہڑ پڑی براتی ٭
آگ کہتی منہہ نہین جلتا ٭ آگی دوڑ پیچہی چہوڑ ٭ آگی ناتہہ نہ پیچہی پگا ٭ آگی روک نہ پیچہی
ٹہونک ٭ آم کی آم گٹہلی کی دام ٭ آم بوؤ آم کہاؤ املی بوؤ املی کہاؤ ٭ آم کہانی
سی کام کہ پیڑ گننی سی ٭ آم مچہلی بیٹہا ہوی رہتا ہی ٭ آن بنی سر آپنی اب چہوڑ رہائی
آس ٭ آنسو ایک نہین کلیجہ ٹوک ٹوک ٭ آنکہہ آگی ناک سوجہی کیا خاک ٭ آنکہہ کا پانی ڈہل
گیا ہی ٭ آنکہہ پہوٹی پیر گئی ٭ آنکہہ پہوٹی گی تو کیا ہو نسی دیکہین گی ٭ آنکہہ اوجہل پہاڑ اوجہل
آنکہہ کا اندہا اور گانٹہہ کا پورا ٭ آنکہہ لجائی اور دہی پرائی ٭ آنکہون مین گہر کرتا ہی ٭ آنکہون کا

کاجل چرانا ہی ۔ آنکھوں مین چربی چہائی ہی ۔ آنکھونکی اندہی نام شیخ روشن ۔ آنکھونکے
اندہی نام نین سکہہ ۔ آنکھونکی ناخون لیو اڈالو ۔ آنکھون دیکہا بہٹ پڑا کہ مین کانون سنا ۔
آنکھونمین خاک ڈال آئی ۔ آنکھین ہوئین چار دل مین آیا پیار ۔ آنکھین ہومین اوٹ مین
مین پڑی کہوٹ ۔ آو پیر گہر کا بہی لی جاؤ ۔ آہ مردان نہ آوہی زنان ۔ آئی کی شادی
نہ گئی کا غم ۔ آئی گا گنگا تو پاپ کٹیگا ۔ آئی سیر بہا گی سیر ۔ آئی ہی جان کی ساتہہ جاوینگے
جنازیکی ساتہہ ۔ آئی تو روزی نہین تو روزہ ۔ آئی تو رمائی نہین فقط چار پائی ۔ آئی پرچوکی
نہین ۔ آئی نہ گئی کولی لاگی گابہن ہوئی ۔ آیا بندہ آئی روزی گیا بندہ گئی روزی ۔ آیا
تو نوش نہین تو فراموش ۔ **اب** نہے میرا مُردہ تیری زندی پر بہاری ہی ۔ اب پچہتای
ہوت کیا جب چڑیان چگ گئین کہیت ۔ اپنا پتہر کی نیچی ہاتہہ دبا ہی ۔ اب سی آئے
گہرسی آئی ۔ ابہی منہ سون کا دودہ نہین سوکہا ۔ ابہی کچی گہڑی پانی کی بہرنی مین ۔
اپنا دام کہوٹا تو پرکہنی والی کو کیا دوس ۔ اپنا گہر ہگ بہر را یا گہر تہوک کا ڈر ۔ اپنا گہر
دور سی سوجہتا ہی ۔ اپنا لال گنوائی کی دَر دَر مانگی بہیک ۔ اپنا لینا کیا پرایا دینا کیا ۔
اپنا وہی اور لڑائی مول لی ۔ اپنا نکال مجہی ڈالنی دی ۔ اپنا اُلّو کہین نہین گیا ۔ اپنا
کوئی نہین ۔ اپنا سو پیغمبر اگلا ناسو ڈہینگر ۔ اپنی مین مجہی دی تو بہلاتی پہر ۔ اپنی مرغی
رام نہین ۔ اپنی بچی کو ایسا مارون کہ پڑوسن کی چہاتی پہٹی ۔ اپنی اپنی فتح کی سبہی
خیر مناتی ہین ۔ اپنی پاؤن مین آپ ہی کلہاڑی مارتی ہین ۔ اپنی ہاتہون اپنی قبر کہودتا ہی ۔
اپنی ہی منہ سی دہنّا پائی ۔ اپنی ران کہولی اور اپہی لاجون مری ۔ اپنی اپنی کہال مین
سبہی مست ہین ۔ اپنی چہاچہہ کو کوئی کہٹا نہین کہتا ۔ اپنی بچہڑیا کی دانت کو سونے
معلوم ہوتی ہین ۔ اپنی پیر کو کہو لم گہا لا ہمری پیر کو بہو کم بہا کا ۔ **اُتم** کہیتی مدہم بان
نکشٹہہ سیوا بہیک نِدان ۔ اتنا جہوٹ بولو جتنا آٹی مین نون ۔ اتنا نچا کہ پاسی نکلا ۔

اتنی ہی عقل اجیرن ہوتی ہی * اٹاوی کی کاریگر * اجاڑ راوجاڑ * اجیرن کو اجیرن
ہی ٹھیلی نہیں سر جو ہٹی کھیلی * اچھا کیا خدا نی برا کیا بندی نی * اچھی ہین پر خدا
کام نہ ڈالی * اچھی گھر بیعانہ دیا * احسان لیجی جہان کا نہ احسان لیجی شاہجہان کا *
احمد کی پگڑی محمود کی سر * ادہر قبلہ قطب اودہر خشتچہ موتی کدہر * ادہی کی برسہی کو کوئی
اوسکی ہاتھہ سی نہ کھاوی * اڑہائی دن کی ستقی نی بہی بادشاہی کرلی ہی * استاد
بیٹھی پاس کام آوی راس * استا جہا بنالی آپ مین ایک میرا بھائی * اس ہم اُس
جو باد لگا اسی لڑکی کو مار گیا * اس سی تنگٹی کی بہی نا [illegible] کٹی * اس سی اچھا خدا کا نام
اسکو تو شہر بہری سوت نہیں * اسکی گردن ناف ماری جہان پانی نہ ملی * اسکی دو [illegible]
نقصان کی یہان بہی نہیں ہی * اس گھر کا باوا آدم ہی نرالا ہی * اسی جیسا او سی کھا [illegible]
اسی لیتی * اسی برس کی عمر اور نام میان معصوم * اُکھلکھ اجگ سی نیارا * اگلی پا [illegible]
پچھلے کیچ * اگہن جو لہی آدمین * الا لون بلالون صحنک سر کالون * ال [illegible]
الف اللہ * الف کی ناؤن خنک نہیں جانتی * اللہ دی اللہ دلاوی بندہ دی [illegible]
پاوی * اللہ ری مین * اللہ ری تیری دیدی کی صفائی * اللہ اللہ کرو * اللہ سی خیر ما [illegible]
اللہ کا نام لو * اللہ ہی تو کیا غم ہی * اللہ کی چوری نہیں تو بندہ کا کیا ڈر * اماقی آبادانی
انار بیچا سونا بارہ بانی * ان بیچاروں نی ہینگ کہان پائی * ان بہجی ڈنڈو نسی
کہیتی ہو سر چیر بن گی * ان تلون مین تیل نہیں * ان ٹہین وپ اور پکہی مین جب *
انتڑیان قل ہو اللہ پڑہ رہی ہین * انت بہلی کا بہلا * ان دیکھا چور ساٹی برابر * اندہا ان
کا پہل دکھنی ہی کاہی * اندہا کیا چاہی دو آنکہیں * اندہا بی ایمان * اندہا راجہ چوپٹ نگری
اندہا بانٹی پہر پہر اپنون ہی کو دی * اندہا آنکہہ پائی ہی پچتائی * اندہا نیوتی دو جنیں آئین
اندہا ملا ٹوٹی مسیت * اندہا جو پاہ ہوتہی وہان * اندہا کیا جانی لالی کی بہار * اندہی کا

نام نین سکھ ۔ اندہی کی ہاتھہ بٹیر لگی ۔ اندہی مچھلی کھجی جوی ۔ اندہی کی جورو کا اللہ رکھوالی ۔
اندہی کی دا دنہ فریاد ۔ اندہا مارے بیٹہی گا ۔ اندہی کی آگی روئی دونو دیدی کہوئی ۔ اندہی ماں
پوت کو نہ سجہی منہہ دیکھی ۔ اندہون نی گاؤن مارا دوڑیو بی لنگڑو ۔ اندہون مین کانا راوت ۔
اندہا دہند منو سر لگائی ۔ اندہا بیاری گئی کہ جوڑ ۔ اندہی سیوی کوئی بچی لیوی کوئی ۔ اندہیکا شہزادہ
آن پڑا یا گوہ کھایا ۔ ان ہونی کا ہی سبکہ وہ بھی دیکھا یہہ بھی دیکھہ ۔ آن ملی کی گسل ۔
انوکہی گاؤن اونٹ آیا ۔ اپنی کی تلی ہزار برس ۔ اوپر چہایا پانچھا بہیتہ پلاٹن گا نجہا ہوتا ہولا
سو باولا ۔ اوترا شحنہ مردک ناؤن ۔ اوترا گھاٹی ہوا ماٹی ۔ اوٹہا وچلا ۔ اوٹہہ کہ پہلی پہر
پہوڑتی ۔ اوچہی پونجی خصمی کہائی ۔ اوچہی کی پیٹ نہ بات پچی ۔ اوچہی کی پیٹ بات کی پیٹ ۔
اوچہی کی بیل گری ۔ اوچہی کی گہر آئی تیتر باہر پانی پی پی موئی بھیتر ۔ اودہین مارہو ۔
بلینڈ میں سانپ دکھاوی ۔ اودیکھا مین نہ ادہو کا دین ۔ اودہم جوتی ہی ۔ اوفر آتین
بہول گئی سیری بسن آنسو ۔ اور رنگ لا گلہری ۔ اوری اوڑسی نا تی کٹہی ۔ اوڑتی چڑیا کو
پہچانتی ہیں ۔ اوس بنجمبیری ساون آیا ۔ اوڑہی چادر ہوئی برابر ۔ اوسر چوکی ڈومنی گاوی
آل پتال ۔ اوسکی گرہ کا کیا جاتا ہی ۔ اوسکی جڑین تو پتال کو پہنچ گئی ہیں ۔ اوسکی آنکہیں اوسکو
لگی ہیں ۔ اوکہلی کا کھائی سچی کا نہ کہائی ۔ اوکہلی مین سر دیا تو دہمکوں سی کیا ڈر ۔ اوکہلی میں
گیا مسرا اماں باپ بسرا ۔ اولٹی چور کوتوال کو ڈانٹی ۔ اولٹی گنگا پانی بلینڈی نہین جاتا ۔
اونٹ کی منہہ مین زیرہ ۔ اونٹ ری اونٹ تیری کونسی کل سیدہی ۔ اونٹ چڑہی
بونٹ مانگی ۔ اونٹ چڑہی کتا کاٹی ۔ اونٹ جب پہاڑ تلی آئی تبہی معلوم ہی ۔ اونٹ بلیا گی
گئی بان جی لی گئی ۔ اونٹ کی چوری اور جھکی جھکی ۔ اونٹ ڈوبین بھیڑین تہاہ
مانگین ۔ اونٹ بہی جائین گھوڑا کبہی تہاہ ہی نہین ۔ اونٹ سا قد بڑہایا ہی شعور ذرہ
نہین ۔ اونٹ بڑبڑاتا ہی لادتی ہین ۔ اونٹ گلی ہی کو بہاگتا ہی ۔ اونٹ کا پاؤ نہ زمین کا

نہ آسمان کا ٭ اونٹ نے پاد انہ پایا دایا تو بہس ٭ اونٹ داغ ہوتی تہی مگر بہی داغ ہونی کو
آئی ٭ اونچی دکان اور پہیکا پکوان ٭ انگلی پکڑتی پہنچا پکڑ لیا ٭ انگہتی کو ٹہیلتی کا بہانا ٭
اہیر گی ہینڈی مہتیا سر خرو ٭ اہیر دیکہا گڈریا مستانا ٭ اہیر کے گہر تیتر باہر باندہے
کہ بہیتر ٭ ای تیرا کاٹا نا پانی ٭ ای تیری قدرت کی کہیل چہچھوندر کی سر مین چنبیلی کا تیل ٭ ایری
غیری فصل پڑی ٭ ایسر سے بہنیٹا نہین ولدّر سی بگاڑ ٭ ایسی ایسی چہٹی برائی جائین نو نو
بیڑی بہاتین کہائین ٭ ایسی پر یتین حرف بہیجتی ہین ٭ ایسی میخ ماری کہ پار نکل گئی ٭ ایسا
جیسی ٹوپی کی ٹکی ٹہنالیس ٭ ایک پنتہ دو کاج ٭ ایک تو میان تہی ہی تہی دوجی کہائی بہانگ
ایک تو کریلا دوسری نیم چڑہا ٭ ایک تو کانی ٹیڑہی جائی ٭ دوسری جان پوچہن مارن کہائے
ایک پہونی تہی ہی گہر دوسری آئی ڈولی چڑہ ٭ ایک تو موا ان بہاتا تہا دوسری آہی نجہ آیا تہا
ایک بڑی لوٹتی ہین دوسری چوکہی مانگتی ہین ٭ ایک چٹنی کی ڈال ٭ ایک کی دار و دور
ایک دنکا مہمان دو دنکا مہمان تیسری دن بلای جان ٭ ایک غریب کو مارا تہا تو ستّن چڑی
نکلے تہی ٭ ایک کو سائی ایک کو بدہائی ٭ ایک جوئی کی سو لہہ روٹی بہگت کہائین بہگتائن
کہوٹی ٭ ایک کا منہہ شکر سی بہرا جاتا ہی سوکا منہہ خاک سی بہی نہین بہرا جاتا ٭ ایک ہنسے
ایک دو کہے ٭ ایک خطا دو خطا تیسری خطا مادر بخطا ٭ ایک تو شیر دوسری بکتر پہنی ٭ ایک نہین
ستّر بلا ٹالتی ہی ٭ ایک در مُندا ہزار در کُہلی ٭ ایکدم ہزار امید ٭ ایک تندرستی ہزار نعمت ٭ ایک
مشکل کی ہزار ہزار آسان کہی ہین ٭ ایک نور آدمی ہزار نور کپڑا ٭ ایکدم مین ہزار دم ہے
ایک جورو تو ساری گنبی کو بس ہی ٭ ایک تو سسر ناؤن بیچ ماہو مین ہان ٭ ایک پنچا موری ملی
کون سوتی ہولی چلی ٭ ایک مچہلی گندی ساری جل کو گندہ کرتی ہی ٭ ایک گہڑی کی بیحیائی سارے
دن کا آدہار ٭ ایک ہاتہہ تالی نہین باجتی ٭ ایک توی کی روٹی کیا چہوٹی کیا موٹی ٭ ایک
سو راجا نہار نہین پہوڑتا ٭ ایک حمام مین سبہی ننگی ٭ ایک ہاتہہ لینا ایک ہاتہہ دینا ٭ ایک

اور ایک گیارہ ہوتی ہیں + ایک ہاتھ دکر پر ایک ہاتھ فکر پر + ای میری کمر جہاں ٹوٹوں تہاں تم + ای میری پہلی + اینچا کھینچا وہ پہری جو پڑی بیچ بیچ میں بڑی + اینٹ کی لینی اور پتھر کی دینی + اینٹ کی بات دم مدار + اینٹ کا گھر ماٹی کیا + خزینہ دوم در امثال حرف با مشتمل بر چہار گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

بَاءَتْ عَرَارِ بِكَحْلٍ + اَلْبَاحِثُ عَنْ حَتْفِهٖ بِظِلْفِهٖ + اَلْبَادِیْ اَظْلَمُ +

کشتہ شد عرار عوض کحل + کاوندہ از مرگ خود بسم خود + آغاز کنندہ ستمگار تر

بِاُذُنِ السَّمَاعِ سَمِعْتُ + بَاقِعَةٌ مِنَ الْبَوَاقِعِ + اَلْبَاقِیْ عِنْدَ التَّلَاقِیْ +

بگوش شنوائی شنیدم + سختی از سختیہا + باقی نزد ملاقات +

بَاكِرْ تَسْعَدْ + بَالَ حِمَارٌ فَاسْتَبَالَ حُمُرَةٌ + بِالْاَفْضَالِ تَعْلُو الْاَقْدَارُ + بِالْبِرِّ

بر خیز بگاہ نیک بخت شوی + پیشاب کرد خری پس بول خواستند چندین + بسبب بزرگی کردن بیش آید قدرہا + بسبب نکوئی

يُسْتَعْبَدُ الْحُرُّ + بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِيْنَ + بِالسَّاعِدِ يَبْطِشُ الْكَفُّ +

بندہ گرفتہ میشود حر + با آرام و پسران + بجہت بازو حملہ میکند پنجہ +

بِالشُّكْرِ تَدُوْمُ النِّعَمُ + بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمٰوٰتُ + بِالْغَدَاةِ قَاصٍّ

بجہت شکر ہمیشہ میماند نعمتہا + بجہت انصاف قائم شدند آسمانہا + ببامداد قصہ گوینده

وَبِالْعَشِيِّ مَاصٍّ + اَلْبَحْرُ لَا يُخَافُ مِنَ الْغَرَقِ + بِجَهْلِ اللّٰهِ لَا بِجَهْلِكَ +

و بشبانگاہ مکندہ است + دریا نمی ترسد از غرق + بجہل خدا نہ بجہل تو +

اَلْبَخِيْلُ عَدُوُّ اللّٰهِ وَلَوْ كَانَ زَاهِدًا + اَلْبَخِيْلُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ +

بخیل دشمن خداست اگرچہ باشد بی رغبت از دنیا + بخیل داخل نمی شود بہشت را

اَلْبَدْرَةُ مِرْاٰةُ الْعَيْنِ + بَدَلٌ اَعْوَرُ + بَدَنٌ وَافِرٌ وَقَلْبٌ كَافِرٌ +

بدرہ آئینہ چشم است + بدل ناقص + بدن کامل و دل کافر +

البلایا اهداف البلایا + بر الوالدین سلف + برد غداة اعز

مخلوقات نشانه های مصیبتهاست + نکوئی به پدر و مادر سلف است + سردی بامداد عزیزتر است

عندی من ظمأ البرد افع البلیات + برق من لا یعرفك برق

نزد من از تشنه شدن تیغ نکوئی دفع کننده بلاهاست + تیز نگر کسی که ترا نمی شناسد ترا برق

لو کان له مطر + برکة العمر فی حسن العمل + برك لا تبطله بالمنة

اگر باشد مر او را باران + برکت عمر در خوبی عمل است + نکوئی خود را باطل مکن از منت نهادن

برئت قائبة من قوب + البستان کله کرفس + بسر السفر بالحقیقة

جدا شد بیضه از چوزه + باغ همه آن کرفس است + ترش روئی کردن سفر در حقیقت

لو لم یختم بالدقیقة + بشاشة الوجه عطیة ثانیة + بشر

اگر ختم کرده نشود به دقیقه + تازه روئی بخشش دوم است + مژده ده

نفسك بالظفر بعد الصبر + بشر مال البخیل بحادث او وارث

ذات خود را به پیروزی بعد صبر + مژده ده مال بخیل را به مصیبت یا وارث

بطن المرء عدوه + البطنة تافن الفطنة + بع الدنیا من الآخرة

شکم مرد دشمن او است + پری شکم سست میکند زیرکی را + بفروش دنیا را عوض آخرت

بع جارك ولو ابعدا دارك + بعد کل خیر بؤس + بعد خراب

سوگند میخورد فروختم همسایه خود را و نفروختم سرای خود را + بعد هر نکوئی خاک است + بعد خراب شدن

البصرة بعد یوبت الصفا خیر من قرب یوبت الجفا + بعض الشر

بصره + دوری که پیدا کند صفائی را نیکوست از نزدیکی که پیدا کند ستم را + بعضی بدی

اهون من بعض + بعض البقاع ایمن من بعض + بعلة الورشان یأکل

سبکتر است از بعضی + بعضی مکانها مبارکتر است از بعضی + بحیله ورشان میخورد

رُطَبُ الْمُشَانِ + الْبَغْلُ الْهَرِمُ لَا يُفْزِعُهُ صَوْتُ الْجُلْجُلِ بِفِيهِ

خرمای مشان سنگ است + استر نهایت پیر نمی ترساند او را آواز جرس + در دهانش

الْأَثْلَبُ وَالْحَجَرُ وَالْكَثْكَثُ بِفِيهِ + بَطِّطْ بِتَقْ نَعْلَيْكَ وَابْذُلْ

خاک و سنگ و سنگریزه ها + دور کن آنرا به تدبیر خود + دور کن مرو نعل خود را و بخشش کن

قَدَمَيْكَ + بَقِيَّةُ الْعُمُرِ لَا قِيمَةَ لَهَا + بِكُلِّ غَيْثٍ آثَارُ رَعْيٍ + بَلَاءٌ

هر دو قدم خود را + باقی زندگی نیست قیمت مر آنرا + بهمه باران نشانها چریدنیست + بلای

الْإِنْسَانُ مِنَ اللِّسَانِ وَسَلَامَتُهُ فِي حَبْسِ اللِّسَانِ + الْبَلَاءُ مُوَكَّلٌ

آدمی از زبان است و عافیت او در بند کردن زبان + بلاء گذاشته شده است

بِالْقَوْلِ + الْبَلَاءُ بِالْوِلَاءِ كَاللَّهَبِ لِلذَّهَبِ + الْبَلَاءُ الْأَشَدُّ الْمَعْرُوفُ

بگفتن + بلاء بجهت بادشاهی مانند شعلهٔ آتش است برای زر + بلائی که سخت است نکوئی

وَالصَّنِيعَةُ عِنْدَ الْأَحْرَارِ وَدِيعَةٌ + بَلَغَ الْحِزَامُ الطُّبْيَيْنِ + بَلَغَ

و کار او نزد شرفا امانت است + رسید تنگ ستور هر دو پستانهای او را + رسید

السَّيْلُ الزُّبَى + بَلَغَ السِّكِّينُ الْعَظْمَ + بُلُوغُ الْآمَالِ فِي رُكُوبِ

سیلاب پشته ها را + رسید کارد استخوان را + رسیدن امیدها در سوار شدن

الْأَهْوَالِ + الْبَلِيَّةُ إِذَا عَمَّتْ طَابَتْ + مَثَلُ جَارِيَةٍ فَلْتَزْنِ الزَّانِيَةُ

ترسهاست + بلاء چون عام شود پاکیزه شود + مانند کنیزیست پس باید که زنا کند زانیه

سِرًّا وَعَلَانِيَةً بَنَى قَصْرًا وَهَدَمَ مِصْرًا + ارْجِعْ لِشِسْعِ نَعْلِ كُلَيْبٍ

نهان و آشکارا + بنا کرد کوشکی را و ویران کرد شهری را + رجوع کن برای دوال نعل کلیب

بَيْتُ الزُّهْرَةِ مِيزَانُ الطَّرَبِ + بِئْسَ الْفَقِيرُ عَلَى بَابِ الْأَمِيرِ

خانهٔ زهره ترازوی خوشی است + بد فقیریست بر در امیر

وَنِعْمَ الْاَمِيرُ عَلَى بَابِ الْفَقِيرِ + بِئْسَ الْمَالُ الْقُلْعَةُ + بِئْسَ الْاِسْتِعْدَادُ

وخوب امیرست بر در فقیر + بد مال عاریتست + بد استعداد

الْاِسْتِبْدَادُ + بِئْسَ الْمَطَاعِمُ حِينَ الذُّلُّ تَكْسِبُهَا + بِئْسَتِ الْخَلَّةُ

اصرارست + بد خورشهاست که هنگام خواری حاصل کنیم آنهارا + بد خوست

اَنْ يَمْنَعَ الْخَلِيلُ الْخُلَّةَ لِاَجْلِ خَلَّةٍ + بَيْضَاءُ لَا يُدْجِي سَنَاهَا الظُّلَمُ

آنکه منع کند دوست دوستی را بجهت سرکه خود + آفتابی است که تاریک نمیکند روشنی اورا شب تار

بَيْضَةُ الْعُقْرِ + بَيْنَهُمْ عِطْرُ مَنْشِمٍ + بَيْنَ جَبْهَتِهِ وَبَيْنَ الْاَرْضِ جَبَهَاتٌ

اول تخم ناکیان + درمیان ایشان عطر منشم است + میان پیشانی او ومیان زمین پیشانیهاست +

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

باادب باش تا بزرگ شوی + باادب باش گر توئی زاده ناس + با تنک ظرفان نشستن عمر ضائع کردن است + با خدا کارست مارا نا خدا در کار نیست + با دوستان تلطف با دشمنان مدارا + با در دکشان هرکه در افتاد بر افتاد + باد در دکسی رسد که دردی دارد + بادنجان بد را آفت نمیرسد + بادنجان ارزان است لیکن خرچکی دارد + باد از دماغش بیرون رفت + بارها گفته ام و بار دگر میگویم + باری بهیچ خاطر خود شاد میکنم + بازی بازی بریش بابا هم بازی + بازرا باز وار بودن + چند را چند سار بودن + بازار مصطفی خریدار خدا + بازاری را نیاز ار اگر آزاری چنان آزاری که باز آری + باز و بریدن + باز دست پرانیدن + باز گرد و باصل خود هر چیز + با سیه دل چه سود گفتن وعظ + باغبان را وقت میوه گوش کر میباشد + باغ سبز می نماید + باقی داستان شب فردا + با کافر مسلمان نشین و صلح کل کن + بالاتر از سیاهی رنگ دگر نباشد + بالای باد میگردد + باندازه گلیم پا دراز کن + باهم کج کلاه بابا هم +

با همه بازی بگیر با ریش بازی * با هیچ دلاور سپر تیر قضا نیست * با هر که راست آید از جیب
در آستین آید * باید شاخ نیکو از هر دکان که باشد * باین ریش و فش * بیا بال بگیر پرواز
بیکنند * بیام بلند دست بر آسمان نتوان رسانید * بیوه نشین هر دوم افتاده * بیت
پست را در کعبه دیو گیرد * بچه در شکم و نامش مظفر * بچه تا نگرید مادر شیر نمیدهد * بخت بد
با کسی که یار بود * سگ گزد گر شتر سوار بود * بخت گر یاری دهد دندانت سندان شکند *
بخت اگر برگردد از پالوده دندان بشکند * بخت داری برو به پشت بخواب * بخت که برگردد
اسپ تازی خر گردد * بخشنده آب است که هر چه بیابد تر کند * بدخواه کسان بهیچ مقصد
نرسد * بد بده و زهیم روزی می خورد * بد بر دلی درمان گرفتارست * بدعای گربه باران
نمی بارد * بدگهر با کسی وفا نکند * بدی را بدی سهل باشد جزا * اگر مردی احسن الی من اساء
برات عاشقان بر شاخ آهو * بر اسپ چوبین سوار است * بر این مژده گر جان فشانم
رواست * که این مژده آسایش جان ماست * برای ما سر خری بهم رسید * برای نهادن
چه سنگ و چه زر * برای کوری ابلیس سایه گردن دل نگر * براحتی نرسید آنکه محنتی نکشید *
بر بلبل چگونه گزند کسی بدل * بر حذر باش که سر می شکند دیوارش * بر رسولان بلاغ
باشد و بس * بر سر فرزند آدم هر چه آید بگذرد * بر صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست * بر عکس
نهند نام زنگی کافور * برق زده را کافور چه سود * برگ سبز است تحفه درویش * برنج و عسل
ی خدا او ست * بزرگی بایدت بخشندگی کن * بزرگی طفل از ادب است *
بزرگی بعقل است نه بسال * بزرگان خرده بر خردان نگیرند * بزرگش نخوانند اهل خرد *
که نام بزرگان بزشتی برد * بز را غم جان است و قصاب را غم پیه * بزرگ خمیر که بهار می آید *
بز که گرگین شده از گله بدر باید کرد * بز مرده و شاخ زرین * بزیر پا بجای بز ز سر زلف
سخن بگوید * بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * بشنو و نشنود من گفتگوئی میکنم * بشنو صدا

توپ را بشهر خویش هر کس شهریارست ✱ بشهر خود روم و شهریار خود باشم ✱ بعد از سر من گو
فیکون شده باشد ✱ بعد خرابی بصره ✱ بعد از نج رحمت ست ✱ بعیب خود بینا باشی
بقدر مال باشد سر گرانی ✱ بکن بکر مت لیک منت منه ✱ بگفتن آتش دهن نمی سوزد
بلای طویله بر سر میمون ✱ بلبل افسرده بهار بیار ✱ خبر بد به بوم شوم گذار ✱ بلقمان حکمت آموزی
چه حاجت ✱ بلند پروازی میکند ✱ بلی میوه زمیوه رنگ گیرد ✱ بمرگش باید گرفت تا به تب
راضی شود ✱ بندگی باید پیمبر زادگی منظور نیست ✱ بندگی کن تا که حکم کار ✱ بندگی بیچاره
بندهٔ درگاه تابخانه همراه ✱ بنشین که گدائی کنم و پیش تو آرم ✱ بنگر که چه میگوید منگر که میگوید
بود هم پیشه با هم پیشه دشمن ✱ بوزنه را بادر و دگری چکار ✱ بوزینه به نقل آدم انسان نشود ✱ بو
به پیغام راست نیاید ✱ بوسه بعد از زال نمی باشد ✱ بوی مشک پنهان نمی ماند ✱ بهار باغ
دل آسوده را بکار آید ✱ به بهانه بچه مادر میخورد ✱ به بین تفاوت ره از کجاست تا به کجا ✱ به تمنای
گوشت مردن به ✱ که تقاضای زشت قصابان ✱ بهر یک گل منت صد خار می باید کشید
بهر نانش که خوانی سر آرد ✱ بهر کاریکه همت بسته گردد ✱ اگر خاری بود گلدسته گردد ✱
بهشت در پای مادران ✱ بهشت آنجا که آزاری نباشد ✱ کسی را با کسی کاری نباشد ✱
بی بال و پر شده ✱ بی پیر مرو تو در خرابات ✱ هر چند سکندر زمانی ✱ بیتاب عشق هر چه کند
حق بدست اوست ✱ بیخش در آب ست ✱ بیدل نیم هنوز بهنیم چه میشود ✱ بید ولت اگر مسجد
آدینه بسازد ✱ یا طاق فرو افتد و یا قبله کج آید ✱ بیدف و نی میر قصد ✱ بی زری کردمن
هر چه بقارون زر کرد ✱ بی زر بی پر ✱ بیکدست دو هندوانه نگنجد ✱ بیگنه از دره
عمر نباید ترسید ✱ بی می مست ست ✱ بی نان توان زیست و بی آب نتوان ✱

گنجینهٔ سوم در مثلهای هندی

باپ نه ماری پدّی اور بیٹا تیر انداز ✱ باپ نه دادی مار خوادی ✱ باپ کرے

باپ کی آگی آئی بیٹا کی بیٹی کی آگی آئی ٭ بایت پوت پتا پر گھوڑا بہت نہیں تو تھوڑا تھوڑا
بات کی بات خرافات کی خرافات ٭ بکری کی سینگھ نکو چڑ گئی پر کی بات ٭ بات رہ جاتی ہے
وقت نہیں رہتا ٭ بات پر بات یاد آئی ٭ بات کہی اور پرائی ہوئی ٭ بات پوچھی بات کا
پچھن پوچھی ٭ بات جو چاہی آپ نے تو پانی مانگ نہ پی ٭ باتین اگلی کرتین خوار ٭ باتی ہاتھی
پائی اور باتی ہاتھی پائی ٭ بارہ باٹ اٹھارہ پینڈی ٭ بارہ برس پیچھی گھوریکی بھی دن پھرتی ہین
بارہ برس سیئی کاشی مرنیکو مگہر کی باٹی ٭ بارہ برس دلی مین رہی محصول نہین دیا کیا کرتی تہی
بھاڑ جھونکتی تہی ٭ باڑہ ہی جب کھیت کو کہائی تو رکھوالی کون کری ٭ بازار کی مٹھائی جس نی
پائی تس نی کہائی ٭ باسی بچی تو کتا کہائی ٭ باسی کڑہی اوبال آیا ٭ باسی پھولون باس نہین
پردیسی بالم تیری آس نہین ٭ باتی کا مارا گاون اور آگ کا مارا چولہا ٭ باگ بکری کو ایک جگہ
پانی پلایا ہی ٭ بال کی کہال کھینچتی ہین ٭ بال باندہا چور ٭ بال باندہی کوڑی مارتا ہی ٭ بامہن بنیے
دان مانگتی ہین ٭ باندہ کھیسہ لی جیسہ ٭ بانجہ بجوتی شیطان کی لنگوٹی ٭ بانجہ بیانی سونٹھہ
اوڑائی ٭ بانس ڈوبین پوریین تھاہ مانگین ٭ باندہی کی آگی باندہی منہہ کی نہ آندہی ٭ باو
نہ بتاس تیرا آنچل کیونکر ڈولا پوت نہ بہتا تیرا ڈھینڈا کیونکر پھولا ٭ باہر کی کہا جائین گہر کے
گیت گائین ٭ بائی پچ گئی ٭ **بتیس** دانت کی بہا کا خالی نہین جاتی ٭ **بجا دے**
ختیا ڈھولکی کہ میان خیر سی آئی ٭ **بچ** بچ ہی جما آندہی آئی ٭ بچھڑا کھونٹی کی بہل ناچتا ہے
بچھو کا منتر نہ جانی سانپ کی بل مین ہاتھہ ڈالی ٭ **بخت** اوڑ گئی بلندی رہ گئے
بخت دین یاری تو کر گھوڑی اسواری ٭ بخت نہ دین یاری تو کر کہا جروی داری ٭ بخت اور کا
آٹا گیلا کمبخت کی دال گیلی ٭ بخشو بی بی بلا ٹلی جو ہانڈا ہی ہو گی جی گا ٭ بخشی کی دہگڑ ٭ **بد** اوڑاو
کی للا ٭ بدلی مین دن نہ دیسی پھوہڑ بیٹھی پیسی ٭ **برا** بیٹا کھوٹا پیسا کام ہی آرہتا ہی ٭
براتی کناری ہو جائین گی کام دولہہ لہن ہی ہی آپڑیگا ٭ بریلی ٭ وپاریلی ٭ برا بول قاضی کا

پیادہ پھرا ہی پانچ ہی تر بہیا دوانی ہوئی پرائی برتن اٹھانی لگی بجرہ بھس پر لگا ہی پڑوں کے
بات بڑی ہے بڑی میان تو بڑی میان چھوٹی میان سبحان اللہ بڑی بول کا سر نیچا
گھر پڑی ہی ٹھہر دھوڑ بیم بی بڑی بہو کو بلا کہیں نون الی بڑی بول [illegible] بغل
میان بس کر مین دیکھا تیرا اشکر بسم اللہ کی گنبد مین بیٹھی ہین بغل مین لڑکا شہر مین
ڈھنڈورا بکری نی دودھ دیا مینگنیون بھرا بکری کی مان کب تک خیر منائی گی
بگانی کارن لولی توڑی تان بگانی مال پر جھینگر برانا ہو بیٹھا بگانی آس نرت او پاس
بگڑی لڑائی بکتر پوشون کی سر بگلا ماری پنکھ ہاتھ بل بی جاتا ہی بیج بل تو اپنا ہی
بل نہیں تو جاوی جل بل جاوی راج کو موتی لگی پیارا [illegible] ہی لڑتی ہی تو منہ پر پنجہ دھرتی ہی
بلی خدا کی لیے چوہا نہیں مارتی بلی کو چھیچھڑون کا خواب بلی لانگھ کر آئی ہین بلی کی بخت ون
چھینکا ٹوٹا بن بلائی ڈومنی لڑکی بالون ساتھی آئی بن بلائی احمق کی دوری ضحک
بن بھوپرت نہیں بن [illegible] بن تال ناچی ہی بن چوچی لڑکی کو رکھتی ہین بندر کی ہاتھ
مین ناریل بندر کی آشنائی کیا بندر کا گھاؤ بندر کی آشنائی جی کا زیان بندر کیا جانی
ادرک کا سواد بندہ عاجز ہی بندی جب شادی کرتی ہی تب ایسی ہی کرتی ہی بن روٹی
[illegible] کا بھی دودھ نہیں پایا بن مانگ کھیلی جو جو آج نہ موا کل موا بن مارے کی تو بیر بن مانگی دودھ
برابر مانگی ملی سو پانی بن ہوتی ہوتی نہیں اور ہوتی ہو ون ہار بنی تو بنی نہیں تو وا اور دھان
بنی بنی تو بہائی نہیں تو دشمنائی بنیائی کی بات ری اور وہ بنیائی کی فقیری بھی بھلی
بنیا گو لٹا ہی نہیں کہتی ہین [illegible] اثول بنا گو چھپا ہی کی کھاتا ہی بنیا ماری جان کو
ٹھگ ماری انجان [illegible] بیٹا کچھ دیکھ ہی کی کرتا ہی [illegible] ہی سیانا سو دوانا بوچا
[illegible] ہی ہوتا ہی [illegible] کھاتی سو بچتا ہی نکھاتی سو بچتا ہی بوڑھا چلا جانے کی ساتھ
بوڑھا جاتی کیا بالا جاتی ہیا بوڑھا بالا برابر ہوتا ہی بھلو بڑا ہنسا اور پہنچی جانی بوڑھے

منہ مُنہاسی لوگ آئی تماشی * بوڑہی بکلا نوت کی کون سُنتی * بوڑہی توتی ہی کہین پڑتی ہین *
بوڑہی بار پی خلق دواری * بوڑہی گہوڑی اور لال لگام * بوڑہی جُرہ وا نام ختیجہ * بوڑہی بوگنی بو دار کے
[illegible] ال کی کہال بول تو بی لی میری نہین تو دُکہی نہین تیری * بوند کا چوکا گہرون
[illegible] بیاہ بنا تو تا شفت کا بوتلہ * بہت آیت منہ ہی خراب * بہت گئی تہوری رہی
بہتی دریا مین ہاتہہ دہولو * بہری آگی گاؤن اور لنگی آگی گل آندہی آگی ناچنا * تینون ال بل بہوبا
دس گہر گہائی بیاہ نہین کیا * برات تو دیکہی ہی * لی بی ہے بہر مالی کان پتری بالی * بی بنے
خیلا او چہتی ایک سیلا * بی بی واری باندی کہائی گہر کی بلا باہر نکالی * بی بی نیک بخت دم کر
دال مین رقت * بیٹا مرے پر پسیرہ پڑے * بیٹا من لی کہاتی ہین باپ بٹ کی نہین کہاتی * بیٹا
چمار کی اور نام رکہا جگ جیتن * بیچ بیچ میری تخنی کا بیاہ * بیحیائی کا برقع منہہ پر لی لیا ہی *
بیدرد قصائی کیا جانی پیر پرائی * بید مل نوکر دشمن برابر * بیٹہ کری بید آنی اور جنگا کری خدا *
بیڑہی کی چاولون پت * بیسی کہیسی * بیکار مباش کچہہ کیا کر * بیل نہ کودا کودی
گون یہ تماشا دیکہی کون * بیل کا مارا ببول تلی ببول کا مارا بیل تلی *

گنجینۂ چہارم در مثلہای حرف بہا

بہات ہوگا تو کوی بہت آرہین گی * بہات چہوڑ اجاتا ہی ساتہہ نہین چہوڑا جاتا *
بہاری پتہر دیکہا چوم کر چہوڑ دیا * بہاگل پور کی بہگیلی اور کہل گاؤن کی ٹہگ ٹٹی کی دو ایک
تینون نامرد * بہائی ایسا دوست نہین اور بہائی ایسا دشمن نہین * بہائی بہاوری تل بارے
اور چاوکری * بہائی بس کہائی بہتیجی بس دیجی * بہٹ پڑی وہ سونا جس سی ٹوٹی کان *
بہجی نہی آپ کی کہی دیتی ہین * بہر اسود ہرا بہ بہس مین جنگا [illegible] ال آجا دو پہر کہ
بہلا کر بہلا ہوگی سودا کر نفع ہوگی * بہلی کا بہلا * بہلی گہوڑی کو ایک چابک * بہلی آدمی کو
ایک بات * بہلی کا زمانہ نہین * بہلی کی بہائی اور بُری کی جُدائی * بہنگیان دو باغ [illegible]

پیر گھٹی سب ہوا ۞ بھوانی نبل کبہی سبل بھوکی بیر اگہانی لگا نڈا تسپر کہامین مولی کا کہا ۞ بھوکی ہو تو ہری ہری ر رکہہ دیکھو بھوکی سی کہاد وا ور دوکیا کہاجا ر روٹیا ۞ بھوکا بیچی جورو اگہاناکہی بجہی اودہار دی ۞ بھوکا بنگالی بہات بہات پکاری ۞ بھوک کو بہ جرب کیا ۞ بچھونا کیا ۞ بھوک گئی بہوجن بلی جاڑ اگئی تبای جوبن گئی تریا بلی تینون دیو بہاے ۞ بھولی بات گائین کہائی اب کہامین تو رام دہائی ۞ بہول گئی دن دپہر انشد وفی باندہا سیہرا ۞ بہول گئی ناربینگ ڈوال دی بہات مین ۞ بہول گئی راگ رنگ بہول گئی ذکریان تین باتین یاد رہیں نون تیل لکڑیان ۞ بہونکا گلہ انگہہ کی سامنی ۞ بہومین بڑی ساہ کی دونی بہیاجی کی ڈنڈ مٹو بہیاجی بتیسی اڈ پلوا مین بندہی پہلوان نہین بن فی کی ۞ بہیاجی کی گہوڑی ۞ بہیڑیا دہسان بہیک اور پچہوڑ ۞ بہیگی مرغی ۞ بہینس کی آگی بین بجای بہینس جگالی کری ۞

خزینه سوم در امثال حرف پای پارسی مشتمل بر سه گنجینه

گنجینه اول در مثلهای پارسی

پاچی بطواف کعبه حاجی نشود ۞ پار بودی قطبک امسال گشتی قطب دین ۞ سال دیگر گر بمانی قطب دین حیدر شوی ۞ پای پیش آمدست و پس نیواز ۞ پای چنار بست ۞ پای استدلالیان چوبین بود ۞ پای چوبین سخت بی تمکین بود ۞ پای در زنجیر پیش دوستان ۞ به که بابیگانگان در بوستان ۞ پای چراغ تاریک میباشد ۞ **پخته** پنیر و نان خمیر ۞ **پدر** کشی پادشاهی را نشاید ۞ و گر شاید بجز ششماه نپاید ۞ **پراگنده** روزی پراگنده دل ۞ پر تو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست ۞ پرچشمی غربیل از پر دلی آسیاست ۞ پر دستی چرخ بسبب نقشی دیگر پرستار زاده نیاید بکار ۞ اگرچه بود زاده شهریار ۞ **پس** از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی که بور انیست بادنجان و بادنجانست بورانی ۞ پسر که بدگهر افتد بدر چکار کند ۞ پسر نوح

پا بدامان نشست مینخاندان نبوتش گم شد ٭ پس ماندهٔ گاو را انجیر باید داد ٭ پس ماندهٔ سگ هم
سگ را شاید ٭ پس ماندهٔ سگ قابل طهارت نیست ٭ پشت بام زندان و دزد وے ٭
پشت [illegible] باشد لیکن بقره را پشت نباشد ٭ پشمم از خایهای رندان گم ٭ پشمی در کلاه ندارد ٭
پشه چو پر شد بزند پیل را ٭ پنج انگشت برابر نیست ٭ پند پدر مانع نشد رسوای مادر زاد را ٭ پوست
کنده میگوید ٭ پهلوان زنده خوش ست ٭ پیچ پیچش مار از کجروی اوست ٭ پیران نمی پرند
مریدان می پرانند ٭ پیر شو بیاموز ٭ پیری و صد عیب چنین گفته اند ٭ پیر نابالغ ٭ پیر من خس است
اعتقاد من بس ست ٭ پیر من هر چه کند عین عنایت باشد ٭ پیر که دم ز عشق زند بس غنیمت است
از شاخ کهنه میوهٔ نورس غنیمت ست ٭ پیش زبان کوتلی نیست ٭ پیش کسی رو که طلبگار تست
ناز بران کن که خریدار تست ٭ پیش طبیب مرو پیش کار آزموده برو ٭ پیش از ین هم در ز
باغ آشیانی داشتم ٭ پیش از عید مصلاً میرود ٭ پیش از مرگ واویلا ٭ پیش ناظم ناثر و پیش ناثر
ناظم ٭ پیش مرد هیچ و پیش هیچ مرد ٭ پیش دروغ گو هر کس لاجواب ست ٭
پیغمبر اول دعا برای خود کند ٭ پیل در گل مانده را شه پیل باید تا کشد ٭ پیمانه اش پر شده ٭

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

پانی کلال پر ایت جای ڈانڈ بهری یا چوری جای ٭ پانی کی ناؤ ڈوبی پر ڈوبی ٭
پاؤ شاہو نکلا اور دریاؤ کا کس نی پهیر پایا ہی ٭ پا ساڑی اناڑی جیتی ٭ پاک رہ بیباک رہ ٭
پال پال تیری جی کا ہو گا کال ٭ پانچون انگلیان گهی مین ٭ پانچون انگلیان برابر نہین ٭
پانچون سوارون مین ہم بهی ہین ٭ پانچوین پنڈت چهٹی نرائن ٭ پانچ تین نو تیرہ بتلا دی ٭
پانچی ہیت بچا سی ٹهاکر ٭ پانچی سی نکلی پڑتی ہین ٭ پانڈی جی پچتاؤ گی پهیر چنی سے
کهاؤ گی ٭ پانڈی جیوین ہی پتیائین ٭ پانڈی دو دو دن سی گئی ٭ پانی پیکر ذات پوچهتی ہین ٭

پانی پیچی جہان کی اور پیچی جان کی × پانی کا بہگا منہہ پر آتا ہی × پانی سی پتلا کر ڈالا × پانی کا
بلبلا × پاؤن تلی کی زمین سرک جاتی ہی × پتا کھڑکا اور بندہ سرکا × پتہر کو جونک نہیں لگتی × پٹاری
مین بند کر رکہنی کی لائق ہین × پٹہان لڑائی مارین بہنی داڑہی پہٹکارین × پٹہان کا پوت
گاہی اولیا گاہی بہوت × پچہلی ٹہمکا کہاے پچہلی عقل آئی × پرانی ہی چاولون ہی مرا
ہوتا ہی × پرائی مرد کی اوکہڑتی ہین × پردیکی بی بی اور جیائی کا لہنگا × پردہن جگون مور کہہ
پر کی گائین کلیندی کہائی دہاے دہاے مہوی بتر جائی × پرکی کہیتی پر کی گائین
جو سب دہن جائین × پرکو کنوان کہودی اور آپہی ڈوب ڈوب مری × پرگہر کودین
پرموئی سا سو ایسون آئی آنسو × پڑوسی کی منہہ پر ہی گا تو ہماری بہی بہار آئی گے
پڑہیا مون بہینس گیتوٹا × پسنہارنی کی پوت کو چبینا لابہہ × پکا پہوڑا ہو رہا ہی ×
پکی پیر کی تلی مرنی والی ہین × پگڑی رکہہ کی چکہہ × پگڑی پہیر کہی پگڑی اگلی ہی ×
پنچ بول خدا بولی × پنچ پنچ مل کہین بلّی تو بلّی ہی سہی × پنچ مل کیجی کاج ہاری جیتی آئی
نہ لاج × پوت پتروتی کا کنتہہ سہاگن کا جو منی والی کی منہہ چہائی × پوت فقیرنی کا
چال چلی احدیون کی × پوت ہو بیٹہہ بہتر سو بیٹہہ کر یا کہہ کر کہاؤن × پوچہتی پوچہتی دلّی چلی
جاتی ہین × پوستی کی آنچ او پر او نہیں جانی کی × پوس کونی کہوس × پولی پولی آنچ ہے ×
پون بہائی ہر یالا بنا × پہلی ہی بسم اللہ غلط × پہلی جومی گال کاٹا × پہلی گہر مین تو پیچہی مسجد مین ×
پہلی بیوی جگ کی بیچ مین بیوی ہو گی پیچہی بیوی کی × پہلی تو بہنی اسد میان کی آس ×
پیادی پیادی ہو بیٹھ کیا × پیاسا کنوئی پاس جاتا ہی کنوا پیاسی پاس نہین آتا × پیٹ کی
ریت ہی نرالی ہی × پیٹ مین پڑی بوند نام رکہا محمود × پیٹ کنوئی منہہ سوئی × پیٹ بہری
نرالی اور بہوکی بہلی آدمی سی ڈری × پیٹ بہر کی کہوٹی چالین × پیٹ مین پڑا چارا تو کودنی
لگا بیچارا × پیٹ مین پڑیان روٹیان تو سبہی کلہان موٹیان × پیٹ مین چوہی پڑ گئی × پیٹ سے

پاؤن پھیلائی ہیں پیٹ بھر بیٹھے ٭ لادو بیٹھے سپاہی پادشاہ کو بھی بُرا کہتی ہیں ٭ پیچ بھی ہزار نعمت

کھائی پیر ایسی در ماندی شفاعت کس کی کرین ٭ پیر کو نہ شہید کو پہلی نکشی کو پہاپا پیر جڑھی

پیٹ بھی دکھائی دیتا ہی ٭ پیٹا سیا چینی بھر اوٹھا ٭ پیس لون تو پیٹون ٭ پیس موتی پکا موتی

آنکھ کو ٹھی کہا گئی ٭ پیسی پر دہر کی پوٹشیان اونڑ اون تو بھی نذر دآوری ٭ پیسو موری آندھر کس کی دار

گنجینه سوم در امثال حرف پہا

پہاٹک ٹوٹا گر ٹوٹا ٭ پہاوڑے کا نام گل ٭ صغلہ پہاوڑ انہ کو دار اٹر ٭ کھیت ہمار ا پہٹ

واکا جینا جگ کی پرائی آس ٭ پھر بی گھوڑی پہین سی ٭ پہر پانہ ساری ٹبری سو بہا ہماری ٭ پہا

پاتی سہالی پائی ٭ پہولی شیش آنکھی نہ سہین ٭ پہول جھری تو پہل لگی ٭ پہولی بدن [illegible]

نہیں سہاتی ٭ پہونک پہونک کی قدم رکھتی ہیں ٭ پہونیون پہو نیون تال بھرتا ہی ٭

خزینه چہارم در امثال حرف تا مشتمل بر شش گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ لَا یَربَحُ وَلَا یَخسَرُ ٭ اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ مَحرُومٌ ٭

بازرگان بدول سود مند نمیشود و نه زیانکار میشود ٭ بازرگان بدل محروم ست ٭

اَلتَّاجِرُ یَخرُجُ مِن کَسبِهٖ هَجُمُ الذُّبَابِ عَلیٰ طَبَقٍ وَلَا یَنقُصُ مِنهُ

بازرگان بیرون می آید از کسب او ٭ کاشنگس یعنی بیرش بر طباق و کم نمی شود ازان ٭

رَأسُ بِرٍّ تَاخِیرُ الاِسَاءَةِ مِنَ الاِحسَانِ ٭ اَلتَّاخِیرُ مِنَ الرَّحمٰنِ

سر پشه ٭ تاخیر بدی کردن از احسان ست ٭ تاخیر از خداست

وَالتَّعجِیلُ مِنَ الشَّیطَانِ ٭ اَلتَّاسِیسُ خَیرٌ مِنَ التَّاکِیدِ ٭

و شتابی کردن از شیطان ست ٭ سخن نو آوردن بهترست از تاکید ٭

تأكل الكمثرى وتعند اخلاف + تأكيد المودة بالهجرة يأمر بي

میخوری امرود را — و دشمن میداری خلاف را + استوار کردن دوستی بر غیبت است حکم

بالاستقامة وانت تتعوج بين + تأمل في افعالك تبلغ امالك

براستی — وحال آنکه تو کج میشوی + امیدوار در فعلهای خود برسی امیدهای خود

تبصر العواقب نوع من المعاتب + تبعه قيادة الحبيب تجاوز

ببین انجامهای کار را بی خوف شوی از خشم کننده + پس روی کن و او راسن محبوب + تجاوز کرد

الروض الى القاع القرق + البجارة ينبوع الاموال + تجربة المجرب

باغها سوی بیابان هموار + سوداگری چشمه مالهاست + آزمودن مجرب

تضييع العمر التجربة مرآة العقل + تجشأ لقمان من غير شبع

ضائع کردن زندگانی است + تجربه آئینه عقل است + بتکلف آروغ زد لقمان بدون سیری +

تجوع الحرة ولا تأكل ثديها + تحدوه حمار الحاجات

گرسنه میشود زن حره و نمی خورد پستان خود را + میراند آنرا خر حاجتها

تحسبهم جميعا وقلوبهم شتى + تحسبها حمقاء وهي باخس

گمان میکنی ایشانرا مجتمع وحال آنکه دلهای ایشان پراگنده اند + گمان میکنی آنرا احمق وحال آنکه او ستمگار است

تحقره ويبنا + تحككت العقرب بالافعى + تخلصت قائبة

خوار میداند او را وحال آنکه ... + کژدم ماررا + جدا شد بیضه

من قوب + تدارك في آخر العمر ما فاتك في اوله + تربص

از چوزه + تدارک کن در آخر عمر آنچه فوت شده ترا در اول عمر + امید میدار

حجرة وترتقي وسطا + الترحم على الاشقياء ظلم على السعداء

حجره را و بالا میروی وسط را + مهربانی کردن بر بدبختان ستم است بر نیکبختان

تَرْكُ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ + تَرْكُ الذَّنْبِ أَيْسَرُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ

گذاشتن دنیا سردار هر عبادت است + گذاشتن گناه آسان تر است از طلب کردن توبه

تَرْكُ الطِّيبِ حِلْيَةٌ + تَرْكُ الشَّرِّ صَدَقَةٌ + تَرْكُ الْعَادَةِ عَدَاوَةٌ + تَرَكْتُهُ

گذاشت آهو سایهٔ خود را + گذاشتن بدی صدقه است + گذاشتن عادت دشمنی است + گذاشتم او را

عَلَى مِثَالِ لَيْلَةِ الصَّدَرِ + تَرَكْتُهُ مِثْلَ مَعْرِفِ الصَّمْغِ + تَرَكْتُهُمْ

مانند شب بازگشت حجاج + گذاشتم او را مانند جای کندن صمغ عربی + گذاشتم ایشان را

فِي حَيْصَ بَيْصَ + تَرَكْتُ الرَّأْيَ بِالرَّيِّ + تَرَى الْفِتْيَانَ كَالنَّخْلِ وَمَا يُدْرِيكَ

در تنگی و سختی + گذاشتم اعتقاد را به بیداری + می بینی جوانان را مانند درخت خرما و که آگاه کرد

مَا الدَّخْلُ + تَزَاوَرُوا وَلَا تَجَاوَرُوا + تُسَائِلُنِي بِرَمَتَيْنِ سَلْجَمًا

که چیست دخل + ملاقات کنید و همسایگی مکنید + سوال میکنی مرا دو دیگ شلغم را

تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ + تَضَرَّعْ إِلَى الطَّبِيبِ قَبْلَ أَنْ

شنیدن تو معیدی را بهتر است از دیدن تو او را + زاری کن بسوی طبیب پیش از آنکه

تَمْرَضَ + تَطَأْطَأْ لَهَا يُخْطِئْكَ + تَطْلُبُ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ + تَطَالَبُ الْمِثَالِبِ

بیمار شوی + سر پست کن برای او فرود آید تیر او + بجو نشان را بعد شخص + جستن عیبها

شَرُّ الْمَعَائِبِ + تَعَاشَرُوا كَالْإِخْوَانِ وَتَعَامَلُوا كَالْأَبَاعِدِ + تُعْرَفُ

بدترین عیبهاست + آمیزش کنید مانند برادران و معامله کنید مانند دوران + شناخته میشود

الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا + تَعْرِيفُ الْمَجْهُولِ بِالْمَجْهُولِ + التَّعْرِيضُ أَحْسَنُ

چیزها به ضدهای خود + تعریف نامعلوم بنا معلوم + تعریض خوبتر است

مِنَ التَّصْرِيحِ + التَّعْظِيمُ عَلَامَةُ النِّفَاقِ + تَغَافَلْ عَنِ الْمَكْرُوهِ

از تصریح + تعظیم نشان نفاق است + غفلت کن از مکروه

مع الفاء

تَوَقَّرْ + تَغَافَلْ كَأَنَّكَ وَاسِطِيٌّ تَفَاءَلْ بِالْخَيْرِ تَنَلْهُ + تَفَرَّقُوا أَيْدِي سَبَا

توقیر کرده شو + غافل شو گویا که تو باشنده واسطی هستی + فال بگیر به نیکی ابی او را + متفرق شدند

مع القاف

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً + التَّقْدِيرُ

تفکر یکساعت بهتر است از عبادت شصت سال + تقدیرها

تُبْطِلُ التَّدَابِيرَ + التَّقْدِيرُ يَضْحَكُ التَّدَابِيرَ + تَقَرَّبْ لِطَرِيقٍ فِي زِيَارَةِ

باطل میکند تدبیرها را + تقدیر می خندد تدبیر را + نزدیک جو راه را در ملاقات

مع الكاف

الْحَبِيبِ + تَقَلَّدَهَا طَوْقَ الْحَمَامَةِ + تَكَبَّرُوا مَعَ الْمُتَكَبِّرِينَ وَتَوَاضَعُوا

محبوب + قلاده بندید آن در گردنش طوق حمامه را + تکبر کنید با تکبر کنندگان و فروتنی کنید

مَعَ الْمُتَوَاضِعِينَ + تَكْرَارُ الْقَلَمِ يُبْطِلُ الْخَطَّ + تَكَلَّمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ

با فروتنی کنندگان + تکرار قلم باطل میکند خط را + کلام کنید مردم را باندازه

مع اللام

عُقُولِهِمْ + تَلْدَغُ الْعَقْرَبُ طَبْعًا تَلْدَغُ الْعَقْرَبُ وَتَصِيحُ + تَلَطَّفْ

عقلهای شان + می گزد کژدم از روی طبیعت + می گزد کژدم و آواز میکند + نرمی کردن

الْكَلَامُ يَخْدَعُ الْكِرَامَ + تَلَفُ الْمَالِ خَلَفُ الْعُمُرِ + تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا

سخن می فریبد جوانمردان را + هلاک شدن مال پس عمر است + آن داستانها بیان میکنیم آنها را

مع الميم

لِلنَّاسِ + تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ + تَمَامُ الرَّبِيعِ الصَّيْفُ

برای مردمان + آن رسولان بزرگی دادیم بعضی ایشان را بر بعضی + تمامی ربیع گرما است

تَمَنَّيْتُ أَنْ أَشْكُو إِلَيْكَ التَّمَدُّحَ + أَيَّامٍ طَوِيلَةٍ يُوجَدُ بِالصَّبْرِ عَلَى أَيَّامٍ

بخشیده گیر نحو اهم مر ترا + خوشگواری یافتن در روزهای دراز یافته میشود بسبب صبر بر روزهای

قَلِيلَةٍ + تَمَجَّنَا حُمْقًا + تَمَرَّدَ مَارِدٌ وَعَزَّ الْأَبْلَقُ + التَّمْرُ بِالسَّوِيقِ + التَّمْرُ النَّافِعُ

اندک + می نمایی از روی حماقت + سرکشی کرد مارد و غالب شد ابلق + خرما عوض پست + خرما نخته است

والناظر عیرمانع **تنهانا** امنامن الغی وتعد وفیه **تو ۱ ضع**

رهنمایان نصیحت مانع نهی میکند مارا مادرا از گمراهی و تجنب میکند دران الهی فروتنی

المعصیة توبة نصوحا توبة الجانی اعتذاره **تو قر** تحمد

مرد بزرگ میگرداند او را توبه کردن خالص توبه گنهگار عذر خواستن او بسیار داد میشود

توکل علی الله یکفک **لها د** واتخابو تهنیة النوال عن السوال

اعتماد کن بر خدا کفایت کند ترا هدیه بسید یکدیگر را تا دوست و از یکدیگر انبار کیادی بخشش بهای سوال است

گنجینهٔ دوم در امثال فارسیه

تا به بینیم که از غیب چه آید بیرون تا بدگان خانه در گروی هرگز ای خام آدمی نشوی تا تریاق از عراق آورده شود مار گزیده مرده بود تا تو آدم شده من خر شده ام تا تو بمن میرسی من بنجد امیرسم تاج محمد قرة العین آدمیان ست تا خود فلک از پرده چه آرد بیرون تا در میانه خواسته کردگار چیست تا در نرسد وعدهٔ هر کار که هست سودی نکند یاری هر یار که هست تا ریشه در آب ست امید ثمری هست تاریکی واشاره ابر و تاریکی شب همه چشم کور وشن ست تا زیر دیر بود مرگ یک ست تا سال گرمی که خورد ونزده که ماند تا شب نروی روز بجائی نرسی تا صدف قانع نشد پر در نشد تا مرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد تا مار راست نشود بسوراخ نرود تا نباشد چیزکی مردم نگویند چیزها تا نفس باقی ست راه زندگی هموار نیست تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد **تناسخیه** روزگار بخورد ست تبدیل فی الفه مضایقه ندارد **تخته** تخت یا تخته تابوت **ترازوی** زهره از گرانی ستارگان نشکند ترازو هر دو سر قلب ترازو خسیس ست که هر سو زیادت یافت سرفرود آرد تر آب می بهم و تشنه می آیم تربیت نااهل را چون گردگان بر گنبدست ترسان دل را چه پری وچه عفریت ترکی هنر است

ترکی تمام شد تشنه در خواب آب می بیند **تصنیف** را صنف نیکو کند بیان باید **تعریف** زیاده بدتر از دشنام است تعظیم کاریگران معاف تعظیم صاحب خانه کردن بنبه از ریش حلاج بر داشتن است **تقدیم** بارینه بکار نیاید **تکبر** عزازیل را خوار کرد تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف **تندرستان** را نباشد درد ریش تنور تا گرم است نان توان بست تنها پیش قاضی روی راضی آئی **تواضع** ز گردن فرازان نکوست تواضع دو سر دارد تواضع کم کن و بر مبلغ افزا تو به فرمایان چرا خود تو به کمتر میکنند تو به برای شکستن است تو پاک باش و مدارای برادر از کس باک تو دان و کارت تو کار زمین را نکو ساختی که با آسمان نیز پرداختی تو که انقدر از خواب محظوظی چرا نمی میری تو مرا دل ده و دلیری بین رو به خویش خوان و شیری بین توانگری بدل است نه بمال **تهی دست** و رسیاه **تیر** چرخ را کمان چرخ باید تیر چون تر شود کمان گردد تیر آخر بجگر کار گر تیشه را با تراش کار است خواه عود پیش آید خواه چوب تیشه گر مقبل است ورنه تاب نبرد تیغ کج را نیام کج باشد

گنجینه سوم در مثلهای هندی

تارون بهری رات تازی مارکهائی ترکی تراش بائی تاش پر موتج کا تجنیه تالی دو ہاتھ بَاجی تانبا دیکهی چیتنا اور نگهه دیکهی بهوا تانت باجی اور راگ بوجها تانی گهاٹ کہ بانی گهاٹ تائین تامین پس **تباسخه** ناری منهه لال رکهتی ہی **تتری** فی دیا جنم جلی نے کها یا جب جلی نه سوا دیا پایا تتی کهچڑی گهی نه بیا انکا سیالا یون ہی گیا **تجلی** تو جا ضر میز بهی پانی نرکهوا اون تجلی کو تگرا نهین تجهی پرائی کیا پڑی تو اپنی نبیڑ **تخنتی** تر تخنتی میاں جی کی کمبختی **ترت** دان مهاپن ترکش مین دو تیر نهین شر ما شرمی اڑاتی ہین ترک سہ ہوے تو بهنا تر کی تمام ہوئی تریا چلتر جانی نه کوئی خصم مار کی ستی ہوئی تر تیا کی بچون کو پہنچ گئی

تکلی کا سا بل نکل گیا تل گہیر اور سہر اہے تلو تیسی لگی ہی ٹلی سانگ اوپر پانگ تلی کی دو انت
تلی اور اوپر کی اوپر رہ گئی تم تہبی کہو گی کہ مجہی کو تہی وکری تم روٹہی اور ہم چہوٹی تم کا تو
تا کہ اور کائی مین نچہوڑون انچی بانی تم کیون بہاٹی مین پاؤن دیتی ہو تمنی اوڑہ امین ہم نے
بہون بہون کہائین تمہاری نہہ کا اوگال ہماری پیٹ کا آدہار تمہاری لڑکی بہی کبہو
پاؤن چلین گی تمہاری طالعونکی قسم کہائی تمہاری پچہواڑی کیا کوریا لگائی مین تمہارے
برابری وہ کری جو ہانگ ڈہاکر موتی تمہاری برابری وہ کری جو دوڑ کر ہرن کو پکڑے تن
تا جا تو قلندر راجا تنگی کی اوجہل پہاڑ تنگ سی بل قبض مین ہو تری تنگی گئی فراخی آئی
تو بہ کر بندی اس گندی روزگار سی توقی بالین چتری اور عشقی بالین لال کبوتر بالین چوٹی
جو تکین پایا مال تو چاہ میری جائی کو مین چاہون تیری کہاٹ کی پائی کو تو چہو فی کہ مین تو
توڑ ڈال تاگا تو کس بہڑوی کی منہہ لاگا تو سی کہتی را جنی تو ہی کرین گی رام جنا تو کو
نہ موکلی چولہی مین جہوکو تو کو نہ بہناؤن تیرا بہسیا اور بلاؤن تو کہول دی میرا کنیا مین
گہر سنبہالون اپنا تو میرا لڑکا کہلا مین تیری کچہری کہاؤن تو میری بالی کو چاہی تو مین تیرے
بڑہی کو چاہون تو مجکو تو مین تجکو تو وی پرکی بو تیر بیٹہر کی منہہ کہیں تیرا سو میرا میرا سو تین
تیرا تہا سو میرا ہوا اری خدا ٹک دیکہن دی تیر اپنا مین بہرون اور میرا بہری کہار تیرے
جیتب گتا نہ جیی تیری کان کی تیری گسائین گی تیری گود مین بیٹہون اور تیری ہی اڑ
کہسوٹون تیر نہ کمان کاہی کا پٹہان تیر نہ کمان میری چچا خوب لڑی تیر نہ کمان میان کا
اللہ نگہبان تیر تہہ گئی منڈ آگئی سدہ تیسری دن مردہ بہی حلال ہوتا ہی تیل دیکہو تیل کی دہار
دیکہو تیل تلون ہی سی نکلتا ہی تیل جلی گہی جلی تیل تیلی کی بیل کو گہر ہی کوس پچاس تیلی
خسم کر کی روکہا کہائی تیلی کا کام تنبولی کری چولی مین آگ اوٹہی تیلی تیل سو ہی کہلی تین ہانک
میان بکائن تلی تین پڑیکانن کی میان باغ مین تین گناہ خدا بہی بخشتا ہی تین مین نہ تیرہ مین

نہ سیر بھر ستلی ہی نہ کا بہ شہر سون ہی نہ میں دن نہ آدمی بھی بھاری ہی نہ تینوں ٹھوک کہائی ہی تیسی مرے

گنجینۂ چہارم در امثال حرف تھا

تھا سو سچ جو کچھ اول آخر وہی ہی نہ آئی تہالی بھوتی نہ بھوتی جھنکار توسنی **تھکا** اونٹ سرا ہی کو تکتا ہی نہ **تھوڑا** کھانا جو ابی نہ بہت تھوڑا کھانا اور بنارس کا رہنا نہ تھوڑی سی بچیا بڑی سی تھیا نہ تھوک ڈاڑھی ہی بھی منہ نہ تھوک کر چاٹتی ہیں نہ تھو کون سے تو نہیں سنتی

گنجینۂ پنجم در مثلہای حرف ٹا

ٹانک کی ہی سی نکال دیا نہ پیلی کا ڈر **ٹٹی** کی اوٹ شکار کھیلتی ہیں نہ سر لہو لو کھوٹا اگر **ٹک** بیا تو پھر تیا نہ ٹکڑی ٹانک کہانا پنجی گنہ نہ بیٹھ ٹکی ٹکی آپ لی گئی تب لی ٹکی کی لونگ بنیتی کہائی نہ گھر ہی کہ جاتی ٹٹی کی مرغی جھنگی سوال **ٹلہ** نویسی کیا کرتی ہیں **ٹوٹی** باندہ گن بندڑی ٹوٹی کمان ڈرین نوچتی ٹیم ٹاسر کی پگڑی باندہی وہ سے صدقہ جورو کا نیک پاک کا چوکا دینا گو بر گائین گورو کا

گنجینۂ ششم در مثلہای حرف ٹہا

ٹھٹھیری ٹھٹھیرے بدلائی کیا **ٹھکری** کا شکستہ خرچی کا دکہ ٹھیں گی تمام بسیدی جانے

خزینۂ پنجم در امثال حرف ثا مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ثاطۃ مدت بماء التابت بالخیر ثبات الملک بالعدل ثبات

لائی ... بہ خیریت بر جای بودن ملک بہ انصاف امر جانی بود

التعيّش بالغذاء وثبات الروح بالغناء + ثبّت العرش اولاً ثمّ

تعیش بسبب غذاست و برجای بودن روح بسبب غناست + ثابت گردان عرش را اول باز

انقش + الثريد في الطعام كالمثل في الكلام + ثقب الحجر

نقش کن + ثرید در طعام مانند مثل است در سخن + سوراخ سنگ

ليس كثقب الدرر + الثقيل اذا تخفّف صار الطاحون +

نیست مانند سوراخ مروارید ها + گران وقتیکه سبک شد گردد آسیا +

الثكلى تحبّ الثكالى + ثلثة لا امان بها البحر والنار والسلطان

زن بی فرزند دوست میدارد زنان بی فرزند را + سه چیز اند که نیست امان انها دریا و آتش و پادشاه

ثلّ عرشه + ثلمة الحرص لا يسدّها الا التراب + ثمّ بدّلنا مكان

ویران شد تخت او + رخنه حرص بند نمی کند آنرا مگر خاک + باز تبدیل کردیم بجای

السيئة الحسنة + ثمر الجبن لا ربح ولا خسر + ثمر العجب المقت

بدی نیکی را + میوه های بزدلی نیست سود و نه زیان + میوه های تکبر دشمن گرفتن است

ثمرة العلوم العمل بالمعلوم + ثناء اللئام اقبح الكلام + ثناء الرجل

میوه علمها عمل کردن است موافق معلوم + ستایش لئیمان زشت ترین کلام است + ستایش مرد

على معطيه مستزيد + ثنّ احسانك بالاعتذار + ثنيت نحو

بر بخشنده اش زیاده خواهنده است + دوباره کن احسان خود را بسبب عذر خواستن + بازگشتی جانب

بعراء الاوابد + ثواب الآخرة خير من نعيم الدنيا + ثوب السلامة

بمیدان جانوران وحشی + ثواب آخرت بهتر است از نعمت دنیا + جامه سلامتی

لا يبلى + ثور الدولاب + يناطح جديا + الثور يحمي انفه بروقيه + ثؤلول

کهنه نمی شود + گاو نر دولاب + شاخ میزند بزغاله را + گاو نر نگاه میدارد بینی خود را بشاخ خود + ثولول

مع الهاء و الیاء

جَسَدِهٖ لَا یُنْزَعُ + ثَهْلَانُ ذُو الْهِضَابِ مَا یَتَحَلْحَلُ + اَلثَّیِّبُ عُجَالَةُ الرَّاکِبِ

برهنش کشیده نمی شود + کوه صاحب پشته ها نمی جنبد + زن بیوه عجالهٔ سوار است

گنجینه دوم در امثال فارسیه

الف

ثابت شدن بدست قدمیست + ثابت قدم بگفت کسی بر نمی شود + ثانی اثنین عوج بن عوق ست ثانی

واو الف

از اول هم بد + ثواب راه بخانهٔ صاحب خود می برد + گنجینه سوم در مثلهای هندی ثابت

واو الف

قدم کو سب جگ تھا ون + ثابت کر تب منہہ مین مارے + ثابت لوگ ابنر تاری ہم لوگونکی بیار تی ثابت نہین

واو

کان بالیونکا ارمان + ثواب عذاب گر کی ٹوٹی سوفت مین + خزینه ششم در مثلهای حرف جیم مشتمل بر چهار گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

مع الالف

جَاءَ بِمَا صَأَی وَ صَمَتَ + جَاءَ بِقَرْنَیْ حِمَارٍ + جَاءَتْ بِجَنَادِعِهٖ + جَاءَ

آورد چیزیرا که آواز کرد و خاموش بود + آورد دو شاخ حمار را + آمد بلا آمد

فُلَانٌ یَنْغُضُ مِذْرَوَیْهِ + جَاءَ نَاشِرًا اُذُنَیْهِ + جَاءَ یَضْرِبُ اَصْدَرَیْهِ

فلان در حالیکه می افشاند سرهای کمان خود را + آمد در حالیکه واداشته بود دو گوش خود را + آمد در حالیکه میزد دو رگ خود را

اَلْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ + جَاعَتِ التَّرَاحُمُ حَتّٰی کَادُوْا یَاْکُلُوْنَ الْبُرَّ + جَارٌ وَرٌ

همسایه باز خانه + گرسنه شدند کرکسها تا آنکه نزدیک شدند که خورند گندم را + همسائگی کن

مع الباء

مِلْکًا اَوْ بَحْرًا + جَاوَزَ الْحِزَامُ الطُّبْیَیْنِ + جُبِلَتِ الْقُلُوْبُ

پادشاه را یا دریا را + تجاوز کرد تنگ ستور هر دو پستان را + پیدا کرده شدند دلها

مع الدال

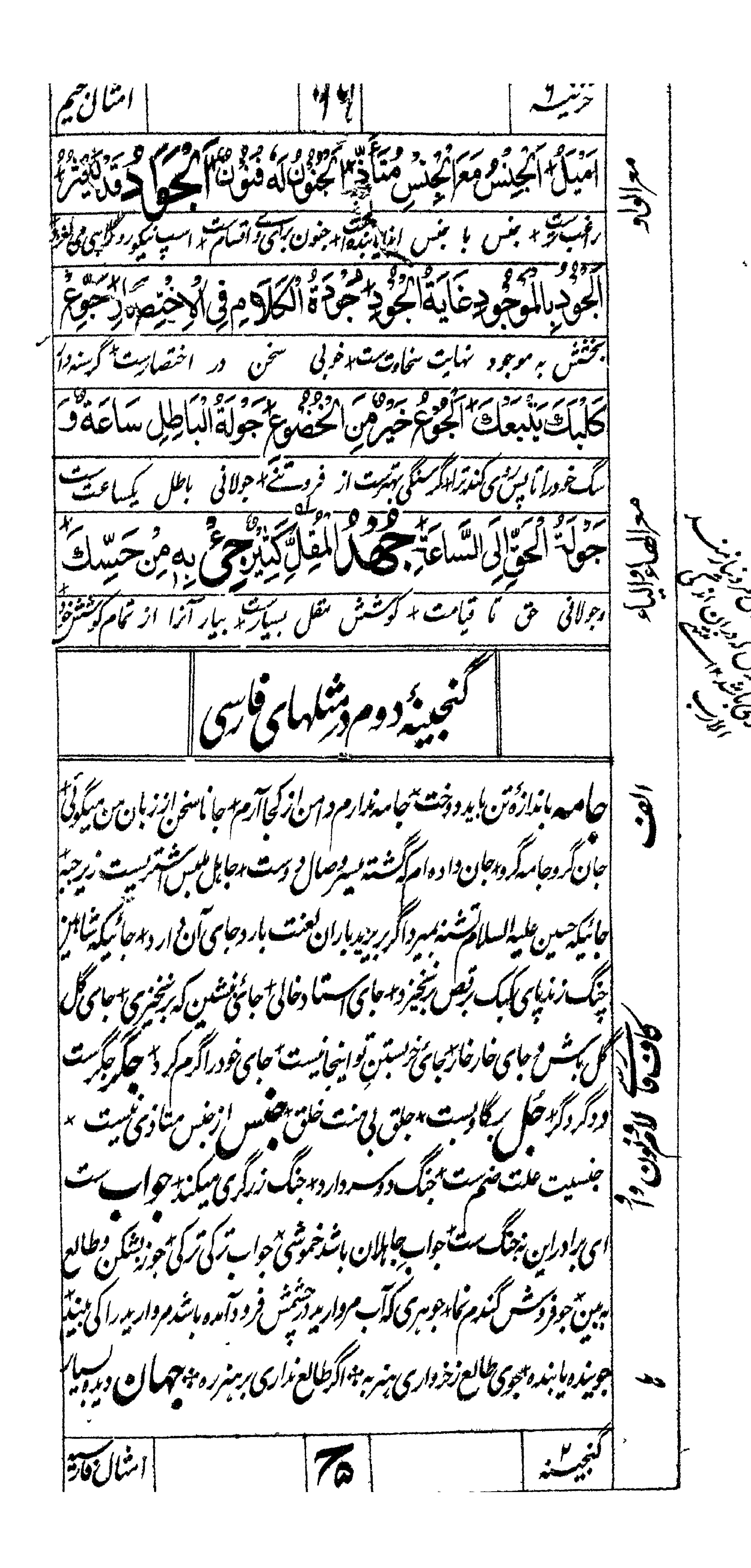
عَلٰی حُبِّ مَنْ اَحْسَنَ اِلَیْهَا وَ بُغْضِ مَنْ اَسَاءَ اِلَیْهَا + اَلْجِدُّ اِلَی الْمَطْلُوْبِ

بر دوستی کسیکه نکوئی کرد بسوی آنها و دشمنی کسیکه بدی کرد بسوی آنها + کوشش آرنده مقصود است

جُدْ بِمَا تَجِدُ + جُدْ بِالْکَثِیْرِ وَ اقْنَعْ بِالْقَلِیْلِ + جَدَعَ مَارِنَ اَنْفِهٖ

بخشش کن بانچه می یابی + بخشش کن به بسیار و قناعت کن باندک + بُرید نرمهٔ بینی خود را

بکفه جراحات السنان لها التیام ولا یلتام ما جرح اللسان
خستگیهای نیزه مر آنها راست پیوستگی و نمی پیوندد آنچه خسته کرد زبان
الجرأة خیر من الجبن جرح الکلام اصعب من جرح الحسام الجرع
جرأت بهتر است از بددلی خستگی سخن دشوارتر است از خستگی شمشیر
اروی والرشف انقع جری المذکیات غلاب جرای منه مجری
سیرابتر است و مکیدن آب بسیار تسکین تشنگیست رفتن اسپان بقدر تیزیاست جاری شد از آن مقام
الدود جری الوادی فطم علی القری جزاء مقبل الاست
دوا جاری شد رود پس رسید بر دیه‌ها پاداش پیش آرنده کون
الضرط جزاء السیئة سیئة مثلها الجزع عند البلاء تمام المحنة
گوز زدن پاداش بدی بدیست مانند آن ناشکیبائی نزدیک بلا آخر محنت است
جزای جزاء سنمار جعلته دبر اذنی الجفاء فی عین امه حسن
جزا داد مانند جزای سنمار گردانیدم آنرا پس گوش خود ستم در چشم مادرش خوبست
جف القلم بما هو کائن جلت الهاجن عن الولد جلت الهاجن
خشک شد قلم بآنچه او شونده است حقیر شد هاجن از جهت فرزند حقیر شد هاجن
عن الرفق جلیس السوء شیطان جلیس الخیر غنیمة جلیس
از جهت ... همنشین بدی شیطانست همنشین نیکی غنیمت است همنشین
للمرء مثله جمال المرء فی الحلم الجمال فی اللسان جناها بناها الجنة
مرد مانند اوست خوبی مرد در حلم است خوبی در زبانست بهشتهای آن ... بهشت
تحت اقدام الوالدین جنة ترعاها خنازیر الجنس مع الجنس
زیر قدمهای پدر و مادر است بهشت که میچرانند آنرا خوکها جنس با جنس

الميل الجنس مع الجنس متأكد، المجنون له فنون، الجواد قد يعثر

رغبت جنس با جنس ازلی باشد، مجنون را اقسام است، اسب نیکو رو گاهی می لغزد

الجود بالموجود غاية الجود، جودة الكلام في الاختصار، الجوع

بخشش به موجود نهایت سخاوت است، خوبی سخن در اختصار است، گرسنه دار

كلبك يتبعك، الجوع خير من الخضوع، جولة الباطل ساعة و

سگ خود را تا پس می کند ترا، گرسنگی بهتر است از فروتنی، جولانی باطل یکساعت است

جولة الحق الى الساعة، جهد المقل كثير، جئ به من حيث

و جولانی حق تا قیامت، کوشش مقل بسیار است، بیار آنرا از تمام کوشش خود

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

جامه باندازه تن باید دوخت، جامه ندارم دامن از کجا آرم، جا تا سخن از زبان من میگوئی

جان گرو جامه گرو، جان داده ام گشته میسر وصال دوست، جاهل ملبس اشتر است زیر جبه

جائیکه حسین علیه السلام تشنه بمیرد اگر بر یزید باران لعنت بارد جای آن دارد، جائیکه شاهین

چنگ زند پای کبک بر قفص بر زنجیر دو، جای استاد خالی، جائی نشین که بر نخیزی، جای گل

گل باشد و جای خار خار، جای خر بستن تو اینجا نیست، جای خود را گرم کرد، جگر جگر است

و دگر دگر، جل برگاو است، جلق بی منت خلق، جنس از جنس متاذی نیست

جنسیت علت ضم است، جنگ دو سر دارد، جنگ زرگری میکند، جواب ست

ای برادر این نه جنگ ست، جواب جاهلان باشد خموشی، جواب ترکی ترکی، جو زنشکن و طالع

به بین، جو فروش گندم نما، جوهری که آب مروارید در چشمش فرود آمده باشد مروارید را کی بیند

جوینده یابنده، جوی طالع ز خرواری هنر به، اگر طالع نداری بر هنر ره، جهان دیده بسیار

تو یہ دروغ ٭ جہد نما تا کہ بجائی رہے ٭ در دلکش تا ابد وائی رہے ٭

گنجینۂ سوم در مثلہای ہندی

جا پڑے راکہی سو آم تا ہی پڑے رہیں ٭ جادو برحق ہی کرنی والا کا ٭ جا کو پیا نت اوٹھ جائیں وہی سہاگن ٭ جا کو لوہ تا کو سوہ ٭ جاکی کارن ہنسی ساری وہی ٹھاون اوگھاری ٭ جاگی سو گا جو سو وہی سو رو وہی ٭ جاگتی جوت ٭ جان ہی تو جہان ہی ٭ جان نہ پہچان بڑی خالا سلام ٭ جانے بجا اقلندر ٭ جسکا بہولی لجکول ٭ جادوی لا لکہہ رہی سا کہہ ٭ جب باپ مرین گی تب بیل بٹین گی ٭ جب پہ سنکو تب پانچکی مین ٭ جب چنی تہی تب دانت نہ تہی دانت ہوئی تو چنی نہیں ٭ جب دیکہو تب حاضر میان تہو کا انالا ٭ جب سی جمی بال تب سی یہی احوال ٭ جتنا گوڑ ڈالو اوتنا میٹھا ہو یگی ٭ جتنا اوڑہنا اوتنا پیر پہیلانا ٭ جتنا چہوٹا اوتنا کہوٹا ٭ جتنا اوپر اوتنا نیچی ٭ جتنا سانپ لنبا اوتنی گوہ چوڑی ٭ جتنی کالی اوتنی میری باپ کی سالی ٭ جٹہانی کا بہینسا گھر دہوند ہوں ٭ جدہر رب اودہر سب ٭ جدہر مولا اودہر دولا ٭ جدہر چلتا دیکہیں تدہر نا ہیں ٭ جس تن لاگے وہی جانی ٭ جس کالی میں کہائی اوسی مین چہید کری ٭ جسکا کام اوسی کو چہاجی اور کری تو ٹہینگا باجی ٭ جسکا کہائی اوسکا گائی ٭ جسکا چوپیگا سو جہوالیگا ٭ جسکا جاوی وہی چور کہاوی ٭ جسکے ہاتھ ڈوئی اوسکا سب کوئی ٭ جسکی ہو وین اسی وہ کری خصی ٭ جسکی نگئی ہو بوائی کیا جانی پیر پرائی ٭ جسکے رہنی نہیں اوسکی ویلی ہی رہنی ہی ٭ جسکی مان باپ جیتی ہیں اوہی حرامزادہ نہیں کہتی ٭ جسکے بی بی ہی کام اوسکی لونڈی سی کیا کام ٭ جسکے گود مین بیٹہی اوسکی داڑہی کہسوٹی ٭ جسکی محل میں میتا تاکی عیالی ویاہ ٭ جسکی لاٹھی اوسکی بہینس ٭ جسکی دیغ اوسکی تیغ ٭ جسکو راکہی سائیان مار سکی کو ارنہ بیکا کر سکی جو جگ بیری ہوئی ٭ جس گہر نوڑ نا نہ بڑا وہ گہر ڈگمگا ٭ جس گہر مین بہت نہیں تا سون بہلا ہیں ٭ جس نی بیٹی دی اوس نی کیا نہ کہا ٭ جیسی دیکھے تا آپ آوی وہی شعو بہی پایئن آگی

جیسی دیی اوسی ہولا + جگ پہوٹا اور بزدموئی + جگہ جگہ ہی اور دگر دگر ہی + جلاہی کا تیر نہو +
جلی بلی عجائب سر مونڈتی بٹیون غائب + جلی پاؤن کی بلی + جلی پرائی دہی اونہین بٹا و لوگ +
جلی گہر کی بلینڈی + جن پائن پنہی نہین تنہین دیت گجراج + بس دیت بکہا ملی سو برسے
گریب نواج + جن جابی اونہین لجابی + جن ڈہونڈہا تن پایا گہری پانی پیٹہ + مین بپڑی ڈوبن ڈرن
مری رہی کناری بیٹہ + جنگل مین مورناچا کس نی دیکہا + جنگل مین منگل + جنم نہ دیکہا بوریا اور
سپنی آئی کہاٹ + جنہین جاو گہنیری اونہین دکہہ گہنیری + جن ہرا ہر چرو سو کیسی چرین بیا
جنی بیائی موئی دیمری نی ستائی + جوان ڈراوی بہاگنی سی بوڑہا ڈراوی مرنی سی + جوانکو
چہلا چلی بڑہیا کو بیاہ کی پڑی + جو ارسی گا سو ہگنی کی راہ رکہہ دیگا + جو بولی سو گہی کو جائی + جو باہر
کی جیب مین سو باہن کی پوتہی مین + جو توری سو موری تو کیون دہنت نپوری + جو تمہاری
وال نپہچی گی تو ہم تنگی ہی سو بین کی + جو تل نہ یاد دہی سو بڑا سو مشتا ہوا + جو بیون ڈال بٹ تو
ہی + جوت جوت مرین بیلوا بیٹہی کہائین ترنگ + جو بٹہا دیگا اوسی کا لڑکا کہیلیگا + جو دیکہنا سو
پیکہنا + جو دہن دیکہی جاتا آدہا دیجی بانٹ + جوڑی برخوردار ہی + جوڑ جوڑ مر جاویگا مال جنوائی
کہاویگا نہین تو خالصی لگ جاویگا + جو سووی اوسکی پڑیا چر جاگی اوسکا پڑوا + جو گی
کسکی میت + جو گی جگت جانی نہین کپڑی رنگی تو کیا ہوا + جو گڑا کہائی کی اندر سو پڑا پہری مین
جو گوڑ کہائی سو کان چہدائی + جو لاہی کی جوتی سپاہی کی جوتی دہری دہری پرانی ہوئی +
جو لون نہ دیکہون اپنی نینا تو لون نہ تجون کی بینا + جو مان ہی سو اچا ہی سو ڈائن کہلاوی +
جو من مین بسی سو سپنی دیسی + جون جون کملی بہیگی تیون تیون بہاری ہوی + جو نہاوی سو
پہل پاوی + جو ڈونگی کارن گدڑی نہین چہوڑی جاتی + جو ہانڈی مین ہوگا سو ڈوئی مین نکل
آئیگا + جہاز کا کوا + جہان دولہہ تہان برات + جہان دیکہی توبرات وہان گاوی سارے
رات + جہان سیر تہان سوائی + جہان کا مردہ تہان کی گور + جہان دکہہ نہین ہان ان ٹہر

روکہہ ہی جہان ڈرہان یار و بہاگہ جہان دل تہان باد ل جہان جاہی بہو کا تہان پڑے
سو کہا جہد را الہی کرتار و اکو بارنہ بانکہ جاہی جیسا کہیل پہاگ موا سو لیکہی لاگ جیب مین نہین
کہلی کی ڈلی جیسا بہرین گلی گلی جیسی جی ستیا موئی وہڑا دہڑ وپیا جیسی چاب چاب موئی دا
داب جیسی کا گہر موئی کی قبر جیسی آسا موئی نز اسا جیسی کہی نہین نگلی جاتی جیبہٹہ کی بہر وسے
بیٹ جیسا منہ تیسی تہپیڑ جیسا سوت ویسی بیٹی جیسی ماں ویسی بیٹی جیسا دیس تیسا بہیس
جیسا کا چہکا جیسی ویسا ناچ ناچی جیسا اونٹ لمبی تیسا گدہا خر جیس جیسی کرنی ویسی بہرنی
روح ویسی فرشتی جیسی داری دوالی تیسا بہلا دو سہرا ...
بیٹی تیسا مورا بنیا جیسی کنتہا گہر رہی تیسی رہی پردیس ...
تیسی بن بجائی جیسی ساجن آئی تیسو بچہونا بچہائی جی کہین لگتا نہین جب دل مین لگ جاتی ہی
جیسی میرا بہائی گہر کہر بہو جائی جیسی نہ مانی پتر اور موئی کرکی سسرا ہ

گنجینہ چہارم در امثال حرف چہا

چہاڑ بچہائی کالی اور ہی نہائی سو جہٹر پریکا کانٹا جہوٹا کوئی کہتا ہی توٹہی ہی کی لاج
جہوٹ بولون تیری منہہ پر جہوٹ بولنا اور گوہ کہانا برابر ہی جہوٹ کہنا تو صرفہ کیا جہوٹے
ہاتہہ سی کتا نہین مارتی جہوٹی کی آگی سچا رو مرتا ہی جہوٹی جگ پتیاہی جہوٹی مرگئی ہمکو
تب بہی نہ آئی

خزینہ ہفتم در مثلہای حرف جیم فارسی مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال پارسیہ

چار نیست در این واقعہ الا تسلیم چاش خور بتر از میراث خور نیست چاہ کن را چاہ در پیش
چاہ کن ہمیشہ در چاہ ہست چاہ بزن از زندان ضحاک کم نیست چرا کاری کند عاقل کہ باز آید

پشیمانی + چراغ وقت مردن خانه روشن میکند + چراغ روشن مراد حاصل + چراغ مفلسان نوری ندارد
چراغ مقبلان هرگز نمیرد + چراغ مرده کجا شمع آفتاب کجا + چراغ کسی تا صباح نسوزد + چراغ را
نتوان دید جز بنور چراغ + چربی از سنگ بر نمی آید + چرم گاو بدندان میگیرد + چشم فلک در میان
سرست + چشم مور و پای مار و خیر ممسک کا که دیده + چشم در پشت + چشم در راه دارد + چشم مردود +
چشم گربه بینا بود هر روز و روز محشر ست + چشم از روی دوستان روشن شود نه از باغ و بوستان + چشم
دوستان روشن + چشم را گل بهتر از خار ست + چغندر کاشتم زردک برآمد + چکنم تا نکند مصلحت
خویش تباه + چکنم چشم آسمان کور ست + چنان نماند و چنین نیز هم نخواهد ماند + چندین هزار
شکل برای اکل + چه احمق در جهان باقی ست مفلس در نماند + چو از قومی یکی بیدانشی کرد +
نه که را منزلت ماند نه مه را + چو برگردد فلک کجکول سازد تاج شاهی را + چوب هر چند سنگین ست
تاب نفروزد + چو تیر از کمان رفت ناید بشست + چو تیر و شود مرد در روزگار + همه آن کند کش
نباید بکار + چو چل آمد فرو ریزد پر و بال + چو شست آمد نشست آمد بدیوار + چو شد زهر عادت مضرت
نبخشد + چو فردا رسد کار فردا کنم + چو کفر از کعبه خیزد کجا ماند مسلمانی + چو کار از دست رفت ندامت
چه سود + چو بهانه نشنید دلیل بار است + چو میدان فراخ ست گوی بزن + چو سیر و مبتلا سیر و چه
خیز و مبتلا خیزد + چو نام سگ بری چوبی بدست آر + چو نرمی کنی خصم گردد دلیر + چون قضا آید طبیب
ابله شود + چون معانی جمع گردد شاعری آسان بود + چون انگور رفت چه حلوا + چه زهر + چون
گوش نه و دار به ابله اکبرست + چون کار از دست رفت فریاد چه سود + چون دو چراد در میان شان
نیست + چون رحیم اروند آید در کشت عطار و خوشه چیند + چون سنگ اسعرفت باشد
زیر پیش او سر فرود آرد + چهار پا را چهار روز آزمایند و دو پا را دو روز + چه باک از موج بحر آنرا که باشد
نوح کشتیبان + چه توان کرد این چنین افتاد + چه توان کرد مردمان اینند + باهمین مردمان
ببایدساخت + چه خوش گفته ست سعدی در زلیخا + الا یا ایها الساقی ادر کاسا و ناولها +

چہ خوش بود کہ برآید بیک کرشمہ دو کار + چہ خوش جیا باشد + چہ علی خواجہ چہ خواجہ علی + چہ کند بینوا ہمین دارد + چہ گوییم کہ ناگفتنم بہتر است + چہ مہ کرد آن کہ این تہ کند + چہ مردی بود کز زنی کم بود + چہ نسبت خاک را با عالم پاک + چیزی کہ نمی یابی مجو + چیزی بدہ درویش را چیزی مگو درویش را + چینی شکستہ صدائی کند + چین ابروسے توان دید +

گنجینۂ دوم در مثلہای ہندی

چاٹنی کو بیٹی اور گھاؤ راپی کا + چار دن کی آئیان اور سونٹہ بساہن جائیان + چار دنگی چمار چودس + چار دن کی چاندنی اور پھر اندھیرا پاکھ + چاکر ہین آکری کیا + چاکر کی آگی کو کر اور کو کر کی آگی شیکار + چاکر کو عذر نہین کو کر کو عذر ہی + چالیس سیری بات کہتی ہین + چام کے دام + چاندنی مار گئی + چاہنی کی نام سی گدہی نی بہی کہیت کہانا چھوڑ دیا تہا + چاہ کرون بیاہ کرون چوتہی انگاری دہر دن جل جای تو مین کیا کرون + چپڑی اور دو دو + چپنی بہر پانی مین ڈوب مرو + چپ انگنی پیٹ بیاہ + چٹہی نہ پروانا مار کہائین ملک بگانا + چچا ہی بنا کر چھوڑا + چڑہی پر چڑہا اور سر دکہی نہ پاؤن + چڑہتی بار گاہ + چڑیا اپنی جان سی گئی لڑکا خوش نہوا + چڑیا کری کہونچا چڑہا گری نو چا + چڑیان مرن گنوارن ہانسی + چڑیمار کا ٹولا بہانت بہانت کا جانور بولا + چکنا دیکہہ پہسل پڑی + چکنا گہڑا + چلتی چور لنگوٹی لابہہ + چل چہاؤن مین آئی ہون جملہ پیر مناتی ہون + چل میری چرخی چرخ چون کہان کی ڈبہیا کہان کا تون + چل نسکون میرا کون نام + چلی چلی کہان گئی سئوت کی پیٹہہ + چلی چلی ہی ناکہون آئین + چمار کو عرش پر بھی بیگار + چمار و ئمکی کوسی ڈہور نہین مرتی + چمڑی جای دمڑی نجای + چنبیلی چاؤ مین آئے بختیار ا ریوڑیان بانٹی + چنبیلی چاؤ مین آئی لڑکی بالی ساتھی لائی + چنی جیا و کہ شہنائی بجاو + چنی کا مارا آدمی مرجاتا ہی + چوپ گئی تہی چیہی ہونی دو بی ہو آئی + چوری کان کا تہتی ہین + چوٹی

جلیبیون کی رکھوال + چوچھون مین بال ڈھونڈھتی ہین + چور چور پکڑ لی گیا ہیرا پھیری بھی گیا +
چور چور موسا ئت بھائی + چور چوری کر گیا موسلون ڈھول بجاؤ + چور ڈھور دونو حاضر ہین + چور سے
کہین موس سا ہی کہین جاگ + چور کا شاہد حرام + چور کا بھائی گٹھہ کٹا + چور کا من بُغچی مین +
چور کی گھر مین مور + چور کی داڑھی مین تنکا + چور کی مان کوٹھی مین سر دیکی رووی + چور کو چوری سے
سوجھی + چور کو چوری ہی بچانی + چور کو پکڑی کانٹھ سی چھنال کو پکڑی کھاٹ سی + چور گٹھری لی گیا
بیگاریون کو چھٹی ہوئی + چوری اور سر زوری + چوری اور سر تنگی + چور یگا گوڑ ہا + چونا چوچی دہا سے
یہ تینون بنگالی نہین + چوہنی بہی کہی بھی گھی ہی کہاؤ + چوہا بل مین سماتا نہ تہا پیچھی باندہا جہاج + چوہا
بجاوی چھنی اور ذات جتاوی اپنی + چوہی کا بچہ بل ہی کہودیگا + چوہی نی ہلدی کی گرہ پا لی
پنساری ہوبیٹھا + چہرہ لکہی اپنی اور چورون کالی دی + چیل کی گہونسلی مین ماس ڈھونڈھتی ہو +
چیونٹیون کو موت کا پر لگا + بس ہی + چیونٹیون کی گہرنت ماتم + چیونٹی کا بل نہین ملتا کہان چیونٹ
چیونٹی کے جو موت آتی ہے تو پر نکلتے ہین +

گنجینۂ سوم در امثال حرف چہا

چھاتی پر مونگ دلتی ہین + چھاتی کا جم + چھاج بولی تو بولی چھلنی کیا بولی جس مین بہتر چھید + چھاجون
پانی برستا ہی + چھا جا جا با جا کیس + یہ تینون بنگالی ویش + چھٹتی ہی بی گتی دیکھی + چھپر پر پھوس نہین
رہا + چھپی رستم ہین + چھٹی نہ جلا مواجرام کا پلا + چھٹی کی بوٹی ہی ابتک نہین سوکھی + چھٹی کا
دودہ یاد آوی + چھٹی گھوڑی بھسوڑی کہری + چھری بہلی نہ کٹاری + چھری تلی دم تو چھری
پاتا ہون تو آپ کو نہین پاتا آپ کو پاتا ہون تو چھری نہین پاتا + چھوا اور موا + چھوٹا منہہ بڑی
بات + چھوٹا گھر اسمہ سیانہ + چھوٹی گھنگ بڑی ڈراوین + چھورونی لی بلائی چوپا گنڈا بھی ہو جی گا
چھوٹ جیٹ بگا نی کمت کہت واسا مین آیا + چھوٹی گگون سی ناکیا + چھوڑا اور ہی سو ہے

ڈوبن منخ چھونکولینڈ بگھار ولینڈ پھر وہی لینڈ کا لینڈ چھ جاول اور توبکھال پانی چھیلا چھپالی ٹپاسی چھیلی چار بگھاری پانچ چھینکی پاؤں پلنڈی پانی اور اوپر جا غسانی چھینکی ہی ناک کٹی چھینکتے کھائی بیاہ چھینکتے نہائی چھینکتی پر گھر نجائی خزینہ ششم در مثلہائے حا ختم شد

تحفۂ اول در امثال عربیہ

الحَادِي وَلَيْسَ لَهُ بَعِيرٌ + حَارَ بَعْدَ مَا كَادَ + الحَازِمُ مَنْ حَفِظَ

سرودگوینده شتر ونیست مر اورا شتری + کم گردید بعد زیاده شدن + ہشیار کسی ست که نگاهدارد

مَا فِي يَدِهِ وَلَمْ يُؤَخِّرْ شُغْلَ يَوْمِهِ لِغَدِهِ + حَاصِلُ الأَهْلِ لَيْسَ

آنچه در دست اوست و مؤخر نکند شغل امروز خود برای فردای خود + حاصل زن مرد نیست

بَحْثُ السَّهْلِ + حَافِظْ عَلَى الصَّدِيقِ وَلَوْ فِي الحَرِيقِ + حَالَ الجَرِيضُ

بحث آسان + حفاظت کن یار اگرچه باشد در آتش + حائل شد غصه

دُونَ القَرِيضِ + حَالَ القَدَرُ دُونَ الوَطَرِ + أَحْمَائِكَ إِذَا صَلَّى

نزدیک شعر + حائل شد قدر نزدیک حاجت + نور یافت وقتیکه بخواند

رَكْعَتَيْنِ فَانْتَظِرِ الوَحْيَ + حُبُّ الدُّنْيَا دَاءٌ وَلَا دَوَاءَ لَهُ + حُبُّ

دو رکعت پس منتظر شو وحی را + دوستی دنیا بیماریست نیست دوای مر او را + دوستی

الوَطَنِ مِنَ الإِيمَانِ + حَبَّةُ بُرٍّ فِي الدَّارِ خَيْرٌ مِنَ الدُّرِّ المُسْتَعَارِ +

وطن از جملهٔ ایمانست + یک دانهٔ گندم در خانه بهترست از مروارید عاریت گرفته شده

حُبُّكَ الشَّيْءَ يُعْمِي وَيُصِمُّ + حَبْلُكَ عَلَى غَارِبِكَ + حُبُّهُ صَيْدٌ وَإِنْ كَانَ

دوستی داشتن تو چیزی را کور میگرداند و کر میگرداند + رسن من بر گردن تست + دوستی او شکارست اگرچه باشد

قَيْدًا الحُبُّ يَتَوَارَثُ + حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ

قید + دوستی متوارث میشود + تا اینکه چون شادان شدند بانچه داده شدند گرفتیم ایشان را

بغتةً + حتّی یرجع الدّرّ فی الضّرع + حتّی یسالم الذئب الثّلّة

ناگهان + تا آنکه بازگردد شیر در پستان + تا آنکه صلح کند گرگ گوسپندان

الرّاعی + حتّی یشیب الغراب + حتّی یؤوب المنثلم + حتّی یؤوب

چرانندهٔ را + تا آنکه سپید شود زاغ + تا آنکه باز آید شکم + تا آنکه باز آید

المنخّل + حتّی یؤوب القارظان + حتّی من یکرع لا یبضع

منخل + تا آنکه برگردد هر دو چینندهٔ برگ سلم + تا آنکه کسیکه آب می‌نوشد و سیراب نمیشود

مع الدال

حِداءٌ حِداءٌ وراءك بُندقة + حدّ العفاف الرضا بالکفاف +

ای حداء حداء پس تو بندقه است + حد پارسائی راضی بودن است بقدر گذاره

حدّة المرء تهلکه + حدّث عن البحر ولا حرج + حدّث عن الفضل

تیزی مرد هلاک میکند اورا + خبرده از دریا و باکی نیست + خبرده از فضل

ولا حرج + حدّث عن معن ولا حرج + الحدید بالحدید یفلح

و باکی نیست + خبرده از معن نیست باکی + آهن شگافته می‌شود با آهن +

مع الذال والراء

الحذر اشدّ من الوقیعة + الحرب خدعة + الحرب

ترسیدن سخت‌تر است از فتنه + جنگ فریب است + جنگ

أیمة + الحرّ حرّ وان مسّه الضرّ والعبد عبد وان ملك الدّرّ +

ریسها + حر حر است اگرچه دریابد اورا سختی و بنده بنده است اگرچه مالک باشد مروارید را

حرفة المرء کنزه + حرقة الاولاد محرقة للاکباد + الحرمان

پیشه مرد گنجینهٔ اوست + سوزش فرزندان سوزانندهٔ جگرهاست + بی نصیبی

موت + حرم الوفاء علی من لا اصل له + حروف القرآن

مرگ است + حرام شد وفا بر کسیکه نیست اصل مر اورا + حرف‌های قرآن

سیوف لقتل الشیطان + الحریص فقیر وان ملک الدنیا

شمشیرهاست برای کشتن شیطان + حریص محتاج است اگرچه مالک شود دنیا را

الحریة فی رفض الشهوات + حرت حائنة من کوعها

حریت در گذاشتن خواهشهاست + رخنه افگند بریدگی از کوع وی

الحزم سوء الظن + حسبک من غنی شبع وری + الحسد

هشیاری بد گمانی ست + بس ست ترا از توانگری سیری و سیرابی + رشک

یقتل الحاسد قبل ان وصل الی المحسود + الحسد للصدیق من

می کشد حاسد را پیش از رسیدن حسد سوی کسی که حسد کرده شده + رشک برای دوست از

سقم المروة + حسن الادب یستر قبح النسب + حسن الخلق

بیماری مروت ست + خوبی ادب می پوشد زشتی نسب را + خوبی خلق

غنیمة + حسن الخلق یوجب المودة + حسن الذکر ثانی العمر

غنیمت ست + خوبی خلق واجب میکند دوستی را + خوبی ذکر بر عمر ست

حسن الصبر طلیعة الظفر + حسن نبات الارض من کرم

خوبی صبر طلایه پیروزی ست + خوبی روئیدگی زمین از جوانمردی

البذر + حسن الصوت والعقل لا یجتمعان + الحسن احمر

تخم ست + خوبی آواز و عقل فراهم نمی شوند + خوبی سرخ تر است

حسنات الابرار سیئات المقربین + الحسنات یذهبن

نیکیهای نیکان بدیهای مقربانست + نیکیها می برند

السیئات + الحسود مهموم + حشر الریاحین کنشر البساتین

بدیها را + حاسد غمگین ست + جمع کردن ریحان ها مانند پهن کردن باغهاست

حفظ جزایل بین شدقی ضیغم + حفظ وافق کلمة سخفر حتی

بهره بزرگ میان دو کنج دهن شیر + بهره موافق شد سخنی را + بر کند تا آنکه

أنهر + حفظ الله لحیة هارون من حلقة موسى + الحق مُرّ

تاب سپید + نگاه داشت خدا ریش هارون را از تیزی موسی + سخن راست تلخ است

حق یضر خیر من باطل یسر + الحق یعلو ولا یعلى + الحکم

سخن راست گرچه ضرر رساند بهتر است از دروغ که شاد کند + سخن راست بالا شود و بالا کرده نشود + فرمان

لله + الملک لله + الحکمة مفتاح السعادة + الحکمة یمانیة

مر خدای راست و سلطنت مر خدای راست + حکمت کلید سعادت است + حکمت منسوب است سوی یمن

الحکماء الجهال رسل عزرائیل للاستعجال + حلاوة

حکیمان نادانان رسولان عزرائیل اند برای شتابی + شیرینی

الدنیا للجهلاء ومرارتها للعقلاء + حلأت حالئة عن کوعها

دنیا برای نادانان است و تلخی دنیا برای عاقلان + دور کرد و گذشت از آن حالئه از استخوان

حلب فلان الدهر اشطره + حل بواد ضبة کموت

دوشید فلان زمانه را پاره های او را + فرود آمد در رود سوسمار پنهان +

حل بواد غیر ذی زرع + حلبت الدهر شطره + حلم المرء

فرود آمد در رود که نیست صاحب کشت + فرود آمد زمانه را پاره آنرا + حلم مرد

عونه + الحلم والمنى اخوان + الحلم من عرض جوهر النطق

مددگار اوست + حلم و آرزوها هر دو برادرانند + حلم از متاع جوهر گویائی است

الحلم حجاب الآفات + الحلم اجل من العقل + حلى الرجال

حلم پرده آفتها است + حلم بزرگتر است از عقل + پیرایه مردان

مع الظاء والفاء | مع القاف | مع الكاف | مع اللام

الادبُ وحليٌ ثمنُ ماءِ الذهب + حُلبت صُرامُ حمارٍ نزلت

ادب ست . پیرایه زنان زرست + دوشیده شد صرام خرست که فرود آمد که

عنهُ لا تبالِ بمن یرکبهُ + الحمارُ یعرفُ طریقَ العلفِ + حُمرةُ

ازان باک مدار بکسی که سوار شود آنرا + خر می شناسد راه کاه را + سرخی

الخدِ جمالٌ وحمرةُ العینِ اعتلالٌ + حُمرةُ الخجلِ تحکی بصفرةِ

رخسار خوبی ست وسرخی چشم بیماری ست + سرخی شرمنده حکایت میکند برای زردی

الوجلِ + حُمرةُ المریخِ من دماءٍ + الحمقُ داءٌ لا دواءَ لهُ + حموضاتُ

ترسنده یعنی هر دو شان از سرخی مریخ از خونهاست + نادانی بیماریست که نیست دوا آنرا + ترشیهای

الطعامِ خیرٌ من حموضاتِ الکلامِ + الحمی اضرعتنی لکَ

خوردنی بهترست از ترشیهای سخن + تپ خوار کرد مرا برای تو

حنّ قدحٌ لیس منها + الحوتُ لا یهددُ بالغرقِ + حورٌ

بانگ کرد تیر نیست ازان + ماهی ترسانده نمیشود به غرق + نقصان

فی محاسرةٍ حیاءُ المرءِ سترةٌ + الحیاءُ یمنعُ الرزقَ + الحیاءُ خیرٌ

در نقصان است + شرم مرد پرده اوست + شرم منع میکند روزی را + شرم بهترست

کُلهُ + الحیاءُ جزءٌ من الایمانِ + حیثما کنتَ فانا

همه او + شرم حصه ایست از ایمان + هرجا که باشی پس من

صدرها + حیثما سقطَ لقطَ + الحیلةُ انفعُ من الوسیلةِ

سردار آن هستم + هرجا که بیفتد گرفته شود + حیله سودمندترست از وسیله

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

حاجت مشاطه نیست روی دلارام را + حاجی حاجی را در مکه می بیند + حاصل تحصیل ما

تحصیل حاصل بوده ست + حاکم تمام گوش می باید + حالا تخته بنیاد + شادی شد حبذا اگر خانهٔ خود تمام گلشن ست + حب وطن از ملک سلیمان خوشتر + حرام خوردن و شلغم حرارتش فرونشست + حرف را پوست کنده باید گفت + حرف بد برزبان بد باشد حرف حق برزبان شود جاری + حریف باخته با خود همیشه در جنگ ست + حریف حریف را می شناسد + حریف حریف خود را امید اند + حساب دوستان در دل + حسن چون بی پرده شد زنهار گرد او مگرد + حق بحق دار میرسد + حکایت از مثل همثل شود + حکم حاکم مرگ مفاجات حکمت شنیدن از لقمان صواب ست + حلوا نگسی که محنت نکشید + حلوا گفتن دهن شیرین نسازد + حلوا خوردن را روی باید + حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف + از دوزخیان پرس که اعراف بهشت ست + حیف دانا مردن و افسوس نادان زیستن + حیله جو را بهانه بسیار ست + حیلهٔ رزق بهانهٔ موت

ت

ا

فائدہ کوانف ...

واو و یا

گنجینه سوم در امثال هندیه

الف

حاتم کے گور پر لات ماری + حاضر کو حجت نہین + حاضر کی میل مین گری ہو + حاضر گیدی دور جہنمی + حال مین فال دہی مین موسل + حال گیا احوال گیا دل کا خیال نگیا + حال کا نہ قال کا ٹکڑا روٹی چہچہ بہر دال کا + حج کا حج بنج کا بنج + حرام کہانا اور شلغم + حرصی ٹٹو + حساب جو جو بخشش سو سو + حساب نت نیا + حق حق ہی اور ناحق ناحق ہی + حق کا راضی خدا ہی + حق کر حلال کر ایک دن مین ہزار کر + حق نام اللہ کا + حلق کا نہ تالو کا یہ مال میان لالو کا + حلق کی دربان + حلق رووی جیب ٹووی + حلوائی کی دوکان اور دادی جی کا فاتحہ + حلوائی کے جائی سووی ساتہ قصائی + حمایتی کی گہوڑی عراقی کو لات مارتی + حو رہی سو گن گو ئی سی بہری حوض بہری تو فوارہ چہوٹی + خزینه نهم در مثلهای حرف خا مشتمل بر سه گنجینه

اردو ... فارسی ... عربی

گنجینه اول در امثال عربیه

تحقیق انست که این لفظ ... بمعنی ... موافق ... حبیب ... مهمله خوانند ۱۲

خَالِطُوا النَّاسَ وَزَايِلُوهُم + خَالِفْ نَفْسَكَ تَسْتَرِحْ + اَلْخَالُ

آمیزش کنید با مردمان و مزاولت کنید ایشان را + مخالفت کن نفس خود را تا راحت یابی + خال

وَبَالٌ + اَلْخَائِنُ خَائِفٌ + اَلْخَائِنُ فِي الْمَبْذُورِ كَالْخَائِنِ فِي الْمَوْفُورِ

گران ست + خیانت کننده ترسان ست + خائن در کاشته شده مانند خائن ست در تمام

اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ + خُذِ الْأَمْرَ بِقَوَابِلِهِ + خُذِ الْقَلِيلَ

زنان پلید برای مردان پلید اند + بگیر کار را به قابلهای او + بگیر اندک را

مِنَ اللَّئِيمِ وَذُمَّهُ + خُذِ اللِّصَّ قَبْلَ أَنْ يَأْخُذَكَ + خُذِ النَّفْسَ

از ناکس و مذمت کن او را + بگیر دزد را پیش از آنکه بگیرد وی ترا + بگیر نفس را

قَبْلَ أَنْ تَأْخُذَكَ + خُذْ دَرَجَ الضَّبِّ + خُذْ مَا صَفَا دَعْ مَا كَدِرَ +

پیش از آنکه بگیرد وی ترا + بگیر راه سوسمار + بگیر آنچه صاف شد بگذار آنچه تیره شد

خُذْ مِنَ الرَّضْفَةِ مَا عَلَيْهَا + خُذْ مِنْ جِذْعٍ مَا أَعْطَاكَ + خُذْهُ أَخْذَ

بگیر از رضفه آنچه بر وی است + بگیر از جذع آنچه داد ترا + بگیر آنرا مانند گرفتن

سَبُعَةٍ + خُذْهُ وَلَوْ بِقُرْطَيْ مَارِيَةَ + خَرْقَاءُ وَجَدَتْ صُوفًا +

شیر ماده + بگیر آنرا اگرچه باشد به دو گوشواره ماریه + خرقاء یافت پشم گوسپند را

خَرْقَاءُ ذَاتُ نِيقَةٍ + خَزَائِنُ الْبِحَارِ تَسْتَفِيضُ مِنْ قَطَرَاتِ

خرقاء صاحب آراستگی + خزانه های دریاها استفاضه میکند از قطرهای

الْأَمْطَارِ + خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ + اَلْخِضَابُ شَبَابٌ ثَانٍ +

باران + زیانکار شد در دنیا و آخرت + خضاب جوانی دوم ست

اَلْخُضُوعُ عِنْدَ الْحَاجَةِ رُجُولِيَّةٌ + اَلْخَطُّ عِقَالُ الْعَقْلِ + خَفْ

فروتنی کردن نزدیک حاجت مردانگی ست + نبشتن رسن عقل ست + ترس

الله تأمن من غیره + خلاؤك اقنی لحیائك + خلانك اخو...

از خدا تا بی خوف شوی از غیر او + تنها بودن تو نگاهبان ست برای حیای تو + دوستان تو برادر...

اقبض وافرح + خل الفقیر لدی الاکابر یا لمن الیسیر + الخلة

قبضه کن و شاد شو + خاص شد محتاج نزدیک بزرگان باحسان اندک + دروغ

تدعو الی السلة + خل سبیل من وهی سقاؤه و من هریق

میخواند سوی دزدی + بگذار راه کسیکه شگافته شد مشک او و کسیکه ریخته شد

بالفلاة ماؤه + خلوص الود من حسن العهد + خلوص

در بیابان آب او + خالص شدن دوستی از خوبی پیمان است + خالص شدن

النیة خلاصة العطیة + خلو القلب خیر من ملاء الکیس +

نیت خلاصه بخشش است + خالی شدن دل بهتر است از پری کیسه +

خلیل المرء دلیل عقله + الخمر ام الخبائث + الخمر مطیة لکل

دوست مرد نشان دانش است + شراب اصل پلیدیهاست + شراب سواری است برای هر

خطیئة + خمول الذکر اسنی من الذکر الذمیم + الخنق یخرج

گناه + نهان گردیدن ذکر بهتر است از ذکر بد + فرجهای تنگ بیرون می...

الورق + خواص الاشیاء حق + خوف الله یجلی القلب

برگ را + خواص چیزها ثابت است + ترس خدا روشن میکند دل را

خیر الاصحاب من یدلك علی الخیر + خیر الامور اوسطها

بهترین یاران کسیست که رهنمونی کند ترا به نیکی + بهترین کارها میانه آنهاست

خیر الاشیاء جدیدها و خیر الاخوان قدیمها + خیر الرفقاء

بهترین چیزها نو آنهاست و بهترین برادران قدیم آنهاست + بهترین رفیقان

اَنَّهُ + خَیرُ رَفِیقٍ فِی الطَّرِیقِ خُبْزُ الدَّقِیقِ اَوِ السَّوِیقُ + خَیرُ

چهارانگشت + بهتر رفیق در راه نان آرد است یا پست + بهتر

الزَّادِ التَّقوی + اَلخَیرُ عادَةٌ + خَیرُ الغِنی القُنُوعُ وَ شَرُّ الفَقرِ الخُضُوعُ

توشه پرهیزگاری است + نیکی عادت است + بهتر توانگری قنوع است و بدتر فقر فروتنی است

اَلخَیرُ فِی ما وَقَعَ + خَیرٌ قَلِیلٌ بِهِ فُصحَتْ نَفسِی خَیرُ الکَلامِ ما قَلَّ

خیر در چیزی است که واقع شد + خیر قلیل بوی رسوا شد نفس من + بهتر کلام آنکه اندک باشد

وَ دَلَّ + خَیرُ المَواهِبِ العَقلُ + خَیرُ المَناکِحِ الاَبکارُ + خَیرُ المالِ

و دلالت کند + بهترین بخششها عقل است + بهترین زنان بکر باشد + بهتر مال

سِکَّةٌ مَأبُورَةٌ اَو مُهرَةٌ مَأمُورَةٌ + خَیرُ المالِ عَینٌ ساهِرَةٌ

رسته خرما بن گشن داده شده یا کره مادیان برکت یافته شده در نسل + بهتر مال چشم بیدار است

لِعَینٍ نائِمَةٍ + خَیرُ المالِ عَینٌ خَرّارَةٌ فِی اَرضٍ خَوّارَةٍ + خَیرُ

برای چشم خوابنده + بهتر مال چشمه‌ایست بسیار روان در زمین خرابن بسیار + بهترین

النّاسِ مَن نَفَعَ النّاسَ + خَیرُ النِّساءِ سَوافِرُ + خَیرُ النِّساءِ

مردمان کسیست که نفع کند مردمان را + بهترین زنان گشاده روی اند + بهترین زنان

الوَدُودُ الوَلُودُ + اَلخَیلُ اَعلَمُ بِفُرسانِها

نهایت دوست زاینده + اسپ داناترست بسواران خود +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

الف

خاک از تودهٔ کلان بردار + خاک در عزیزان آسایش دیدهٔ مشتاقان است + خاک

محل از جیب غربال به + خاک غربیل را نشاید و خشت آسیا را + خاکش از جوش نشستر

خالی دست و سیاه + خاموشی زبان سوسن غمازه آزادگی اوست نا موشی

علامت رضاست × خانهٔ درویش را شمعی به از مهتاب نیست × خانهٔ تنگ و روزی
فراخ × خانهٔ خالی دیو میگیرد × خانهٔ دوستان بروب و در دشمنان مکوب × خانهٔ شیشه‌ئی را
سنگی بس است × خانه جدا انگور جدا × خانه ویران مشو چون طفل گرد خانه دار × خانی در خانه
ورائی در بازار × خبر خضری همه معتبر × خدا با خلق و خلق با خدا × خداوند سلیمان کی دمد
خدا که میدهد نمی پرسد که کیستی × خدا را ندیده‌اند بعقل شناخته‌اند × خدا داری چه غم داری
خدائیکه دندان دهد نان دهد × خدائیکه بالا است آفریده زبردست هر دست آفریده
خدائی هما را جهان تنگ نیست × یکیست مرا نیز پالنگ نیست × خران را کسی عروسی
نخواند × مگر آنزمان کاب و هیزم نماند × خر ار جل اطلس بپوشد خر است × خر بکرایه گیر و از
منت بر آ × خر باربر به از شیر مردم در × خر بسته بهتر اگر چه دزد آشنا باشد × خربوزه بخور ترا
بفالیز چه کار × خربوزهٔ شیرین نصیب شغال است × خربوزهٔ شیرین کمبختی زعفران × خر
چه داند بهای قند و نبات × خر خالی یرغه میرود × خر خفته جو نمی خورد × خر خواجه خرمن خواجه
خر را خدا شاخ نمیدهد × خرس در کوه بوعلی سیناست × خر عیسی اگر بمکه رود × چون
بیاید هنوز خر باشد × خر عیسی بآسمان نرود × خر که جو دید کاه نمیخورد × خرگوش دم بریده را
نمی خرند × خرما را پوست به از مغز × خروس بی هنگام است × خر همان است و پالانش دیگر
خری بیفتاد خیلی بدرید × خریکه از خری بماند دم و گوشش باید برید × خسم قرمساق شرعی است
خس کم جهان پاک × خصم چون پشت و هیچ مگو × خصم خصم خود را می شناسد × خفته را
کی کند بیدار × خلاف رای سلطان رای جستن × بخون خویش باید دست شستن
خلعت غفران گناه را بپوشد × خلق خدا ملک خدا × خلوت از اغیار باید نی زیار × خنده
مردم از شادی باشد و خندهٔ بوزنه از غم × خندهٔ گل گریهٔ گلاب بار آرد × خواب یک خواب است
و باشند مختلف تعبیرها × خواب آسایش جان است × خواب چهار پهلو میکند × خواب خرگوش

میکند خواجه آشفته پا باشد غم خدمتگارش × خواجه واند بهای شاخ نبات × خواجه اسما
اگر ولی است ما در بحلا × خوب شد که بیل نبود × خود فضیحت و دیگران را نصیحت × خود غلط
انشا غلط املا اغلط × خود کرده را چه درمان × خود کشته را تعزیت نمیدارند × خود پسندی
جان من برهان نادانی بود × خود پسند پسند خلق نیست × خورده برده ای وای اگر خورده
خورده همان به که به تنها خوری × وای بران خورده که تنها خوری × خورشید روی همه
سیاه کند و روی ماه سپید × خوشی با کس ندارد دوستی × خوش سخن باش تا امان یابی
خوش حال کسانیکه بهر حال خوش اند × خوش حال کسی که یار زو یاد کند × خوشوقت کسیکه خر ندارد
خوش عیش آنکه زن ندارد × خوش خو خویش بیگانگان است و بد خو بیگانه خویشان × خوشا
هر که گفتی خوش آمد × خوشه یکسر دارد × خون حسن و حسین دم لاخوین نیست × خون فلانی
سرخ تر از خون فلانی نیست × خون را آب شوید خون را بخون نشویند × خوی بد در طبیعتی که
نشست × نرود جز بوقت مرگ از دست × خویشی بخوشی سود ابر ضا × خویش انکه در پی جست خویش ...

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

الف

خارشتی کتیا مخمل کی جهول × خاک چاٹ کی بات کرو × خاک ڈالی چاند نهین چهپتی × خاک
دهول بکائن کی پهول × خاک چهانتی اور بیرتی × خالا کی مهانی ہاتهه ڈال بچتانی × خالا بیر
خلسری خالا کی آنگن مولسری × خالا خالا کا پیٹ گند الا سات چه ہونکا ایک نوالا × خالی گهر
قلند بیٹهی × خالی نیا کیا کری اس گولی کی دہان بس گولی مین کری × خالی خریطی پوری نصیحتی ×
خالی ہاتهه کیا جاؤن ایک سند یسا لیتا جاؤن × خدا کا دیا سر پر × خدا کا دیا کاندهی پر پهنچون کا

باب

دیا سر پر × خدا کا گهر بهسوڑی کیا × خدا کی گهرسی بهری ہین × خدا کی غضب سی ڈرتی رہیی
خدا کی واسطی بلی بهی چوہا نہین مارتی × خدا کی باتین خدا ہی جانی × خدا کی لاٹهی مین آواز نہین

خدا کو دیکھا نہیں عقل سے پہچانا ہے + خدا ارزانی کو نا خون نزیوی [illegible] خدا دے سینگھہ دے تو وہ بھی سہی + خدا دیتا ہے تو چھپر پھاڑ کی دیتا ہے + خدا دیتا ہے تو نہیں پوچھتا کہ تو کون ہے + خدا رزاق ہے بندہ قزاق ہے + خدا لگتی کوئی کہے منہہ دیکھی سب کہیں + خدا مہربان تو جگ مہربان + خدمت سے عظمت ہے + **خراب** خستہ نمک سستا + خدا دیکا کاٹھہ کاٹی ہے کٹی + خربوزے کو دیکھہ کی خربوزہ رنگ پکڑتا ہے + خربوزہ چھری پر گرے تو خربوزے کا ضرر چھری خربوزے پر گرے تو خربوزے کا ضرر + **خصم** کا کھائیں پیں گیت گائیں بھیا کے + **خضر** ملی + خضری خبر سچی ہوتی ہے + **خلق** کا حلق کس نے بند کیا ہے + **خنجر** تلے کسی نے تنگ دم لیا تو پھر کیا + **خواب** خرگوش میں ہے + خوان بڑا خوانپوش بڑا کھول دیکھو تو آدھا بڑا + خوان پاک خوانپوش پاک کھول دیکھو تو خاک ہی خاک + خوب ہی گاڑھے چھنتی ہے + خوب ہے دانت کٹی ہوئی + خودی اور خدائی میں بیر ہے + خوشامدیکا منہہ کالا + خوگیر کی بھرتی + **خیرات** کی ٹکڑے اور بازار میں ڈکار + خیر کی جوتی خیرات کا نار اٹھاولی + ملا عقد او دہار ا دخیلا یا کھچیلا جان بیلا + خزینہ دہم در مثلہای حرف دال مشتمل بر شش گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

دَاءُ النَّفْسِ الْحِرْصُ + دَارِ مَنْ جَفَاكَ تُخْجِلْ + دَارُ الْاَمِيْرِ مَأْمَنُ الْفَقِيْرِ
بیماری نفس حرص است + دعوت کن کسی را کہ ستم کرد ترا تا شرمندہ شود + خانۂ امیر جای بی خوفی محتاج است
اَلدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهٖ + **اَلدَّرَاهِمُ** مَرَاهِمُ + اَلدَّرَاهِمُ بِالدَّرَاهِمِ
رہنما بر نیکی مانند کنندۂ نیکی است + درہمہا بخششہا است + درہمہا بہ درہمہا
تُكْسَبُ + دِرَّةُ عُمَرَ اَهْيَبُ مِنْ سَيْفِ الْحَجَّاجِ + دَرْدَبْ لِمَا عَضَّهٗ
حاصل کردہ میشود + درۂ عمر رضی اللہ عنہ ترسانندہ تر است از شمشیر حجاج + فروتنی کرد ہر گاہ کہ گزید او را

التقاعد ... هم جنة العقلاء + دع ما یریبک الی ما لا یریبک +

ثقاف در هم سپر دانا یاست + بگذار چیزی را که در شک اندازد سوی چیزی که در شک نیندازد

دعوا دعوة کوکبیة + دعوة المظلوم مجابة + دقك

دعوت کردند دعوت کوکبی + دعای مظلوم مقبول ست + کوفتن تو

بالمجاز حب لقلقل + دلني في العشق من يهدي السبيل +

بهاون دانه قلقل را + رهنمونی کردم در عشق کسی که هدایت میکند راه را +

دلو السماء لا یروی الظمآن + دلیل عقل المرء قوله ودلیل

دلو آسمان سیراب نمیکند تشنه را + دلیل دانش مرد سخن اوست و دلیل

اصله فعاله + دماء الملوك اشفى من الكلب + دمث لنفسك

اصلش فعل وست + خونهای پادشاهان شافی تر ست از سگ + نرم کن برای ذات خود

قبل النوم مضطجعا + دم على كظم الغيظ تجده عواقبك +

پیش از خواب در حالیکه بپهلو خوابنده هستی + همیشگی کن بر فرو بردن خشم بیابی او را عاقبتهای خود +

الدنيا اشبه شيء باحتلام النيام وظل الغمام + الدنيا

دنیا مانند چیزیست به احتلام خوابندگان و سایه ابر + دنیا

امنية والاموال عارية + الدنيا جيفة وطالبوها كلاب + الدنيا

آرزوهاست و مالها عاریت + دنیا مردار است و خواهندگان او سگان + دنیا

زور لا يحصل الا بالزور + الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر

دروغ ست حاصل نمی شود مگر بدروغ + دنیا قید خانه مسلمانست و بهشت کافر +

الدنيا عرض حاضر ياكل منها البر والفاجر + الدنيا كنيف

دنیا متاعیست موجود میخورد ازان نیکوکار و بدکار + دنیا پاخانه

صبر الیمین
صبر التقاص
صبر الالم
صبر المعلم
صبر المؤمن

اَدَمَ + اَلدُّنْیَا مَزْرَعَةُ الْاٰخِرَةِ + اَلدُّنْیَا دَاحِضَةٌ لَیْسَ فِیْهَا رَاحَةٌ +

آدم ست + دنیا کشت آخرت ست + دنیا لغزیدنیست دران آسایش +

اَلدُّنْیَا تَطْلُبُ الْهَارِبَ وَتَهْرُبُ مِنَ الطَّالِبِ + دُنْیَاکَ کُلُّهَا

دنیا میجوید گریزنده را و میگریزد از جوینده او دنیا همه آن

وَقْتُکَ الَّذِیْ اَنْتَ فِیْهِ + دَوَاءُ الشَّقِّ اَنْ تَحُوْصَهُ + دَوَامُ

وقت تست آنکه تو دران وقت هستی + دوای کفتگی اینکه فراهم آوری آنرا + همیشگی

السُّرُوْرِ رُؤْیَةُ الْاِخْوَانِ + اَلدَّوَاةُ اَنْفَعُ الْاَدَوَاتِ + دَوْلَةُ

خوشی دیدن برادرانست + دواة سودمندترین آلهاست + دولت

الْاَشْرَارِ مِحْنَةُ الْاَخْیَارِ + دَوْلَةُ الْاَرْذَالِ آفَةُ الرِّجَالِ + دُوْنَهُ بَیْضُ

بدان آزمایش نیکانست + دولت دونان آفت مردانست + نزد اوست بیضهٔ ماهی

الْاَنُوْقِ + دُقَّ دَانِیْقٌ الْحِمَارُ دُهْدُ یَیْنِ سَعْدُ الْقَیْنِ دِیْنَارُ الشَّحِیْحِ حَجَرٌ +

بیضهای کرکسان نزدیک این می پرد + بیکار شد سعد آهنگر + دینار بخیل سنگ ست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

واو حق را قابلیت شرط نیست + بلکه شرط قابلیت داد اوست + داشته آید بکار گرچه بود زهر مار + داغ بالای داغ + دامن کشان میرود + دامن کشان حسن دلاویز را چه غم + کاشفتگان عشق گریبان دریده اند + دامن پاک را که با دامن آلوده بندند پاک هم پلید شود + دانا باشارهٔ ابرو کار کند و نادان بزخم چوگان + دانشمند را دست کوته به از دستار دراز + دانهٔ گندم از دانهٔ مروارید قیمتی ترست اگر وقت گرسنگی پیدا شود + دایهٔ مهربان تر از مادر ست + **در آز** و طمع مرغ و ماهی به بند بود ز دشره دیدهٔ هوشمند + در بیشه گمان مبر که خالی ست + شاید که پلنگ خفته

باشد + در برابر چو گوسپند سلیم + در قفا همچو گرگ مردم در + در بیابان فقیر سوخته را شلغم پخته به که نقرهٔ خام + در بلا بودن به از بیم بلا + در پای تو ریزم آنچه در دست من ست + در جنگ حلوا نخش نمیکنند + در خانهٔ مور شبنمی طوفانست + در خانه بگدخدای ماند همه چیز + در خانه اگر کس ست حرفیش بس ست + در خانه آردنی و در کوچه دو تنور + در خانهٔ بینوا چه پیچ و چه پیشش + در خانه هر چه باشد مهمان هر که باشد + در خانهٔ خدا دائم باز ست + درخت کاهلی کفر آورد بار + درختی که اکنون گرفته ست پای + به نیروی مردی بر آید ز جای + درختیکه از وی بکسی نرسد به بی آبی خشک به + در دراییش در روی سفید گو + درد اکه طبیب صبر می فرماید + وین نفس حریص را شکر می باید + درد را خدا بد وستان خود میدهد + درد مرا از یار ست و درمان نیز هم + درد بکش تا بدوایش رسی + درد عاشق نشود به زمداوای طبیب + در طریقت هر چه پیش سالک آید خیر اوست + در عفو لذتیست که در انتقام نیست + در عین اختیار مرا اختیار نیست + در غوره گی مویز شده + در قصص انبیا مضاحک نگنجد + در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست + در که میکوبی در خانه که می پرسی + در میان دریا گرد میخواهد + در مقام تشنگی هزار مروارید بقطرهٔ آبی نیرزد + در مان بکسی رسد که دردی دارد + در نیستی مردن به که حاجت پیش کسی بردن + درویش هر کجا که شب آید سرای اوست + درویش صفت باش و کلاه تتری دار + درویشی زوال نبیند + دروغ گو را تا بخانه باید رسانید + دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز + دروغگو را حافظه نباشد + درود گری سر زنش کار نکند + درود گر تیشه برای خود میزند + دروازهٔ شهر بتوان بست بنتوان دهن مخالفان بست + در هر که بنگری بهمین داغ مبتلاست + در هشتاد سالگی مشق تنبور میکنند + در یک خانه دو مهمان نگنجد + دریتیم را همه کس مشتری بجز دزد + از خانهٔ مفلس خجل آید بیرون + دزد مشتاق تر از صاحب کالا باشد + دزد باش و مرد باش + دزد جوانمرد به از بازرگان بخیل + دزد ناگرفته سلطان ست + دزد راهی

رود و صاحب کالا راهی + دزد دانا میکشد اول چراغ خانه را + دزد من با خانه بید زد و متاع خانه را
دزدیده بود آنچه بماند بخداوند + دست از همه چیز شسته + دست کاشته منت بپیشانی دست
بکار و دل بیار + دست بی هنر کفچهٔ گدائیست + دست بر ترکش زده + دست بالای دست بسیار است
دست پیشین را بدل نیست + دست جوانمرد برای دادن خاره و کف بخیل برای ستیدن + دست چپ
از دست راست نمی شناسد + دست خود دهان خود گر نخوری زیان خود + دست دست اول
ست دست اوست می شناسد + دست را دست میشوید و هردو دست رو را + دست زیر
سنگ را آهسته می باید کشید + دست زور بالا + دست شکسته وبال گردن + دستش زیر سنگ است
دستش بکیسهٔ خلیفه است + دست کار دل میکند و دل کار دست میکند + دست کوته
و کلاه دراز + دشمن اگر قویست نگهبان قوی تر است + دشمن دانا به از دوست نادان +
دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد + دشمن چه کند چو مهربان باشد دوست + دعای گوشه
نشینان بلا بگرداند + دلائی و استغنا + دلا خوش باش تا نان با در روغن فنا + دل بدست
آور که حج اکبر است + دل بدست آر و هر چه خواهی کن + دل بدست آر تا کسی باشی
دل تاریک را جان روشن نباشد + دل دل را میخورد و روده جگر را + دل را بدل رهیست
درین گنبد سپهر + از سوی کینه کینه و از سوی مهر مهر + دل که افسرده شد از سینه برباید کند
دل نخواسته عذر بسیار + دلیر تیغ را کار فرماید و غزه بانرا + دم عیسی زندگانی دگر گیرد
و نیمه را گر می سپارد + دندان زدن تیر شغال را مبارکست و آهو را شوم + دندان
طمع کند + دندان طمع تیز کرده + دندانی که درد کند باید کند + دنیا یک قرار نیست
دنیا پنج روزه است + دوای غضب خاموشی است + دو با امداد گر آید کسی نجهد
شاه + سوم هر آئینه روی کند + بلطف نگاه + دو باره نیست کس را زندگانی + دو
حرف در سبق یاد و کتاب در دستار + دو دل یک شود بشکند کوه را + پراگندگی

آرد انبوه را تا ابد و زنگی سپید نسیه لی دست + دوران باخبر و حضور و نزدیکان بی بصر
دور به دور دستان را نگاه کن محسن شو که با دشمنان نظر داری + دوستان در زندان
بکار آیند که بر سفره دشمنان هم دوست نمایند + دوست آن باشد که گیرد دست دوست
در پریشان حالی و درماندگی + دولت ندهد خدای کس را بغلط + دولت نیز را بقا نیست +
دولت آنست که بی خون دل آید بکنار + دولت دوران سرا است که از میهمان پرست + دو
مرغ جنگ کنند فائده به تیر گر + دونده باد است که دریا و کوه را سهل گیرد + دویدن خرگوش
پسندیدیم لیکن از گوشت سیر شدیم + ده خراب خراج ندارد + ده درویش در گلیمی بخسپند
و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند + ده دنیا کشتزار آخرت + ده کجا درختان کجا + ده
بینی و در سنگ می پرسی + ده مرده مرد را احمق کند + دهن سگ بلقمه دوخته به + دهن
بی آب را انگشت باید + دید چنانکه پسته را از ناخن + ده ویران چراغ ندارد + دیده
را ناخن به از ناخن + دیده سخت را سخن سخت می شکند چنانکه بادام را سنگ + دیدی که
چه کرد اشرف خر بعد از مظلمه + دیدیم و جائی نگذاشتیم همه را و آزمودیم همه را + دیده شنیده
خوب ... + دیده شنیده گواه شد + دیر آشنا ... + دیر آید درست آید + دیر گیرد سخت گیرد
دیر آمدن و شتاب رفتن + دی رفت و پری رفت و روز امروز است + دیگ شراکت بجوش
می آید + دیگ گرمش بجوش آید بجائی نرسید + دیگ سیه جامه سیه میکند + دیگدان نیز سیاه
شده + دیوارش دوخته شد + دیوانه بکار خویش هشیار + دیوانه را هوئی بس است + دیوانه
باش تا غم تو دیگران خورند + دیوانه همان به که بود اندر بند + دیو از خدا خوشنود نباشد
دیو بگریزد از آن قوم که قرآن خوانند + دیو خوش خلق به از حور گره پیشانی +

گنجینه سوم در امثال هندیه

داتا کی نائو پہاڑ چڑھی + داتا دای بھنڈار یکا پیٹ بھی + داتا کی تین گن

دی ندی کی چھین لی + داوی راج نہ کہای پان + دانت دکھا دیتے گئی پران ڈال
نی ہو + دام کرین کام + دامونکا روٹھا باتون سی نہین منتا + دانت کریدنی کو تنکا
نہین بچا + دانت کاٹی روٹی ہی + دانہ نہ گھاس پانی چھہ چھہ وقت + دائی کو
تاپی سواریکو پادی + دائی کی آگی پیٹ کیا چھپانا + دائی جانی اپنی ہائی + دائی چھبیلے
کی مرزا موگرا + دائی کی سرہان پھول + دائی ہو میٹھی دادا ہو میٹھا سسر کی کوجا ہی +
دائی دائی اوٹھی سوا گھڑا موتی + دبا بنیا پورا تولی + دبلی بارے مین شاہ مدار دہندا
دو دو گئی بابا ملی نہ رام + دبلی پر چیونٹی بہی کاٹ کہاتی ہی + درزیکی سوئی کبھی ٹاٹ
مین کبھی تاش مین + دریا مین رہنا اور مگرمچھہ سی بیر + دریا پر جانا اور پیاسی آنا + دس
اونگلی دس چراغ + دس برس گنگا ہی کی دیکھتی ہین + دستار رفتار گفتار کردار سب کے
جدی جدی ہوتی ہی + دسی رہیسی + دشمن کہان بغل مین + دشمن سووی نہ سونے
دی + دشمنونمین لوٹ رہی جیسی [illegible] مونہین دانت + دشمن گئی باؤ ہی رہی
چندیری چہاہ + دکھ بہری فاختہ لیا بیٹے کی کہاتی + دکھیا دکھ رووی سکھیا ٹینگا
تھووی + دل بدل آئینہ ہی + دلکو دلسی راہ ہی + دل کا مالک خدا ہی + دلو کا
دلی ہو وی تنہیں ہی + دلی کی دولالی منہہ چکنا پیٹ خالی + دلی کی کمائی بارہ بنگی مین
گنوائی + دمڑیکی بلبل ٹکا چھٹائی + دمڑیکی بڑھیا ٹکا سر منڈائی + دمڑیکی بچھیا بارہ ٹکی
ہتھیا + دمڑیکی گھوڑی چھہ پسیری دانہ + دمڑیکی اہر تو ساری رات گہر + دمڑیکی گھو
نوچنی پہنوان + دمڑیکی ہانڈی لیتی ہین تو اوسی بہی ٹہونک بجاکی لیتی ہین + دھینگا
آنا اور بنا پاسا ٹاٹ + دم غنیمت ہی + دم کا کیا بہروسا آیا نہ آیا + دم مین سمندہ باندہ کی
چاندنیکو سونپ یا + دم ناک مین آیا ہی + دنکو آوری آوری رات کو جوہر چہاجو نی + دن گیا
کی رات + دنیا جای امید ہی + دنیا طالب مطلب کی + دنیا ہی اور خوشامد ہی + دو

کیا سرسینگھ ہوتی ہین + دوا ایسی آنکھہ نہین ملتی + دوا کی لیی ڈہونڈہی بہی تو نہین
ملتا + دوالی کی کلہیا + دو دل راضی تو کیا کریگا قاضی + دودہ کا جلا چہاچہہ پہونک
پہونک پیی + دودہ بہی دہولا چہاچہہ بہی ہولی + دودہ کا دودہ پانی کا پانی + دودہ کی
دانت ابہی نہین ٹوٹی + دودہ کا سا اوبال آیا چلا گیا + دودہ کی سی مکہی نکال کر پہینکا
دیا + دودہیل گائی کی دولاتی بہی سہتی ہین + دور کی ڈہول سہانی + دہڑ چلیی نگر
پڑلی + دو رقصا یتو نہین گائی مردار + دو گانونکی پاہی گئی ہری آتا جاتی + دو ملا مین
مرغی حرام + دو مسلمانی تسمین بہی آتا کانی + دونو ہاتہون پکڑی سنبہالنی پڑی ہی
دونو ہاتہون سنبہالی نہین سنبہلتا + دونو ہاتہون تالی باجتی ہی + دو دوہی دین سے
گئی پانڈی حلوا ملا نہ مانڈی + دہ پوتیش نسبت بہاری + دہی بہات کا موسل
دیا ہی آڑی آتا ہی + دیا نہ باتی منڈو پہری اتراتی + دیا فاتحہ کو لگی لٹانی + دیی
مدار کا کون ساتہہ دیتی بہی دہ بیٹہین دیس چہوڑی پردیس بہیک + دیکہی اونٹ کس
کل بیٹہی + دیکہی بیدا اور ہاری پیڑا + دیکہی سانپ کی نظر کہلاتی سونیکا نوالا + دیکہی
بہالی شیخ جی اور چہڑی سیدہ ہوشیں + دیکہی کادو برہا تر آتی فی بہن چہنمت ہی + دیکہی پیر
تیری کرامات + دیکہی تیری کالپی اور باون پورا اوجاڑ + دیکہا شہر بنگالا دانت لال منہہ
کالا + دیکہا تیرا چہند بند پہٹا جامہ تین بند + دیکہا سو کہا یہ منہہ پانون چہوگا + دیکہا نہ بہالا
صدقی گئی خالا + دیکہہ بگانی چہڑی مت ترساو جی + دینا تہوڑا دلاسا بہت + دینی کی
ناؤن دروازہ نہین دیتی + دیگا سو پاویگا بوویگا سو لونیگا + دیی کی تلی اندہیارا

گنجینہ چہارم در امثال حرف ہا

وہان پان + دہائی دہائی کرم لکہا سو پائی + دہم دہوسڑ کاہی موٹا کری

نج نہ آوی ٹوٹا + دھنا سیٹھ بنی ہین + دہین کا ہو گیا اب بیت کی میت آگے
دھنوتی کی کاتنا چھلا وڑی لوگ بجانے + دہوبی ایکا میلا آدھا اُجلا
آدھا میلا + دہوبی رووی دہلائی کو میان رووین کپڑون کو + دہوبی بیٹا چاند
سا سیٹھی وسے ٹنے دہو کی کر ٹی ڈہول کی رتی نہین بانٹی جاتی + دہوبی تہی
دو پاؤن دہوتی پڑی چار پاؤن دہی چہوڑ داماد پیارا + دہیرا سو گنبہیرا +
دہیر یاری مین کہون بوپاری تو کان دے دہین دہو نکر اسد میان کی نوکر دو ہنگ دہینگ بکو لنا

گنجینہ پنجم در مثلہای حرف ڈال

ڈائن کہای تو منہ لال نہ کہای تو منہ لال + ڈائن بہی دس گہر چہوڑ کر
کہاتی ہی + ڈبری ہنڈی تیرہ دو بیٹہی + ڈرپن لومڑی سی اور نام دلیر خان
ڈوبا بنسر کبیر کا جب اُپجا پوت کمال + ڈوبی کتہہ بہر وسی تیری +
ڈوبتی کو تنکی کا آسرا بہت ہی + ڈوریں ڈہالتی ہین + ڈوم بنیا پو ستے
تینو بی ایمان + ڈومنی کی لونڈی + ڈیڑہ پاؤ آٹا اور پل پر رسوئی + ڈیڑہ
چاول اپنی جدا ہی پکاتی ہین ڈیڑہ اینٹ کی مسجد جدا ہی بناتی ہین ڈیل ڈول کنبد آدہ سیر

گنجینہ ششم در امثال حرف ہا

ڈہاک کی تین ہی پات + ڈہاک تلی کی پہوہڑ مہوری تلی کی سگہڑ ڈہاک کے
بنگال کو ریکی کنگال + ڈہال تلوار سرہانی اور چہتر بیٹہ سجائی ڈہوٹ
لا اور تو تا ہو ٹ + خزینہ یازدہم در مثلہای حرف ذال مشتمل بر یک گنجینہ +

گنجینہ اول در امثال عربیہ

ذِكْرُ الطَّاغِي لِطُغْيَانِهِ + ذِكْرُ الْعَيْشِ نِصْفُ الْعَيْشِ +

گذار طاغی طغیانش را یاد کردن عیش نصف عیش ست +

ذِكْرُ الشَّبَابِ حَسْرَةٌ + ذِكْرُ الْوَحْشَةِ وَحْشَةٌ + ذِكْرُ الْمَوْتِ جِلَاءُ

یاد کردن جوانی حسرتست + یاد کردن وحشت وحشت ست + یاد کردن مرگ صفائی

الْقَلْبِ + ذَكَّرْتَنِي الطَّعْنَ وَكُنْتُ نَاسِيًا + ذَكَّرَنِي حِمَارِي أَهْلِي

دل ست + یاد دادی مرا طعن را و بودم فراموش کننده + یاد داد مرا خرمن اهل مرا

ذَلَاقَةُ اللِّسَانِ رَأْسُ الْمَالِ + ذُلُّ الْمَرْءِ فِي الطَّمَعِ + ذَلِكَ

تیزی زبان اصل مال ست خواری مرد در طمع ست + آن بسبب

بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ + ذَلَّ مَنْ لَا سَيْفَ لَهُ + ذَلَّ مَنْ طَمِعَ +

بچیزیست که پیش رسانید هر دو دست تو + خوار شد کسی که نیست شمشیر مر او را + خوار شد کسی که طمع کرد

الذُّلُّ مَعَ الطَّمَعِ + ذَلِيلُ الْفَقْرِ عَزِيزٌ عِنْدَ اللهِ + ذَلِيلٌ عَاذَ

خواری با طمع ست + خوار حاجت گرامی ست نزد خدا خوار پناه گرفت

بِقَرْمَلَةٍ + ذَنَبُ السِّرْحَانِ كَمَنِيَّةٍ لِلْغَزَالَةِ + ذَنَبُ عَقْرَبٍ

بدرخت + دم گرگ مانند مرگ ست برای آهو + دم عقرب

رَأْسُ النُّحُوسَاتِ + ذَنْبٌ وَاحِدٌ كَثِيرٌ وَأَلْفُ طَاعَةٍ قَلِيلٌ +

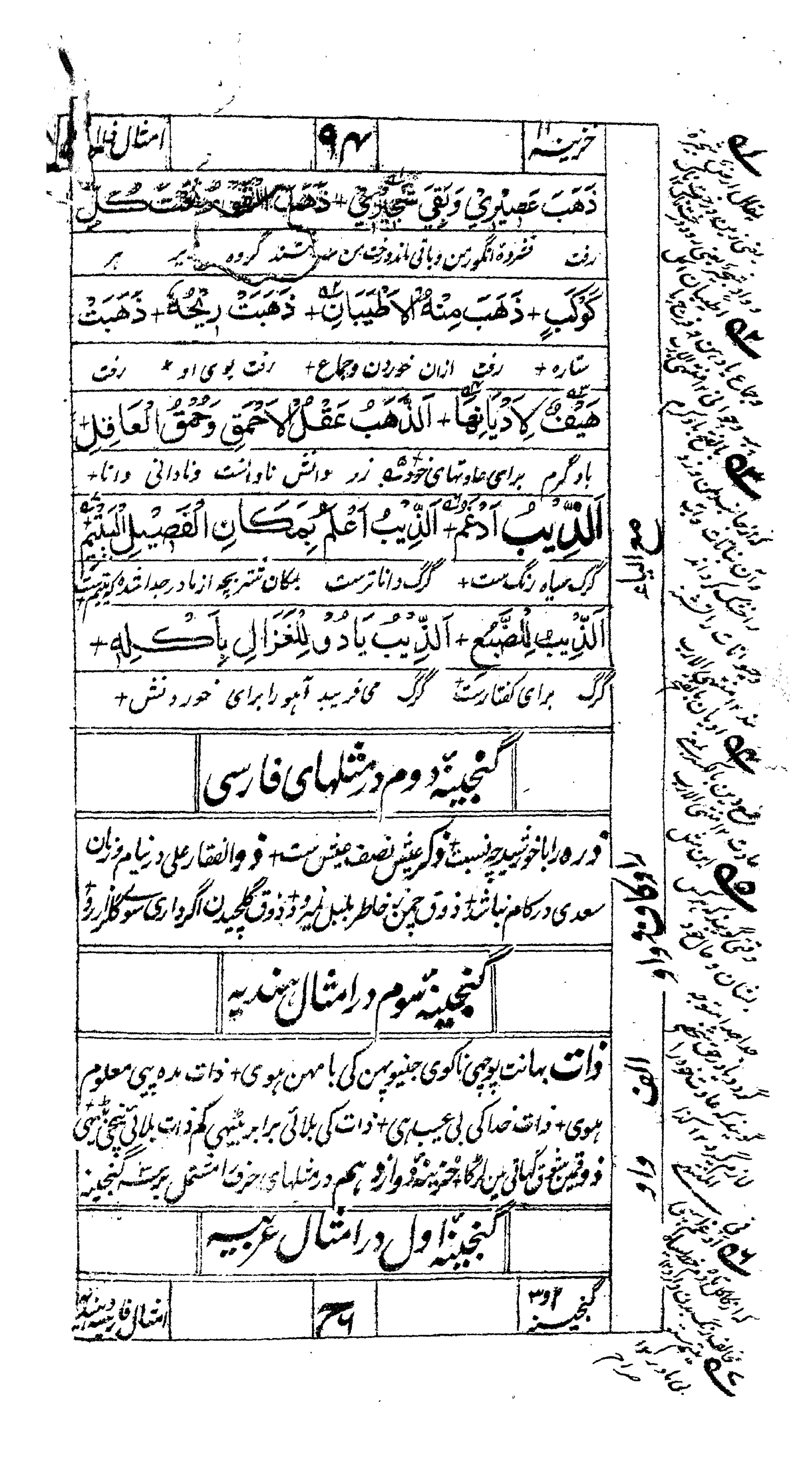
سر نحوستهاست + یک گناه بسیارست و هزار طاعت اندک ست +

ذُو الْأَمَانِ كَنَمْلٍ عَلَى كَفِّ السُّلَيْمَانِ + الذَّوْدُ إِلَى الذَّوْدِ

صاحب امان مانند مورچه ست بر پنجه سلیمان + ذود با ذود

إِبِلٌ + ذَهَبَ أَمْسِ بِمَا فِيهِ + ذَهَبَ الدَّوْلَةُ بِبَوَالِهِ

شتر ست + شد رفت دی با آنچه در وی بود + رفت دولت بد خبر +

ذهب عصیری وبقی تجیری + ذهب القوم تحت کل

رفت فشرده انگور من و باقی ماند درخت من [illegible] شدند گروه [illegible] هر

کوکب + ذهب منه الاطیبان + ذهبت ریحه + ذهبت

ستاره + رفت ازان خوردن وجماع + رفت بوی او + رفت

هیف لا دیا لها + الذهب عقل الاحمق وحمق العاقل +

باد گرم برای عادتهای خود شد + زر دانش نادانست ونادانی دانا +

الذیب ادغم + الذیب اعلم بمکان الفصیل الیتیم

گرگ سیاه رنگ ست + گرگ داناترست بمکان شتربچه از ماد رجدا شده که یتیم ست

الذیب للضبع + الذیب یادو للغزال باکله +

گرگ برای کفتارست + گرگ می فریبد آهو را برای خوردنش +

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

دره را با خورشید چه نسبت + ذکر عیش نصف عیش ست + ذو الفقار علی در نیام وزبان سعدی در کام نباشد + ذوق چمن ز خاطر بلبل نمی رود + ذوق گلچیدن اگر داری سوی گلزار رو +

گنجینه سوم در امثال هندیه

ذات بهانت پوچهی ناکوی جنیو سی کی باهمن هوی + ذات مده یهی معلوم هوی + ذات خدا کی بی عیب هی + ذات کی بلائی برابر بیٹھی کم ذات بلائی نیچی بیٹھی ذو قیمتیں وگہانی میں لڑکا + خزینه دوازدهم در مثلهای حرف را مشتمل بر سه گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

الرَّاجِعُ يُهدى كالرَّاجع في قيئه + راحة الجسم في قلة

باز گردنده بسوی خود مانند باز گردنده است در قی خود + آسایش بدن در اندک

الطعام وراحة الروح في قلة الكلام + رأس السخاء سخاء النفس

خوردن است و راحت روح در اندک کلام است + سر جوانمردی جوانمردی نفس است

رأس الرياسة تهذيب السياسة + رأس اللعب عرفان

سرداری ریاست آراسته کردن سیاست است + سر بازی شناختن

الحريف + راع النفس في غلبات النفس + راع اباك يراعك

دشمن است + نگهدار دم را در غلبه های نفس + نگهدار پدر را که رعایت کند ترا

ابنك + راد الصادر والوارد + رأيان خير من الواحد الرأي

پسر تو + جنبیده باز گردنده و آینده + دو رای بهتر است از یک رای رای

السديد خير من الايد الشديد + رأي العليل عليل + الرأي

راست بهتر است از توانائی سخت + رای بیمار بیمار است + رای

قبل الشجاعة الشجعان + الرأي لا يخيل + الرأي نائم و

پیش از دلیری دلیر است + رای حواله نمیکند + رای خوابنده است

الهوى يقظان + الرباح مع السماح + رب اخ لك لم تلده

خواهش بیدار است + سود با جوانمردی است + بسا برادر که نزائیده است او را مادر تو

امك + رب امنية جلبت منية + رب اكلة تمنع اكلات

مادر تو + بسیار آرزو است که میکشد مرگ را + بسا یکبار خوردن باز میدارد از خوردنها

رب آمل خائب + رب بيت شعر خير من بيت تبر + رب

بسا امیدوار محروم است + بسا خانه شعر بهتر است از خانه زر + بسا

خَمْرٍ فِي سَتْرٍ وَرُبَّ شِفَاءٍ فِي ضُرٍّ + رُبَّ أَبْدَاءٍ صَارَ الضَّلَالَ وَبَقِيَ + رُبَّ

نیکی بدی ست و بسا شفاء در گزندست ...

رِبْحٍ يُؤَدِّي إِلَى الْخُسْرَانِ + رُبَّ رَأْسٍ حَصِيدُ لِسَانٍ رُبَّ

سود میرساند سوی زیانکاری + بسیار سر دروکرده شده زبانست بسا

رَجَاءٍ يُؤَدِّي إِلَى الْحِرْمَانِ + رُبَّ رَمْيَةٍ مِنْ غَيْرِ رَامٍ + رُبَّ

امید میرساند سوی بی نصیبی بسا اندا ختن ست از غیر انداز نده + بسا

سَاعٍ فِيمَا يَضُرُّهُ + رُبَّ صَلَفٍ تَحْتَ الرَّاعِدَةِ + رُبَّ صَنْعَةٍ

سعی کننده است در آنچه گزند میرساند وی را بسیار ابر بی باران زیر آواز کننده است بسیار صنعت

أَصْعَبُ مِنِ ابْتِدَائِهَا + رُبَّ صَاعِدٍ لِقَاعِدٍ + رُبَّ طَمَعٍ أَدَّى

دشوار ترست از آغاز او + بسیار بالا برآینده ... بسا طمع رساند

إِلَى عَطَبٍ + رُبَّ عَجَلَةٍ تَهَبُ رَيْثًا وَرُبَّ فُرُوقَةٍ يُدْعَى

سوی هلاکت + بسیار شتابی می بخشد درنگ را و بسا ترسنده خوانده میشود

لَيْثًا + رُبَّ عَيْنٍ أَنَمُّ مِنْ لِسَانٍ + رُبَّ ذَنْبٍ تَحْتَ طَلَبٍ +

شیر را + بسا چشم نمام ترست از زبان + بسیار خشم زیر طلب است +

رُبَّ قَعْدَةٍ تَمْنَعُ شَدَّاتٍ + رُبَّ قَوْلٍ أَشَدُّ مِنْ صَوْلٍ

بسا یکبار نشستن باز میدارد چند بار شستن را + بسا یک سخن سخت ترست از حمله کردن

رُبَّ كَلِمَةٍ تَقُولُ لِصَاحِبِهَا دَعْنِي + رُبَّ لَائِمٍ عَلَيْهِمْ رُبَّ

بسا سخنی ست که میگوید مر گوینده خود را که بگذار مرا + بسا ملامت کننده ... بسا

مَلُومٍ لَا ذَنْبَ لَهُ + رُبَّ مَمْلُوكٍ لَا يَسْتَطِيعُ فِرَارَهُ + رُبَّ

ملامت کرده شده نیست گناه او را بسا بنده که طاقت ... نمی شود ... بسا

مَا لَقِفَةٍ دَعَتْ اِلیٰ مُخَالَفَةٍ + رُبَّ مَنِیَّةٍ تَحْتَ اُمْنِیَّةٍ + رُبَّمَا
سوگند خوردن میخواند بسوی مخالفت + بسا مرگ زیر آرزویست + بسا

صَحَّتِ الْاَجْسَامُ بِالْعِلَلِ + رُبَّمَا اَصَابَ الْاَعْمیٰ رُشْدَهٗ وَاَخْطَا الْبَصِیْرُ
تن درست شدید بسبب بیماریها + بساست که یافت نابینا رشد خود را و خطا کرد بینا

قَصْدَهٗ + رُبَّمَا اَدْرَكَ الظَّنُّ الصَّوَابَ + رُبَّمَا جَاعَ الْكَلْبُ فَقَتَلَ
مقصود خود را + بساست که دریافت گمان صواب را + بساست که گرسنه شد سگ

صَاحِبَهٗ + رُبَّمَا كَانَ السُّكُوْتُ جَوَابًا + رُبَّمَا يَأْتِي الْفَرَجُ
مالک خود را + بساست که باشد خاموشی پاسخ + بساست که می آید کشایش

وَسَطَ الشِّدَّةِ + رُتْبَةُ الْعِلْمِ اَعْلَی الرُّتَبِ + اَلرَّثْيَةُ تُطْفِئُ
میان سختی + مرتبه علم برترمرتبهاست + گریستن فرو میکند

الْغَضَبَ + رَجَعَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ + رَجَعَ عَلیٰ حَافِرَتِهٖ + اَلرَّجُلُ
خشم را + باز گردید با دو موزه حنین + برگردید براه خود کهنه + مرد

الْمُتَجَاهِلُ عَاقِلٌ + رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَی النَّبَّاشِ الْاَوَّلِ + رَحِمَ اللّٰهُ
نماینده جهل داناست + بخشش خدا باد بر نباش نخستین + رحمت کند خدا

مَنْ هَدَانِيْ اِلیٰ عُيُوْبِيْ + اَلرَّحیٰ تَعْلُو الثِّقَالَ + رِزْقِيْ
کسی را که رهنمونی کرد مرا سوی عیبهای من + آسیا بلند میشود برگرانی + روزی من

تَحْتَ ظِلِّ رُمْحِيْ + رِزْقُكَ يَطْلُبُكَ فَاسْتَرِحْ + اَلرِّزْقُ يَطْلُبُ
زیر سایهٔ نیزهٔ من است + روزی تو میجوید ترا پس آسایش کن + روزی میجوید

الْعَبْدَ اَكْثَرَ مِمَّا يَطْلُبُهُ الْعَبْدُ + اَلرِّزْقُ مَقْسُوْمٌ + اَلرِّزْقُ بِالْجَدِّ
بنده را بیشتر از انچه میجوید آنرا بنده + روزی تقسیم کرده شده است + روزی به بخت است

مع السین

لا بالکدّ + رزمة ولا دِرّة + رسولُ الموتِ الشَّیب + لا

نه بکوشش + آوازست ونیست نکوئی + قاصد مرگ پیریست + قاصد

مع الشین

الموتِ الولادة + الرَّشفُ انقع + الرَّشوة رشاءُ الحاجات +

مرگ زادنست + نکیدن آب تشنه را تسکین بیشتر دهد + رشوت رسن حاجتهاست +

مع الضاد

الرِّضا بالقضاءِ بابُ اللهِ الاعظم + رضی الخصمُ و لم یرضَ

پسندیدن حکم خدا دروازهٔ بزرگ خداست + خوشنود شد دشمن وخوشنود نشد

القاضی + رضیتُ من الغنیمةِ بالایاب + رضینا قسمة الجبّار

قاضی + خوشنود شدم از غنیمت بسبب بازگشتن + خوشنود شدیم از تقسیم کردن جبار

مع الطاء والعین

فینا رُطبُ الحجاز فی لبنِ الشیراز + رعونات النفس

در حق ما + خرمای مکه در شیر شیراز + رعونتهای نفس

مع الفاء

تنفعها + رعی فاقصب + رفاهیة العیش فی الامن + الرفق

ماند میکند آنرا + چرانید پس بکرو دوست + جانور چرند نوشید آب را + فراخی عیش در بی خوفی ست + نرمی

مفتاح الحاجة والرزق + رفیق المرء دلیل عقله + الرفیق

کلید حاجت وروزیست + رفیق مرد دلیل دانش اوست + رفیق

مع القاف والطاء

ثم الطریق + رقص البعیر یلیق بصوت الحمیر + رکب

پس راه + رقص شتر سزاوارست بآواز خر + سوار شد

مع الميم

العصا قصیر + رکض ما وجد میدانا اتاک + رمتنی بدائها

بر عصا قصیر + راند چیزی را که یافت میدان ترا + انداخت مرا به بیماری خود

مع الواو

وانسلّت + روعی جعار وانظری این المفرّ + رؤیة الحبیب

و بیرون آمد + بترس ای کفتار وبنگر کجاست جای گریز + دیدن محبوب

...قرة العين + رؤيا الغز ويتم ... + رهبوت خير من...
...چشم ست + مهلت ده جهاد را تا بیرون آید بچه از شکم + ... ترس بهتر ست از
...+ الرياسة سعة الصدر + ريق العدو سم قاتل +
رحم + ریاست فراخی سینه ست + آب دهن دشمن زهر ست کشنده

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

راحت بدل رسان که همین مشرب ست و بس + راز دل خود بیار نتوان گفت +
راز خود با یار خود چندانکه بتوانی مگو + راستی موجب رضای خداست +
راستی را زوال کی باشد + راستی آور که شوی رستگار + راست گو را همیشه
راحت در پیش ست + راست گوئی در رزق خود خلل ست + دروغ بگردن راوی
راست ست که دروغ از ماست ست + راضی شدن خصم کم از انتقام نیست +
راه زدن لیکن براه خدا بدین + راه میدانی و در سنگ می پرسی + رد خلق قبول
خالق + رزق را روزی رسان پر میدهد + رسیده بود بلائی ولی بخیر گذشت +
رشته در گردنم افگنده دوست + میکشد هر جا که خاطر خواه اوست + رضای تو
از همه اولی + رفت و چندین آرزو با خاک برد + رگ جوانی بر جاست + رگ خوا
بر اگرفت + رموز عاشقان عاشق بداند + رموز مصلحت ملک خسروان دانند + رنج
خود و راحت یاران طلب + رندان را رندان می شناسند + رند عالم سوز را با مصلحت بینی
چه کار + رندی و هوسناکی در عهد شباب اولی + رنگم به بین و حالم مپرس + رنگ و باخته
رنگ ریزی میکند + رنگریز بریش خود ور مانده + رنگریزی ماه قصب را زیان دارد + رو برو
بهانه پهلو + روباه بازی میکند + روبه را گفتند پوستین پوشی گفت آنچه پوشیده ام

بمن بگذارید + روح را صحبت ناجنس عذابیست الیم + روز شنبہ بجہود ارزانی + تنگی سیاہ ست + روز سیاہی دریغش ست + روز نو و روزی نو + روزی از کیسہ اش میرود + روزی خود در سفرہ دیگر میخورد + روزی خود را یکجا خوردہ + روزی بقدر ہمت ہر کس مقرر ست + روستائی را عقل از پس می آید + روستائی را حمام خوش آمد + روستائی اگر ولی بودی + خرمن کوہ بوعلی بودی + روستائی عید دید + روشنائی عرب از نور محمد علیہ السلام بود نہ از روشنائی بولہب + روغن بادام رفت قاز میالد + روغن از سنگ میکشد + روغن از ریگ بیابان میکشد + روسخرگی پیشہ کن و مطربی آموز + روندہ کسی ست کہ قدمی دارد + روی و روغ گوسیاہ + روی مفلسی سیاہ + روی زیبا مرہم دلہای خستہ ست + رہ راست برو اگرچہ دور ست + زن بیوہ مکن اگرچہ حور ست + ریاضت کش بباد امی بسازد + ریسمان سوختہ لیکن کجیش بیرون نرفتہ + ریش برآمد باجی شد + ریش خام طمع در کون مفلس + ریش در آسیا سپید کردہ + ریش خود را بدست دیگری مدہ + ریشش بدست دیگر ست + ریگ صحرا بسبحہ انگشت می شمارد

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

رات تھوڑی سانگ بہت + راجا راج اور پرجا سکھی + راجا کی گھر موتیو نکا کال + راجا کی سونیا ؤ یا ساڑہی سو دا ؤ + راجا لا ؤ نہاری آوی + راجا رکہی رانی کہاوی + راجا چھوڑی نگری جو بہاوی سولی + راجا کا دان پرجا کا اشنان + راجا روٹھی گا اپنی نگری لیگا + راجا کا دوجا او ریکہری کا تیجا دونو خراب + راست گو مفلس مجلس مین جھوٹا

رام چھوڑی اچو دہیا من بہاوی سولی + رانی کو رانا پیارا کانی کو کانا پیارا + رانی خان کی سالی + رانی روٹھی گی اپنا سہاگ لی گی کیا کسی کا بہاگ لی گی + رانڈ کا سانڈ + رانڈ کی چرخی کی طرح چلا ہی جاتا ہی + رانڈ کیا سگا گو آکہو لای کہ بہائی سکو + رانڈی کی گہر مانڈی اور عاشقون کی گہر کڑاکا + راہ چھوڑ گراہ چلی ترت دہوکا کہای + راہ کی بات ہی + راہ پڑی جانیی کہ بانہہ پڑی + راہی راہ سو راہی راہ + راتین بچہ بہت سچا بہت سچا حرامی بچہ + راتی سی بچہ بنا آتا ہی + رٹیا چاکر گہسیا گہوڑ کہای بہت اوپراجی تہوڑ + رجب ہتیلی کی چہری + رحمان جوڑین پلی پلی لقمان لٹا وین گلّا + رد بندہ خریدار خدا + رزالا مست ہوا خدا کو بہول گیا + رزالی کی ناخن ہوی + رزالی کا لٹھہ + رزالی کی جورو کو سدا طلاق + رسّی جل گئی پر بل نہین گیا + رسّون جکڑی اب نہین ٹھہرتی + رکہہ بیت رکہا بیت + رکہی تو بیت نہین تو بلیت رم کی کہم گاڑی ہین رنڈی کی ناک نہوتی تو گوہ کہاتی پہرتی + رنڈی بہی تو آپ سی نہین سگی باپ سی + رنڈی کی گالی اور بہوت کی پتھر کی چوٹ نہین لگتی + رنگ فق ہو گیا + رنگ تواسا اور مہتاب ناآون + روپ رووین بہاگ کہاوین + روتی کیون ہو میان صورت ہی ایسی ہی + روتا جای موی کی خبر لای + روٹی کو لوٹی پانیکو بڑا خسم کو دا دا + روٹی کہایی شکر سی دنیا لیجی مکر سی + روٹی کو روی اور رچہ لہی پیچہی سو وی + روٹی پڑی منہہ مین ذات پڑی گوہ مین + روٹھی کو منا یی بیٹھی کو سلایی + رو رو کی دان مانگتی ہین روزی کو گئی نماز گلی پڑی + روزی خورخدا کی چور + روز گنوا کہو دنا روز بانی بیتا + رو یا سو منہہ دہو یا + رہتون گہر نہین ہوتا + رہیی تو ٹیک سی جائیی تو

دام ۱۱ چھوڑ دیں ۱۰ ۱۱ ماردال ۱۱ برس کی ۱۱ + کوئی برس ۱۱ + چھوٹ کو مت

جٹ جی سی + رہی نام اللہ کا + رہی محمود کی اٹھی دی مسعود کی رتھ
پھوپھیریں خواب دیکھی محل کا یہ ریاست بی سیاست نہیں ہوتے
پچھیں گی تو پتھر بار بن گی + پیچھے بجاؤ اور گولی بجاؤ ریس بھلی ہوس
بڑی + خزینہ پیشروہ ہم در مثلہای عرب ز ا ن ترجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

زاحم بعود او دع + تراع الرحصد الذی فرح الربون
فراحمت کن بوبارہ عقب یا بگزار کشت کنندہ کنگولی در میانہ خوشی با تاوان
یفرح بلا شیء + الزجاج تمام + رحمۃ الصالحین رحمۃ شرر
شادمان میشود بدون چیزی + شیشہ سخن چین ست + رحمت شایستگان رحمت شرارت
غبار دحبا + زر المرء یقدر ارکامہ لک + زکوۃ الابدان العلل
زلۃ الرجل عظم یجبر و زلۃ اللسان لا تبقی و لا تذر زلۃ
لغزش پا استخوان نیست کہ شکستگی او بستہ میشود و لغزش زبان باقی نمی دارد و نمی گذارد + لغزش
العالم کبیر زلۃ العالم زلۃ العالم + زلۃ العالم یضر
عالم بزرگ ست + لغزش عالم لغزش جہان ست + لغزش عالم زدہ می
یا الطبل و زلۃ الجاہل یخفیہا الجہل + زلق الحمار
بوی دہل و لغزش جاہل می پوشاند از جہالت + لغزید خر
و کان من شہوۃ الکبری زین الرجال
و بود از خواہش کرایہ دہندہ + زین کن مردان را

زَوَالُ الدَّوْلَةِ بِارْتِفَاعِ السَّفَلَةِ + زَوَالُ الْعُلَمَاءِ

بتر از و های الیشان دور شدن دولت به بلند شدن رذیلان ست + ادبار عالمان

أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِ الْعُلَمَاءِ + زَوَايَا الدُّنْيَا مَشْحُونَةٌ بِالرَّزَايَا

سبکتر ست از مرگ عالمان + گوشہ ہای دنیا پرست بمصیبتها

زَوْجٌ مِنْ عُودٍ خَيْرٌ مِنْ قُعُودٍ + زُهْدُ الْعَالِمِ رَحْمَةٌ + زُهْدُ

جفت از چوب بہتر ست از نشستن + زہد عالم رحمت ست + زہد

الْعَاصِي فَضْلَةٌ + اَلزُّهْدُ قَطْعُ الْعَلَائِقِ وَهَجْرُ الْخَلَائِقِ +

گنہگار فضلہ ست + زہد بریدن علاقہاست و گذاشتن مخلوقات +

اَلزُّهْدُ أَقْرَبُ إِلَى التَّقْوَى + زِيَادَةُ الْمَرْءِ فِي دُنْيَاهُ نُقْصَانٌ

زہد نزدیکتر ست سوی پرہیزگاری + زیادتی مرد در دنیای و نقصان ست

وَرِبْحُهُ دُونَ مَحْضِ الْخَيْرِ خُسْرَانٌ + زِيَارَةُ الْحَبِيبِ طَرَاءَةٌ

و سوداء جز خالص نیکی زیانکاری ست + زیارت معشوق تازگی

الْمَحَبَّةِ + زِيَارَةُ الضُّعَفَاءِ ظَنٌّ + اَلزِّيَارَةُ لَحْظَةٌ +

محبت ست + زیارت ضعیفان گمان ست + زیارت یک لحظہ ست +

اَلزَّيْتُ فِي الْعَجِينِ لَا يَضِيعُ + زَيْنَبُ سُتْرَةٌ + زِينَةُ

روغن زیتون در خمیر ہلاک نمی شود + زینب ستره ست + زیبائش

الْمَرْءِ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْأَدَبِ + زِينَةُ الْبَاطِنِ خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ

مرد خوبی خلق ست و ادب + زیبائش باطن بہتر ست از زیبائش ظاہر

زَيْنُ الشَّرَفِ التَّغَافُلُ + زَيْنٌ فِي عَيْنِ وَالِدِهِ وَلَدُهُ +

زیبائش شرف تغافل ست + زیبائش ست در چشم پدرش فرزند او +

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

مع الهمزه

سَامَ رَجُلٌ عَيَانٌ فَسَقَى + اَلسَّاجُوْرُ خَيْرٌ مِنَ الْكَلْبِ + اَلسَّآمَةُ

اندوهگین کردند چرانندگان پس آب داد + ساجور بهترست از سگ + بستوه آمدن

مع الباء

مِنْ اَخْلَاقِ الْعَامَّةِ + سَبَحَ لِيَسْرِقَ + سَبَقَ السَّيْفُ الْعَذَلَ

از خلقهای عوام است + شناوری کرد تا دزدی کند + سابق شد شمشیر بر نکوهش

سَبَقَ دِرَّتَهَا غِرَارُهَا + سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ + سَبَّكَ مَنْ بَلَّغَكَ

سابق شد شیر اورا کمی شیر او + پیشی کرد ترا بوی عکاشه + دشنام داد ترا کسی رسانید ترا

مع الحاء

اَلسَّبَّ + سَحَابَةُ صَيْفٍ عَنْ قَلِيْلٍ تَقَشَّعُ + سَحَابَةٌ تَقَشَّعُ

دشنام را + ابر گرما از اندک دوری شود + ابر کنار شد

مع الخاء

سَخَّ حَالُ اِذْرَعَدَ + اَلسَّخِيُّ حَبِيْبُ اللّٰهِ وَلَوْ كَانَ فَاسِقًا +

ریزش کرد حال و تقیه غرید + جوانمرد دوست خداست اگرچه باشد گنهگار +

مع الدال

اَلسَّخِيُّ لَا يَدْخُلُ النَّارَ + سَدَادٌ مِنْ عَوَزٍ + سَدَّ ابْنُ بَيْضٍ

جوانمرد داخل نمی شود در دوزخ + راستی از درویشی است + بند کرد ابن بیض

مع الراء

اَلطَّرِيْقَ اَلسَّرَاحُ مِنَ النَّجَاحِ + اَلسِّرُّ اِذَا جَاوَزَ الْاِثْنَيْنِ شَاعَ

راه را + طلاق از رستگاریست + راز وقتیکه تجاوز کند دو را مشهور شود

سَرَّ عَنْكَ + سَرَقَ السَّارِقُ فَانْتَحَرَ + سُرُوْرُ الْكِرَامِ مِنَ الْاِعْطَاءِ

سیر کن از خود + دزدید دزد پس کشت خود را + خوشی جوانمردان از دادن است

مع العین

وَسُرُوْرُ اللِّئَامِ مِنَ الْاَخْذِ + سُرُوْرُكَ بِالدُّنْيَا غُرُوْرٌ + اَلسَّعَادَةُ

و خوشی لئیمان از گرفتن + خوشی تو به دنیا فریب است + نیکبختی

بالحیلة + السعادة ادراک الامنیات + السعید من اتعظ بغیره

بحیله ست + نیکبختی دریافتن آرزوهاست + نیکبخت کسی ست که پند گیرد از غیر خود

السعید سعید فی بطن امه والشقی شقی فی بطن امه + السعید

نیکبخت نیکبخت ست در شکم مادر خود و بدبخت بدبخت ست در شکم مادر خود + نیکبخت

من اکل وزرع والشقی من مات وودع + السعی منی و

کسی ست که خورد و کشت کرد و بدبخت کسی ست که مرد و ودیعت نهاد + کوشش از من ست و

الاتمام من الله تعالی + السفاهة اقتل من السیف

تمام کردن از خدای تعالی + نادانی کشنده تر ست از صاحب شمشیر

ومن السهم الراعف + السفر سقر وان کان میلا + السفر قطعة

و از تیر کشنده + سفر سقر ست اگرچه باشد یک میل + سفر پاره ایست

من السقر + السفر میزان السقر + السفر وسیلة الظفر + سفینة

از دوزخ + سفر ترازوی دوزخ ست + سفر وسیله رستگاری ست + کشتی

نوح نظم البریة + سفینة لم یجد مسافرها + سقط العشاء

نوح منتظم کرد خلق را + تاوان نیافت [illegible] + افتاد طعام شبانگاه

علی سرحان + سکت الفا ونطق خلفا + سکر الحکومة

بر گرگ + خاموش ماند هزار سال و گویا شد به باطل + مستی حکومت

اسکر من سکر الخمر + سکرة الاحیاء سوء الخلق + سکوت

مست تر ست از مستی شراب + مستی دوستان بد خلقی ست + خاموشی

اللسان سلامة الانسان + السکوت یزید الوقار + سکین

زبان سلامتی انسان ست + خاموشی می افزاید وقار را + کارد

ابراهیم لا یذبح اسمعیل + سلامة الانسان فی حفظ اللسان +

ابراهیم ذبح نمیکند اسماعیل را + سلامتی انسان در نگاهداشتن زبانست +

السلامة احدی الغنیمتین + السلامة فی الوحدة والآفات

سلامتی یکی از دو غنیمت ست + سلامتی در یکست و آفتها

بین الاثنین + السلام ینبی عن السلامة + سلاح الضعفاء

میان دو + سلام خبر میدهد از سلامتی + سلاح ناتوانان

الشکایة + السلطان العادل خیر من مطر وابل + السلطان ظل الرب

گله است + پادشاه منصف بهترست از باران سال آینده + پادشاه سایه پروردگار

وفضل البر + السلطان احوج الی العقلاء من العقلاء الی

وفضیلت نیکوکار + پادشاه محتاج ترست سوی عاقلان از عاقلان سوی

السلطان + سل علامة عن علم + سلکی ولیست بخلوجة +

پادشاه + بپرس نشان را از علمش + نیزه راست ست و نیست کج +

السماء لله والارض لبنی عبد الله + سمن کلبک یاکلک +

آسمان برای خداست و زمین برای پسران بنده خدا + فربه کن سگ خود را که بخورد ترا

سمنکم هزیل فی ادیمکم + سمو المرء فی التواضع وهلاکه فی

روغن شما ریخته شده در دستهای شما + بلندی مرد در فروتنی ست و هلاکت او در

العجب + سناء ذکاء لا یزول من دعاء الخفافیش + سنة

تکبرست + روشنی آفتاب دور نمی شود از دعای شبپره + خواب

الفراق سنة وسنة الوصال سنة + السنون المغلوب

جدائی یکسالست و سال وصال یک خوابست + گریه عاجز

یَصُوْلُ عَلَی الْکَلْبِ + سَوَاءٌ قَوْلُہٗ وَبَوْلُہٗ + سَوَاءٌ عَلَیْنَا

حملہ میکند بہ سگ + برابرست سخن او و بیشاب او + برابرست بر ما

قَاتِلُہٗ وَ سَالِبُہٗ + سَوَادُ الْقُرْاٰنِ بَیَاضُ الْاِیْمَانِ + اَلسُّؤَالُ

ہردو کشندۂ او و ربایندۂ اسباب او + سیاہی قرآن سفیدی ایمان ست + سوال

اُنْثٰی وَالْجَوَابُ ذَکَرٌ + سُوْءُ الْاِسْتِمْسَاکِ حَسَنٌ مِّنْ حُسْنِ الصَّرْعَۃِ

زن ست وجواب نر + بد گرفتن نیک ست از خوب فتادن +

سُوْءُ التَّدْبِیْرِ سَبَبُ التَّدْمِیْرِ + سُوْءُ الْخُلُقِ وَحْشَۃٌ لَا خَلَاصَ

تدبیر بد سبب ہلاک کردن ست + بد خلقی وحشت ست نیست رہائی

مِنْھَا + سُوْءُ الظَّنِّ اٰیَۃُ الْعِشْقِ + سُوْءُ الظَّنِّ مِنَ الْحَزْمِ + اَلشُّؤْمُ

ازان + بد گمانی نشان عشق ست + بدگمانی از ہشیاریست بدی

لَا یُخَافُ اٰخِرُہٗ + سُؤْرُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ + سَوِیْقُ الْغَرِیْبِ فِی السَّبِیْلِ

ترسیدہ نمی شود انجام او + پس خوردہ مسلمان شفاست + پست مسافر در راہ

اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ اَلْفِ عَدِیْلٍ + سِھَامُکَ مِنْ سِمَاکِ الرَّامِحِ

بہترست از کرور ہم مثل + تیرہای تو از سماک رامح

سَھْمُ السَّعَادَۃِ فِیْ قَوْسِ الْمُشْتَرِیْ + سَیِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُھُمْ

تیر نیکبختی در کمان مشتری ست + سردار قوم خادم ایشانست

سَیْرُ السَّوَانِیْ سَفَرٌ لَا یَنْقَطِعُ + سِیَرُ الْمَرْءِ تُنْبِیْ عَلٰی سَرِیْرَتِہٖ

سیر شتران آبکش سفریست کہ منقطع نمی شود + سیرتہای مرد بنا کردہ می شود بر طبیعت او

اَلسَّیْفُ لِمَنْ ضَرَبَ + اَلسَّیْفُ وَالْخِنْجَرُ رَیْحَانُنَا + اَلسَّیْفُ

شمشیر برای کسی ست کہ زند + شمشیر و خنجر شگوفہ ماست + شمشیر

سو الواو

سو الیاء سو الہاء

۲۹ ۲۸
س س س ۲۱ ۲ ۱

آهوَنُ مَا يُرىٰ مَسْئُوْلًا + اَلسَّيْفُ اٰخِرُ الْحِيَلِ +

ترسانندہ ترست از چیزی که دیده شود برهنه + شمشیر آخر حیلهاست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

الف

ساقیا امروز می نوشیم فردا را که دید + سالی که نکوست از بهارش پیداست +
سال گذشت حال گذشت + سایهٔ هما برای دولت والا جو بیند نه بهر دفع
گرما + سبزه به سنگ نروید چه گنه یاران را + سپرداری میکند + سخت
زنی سخت خوری + سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت کوش + سخن مردان جان
دارد + سخن شنیدن بیخ دولت + سخن تا نپرسند لب بسته دار + سخن راست
از دیوار هم بشنو + سخن نیکو صیاد دلهاست + سخن راست تلخ میباشد + سخن از
سخن برخیزد + سخن بسیار دانی اندکی گوی + سخن گواه حال گوینده است +
سخن راست از دیوانه بشنو + سخن بد آواز گنبد است + سخن یک است و دگرها عبارات
است + سخی را سر بلند سخی و بخیل بر سال برابر شنو + سخیان ز اموال برنخورند + بخیلان
غم سیم و زر میخورند + سر بریده بانگ نکند + سر سبزی تو ز سر خرو نی خیزد +
زانگونه که زنگار ز مس میزاید + سر قبیله را چرب باید کرد + سرکهٔ مفت به از عسل است +
سر گل میخارد + سر مار باید کوفت + سرو از راستی آزاد شد + سرو دلستان یاد دهان [illegible] +
سر که بار کسی نکشد باری باشد برگردن + سرای گران فروش نخریدن است +
سست قدم به بضم + سطرهای راست آید چون کجی در مسطر است + سعی
بسیار گفتن پاره کند + سفله چو جاه آمد و سیم و زرش + سیلی خواهد بضرورت
سرش + سگ از دوکان آهنگر چه خواهد برد + سگ اصحاب کهف روزی
چند + پی نیکان گرفت مردم شد + سگ باش و برادر خرد مباش + سگ بدریا

بہفت گانہ تسبوبا چون کہ تر شد پلید تر باشد + سگ حق شناس از آدم ناحق شناس
سگ حضور بہ از برادر دور + سگ از انکہ گوشش گرگہ ورانبان چیست + سگ را المسجد
کار + سا گردن دائرۂ دولت ست + سگ زردہ برادر شغال + سگ سیر
و قلیہ ترش سدہ شد منظور نجم الدین سگانرا سرو رست + سگ کوی لیلی ست +
سگ گزندہ ہم آن بہ کہ آشنا باشد + سگ نشیند بجای گیاہی + **سلام** روستائی
بیغرض نیست + سلسلہ جنبان ست + **سنگ** آمد و سخت آمد + سنگ پارہ
حصار مزن + چہ بود کہ حصار سنگ آید + سنگ را سنگ می شکند + سنگ زدن
بمحل بہ از زر دادن بغیر محل + سنگ مفت و کلاغ مفت + **سوال** دیگر جواب دیگر
سود سفر سلامتی ست + سود از کلہ دور + سوزندہ آتش ست کہ ہرگز سرد نشود +
سوز دل نوح علیہ السلام را طوفان نتواند کشت + سوز باید مرد را گو ساز بی آہنگ
ہست + سوزن عیسی با خر رشتۂ مریم در خور نباشد + سوزن جاسوس ست
و تیغ زبان گیر سوزن + **سیاقت** عطارد از روزنامۂ شمس روشن شود + سیر را
چہ غم گرسنہ ست + سیر نخوردہ ام کہ از بوی گندش ترسم + سیر با نیر اگرچہ گندہ ست
لیکن ایجاد بندہ ست + سیلی نقد بہ از حلوای نسیہ + سیماب زر را سفید رو گرداند
سیمرغ دیگر ست و سی مرغ دیگر + سی ہم بر سر خمسین + سیہ روئی آہنگر سر خر و
آہن ست + سیہ لی و دوات سر قلم را سیاہ کند + سیہ روی زحل بیک دلو شستہ نشود +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

سات پانچ کی لاٹھی ایک جنی کا بوجہ + سات سو چوہی کہا کی بلی حج کو چلی +
ساتا روہن + ساجن ڈہر ملی جہوٹی بہتی سیٹہ + ساجہا جورو خسم ہی کا

بھلا+ ساجھی کی ہانڈی چوراہی مین پھوٹی+ ساجھی کی ہولی سب ہی بھلی+ سارے پیلے
بیر کی کیا جانی انجان+ سارا نور نہ ابھر دی کو ادیکھہ ڈر دی+ سارا تولی بھرے
نربدا دیکھہ ڈری+ سارا گاؤن جل گیا کالی میگھا پانی دی+ ساری بدہضمی زبان
ہی حلال ہی+ ساری رات کہانی سنی سُنی لیکھا رنڈی تھی یا مرد+ ساری ہانڈی مین
ایک ہی چاول ٹٹولتی ہین+ ساری عمر روزہ رکھا رکھا کھولا تو گوہ سی+ ساری
گڑیان مرگئین نانی سی ریجھولی+ سارس کی سی جوڑی ایک اندھا ایک کوڑھی
ساس گئی گاؤن بہو کہی مین کیا کیا کھاؤن+ ساس نندی آپہی انندی+
ساس کو نہین بانچی بہو کو چاہیی تنبو اور سراچی+ ساس کی چنری سب کے جھینگیا
ساس کی آگی بہو کی کیا بڑائی+ ساسو پیٹ کا دکھہ+ سالی آدہی نہالی او سلیچ
پوری جوئی+ سالی کی سسری اور سسری کی لٹرد ہوندھون+ سانچ کو
آنچ نہین+ سانچ کہی سو مارا جای جھوٹا بھر لڈو کھای+ سانچی بات سعد اللہ
کہی سب کی من سی اُتر رہی+ سانچی گرو کا چیلا مری نہ مارا جائی+ سانپ نکل گیا
لکیر کو پیٹا کرو+ سانپ کا سر ہی کچلتی ہین+ سانپ کی سی کینچلی جھاڑی+ سانپ
کی منہہ مین چھچھوندر نگلی تو اندھا اگلی تو کوڑھی+ سانپ کا کاٹا رسّی سی ڈرتا ہی+ سانپ
کا کاٹا سوئی بچھو کا کاٹا روئی+ سانپ بھی جگہہ ٹیڑھا پر اپنی بل مین سیدھا+ ساون
کی اندھی کو ہرہی ہرا سوجھی+ ساون ہری نہ بھادون سوکھی+ ساون مین کریلا
بھولا نانی دیکھہ لو اسا بھولا+ سائین تا تا دم ہی تا تین+ سائین سی سچا رہ اور
بندی سی ست بہاؤ بہا دین لنبی کیس کر بہا دین گھونٹ منڈاؤ سب ایک ہی تھیلی کے
بٹی ہین+ سب بھیر چھوٹی بڑی گئین بی بی نور+ سب توڑین میرا رب نہ توڑی+ سب
روٹھا رہو تمہی سر پر تم نہ روٹھا چاہیی+ سب نہ جگی تہوار کی دن نہ گی+ سب کی

ڈاپ + سب کوئی بلیا لنگوٹیا نہ بلیو + سب کچھہ گیا میان کی ٹنخ ٹنخ نہ گئی + سب گن
پوری کوئی نہ کہیو لنڈوری سبہی کو کرجو کاشی جائین تو پاتر جائین کون آئین +
سیا بکری کی چھنیس من بہے + سپاہی کو ڈہال دہرنیکو جگہہ چاہیی + سپنی مین
راجا بہئی ذکو وہی احوال + ستره بتره + سنجی سی سوم بہلا جو جلدی دیوی
جواب + سنجی سوم برسوین دن برہ برہو رہتی ہین + سنجی وتار سنہلی وتار سنجی کا
سر بلن + سدا میان گہوڑی ہی تو خرید اکبی ہین + سدا کی بدنی آ. د ونکو دوس
سدا کی دانی سوسن کی نوگی + سدا کی دکہیا ور بجتا ورنام + سدا کسی کی نہین رہی
سدا نہ پہولی تو. ئی سدا نہ ساون ہوی + سدا نہ جوبن تہر رہی سدا نہ جیوی کوئی
سر پر آری چل گئی تو بہی مدار ہی مدار + سر تو نہین کہجایا + سر تو نہین پہرا +
سر جہاڑ منہہ پہاڑ + سر اریکا ڈنڈا الگاہی + سر سی سڑا ہاہی سر سہلا ئی بہجا
کہائی + سر سجد ہین من بدیون مین + سر گالا منہہ بالا + سرگ سی اوترا بول مین
اٹک رہا + سر منڈاتی ہی اولی پڑی + سر مونڈی پر مٹیون نعائب جل بل بجاب
سری ہی کی بیٹر کاٹی + سری فلانی اونحمل کانجنا + سستی ہیٹر کی دم او ٹہا
اوٹہا دیکہتی ہین + سسر سرگی بجاوی تو کیا ہو + سسکتے گئی بلکتی آئی + سکہہ
مین آئی کرم چہنڈ لگی ہنڈاون گونجہہ + سکہہ سوویکا ہورو جسکی گائین نہ گورو + سکہہ
سووی کمہار جو چوزنلی واکی مٹیا + سکہہ سنپت کا سب کو ئو ساتہی + سگہڑ
سگہڑ ہنس گئین پہو ہڑون کو آیا ہانسا + سلامت رہی بہو جسکا ٹہرا بہر وٹرا
سلیمو ہن عید کیسی + سماچار منڈہی کی بائی جب لکوری بہا ٹاآئی + سمجہو نہ
بوجہو گہوتالی جوجہو + سمجہنی والی کی موت ہی + سن ری ڈہول بہو کی بول
سوا سوچو کا + سوا موا برابر ابری + سو پاجیو نکا ایک پچا وہ + سو پولی کا ٹی

وہ بھی برابر ہرا کائی وہ بھی برابر + سوتیا ڈاہ مشہور ہی + سوت چون کی بھی
سوت جاہی سوت کا نا ڈرا انجا ہی + سوت بھلی سوتیلا برا + سوت نہ کپاس
کولہیو بسی لٹھم لٹھا + سو تی لڑکی کا منہہ چوما نہ ماں خوش نہ باپ خوش + سو ٹھیا
صراف + سو جہی نہین غلیل کا لیس + سو دن چور کی ایک دن ساہ کا + سو دہی
کا منہہ گُتنا جاتی + سو ڈنڈ نہ ایک لپٹنت سور داس جنم کی آندہر + سو رنڈی
نہ ایک لونڈا سو گتی نہ ایک پونڈا + سو سیانی ایک مت + سو سنار کی نہ ایک
لہار کی + سو عمندون ایک کپوت سو ترنگون ایک سپوت + سو غلامون گہر
سونا + سو کوون نہین ایک بگلا بہی برستے ہے + سو کہی ساون روکہی بہادون
سو کہی ہانوت پانی پڑا + سو گالیون کا ایک گالا + سو گاڑی نہ ایک چھکڑا سو
سوتی نہ ایک مچلا + سو گز واری گز بہر نہ پہاڑی + سولی پر بھی نیند آتی ہی سو
جہکی روٹی کہاتی ہین + سو نکٹون نہین ایک ناک والا نکو + سونا سو گند سونا جانئے
کسی اور مانس جانئے بسے + سونا او چھالتی چلی جاو + سونی کی کٹاری سی کوئی
پیٹ نہین مارتا + سونی کی چڑیا ہاتہہ سی اوڑ گئی + سونی کی چڑیا ہاتہہ لگی ہی
سونی سی گہڑائی منہگی + سونی پیچ سی مر کہنا بہلا اچھا + سونہی بوا جٹائی کا لہنگا
سوہی کی ریت نہین شروع کی توفیق نہین + سوئی سوئی جاگین بابا سی نا گیز
سوئی کی ناکی سی سب کو نکالا ہی + سوئی جہان نجاوی وہان سوا گھسیڑتی مین
سمہ بندہی کی پیاد بکا آکا پیچھا برابر + سہتا سہی ان سہتا چھاتی پہر دی ستیا
بہئی کو توال اب ڈر کا ہی کا + سیان کی برتی بہیا کا نا توت بہن اوڑہ بہن سا سر
جاتون + سیانا ہی کوا گوہ کہاتا ہی + سیام پچھوڑ و چھوڑو نہ سیت دونو مارو
ایکہی کہیت + سیاہی موکی گئی دلکی آرزو نہ گئی + سیار اوروں کو شگون دے

آپ گنتون سی جتا نامی + سیدھی اونگلیون گھی نہین نکلتا + سیر مین پنسر کا دھوکا + سیر مرد پنسیری بردہ سیکھ سیکھ پڑھو من تیری بچھمن + سیج گرنا کی بچھرو نہین ملی +

خزینۂ پانزدہم در مثلہای حرف شین معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

اَلشَّاۃُ تَبْقَعُہُ وَالْفِیلُ جِیفَۃٌ + اَلشَّاۃُ الْمَذْبُوحَۃُ لَا یُؤْلِمُہَا السَّلْخُ

گوسپند پاک است و پیل مردار است + گوسپند ذبح کردہ شدہ را زخم ساندن و را پوست باز کردن

اَلشَّاکِرُ یَسْتَحِقُّ الْمَزِیدَ + اَلشَّاکِي فِي الرِّزْقِ وَالشَّاکُّ فِي التَّوْحِیدِ

شکر کنندہ سزاوار می شود زیادتی نعمت را + شکایت کنندہ در روزی و شک کنندہ در توحید

کِلَاہُمَا وَاحِدٌ + شَاہِدُ الْبُغْضِ النَّظَرُ + شَاہِدُ الْقَوْلِ مَانِعُ الْفِعْلِ

ہر دو یکسان اند + شاہد بغض نگریستن ست + شاہد سخن بازدارندہ فعل ست

شَاہِدُ اللَّحْظِ أَصْدَقُ + اَلشَّاہِدُ یَرَی مَا لَا یَرَاہُ الْغَائِبُ + اَلشَّبَابُ

شاہد نگریستن راست تر ست + حاضر می بیند چیزی را کہ نمی بیند آنرا غائب + جوانی

جُنُونٌ یَزِیدُ التَّکَبُّرَ + اَلشَّبَابُ شُعْبَۃٌ مِنَ الْجُنُونِ + اَلشَّبَابُ لَیْسَ

دیوانگی ست کہ زیادہ میکند تکبر را + جوانی شاخی ست از جنون + جوانی نیست

بِالْخِضَابِ + اَلشَّبْعَانُ یَعِفُّ لِلْجَائِعِ + اَلشِّبْلُ مِثْلُ الْأَسَدِ + شَتَّی

بہ خضاب + مرد سیر از طعام می رنجاند مر گرسنہ را + بچہ شیر مانند شیر ست + در حالیکہ متفرق

تَؤُوبُ الْحَلْبَۃُ + اَلشُّجَاعُ أَحْمَقُ + اَلشَّجِيُّ یَبْعَثُ الشَّجِيَّ +

رجوع کنندہ روشنگان شیر + دلیر احمق ست + غمگین برانگیخته میکند غمگین را

شُحُّ الْغَنِيِّ عُقُوبَۃٌ + شَحْمِي فِي قَلْعِي + شَحْمَۃُ الرُّکِّيِّ مُحِیحٌ

بخل توانگر عذاب ست + پیہ من در توشہ دان منست + پیہ وجای ناں بخیل

غَنِيٌّ أَفْقَرُ مِنْ فَقِيرٍ سَخِيٍّ + شَخْبٌ فِي الْإِنَاءِ وَشَخْبٌ فِي الْأَرْضِ + شَرُّ

توانگر بخیل فقیرتر است از فقیر جوانمرد + یک شخب در آوندست و یک شخب در زمین + بدتر

الْأَشْرَارِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْاِعْتِذَارَ + شَرُّ الْأُمُورِ أَقْرَبُهَا مِنَ الشَّرِّ + شَرُّ الْإِخْوَانِ

بدان کسی ست که قبول نکند عذر را + بدترین کارها نزدیکتر آنهاست از بدی + بدترین برادران

مَنْ تُكُلِّفَ لَهُ + شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ لَا يُعَاتِبُ + شَرُّ أَيَّامِ الدِّيكِ يَوْمُ

کسی ست که تکلف کرده شود برای او + بدترین برادران تو کسی ست که عتاب نکند + بدترین روزهای مرغ روزیست

يُغْسَلُ رِجْلَاهُ + شَرُّ آهِرٍ ذَا نَابٍ + شَرُّ الْهِنَاءِ الْأَبَسُّ + شَرُّ

که شسته شود هر دو پای او + بدی بانگ کناند صاحب دندان ... + بدترین هنا مالیدن قطران ... + بدترین

الرِّعَاءِ الْحُطَمَةُ + شَرُّ الْمَجَالِسِ قَلْعَةٌ + شَرُّ الْمَالِ مَا لَا يُزَكَّى وَلَا يُزَكِّي

چرانندگان حطمه است + بدترین مجلسها قلعه است + بدترین مال مهلت داده نشود و زکوة داده نشود

شَرُّ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ + شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَنْصُرُ الظَّلُومَ وَيَخْذُلُ

بدترین مصیبتها نادانیست + بدترین مردمان کسی ست که یاری کند ظالم را و رسوا کند

الْمَظْلُومَ + شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يُبَالِي أَنْ تَرَاهُ مُسِيئًا + شَرُّ النَّاسِ

مظلوم را + بدترین مردمان کسی ست که باک ندارد از اینکه به بینی آزا بدی کنند + بدترین مردمان

مَنْ يَتَّقِيهِ النَّاسُ + اَلشَّرُّ بِالشَّرِّ خَلِيقٌ + شُرْبُ الْخَمْرِ مِفْتَاحُ الشَّرِّ +

کسی ست که پرهیزند از ان مردمان + بدی به بدی سزاوارست + نوشیدن شراب کلید بدیست

اَلشَّرْطُ أَمْلَكُ عَلَيْكَ أَمْ لَكَ + شَرْطُ الْأُلْفَةِ تَرْكُ الْكُلْفَةِ + شَرُّ عِلْمٍ

پیمان قادرتر است بر ضرر تو یا برای نفع تو + شرط دوستی گذاشتن تکلف ست + ...

مَا بَلَغَكَ الْمَحَلَّ + شَرُّ الْمَالِ فِي تَقْصِيرِ الْآمَالِ + شَرَفُ الْمَكَانِ

چیزیست که برساند ترا بمنزل بزرگی + ... در کوتاه کردن امید هاست + بزرگی مکان

بِالْمَكِينِ + شَرَفُ النَّاسِ بِالْعِلْمِ وَالْأَدَبِ لَا بِالْمَالِ وَالنَّسَبِ + شَرَفُ الْقَمَرِ

به صاحب کائنات + بزرگی مردمان بعلم و ادبست نه بمال و نسب + بزرگی آفتاب

فِي الصَّفَرِ + شَرَفُ الْغَزَالَةِ بِالْحَمَلِ + شَرَفُ الْعِلْمِ فِي الدَّوَرِ + اَلشَّرَفُ

در گره تافتنست + بزرگی آفتاب ببرج حملست + بزرگی علم در خانهاست + بزرگی

بِالْهِمَمِ الْعَالِيَةِ لَا بِالرِّمَمِ الْبَالِيَةِ + اَلشَّرُّ كَائِنٌ فِي طَبِيعَةِ كُلِّ وَاحِدٍ

به همتهای بلندست نه باستخوانهای بوسیده + بدی حاصلست در طبیعت هر یک

فَإِنْ غَلَبَ صَاحِبَهُ بَطَنَ وَإِنْ غَلَبَ عَلَى صَاحِبِهِ ظَهَرَ + شَرُّ مَا

پس اگر غالب شود صاحب بدی پنهان شود بدی و اگر غالب شود بدی بر صاحبش ظاهر شود بدی + بدترین چیزی

يُجِيئُكَ إِلَى مُخَّةِ عُرْقُوبٍ + شَرٌّ مِنَ الْمَوْتِ مَا يُتَمَنَّى مَعَهُ الْمَوْتُ +

که بیقرار کند ترا بسوی مغز استخوان عرقوب + بدترست از مرگ آنچه آرزو کرده شود با وی مرگ +

اَلشُّعَرَاءُ تَلَامِيذُ الرَّحْمٰنِ + اَلشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ + اَلشَّعِيرُ

شاعران شاگردان خدا اند + شاعران پیروی میکنند آنرا گمراهان + جو

يُؤْكَلُ وَيُذَمُّ + شَغَلَتْ شِعَابِي جَدْوَايَ + اَلشُّغْلُ لِلْقَلْبِ لَيْسَ

خورده میشود و نکوهیده میشود + باز داشت راههای من بخشش مرا + شغل برای دل نیست

اَلشُّغْلُ لِلْبَدَنِ + شَفِيعُ الْمُذْنِبِ إِقْرَارُهُ وَتَوْبَتُهُ اعْتِذَارُهُ +

شغل برای بدن + شفاعت کننده گنهکار اقرار کردن اوست و توبه او عذر خواستن او

شَقْشِقَةٌ هَدَرَتْ ثُمَّ قَرَّتْ + اَلشَّفِيقُ عَلَى سُوءِ الظَّنِّ

بانگ شتر ساکن شد باز قرار گرفت + برادر بر بدگمانی

مُولَعٌ + شِمَّةٌ مِنَ الْمَعْرِفَةِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعَمَلِ + شَمِّرْ فِي طَلَبِ

حریص است + شمهٔ از شناختن حق بهترست از بسیار عمل + دامن بر چین آماده شو در جستن

مع المعنی | مع المعنی | مع الفاء | مع القاف | مع القاف | مع المیم

گرم است؛ ... صاحب کاملست ... آقابی ... اسراریست ... آفتاب ... قوی بود ... کاذب ترین اهل زمان ... خود بود در ... مرد ... مثل ... زند ... کرد ... ده میان کوه ... واعی ... ... عطای ...

الجنة + شنشنة اعرفها من اخزم + شوى اخوك حتى

بهشت + این عادت ست که می شناسم آنرا از اخزم + بریان کرد برادر تو تا آنکه

اذا انضج رمّد + الشهرة آفة والخمول راحة + شهر لا خیر فیه

چون پخته شد در خاکستر کرد + شهرت آفت ست + گمنام شدن آسایش ست + ماهی که نیست خیر در وی

لا تعدّ ایامه + شهر لیس لك فیه رزق لا تعدّ ایامه + الشیب

شمار مکن روزهای آنرا + ماهی که برای تو در ان روزی نیست شمار مکن روزهای آنرا + پیری

من استعمال الطیب وهجران الحبیب + الشیب تدبیر الموت + شیبك

از استعمال کردن خوشبوئی و جدائی محبوب + پیری تدبیر مرگ ست + پیری تو

ناعیك + شیخ یعلل نفسه بالباطل + الشیخ فی قومه كالنبی

خبر مرگ رساننده ست ترا + پیر ست که مشغول میکند ذات خود را بباطل + شیخ در گروه خود مانند پیغمبر ست

فی امته + الشیخ عدیّ شیخ آخر + الشیطان لا یخرب كرمه +

در امت خود + شیخ قبیله شیخ دیگر ست + شیطان ویران نمی کند کرم خود را +

شین العلم الصلف + شیئا ما یطلب السوط الی الشقراء

زشتی علم لاف زدن ست + چیزی که طلب کرده شد تازیانه بسوی شقرا

الشیء بالشیء یذكر + الشیء اذا ثبت ثبت بلوازمه + الشیء اذا خلا عن مقصود

چیزی بچیزی ذکر کرده می شود + چیز وقتیکه ثابت شود ثابت شود بلازمهای خود + چیز وقتیکه خالی شود از مقصود

لغا + شیئان عجیبان هما ابرد من یخ شیخ یتصبّی وصبی یتشیّخ

لغو شود + دو چیز عجیب که آن سردتر اند از یخ + پیر ست که بتکلف کودک شود و کودک ست که بتکلف پیر شود

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

شاخ گل هر جا که می‌روید گل است + شاخی که بلند شد تبر خورد + ...ی گفت که من هم شکر خورده‌ام
شاد باید زیستن ناشاد باید زیستن + شاگرد رفته رفته باستادی می‌رسد + شاگرد
از ... بعید باشد ... باید که حد خود داند + شاهان چه عجب گر بنوازند گدا را + شاهان
کم التفات بحال گدا کنند + شاید که همین بیضه برآرد پر و بال عنقا گردد + شب بسیار و سالک
بیکار + شب حامله است تا چه زاید سحر + شب‌پره گر طاوس نمی‌نماید + شب گربه سمور نماید
زنگی بچه حور نماید + شب تا هم صبح دارد + شپرک پروانهٔ شمع خورشید نشود + شب‌پره گر وصل
آفتاب نخواهد رونق بازار آفتاب نکاهد + شتر ارزان است اگر قلاده در گردن نیست
شتربان در رود آنچه خربنده گشت + شتر در خواب بیند پنبه دانه + شتر صالح به از مرد طالح +
شتر نیستم که دو جا گردنم بزنی + شدنی شد دگر چه خواهد شد + شراب مفت را قاضی هم
خورده + شراب زده را شراب دواست + شرط همه وقتی بمولا لایق گشتی + شرم عثمان برای ایمان
است نه برای روز + شعر فهمی عالم بالا معلوم شد + شعر فهمیدن به از گفتن بود + شکل
درویش صورت سوال است + شکم درویشان تغار جداست + شلغم پخته به که نقره خام
شماتت دشمن که نزد نش دوست + شمشیر نیک ز آهن بد چون کند کسی + شمشیر بکون بسته که
من نوکر شاهم + شمشیر مردان خالی نمی‌باشد + شمع را پشت و رو نمی‌باشد + شمع را هر چند سر
بزنند روشن‌تر شود + شمله بمقدار علم + شنیده کی بود مانند دیده + شود شود نشود نشود گوشت
چه خواهد شد + شوق رهبر دل که باشد رهبری در کار نیست + شوخی ان زشت روی نابینا + شیر
قالین جگر گرو شیر نیستان دگر است + شیشه شکسته را پیوند کردن مشکل است + شیطان خانه خود را خراب نکند

گنجینه سوم در امثال هندیه

شاباش بی بی تیری ڈھرکی کو یادی آپ لگاوی لڑکی کو + شکر خورے کو شکر [illegible]

کوتکڑ + شام کی مُردیکو کب تک روئی + شان کا مارا و ودا روئی + شائقین کیا چقتی چڑہین گی + شاہ کا مال بھوتین پڑی دونا + شاہ کی دوئی + شاہجہان بوری بغلین چُہری کہاتی ہین نیت بُری + شاہد وار روار گواہ باربار + شترغمزی کرتی ہین شحنہ لگاپیار تر کو کہہ بیری ہوئے کہڑی پکاری کہیت مین پٹواری کی جوی + شیرا بیون سی دوری بہلی + شرع مین شرم کیا + شرم کی بھونت بھوکی مری + سکار کی وقت کُتیا ہگا سی + شکرخوریکو شکرمل رہتی ہی + شکر دیی مری تو زہر کا ہی کو دیجیی شلیتی مین منیخ نرکہیی لشکرمین شیخ نرکہیی + شمع کا پشت ور و برابر ہی شمع پیودنا مین بہینسا یہ تماشا کیسا + شوربا کہای سوڈلی دی + شوق داد الٰہی ہی شہد لگاکر جاٹو + شہر مین اونٹ بدنام + شیخی اور تین کانی + شیخی خورے لیسے کہا تیر اگہر جلتا ہی کہا بلاسی میرے شیخی تو میری پاس ہی + شیخ کیا جانی صابون کا بہاؤ شیخ نی پچھو یکو بہی دغا دی ہی + شیخ جینڈال نہ ہی بکہی نہ ہی بالی شیخ سعدی شیرازی عاشقونکی پادشاہ معشوقون کی قاضی + شیر بکریکو ایک گہاٹ پانی پلایا ہی + شیر کی برقع مین چہچہڑی کہاتی ہین + شیرونکا منہ کس نی دہویا ہی + شیرشاہ کی داڑہی بڑی کہ سلیم شاہ کی + شیطان سی زیادہ مشہور ہی + شیطان کی کان کاٹی ہین + شیطان کی کان بہری شیطان کی نُٹاکی + خزینہ شانزدہم در مثلہای حرف صاد مہملہ مشتمل بر یک گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

صَاحِبُ الْخَیْرِ دَاخِلُ الْخَیْرِ + صَاحِبُ الْھَوٰی شَرِیْکُ الْعَمٰی

صاحب نیکے داخل نیکیست ۔ صاحب خواہش شریک نابینائیست

صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمٰى + صَاحِبُ الْغَرَضِ مَجْنُوْنٌ + صَاحِبُ الْأَخْيَارِ

صاحب حاجت نابیناست + صاحب غرض دیوانہ ست + صاحب نیکان

يَا مِنُ الْأَشْرَارِ + صَاحَتْ عَصَافِيْرُ بَطْنِهٖ + صَادَفَ دَرْءُ السَّيْلِ دَرْءًا

بی خوف ست از بدان + آواز کرد گنجشکہای شکمش + یافت دو رہ سیلاب نیز تابِ بدن سیلاب

يَصْدَعُهٗ + صَارَ الْأَمْرُ إِلَى الْوَزَغَةِ + صَارَ إِلَى مَا مِنْهُ خُلِقَ +

کہ می شکافد آنرا + گردید کار بسوی آفتاب پرست + گردید بسوی آنچہ کہ ازان پیدا شدہ

صَارَتِ الْقَوْسُ رَكْوَةً + صَارَتِ الْعَصَا رَكْوَةً + صَارَ الزُّجُّ قُدَّامَ

گردید کمان کوزۂ آب نوشیدنی + گردید عصا کوزہ + گردید تیزی آہن پیش

السِّنَانِ + صَامَ حَوْلًا ثُمَّ شَرِبَ بَوْلًا + اَلصُّبْحُ يَطْلَعُ فِي أَثْنَاءِ

نیزہ + روزہ داشت یکسال باز نوشید پیشاب + صبح طلوع میکند درمیان

الظَّلَامِ + اَلصَّبْرُ آتِي الْمَحْبُوْبِ + اَلصَّبْرُ أَوَّلُهٗ أَمَرُّ مَذَاقَةً وَلٰكِنَّ

تاریکی + صبر آرندہ معشوق ست + صبر اولش تلخ ترست از روی مزہ + ولیکن

آخِرَهٗ أَحْلٰى مِنَ الْعَسَلِ + اَلصَّبْرُ خَيْرُ مَطِيَّةٍ يَرْكَبُهَا الْإِنْسَانُ + اَلصَّبْرُ

آخر او شیرین ترست از شہد + صبر بہتر سواریست کہ سواری شود آنرا انسان

عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُوْلٰى + اَلصَّبْرُ عَلَى الْمُصِيْبَةِ مُصِيْبَةٌ عَلَى الشَّامِتِ + اَلصَّبْرُ يُوْرِثُ

نزدیک صدمہ بہترست + صبر بر مصیبت مصیبت ست بر شامت + صبر توپیدا میکند

الظَّفَرَ + اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ + اَلصَّبْرُ مَطِيَّةُ الظَّفَرِ + اَلصَّبْرُ وَالتَّأَنِّي

رستگاری را + صبر کلید کشایش ست + صبر سواری رستگاریست + صبر و درنگ کردن

مِنْ فِعْلِ الْكِرَامِ وَالْعَجَلَةُ مِنْ فِعْلِ اللِّئَامِ + اَلصَّبْرُ يُخْرِجُ الرَّجُلَ

از فعل کریمانست + وشتابی از فعل لئیمان + صبر بیرون می آرد مرد را

مِنَ الْبِئرِ وَمَجْلِسُهُ عَلَى السَّرِيرِ + الصَّبِيُّ صَبِيٌّ وَلَوْ كَانَ نَبِيًّا +

از چاه رو نشاندو را بر تخت + کودک کودک است اگرچه باشد پیغمبر

الصِّحَّةُ مُؤَثِّرَةٌ + صِحَّةُ الْجِسْمِ مِنْ قِلَّةِ الْحَسَدِ + صَحِيفَةُ الْمُتَلَمِّسِ

صحت تاثیر کننده است + تندرستی بدن از کمی رشک است + نامهٔ متلمس

صَدَقَنِي سِنَّ بَكْرِهِ + صِدْقُ الْمَرْءِ نَجَاتُهُ + الصِّدْقُ يُنْبِئُ عَنْكَ

آگاه باید کرد سال ماده شتر را + راستی مرد نجات او است + راستی خبر میدهد از تو

لَا الْوَعِيدُ + الصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيدُ فِي الْعُمْرِ + صُدُورُ الْأَحْرَارِ

نه وعید + صدقه دفع میکند بلا را و افزون میکند عمر + سینهای آزادان

كُنُوزُ الْأَسْرَارِ + صَدِيقُ الْوَالِدِ عَمُّ الْوَلَدِ + صَرَّحَ الْحَقُّ عَنْ مَحْضِهِ

گنجهای رازهاست + یار پدر عم پسر است + هویدا شد حق از خالص خود

صَرَّحَتْ بِجِلْدَانَ + صَفَاءُ الْمَعَالِي يَتَعَهَّدُ الْمَوَالِي + صَفْقَةٌ بِنَقْدٍ خَيْرٌ

هویدا شد در جلدان + صفای مولایان خبرگیری میکند غلامان را + عقد کردن بر نقد بهتر است

عَنْ بَدْرَةٍ بِوَاعِدٍ + صَفْوُ الْعَيْشِ فِي الْقَنَاعَةِ + صَكَّةَ عُمَيٍّ صِل

از بدره به وعده + صفائی زندگانی در قناعت است + نیمروز عمی + بیهوده کن

لَا تُهَاجِمْ يَكْثُرْ حَشَمُكَ + صَلَاحُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ + صُلْتَ

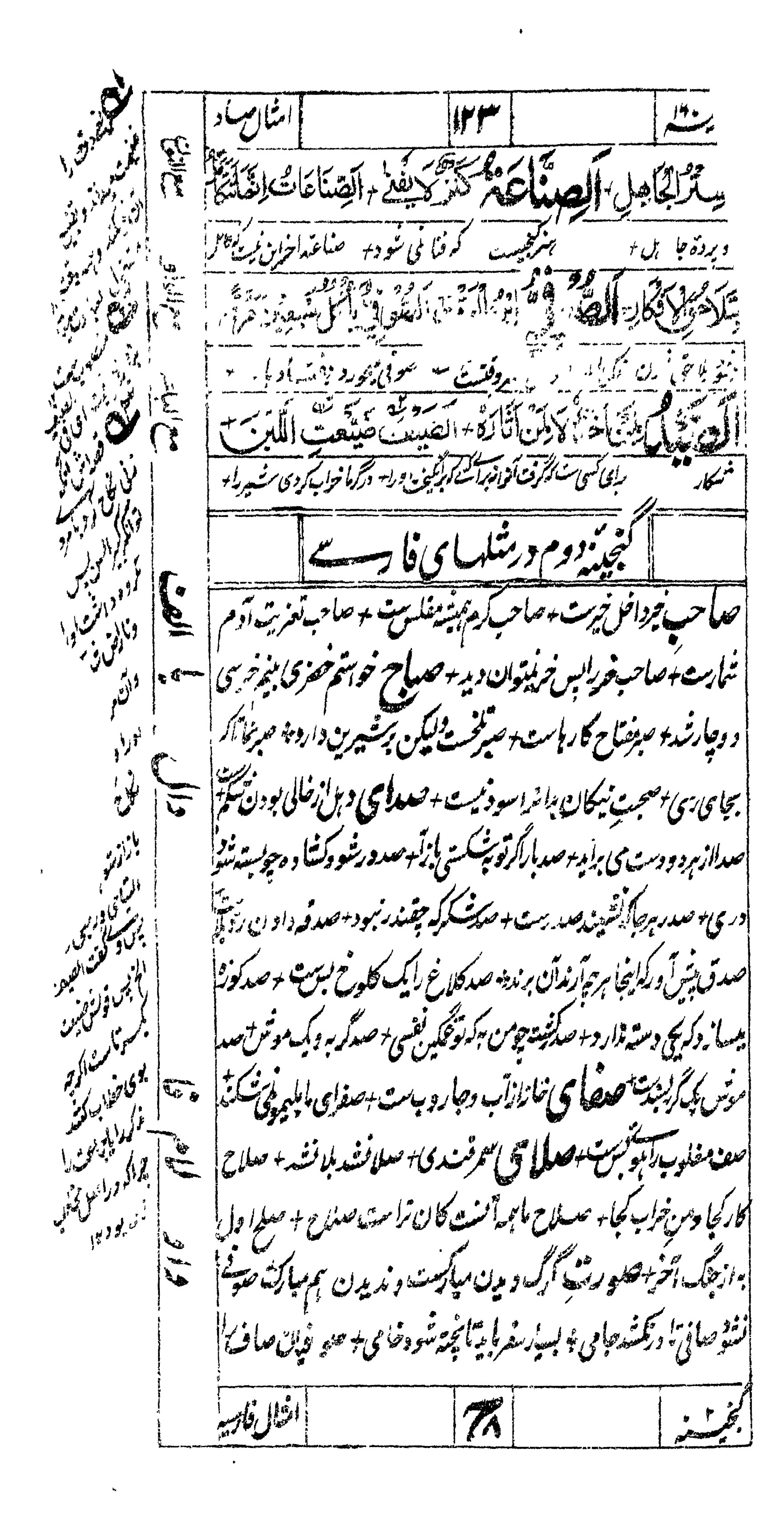
حمله مکن بیشتر شود حشمت تو + شایستگی انسان در نگهداشتن زبانست + حمله کردی

عَلَى الْأَسَدِ وَبُلْتَ عَنِ النَّقْدِ + الصُّلْحُ خَيْرٌ + الصَّمْتُ حِكْمَةٌ وَقَلِيلٌ

بر شیر و پیشاب کردی از نقد + صلح بهتر است + خاموشی دانائی است و اندک است

فَاعِلُهُ + الصَّمْتُ خَيْرُ الْحِكْمَةِ + الصَّمْتُ زِينَةُ الْعَالِمِ وَسِتْرٌ

کننده او + خاموشی بهتر دانائی است + خاموشی زیبایش عالم است و پرده

سِتْرُ الْجَاهِلِ + اَلصِّنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَىٰ + اَلصِّنَاعَاتُ اِنْتِفَاعَاتٌ

و پردهٔ جاهل + هنر گنجیست که فنانمی شود + صناعها خزاین نیست که اثر

الصَّمْتُ ... بِالْاَفْكَارِ ...

... وقتست ... سود ... بود ... + ...

اَلصَّيْفَ ضَيَّعْتِ اللَّبَنَ + لَا دُخَانَ اِلَّا ... اَلصِّبْيَانُ ...

شکار ... برای کسی ست که گرفت آنرا ... + در گرما خراب کردی شیر را +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

صاحب خیر داخل خیرست + صاحب کرم همیشه مفلس ست + صاحب تعزیت آدم شمارست + صاحب خبر راپس خبر نمیتوان دید + صباح خواستم خضری ببینم خرسی دوچار شد + صبر مفتاح کارهاست + صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد + صبر بجا آگر بجایی رسی + صحبت نیکان را اثرا سود نیست + صدای دهل از خالی بودن شکم است + صدا از هردو دست می براید + صد بار اگر توبه شکستی باز آ + صد در بشود کشاده چو بسته شود دری + صد ره بر جا نقشبند صد رست + صد شکر که چغندر نبود + صدقه دادن ... صدق پیش آور که اینجا هر چه آرند آن برند + صد کلاغ را یک کلوخ بس ست + صد کوزه بیسازد که یکی دسته ندارد + صد کشته چو من که تو غمگین نفسی + صد گربه و یک موش + صد موش یک گربه بست + صفای خانه از آب و جاروب ست + صفای ما ... شکند + صف مغلوب را ... بس ست + صلای سمرقندی + صلاح ... بلا نشد + صلاح کار کجا و من خراب کجا + صلاح ما همه آنست کان ترا صلاح + صلح اول به از جنگ آخر + صورت اگر دیدن مبارکست و ندیدن هم مبارکست + صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی + بسیار سفر باید تا پخته شود خامی + ... صاف ...

دل بر وغ می برند + صیاد نہ ہر بار شکاری ببرد شاید کہ یکی روز پلنگش بدرد + صیاد چون اجل آید صیاد

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

صبح کا بھولا شام گھر آوے تو اوسی بھولا نہیں کہتے ہین + صبح کی نہاری
اور ستھرا این گایئن پچھاڑی + صبح کی بوہنی اور اللہ میان کی آس + صبر کے
واو خدا کی ہانہہ ہی + صحبت اچھی بیٹھیے کھائیے ناگر پان + بری صحبت
بیٹھ کی کٹائیے ناک اور کان + صبح گئی سلامت آئی + صدر جہان کے
بدر جہان چھوڑ بہائی جائین کہان + صدقہ دیا رد بلا + صندل کی چھاپی
منہہ کو لگی + صورت نہ شکل چولھی سی نکل + صورت چڑیل سے
نام پری کا سا + خزینۂ ہفتدہم در مثلہای حرف ضاد معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ضَاقَ صَدْرُ مَنْ ضَاقَ یَدُہٗ + ضَاقَتِ الدُّنْیَا عَلَی الْمُتَبَاغِضِیْنَ
تنگ شد سینہ کسے کہ تنگ شد دست او + تنگ شد دنیا بر دشمنی کنندگان با یکدیگر

ضَاقَتْ عَلَیْہِ الْاَرْضُ بِرُحْبِہَا + اَلضَّجُوْرُ قَدْ یَحْلُبُ الْعُلْبَۃَ
تنگ شد بروی زمین بفراخی خود + بی قرار گاہی میدوشد علبہ را +

ضَجَّ رُوَیْدًا اَغْمَ ظَالِمُہَا + ضِدَّانِ لَا یَجْتَمِعَانِ + ضَرَبَ
نالید نالیدن نرم از ظلمہای او + دو ضد جمع نمی شوند + ظاہر کرد

اَخْمَاسًا لِاَسْدَاسٍ + ضَرْبٌ بِضَرْبٍ وَجَرٌّ بِجَرٍّ + ضَرْبَۃُ السَّیْفِ
اخماس را برای اسداس + شد زدن بر دست ونیگ کشیدن بکشیدن + ضرب شمشیر

علی الرّاسِ اَهوَنُ مِن مَیتَةٍ عَلَی الفِرَاشِ + ضَربُ الحَبیبِ زَبیبٌ +

بر سر سبکتر ست از مردن بر بستر + زدن معشوق مویز ست

ضَربُ الحَبیبِ اَوجَعُ + ضَربُ الصِّبیَانِ کَالمَاءِ فِی البُستَانِ + ضَربُ

زدن معشوق دردناکتر ست + زدن کودکان مانند آب ست در بستان + زدن

الطَّبلِ تَحتَ الکِسَاءِ + ضَربُ الغُلَامِ اِهَانَةُ المَولٰی + ضَربَ فِی

دهل زیر چادر ست + زدن غلام سبک کردن مولی ست + زد در

جَهَازِهٖ + ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِیَ خَلقَهٗ + ضَربُ اللِّسَانِ اَوجَعُ مِن

بالان شتر خود مثله زد برای ما مثلے و فراموش کرد پیدایش خود را + زدن زبان بسیار دردمند

طَعنِ السِّنَانِ + ضَربُ الوَالِدِ لِلوَلَدِ کَالمَاءِ لِلزَّرعِ + اَلضَّرِیرُ اَنکٰی

از زدن نیزه + زدن پدر پسر را مانند آب ست برای کشت نابینا بیناکاه

مِنَ البَصِیرِ + ضُعفُ الحِیلَةِ اَنفَعُ مِن اَقوَی الشِّدَّةِ

کننده ست از بینا + سستی حیله سودمند تر ست از بسیار قوت سختی

ضِغثٌ عَلٰی اِبَّالَةٍ + ضَلَّ دُرَیصٌ نَفَقَهٗ + ضَلَّ سَعیُ

دسته گیاه بر بستاره کلان هیزم ست + گم کرد بچه موش سوراخ خود را + گم شد کوشش

مَن رَجیٰ غَیرَ اللهِ + ضَلَّ مَن ذَکَرَ اَکثَرَ اِلَّا ضَمِنَ اللهُ رِزقَ

کسی که امید داشت جز خدا را + گمراه شد کسی که ذکر کرد را بسیار را + ضامن شد خدا روزی

کُلِّ اَحَدٍ ضَمِیرُ الاَحرَارِ مَحَلُّ الاَنوَارِ ضَمِیرُ العَارِفِ لَا یَعلَمُ

هر یک را + دل بزرگان جای نورها ست + نهان عارف نمیداند

اَحَدٌ اِلَّا هُوَ ضِیَاءُ القَلبِ مِن اَکلِ الحَلَالِ ضَیَّعَ مَا نَالَ اَبَا

کسے مگر آن عارف + روشنی دل از خوردن حلال ست + ضائع کرده شد آنچه یافت بجهت

ترجمہ + اضلّت من غشّ ثمانیا - ضیفُ البخیل آمن

سید وشمن تو تباہ کردی السبب کینہ ہشت را + مہمان بخیل بی خوفست

من التخم + ضیق الید اشدُّ من ضیق القلب +

از تخمہا + تنگے دست سخت ترست از تنگے دل +

گنجینۂ دوم در مثلہای فارسی

ضامن پاری در ہر دو ضامن بہست کیسہ + ضرب المثل بہ کار ست ضرب ابست منبر ۔۔۔

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

ضامن نہو جی گرہ کا دیجی ضامنی پودنی کی کیا + ضرور کو گدہی کو بہی سالا کرتی ہیں + خزینۂ ہیزدہم در مثلہای حرف طای مہملہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

طاب وقتُ من وثق باللّٰہ + طارت بہ العنقاء + طارت

خوش شد وقت کسی اعتماد کرد بر خدا + پرانید ایشان را عنقا کہ پرید

عصافیر راسہ + طار فیہ + طاعۃ الولاۃ بقاء العز

گنجشکہای سراو + پرید پیش باز آمد + فرمان بردار حاکمان باقی ماندن عزت

طاعۃ النساء ندامۃ + طاعۃ الاعداء ہلاک + طال الحزن

فرمان بردار زنان شرمندگیست + فرمان برداری دشمن ہلاکت + دراز شد اندوہ

من طال رجاؤہ + طال عمر من قصر تعبہ + الطامع فی

کسی کہ دراز شد امید او + دراز شد عمر کسی کہ کوتاہ شد مشقت او + طمع کنندہ در

...ثاقِ الظِّلِّ + طَائِرُ كُلِّ انْسَانٍ فِي عُنُقِهِ + اَلطِّبُّ لِلْمُلُوكِ

بند سایه است + پرنده هر انسان در گردن اوست + طب برای پادشاهان

لا لِلْمَفَالِيسِ + طَبِيبٌ يُدَاوِي وَهُوَ عَلِيلٌ + طَرٌ مَعَهُ اسْكَا

نه برای مفلس + طبیب علاج میکند و حال آنکه او بیمارست + ببر با سکها

طَرِيقُ الْعَقْلِ وَاحِدٌ + طَعْنُ اللِّسَانِ اَشَدُّ مِنْ طَعْنِ السِّنَانِ

راه عقل یک ست + زدن زبان سخت ترست از زدن نیزه

طَعَنَ فِي حَوْصِ اَمْرٍ + اَلطَّعْنُ يُظَائِرُهُ + طَلَبُ الْاَدَبِ خَيْرٌ مِنْ طَلَبِ

دریدن و دوختن خیر نیست + طعنه مهربان میکند او را + جستن ادب بهترست از جستن

الذَّهَبِ + طَلَبُ الْعَيْرِ قَرْنَيْنِ تَضْيِيعُ الْاُذُنَيْنِ + طَلَبُ الْكُلِّ

زر + جستن گورخر دو شاخ را خراب کردن هر دو گوش ست + جستن همه

فَوْتُ الْكُلِّ + طَلَعَتِ الشَّمْسُ فِي خَرْشَاءَ + طَمَعَ فِي الرِّبْحِ

درگذشتن همه ست + طلوع کرد آفتاب در غبار + طمع کرد در سود

حَتّٰى فَاتَهُ رَأْسُ الْمَالِ + اَلطَّمَعُ الْكَاذِبُ يَدُقُّ الرَّقَبَةَ

تا آنکه فوت شد او را اصل مال + طمع دروغ میکوبد گردن را +

اَلطَّمَعُ مَرَضٌ وَالسُّؤَالُ نَزْعٌ وَالْحِرْمَانُ مَوْتٌ + طَمِعَ مَنْ

طمع بیماری ست وسوال نزع ست و بی نصیبی مرگ ست + طمع کرد کسے

لَا يَدْفَعُ عَنْ نَفْسِهِ + طُوبٰى لِمَنْ رُزِقَ بِالْعَافِيَةِ + طُوبٰى

دفع نمیکند از ذات خود + خوشحالی برای کسی که روزی داده شد به عافیت + خوشحا

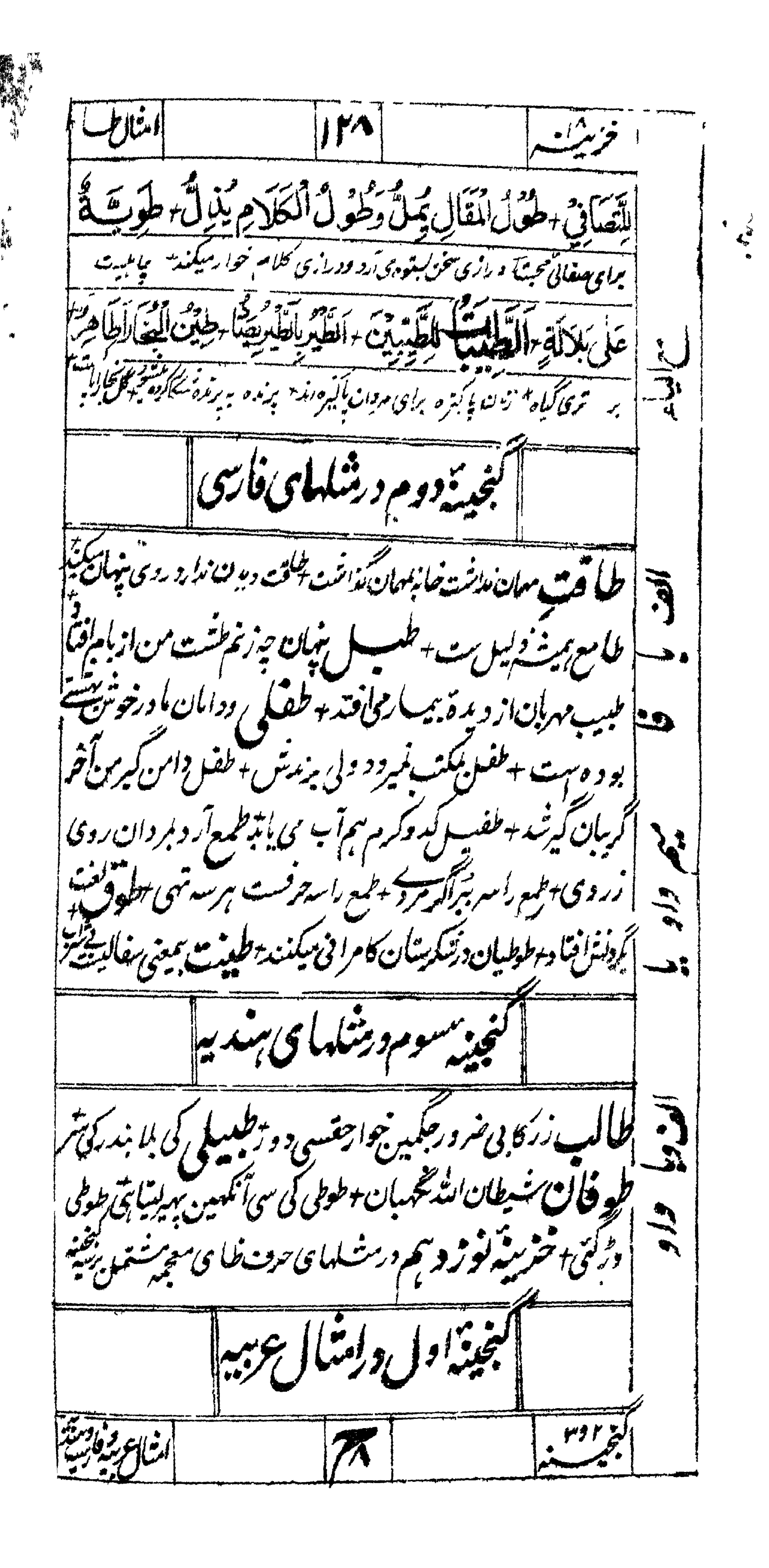
لِمَنْ اَهْلٌ لَهُ + طُولُ الْعَهْدِ يُنْسِي + طُولُ النَّبَأِ مَسْلَاةٌ

برای کسی که زن خواسته شد برای او + درازی زمانه فراموش میکند + درازی خبر سوزن کلانست

مع الباء
مع الراء
مع العين
مع اللام
مع الميم
مع الواو

ط ط ط

الطائر کی ... الطیبب ... طرائق ... [illegible]

لِلتَّصَافِي + طُولُ الْمَقَالِ يُمِلُّ وَطُولُ الْكَلَامِ يُذِلُّ + طَوِيَّةٌ

برای صفائی محبت + درازی سخن بستوه می آرد و درازی کلام خوار میکند + بیا طینت

عَلَى بَلَالَةٍ + اَلطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ + اَلطَّيْرُ بِالطَّيْرِ يُصَادُ + طِينُ الْبِحَارِ الطَّاهِرِ

بر تری گیاه + زنان پاکیزه برای مردان پاکیزه اند + پرنده به پرنده شکار کرده میشود + گل بحار پاک

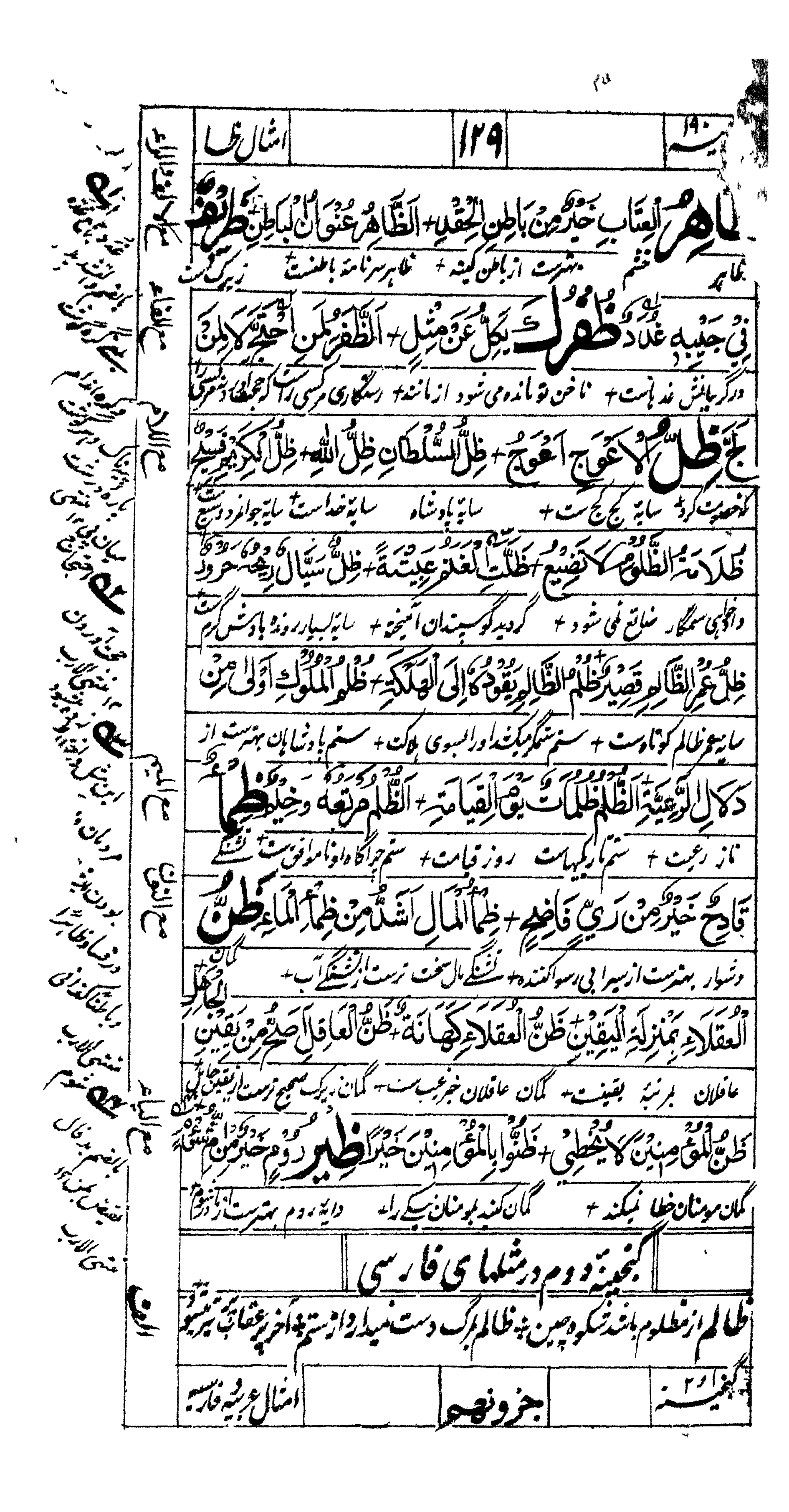
گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت + طاقت دیدن ندارد روی پنهان میکند + طامع همیشه ذلیل ست + طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد + طبیب مهربان از دیده بیمار می افتد + طفلی و دامان مادر خوش بهشتی بوده ست + طفل بمکتب نمیرود ولی میبرندش + طفل دامن گیر من آخر گریبان گیر شد + طفیل کدو کرم هم آب می یابد طمع آرد بمردان روی زردی + طمع را سر ببر اگر مردی + طمع را سه حرفست هر سه تهی + طوق لعنت بگردنش افتاد + طوطیان در شکرستان کامرانی میکنند + طینت بمعنی سفالیست پر از

گنجینهٔ سوم در مثلهای هندیه

طالب زر کا بی ضرور رحکمین جو احقسی دو + طبیلی کی بلا بندر کی سر + طوفان شیطان الله نگهبان + طوطی کی سی آنکهین پهیر لیتا هی + طوطی ودگئی + خزینهٔ نوزدهم در مثلهای حرف ظای معجمه مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

ظاهِرُ العِتابِ خَیرٌ مِن باطِنِ الحِقدِ + اَلظّاهِرُ عُنوانُ الباطِنِ ظَرفٌ

ظاهر خشم بهترست از باطن کینه + ظاهر سرنامه باطنست + زیرکی ست

فی جَیبِهِ غُدَدٌ ظُفُرُكَ یَكِلُّ عَن مِثلِ + اَلظَّفَرُ لِمَن احتَجَّ لا لِمَن

درگریبانش غدهاست + ناخن تو مانده می شود از مانند + رستگاری مر کسی راست که حجت آورد نه مر کسی

لَجَّ ظِلُّ الاَعوَجِ اَعوَجُ + ظِلُّ السُّلطانِ ظِلُّ اللهِ + ظِلُّ الکَریمِ فَسیحٌ

که خصومت کرد سایهٔ کج کج ست + سایهٔ پادشاه سایهٔ خداست + سایهٔ جوانمرد وسیع

ظُلامَةُ المَظلومِ لا تَضیعُ + ظَلَّت لِغَنَمٍ عَبیثَةً + ظِلٌّ سَیّالٌ رِیحٌ حَرورٌ

دادخواهی ستمگار ضائع نمی شود + گردید گوسپندان آمیخته + سایهٔ بسیار رونده بادش گرم

ظِلُّ عُمرِ الظّالِمِ قَصیرٌ ظُلمُ الظّالِمِ یَقودُهُ اِلَی الهَلَكَةِ + ظُلمُ المُلوكِ اَولیٰ مِن

سایهٔ عمر ظالم کوتاه ست + ستم ستمگر میکشد او را بسوی هلاکت + ستم پادشاهان بهترست از

دَلالِ الرَّعیَّةِ اَلظُّلمُ ظُلُماتٌ یَومَ القِیامَةِ + اَلظُّلمُ مَرتَعُهُ وَخیمٌ ظَمَأٌ

ناز رعیت + ستم تاریکیهاست روز قیامت + ستم چراگاه او ناموافق ست تشنگی

قادِحٌ خَیرٌ مِن رِیٍّ فاضِحٍ + ظَمَأُ المالِ اَشَدُّ مِن ظَمَأِ الماءِ ظَنُّ

دشوار بهترست از سیرابی رسوا کننده + تشنگی مال سخت ترست از تشنگی آب + گمان

العُقَلاءِ بِمَنزِلَةِ الیَقینِ + ظَنُّ العُقَلاءِ كَهانَةٌ + ظَنُّ العاقِلِ اَصَحُّ مِن یَقینِ الجاهِلِ

عاقلان بمرتبهٔ یقینست + گمان عاقلان خبر غیب ست + گمان زیرک صحیح ترست از یقین جاهل

ظَنُّ المُؤمِنینَ لا یُخطِئُ + ظُنّوا بِالمُؤمِنینَ خَیراً ظِئرٌ رَؤومٌ خَیرٌ مِن اُمٍّ شَنوءَةٍ

گمان مومنان خطا نمیکند + گمان کنید بمومنان نیکی را + دایهٔ رؤم بهترست از مادر [illegible]

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

ظالم از مظلوم باشد شکوه چین + ظالم مرگ دست نمیدارد از ستم + آخر به عقاب گیر شود

ظالم مظلوم نماست + ظالم پای دیوار خود را می کند + ظاهر از شیخ و باطن از شیطان عنوان باطن ست + ظرافت آتش افروز جدائیست + ظرفیکه سگ لیسد قابل شستن ظریف همیشه سرگردان ست + ظلم ظالم باعث ویرانی ملک وست ظلم بسوبیت عدل

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ظالم کی رسی دراز + ظالم کا زور سر پر + ظالم کا بیڑا ہی نرالا ہی + ظاہر رحمان کا باطن شیطان کا

خزینهٔ بستم در مثلهای حرف عین مهمله مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

عَادَاتُ السَّادَاتِ سَادَاتُ الْعَادَاتِ + عَادَتْ بِعِتْرِ هَا لَمِيسُ

عادتهای سرداران سردارهای عادتهاست + بازگردید بسوی اصل خود لمیس

اَلْعَادَةُ طَبِيعَةٌ خَامِسَةٌ + عَارَتْ عَلَى الضَّرْطِ وَقَبِلَتْ بَوْلَهَا + اَلْعَائِشَةُ

عادت طبیعت پنجم ست + ننگ کرد بر گوز زدن و قبول کرد پیشاب خود را + زن عاشه

تُهِيجُ الْآبِيَةَ + عَاطٍ بِغَيْرِ أَنْوَاطٍ + عَاقِبَةُ الصَّبْرِ إِلَى السَّلَامَةِ و

بر انگیخته میکند زن آبیه را + گیرنده بدون تعلق شده انتهاست انجام صبر بسوی سلامتست و

عَاقِبَةُ الْعَجَلَةِ إِلَى النَّدَامَةِ + عَاقِبَةُ الصَّبْرِ مَحْمُودٌ

انجام شتابی بسوی شرمندگی + انجام صبر ستوده شده ست

عَاقِبَةُ الظَّالِمِ وَخِيمَةٌ + اَلْعَاقِلُ يَكْفِيهِ الْإِشَارَةُ + اَلْعَالِمُ بَيْنَ الْخَيْسِ

انجام ستمگار بدست + دانا کفایت میکند او را اشاره + عالم میان بیشهای شیر

كَالْمُشْتَرِي بَيْنَ الْخُنَّسِ + اَلْعَالِمُ بِلَا عَمَلٍ كَالْحِمَارِ فِي الطَّاحُونَةِ + اَلْعَامِلُ

مانند مشتری ست میان ستارهای سیاره + عالم بدون عمل مانند خرست در آسیا + عامل

بلا علم والعالم بلا عمل كالقوس بلا وتر + العام لا ينقطع بارتفاع الغمام

بدون علم و عالم بدون عمل مانند کمانست بدون زه + عام بر طرف نمی شود بر رفع شدن غمام

عبده خلى في يديه + العبد وما في يديه لمولاه + العبد اصبر جسما

بنده او خالی کرده شده در سپرد و دست او + بنده و آنچه در دست اوست برای مالک است + بنده صابرتر از روی تن

والحر اصبر قلبا + العبد عبد على نسله + العبد يدبر والله يقدر + العبد

و حر صابر تر است از روی دل + بنده بنده است با اولاد خود + بنده تدبیر میکند و خدا تقدیر میکند + بنده

يقرع بالعصا والحر يكفيه العتاب قبل العقاب عتب ولا بعير عتر

کوفته میشود بچوب و حر کفایت میکند او را خشم پیش از عذاب + لنگیست و نیست شتر لغزیدن

الرجل نزل القدم وعثرة اللسان تزيل النعم + عثيمة تقرض جلدا املس

پای لغزاند قدم را و لغزش زبان دور میکند نعمتها را + کرمک ضعیف خوردن میخواهد پوست

العجز عن الدرك ادراك + العجلة تعقب الندامة + العجلة اخت

عاجز شدن از دریافتن دریافتن است + شتابی پیدا میکند شرمندگی + شتابی همشیره

الندامة + العجلة اخوها الندامة + العجز والعب به ما شئت + العجول

شرمندگی ست + شتابی آخرش شرمندگیست + عجز بازی کن تو بر چه خواهی + شتابی

مخطي وان ملك والمتثبت مصيب وان هلك + العداوة في الاقارب

خطا کننده است اگر چه قادر شود و ثبات کننده صواب است اگر چه هلاک شود + دشمنی در نزدیکان

كالسم في العقارب + عدة القارض تحرك + عدة المومن كالاخذ بالكف +

مانند زهر است در کژدمها + وعده کردن بر نزد رانیس ترحم کرد + وعده کردن مومن مانند گرفتن بدست

العدة ليوم الشدة + عدل الساعة خير من عبادة الثقلين + علامة

سامان برای روز شدت است + انصاف یکساعت بهتر است از عبادت انسان و پری + نشان

عَلَى الْمُصِيبَةِ مُصِيبَةٌ فَوْقَ جَمِيعِ الْمَصَائِبِ + عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ

بر مصیبت مصیبت ست بالای همه مصیبتها + دشمن دانا بهترست از یار

جَاهِلٍ + الْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ + عَرَضٌ سَائِرٌ + مع الزاء

نادان + عذر نزدیک مردمان بزرگ مقبول ست + عرض سایر ست + بیشتر

عَلَيْهِ سُوءُ مَعَالَّةٍ + الْعِرْقُ نَزَّاعٌ + عِزُّ الْمُلُوكِ فِي كَثْرَةِ الْمَهَالِكِ +

برو بدی بهای عاله را + رگ سخت کشنده است + عزت پادشاهان در کثرت مهلکه هاست +

الْعِزَّةُ فِي الْقَنَاعَةِ + عَزَّ مَنْ قَنِعَ + عُسْرُ الْأُمُورِ مُقَدِّمَةُ الْيُسْرِ + عَسَى + مع السین

عزت در قناعت + عزیز شد هر که قناعت کرد + دشوار شدن کار مقدمه آسانی ست + نزدیک ست

أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ + عَسَى

آنکه مکروه دارید چیزی را و حال آنکه او بهترست مر شما را + و نزدیک ست که دوست دارید چیزی را و حال آنکه بدست مر شما را

الْغُوَيْرُ أَبْؤُسًا + الْعُشَّاقُ لَا يُؤَاخَذُونَ بِمَا صَدَرَ مِنْهُمْ + عِشْ رَجَبًا + مع الشین

غویر بلاها شد + عاشقان مواخذه کرده نمی شوند بانچه صادر شود از ایشان + زندگی کن رجبی

تَرَ عَجَبًا + عِشْ قَنُوعًا تَكُنْ مَلِكًا + الْعِشْقُ تَرْكُ السَّلَامَةِ فِي اخْتِيَارِ

ببینی عجیب را + زندگی کن بقناعت شوی بادشاه + عشق گذاشتن سلامتی ست در اختیار کردن

الْمَلَامَةِ + عِشْ وَلَا تَغْتَرَّ + الْعَصَا مِنَ الْعُصَيَّةِ + الْعُصْفُورُ فِي الدَّمِ + مع الصاد

ملامت + طعام شبانگاهی بخوران و غافل مشو + عصا از عصیه ست + گنجشک در جان کندن است

وَالطِّفْلُ فِي الطَّرَبِ + الْعَفْوُ أَحْسَنُ الْأَعْمَالِ + الْعَفْوُ زَكٰوةُ + مع العین

و کودک در خوشیست + درگذشتن خوبی عملهاست + درگذشتن زکوة

الظَّفَرِ + الْعَفْوُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَأْمُولٌ + الْعَفْوُ عِنْدَ الْاِقْتِدَارِ مِنْ

رستگاریست + درگذشتن نزدیک مردمان بزرگ امید داشته شده ست + درگذشتن نزدیک قادر شدن از

بالاقدار + العفو عن الظالم جور على المظلوم + عفو الملوك ابقاء الملك +

بلندی قدرهاست - در گذشتن از ظالم ستم است بر مظلوم - در گذشتن پادشاهان باقی داشتن سلطنت

العقل عقلان ... الاخر + العقلاء يعرفون الرجال بالحق والجهلاء يعرفون

عقل دیگر - عاقلان می شناسند مردان را بحق و جاهلان می شناسند

الحق بالرجال + عقل بلا ادب كشجاع بلا سلاح + العقل عقال

حق را بمردان + عقل بی ادب مانند دلیریست بیرون ساز و برگ + عقل رسن

الانسان + العقل نصف الكرامات + العقل والاوهام لا يفترقان

انسانست + عقل نیمه کرامتهاست + عقل و اوهام جدائی نمی کنند

العقل مخ الرؤوس والعظام + العقل وزير ناصح والعشق وكيل فاضح

عقل مغز سرها و استخوانهاست + عقل وزیریست نصیحت کننده و عشق وکیلیست رسوا کننده

عقوبة الظالم سرعة الموت + العقوق ثكل من لم يثكل + عقيب كل

عذاب ستمکار شتابی مرگست + عقوق فرزندی کسیست که بی فرزند شده پس هر

يوم ليل + عكرت على الغزل باخرة فلم تدع بنجد قردة + علقت

روز شب است + حمله کرد زن بر رشتن در انجام پس نگذاشت در نجد پاره ابریشم

معالقها وصر الجندب + علل الافهام اشد من علل الاجسام +

رسنهای او و آواز کرد جندب + بیماریهای فهمها سخت ترست از بیماریهای بدنها +

العلماء ورثة الانبياء + العلم افضل النسب واشرف اللقب + العلم بحث

عالمان وارثان پیغمبران هستند علم بزرگتر نسب است و بزرگتر لقب است + علم از بحث

للعقل لا بحث للنقل + العلم حلية الفقيه والجهل حلية السفيه +

کردن معقول است از بحث کردن منقول + علم زیور داناست و جهل زیور نادانست +

العلم سحاب اكبر + العلم زين والجهل شين + العلم صيد والكتابة

علم پرده بزرگست + علم زینت ست وجهل عیب ست + علم شکاریست و نوشتن

قيده + علم لا ينفع كدواء لا ينجع + علو الخيالات ليس من سمو المقام

قیدست + علمی که نفع نکند مانند دواییست که گوارا نشود + بلندی خیالهانیست از بلندی مقامها +

علو الهمة من الايمان + على الاكثر حكم الكل + على اهلها تجني براقش

بلندی همت از ایمانست + بر اکثرست حکم همه + بر اهل خود جنایت میکند براقش +

على الخبير سقطت + على الناس كرباسة + على انا كرباسة على قدر لحيته

بر مرد بسیار دانا افتادی + بر مردمانست کرباسه + بر منست من کرباسه ام بر اندازه ریشش

يكون الشوق + عليك بالحفظ دون الجمع من الكتب + على الشداد

بباشد شوق + لازم کن بر خود حفظ را نه جمع کردن کتابها + بر سختین گردید

الفهم + على كما تجمع قزاع الخريف + العلم عند الله + عناية القاضي خير من

تفهم + ... برن چنانکه جمع میشود پاره های ابر در خریف + علم نزد خداست + عنایت قاضی بهترست

شاهدي عدل + عند الجدال يظهر فضل الرجال + عند الامتحان

دو گواه عادل + نزدیک جنگ آشکارا میشود بزرگی مردان + نزدیک آزمایش

يكرم المرء او يهان + عند جهينة الخبر اليقين + عند الرهان تعرف

بزرگی کرده میشود مرد یا خوار کرده میشود + نزدیک جهینه است خبر یقین + نزدیک گرو داشتن شناخته میشود

السوابق + عند الشدائد يذهب الاخفاء + عند الصباح يحمد القوم

معاملها + نزدیک شدتها میرود نهان کردن + نزدیک صبح ستایش میکنند قوم

السرى + عند الضرورات تباح المحظورات + عند النطاح يغلب الكبش

شب روی + نزدیک ضرورتها مباح کرده میشود چیزهای ممنوع + نزدیک شاخ زدن غلبه میشود کبش

الاجم + عند النازلة تعرف اخاك + عنز وتیس وعنز + عنوان صحیفة

قعر را + نزدیک مصیبت می شناسی برادر خود را + ماده آهوست نر آهو و نر آهوست و ماده آهو + سرنامه کتاب

المؤمن حسن الخلق + العقوق بعد النوق + العود احمد + عود

مسلمان خوبی خلق ست + ماده بازنگاه بعد شتر مادگان + باز گردیدن خوب تر ست + چوب است

یقلع اسنانه + عود یقلح + عود یعلم العنج + العیان لا یحتاج

که پاک میکند زردی دندانش را + چوب است که پاک میکند زردی دندانها را + چوب است که می آموزاند عنج را + نگریستن بچشم محتاج نمیشود

الی البیان + عیب الکلام تطویله + عیر بجیر بجره + العیر یضرط والمکواة

بسوی بیان کردن + عیب کلام دراز کردن اوست + سرزنش کرد بجیر عیوب او را + خر گوز میزند و آهن داغ

فی النار + العین حق + عین السماء بالبر والعطاء + عین البصرة قصر

در آتش ست + چشم زخم ثابت ست + چشم آسمان بنکوئی نیکوکارست و بخشش + چشم گریه برید

الفارة + عینه فراره + العدنة تشفی الحرب + عنی حار + عی بالاسناف

موش ست + چشم او فرار اوست + سامان جنگ شفا میدهد جنگ را + دروغ گفتنی گی ... + درماند بسبب

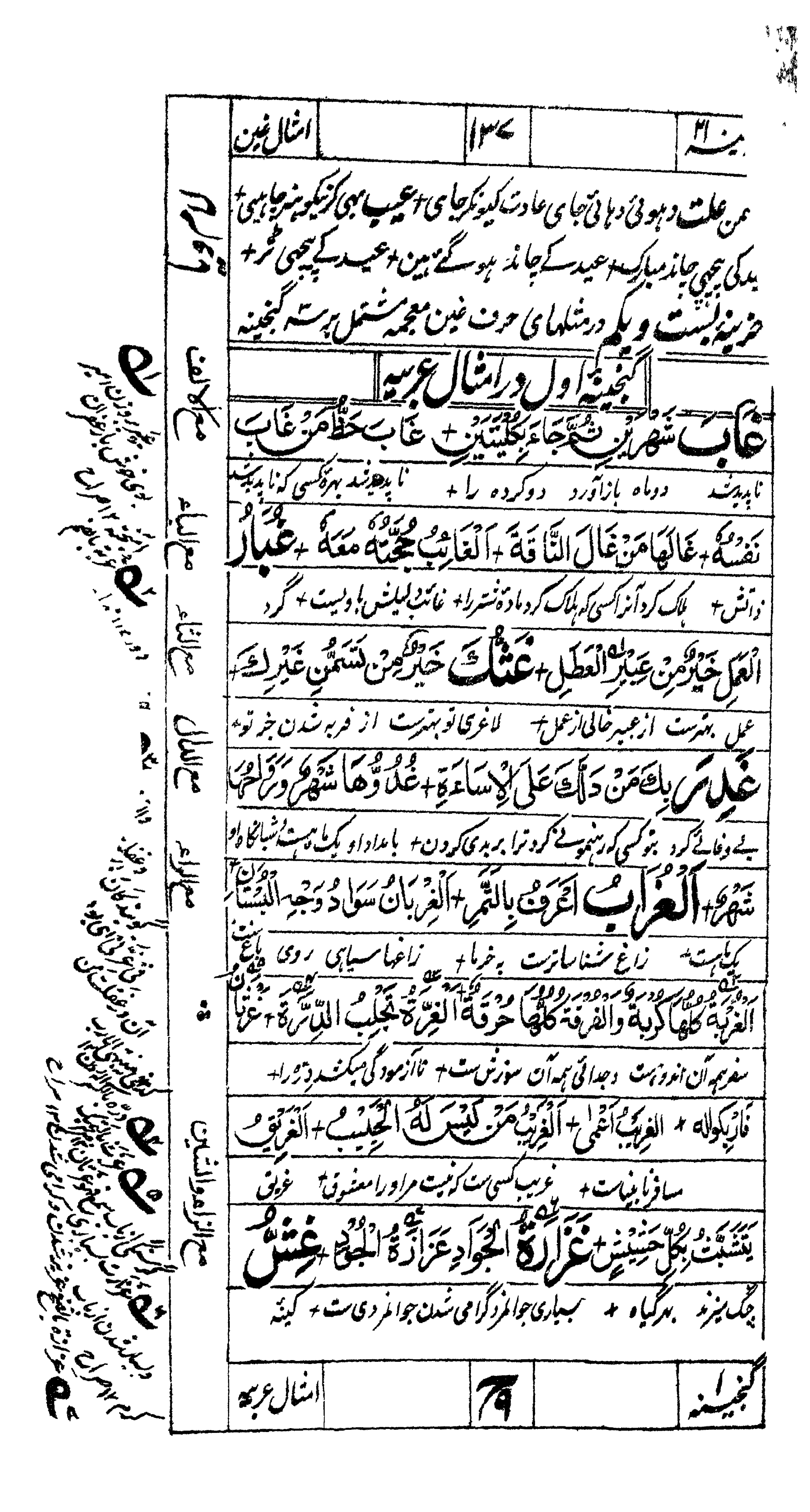
گنجینه دوم در مثلهای فارسی

عارف بخود غیر عارف نیست + عارف که برنجد تنک آبست هنوز + عاشقی راز مساید نه لاف + عاشقم لیکن تا کنار بام + عاشقم لیکن بناز معشوقی دارم + عاشقی پس مشکل ست + عاشق مهربان تر از پدر است + عاشق کور میباشد + عاقبت میمون لولی راگذر بر چنبر ست + عاقبت گرگ زاده گرگ شود + گرچه با آدمی بزرگ شود + عاقلان خود میدانند + عاقلان پیروی نقطه نکنند + یا نخوانند یا غلط نکنند + عاقل دوباره فریب نمیخورد + عالمی را به یم جو نخرم + عبارت از نظیری نظیر شود + عبد العظیم جاشنی دگر دارد + عجب که ترا یاد دوست داران شد + عدو شود سبب رزق گر خدا خواهد + عذر بدتر از گناه +

عذر تقصیرات ما چند انکہ تقصیرات ما + عروس کہ بمن رسید شب کوتاہ شد + عروسیٔ
عدو بس غربیل پنہان کند بخشش حاجت نیست + عزت ہر کس بدست آنکس ست
حاجب ست این نہ جنگ ست + عشق ست وارادت + عشق ست و ہزار بدگمانی + عشق
بازی را از مجنون یاد می باید گرفت + عشق و مشک پنہان نمی ماند + عشق آمدنی بود نہ
آموختنی + عشق آتشی ست پیر و جوان را خبر کنید + عصای پیر بجای پیر + عصمت بی بی
از بیچادری + عطای شما بلقای شما بخشیدم + عطاردی باید کہ تاب نزدیکی
آفتاب آرد + عقل چون آید بتو گوید کہ آن کن + عقل مدرسہ چیزی دیگرست + علاج
واقعہ قبل از وقوع باید کرد + علت برود و عادت نرود + علم نجوم قیافہ روزگارست +
علم شی بہ از جہل شی + علم در سینہ باید نہ در سفینہ + علم غیب خاصۂ خدست + علم مرغ و جشیست
علم و ادب بہر گدا اند بہتر + عمر سفر کوتاہ + عمر ہمہ باد بیرون عمر دراز برای تجربہ است +
عقارا میخواہد کہ بدام گیرد + عوان عود سوزد و گندہ دوزخ شود + عود و سرگین ہر دو
در آتش بر و خاکستر ست + عوض نیکی بدیست عیان را چہ بیان + عیب خود را کسی نمی بیند
عیسی بدین خود موسی بدین خود + عیش را در جہان خزان داوند +

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

عاشقی اور خالاجی کا گھر + عاشقی خالاجی کا گھر نہیں + عاشقی اگر کیجیے
تو کیا گھاس کھودیے + عاشق کی آبرو ہی گالی اور مار کھانا + عاشق اندھا ہوتا ہے +
عالی ہمت سدا مفلس + عالم گیر ثانی چولہی آگ نہ گھڑی پانی + عراقی پہ زر ورنہ چلا
گدہی کی کان اینٹھے + عطائی نان خطائی + عقلمند دن کی دوربلا + عقل بڑے
کہ بھینس + عقل چہ کتی ست کہ پیش مردان بباید + عقل کی طوطی اوڑ گئی + عقل کے

ہمن علت دہوئی دہائی جائی عادت کیونکر جائی + عیب بھی کرنیکو ہنر چاہیئے + بیدکی پیچھی چاند مبارک + عید سے کے چاند ہوگئے ہین + عید کے پیچھے ٹر +

خزینۂ بست و یکم در مثلہای حرف غین معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

غَابَ شَهْرَيْنِ ثُمَّ جَاءَ بِكَلْبَيْنِ + غَابَ حَظُّ مَنْ غَابَ

ناپدید شد دوماه بازآورد دو کرده را + ناپدید شد بہرۂ کسی کہ ناپدید شد

نَفْسَهُ + غَالَهَا مَنْ غَالَ النَّاقَةَ + اَلْغَائِبُ حُجَّتُهُ مَعَهُ + غُبَارٌ

ذاتش + ہلاک کرد آنرا کسی کہ ہلاک کرد مادہ شتر را + غائب دلیلش با ویست + گرد

اَلْعَمَلُ خَيْرٌ مِنْ عَبِيرِ الْعَطَلِ + غَثُّكَ خَيْرٌ مِنْ سَمِينِ غَيْرِكَ +

عمل بہترست از عبیر خالی از عمل + لاغری تو بہترست از فربہ شدن جز تو

غَدَرَ بِكَ مَنْ دَلَّكَ عَلَى الْإِسَاءَةِ + غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا

بیوفائی کرد بتو کسی کہ رہنمونی کرد ترا بربدی کردن + بامداداو یک ماہست و شبانگاہ او

شَهْرٌ + اَلْغُرَابُ اَعْرَفُ بِالتَّمْرِ + اَلْغِرْبَانُ سَوَادُ وَجْهِ الْبُسْتَانِ +

یک ماہست + زاغ شناساترست بخرما + زاغہا سیاہی روی باغ ہست

اَلْغُرْبَةُ كُلُّهَا كُرْبَةٌ وَالْفُرْقَةُ كُلُّهَا حُرْقَةٌ + اَلْغِرَّةُ تَجْلِبُ الدِّرَّةَ + غَرْثَانُ

سفر ہمہ آن اندوہست و جدائی ہمہ آن سوزش ست + تازہ مودگی میکشد دررا +

فَارْبُكُوا لَهُ + الْغَرِيبُ اَعْمَى + اَلْغَرِيبُ مَنْ لَيْسَ لَهُ الْحَبِيبُ + اَلْغَرِيقُ

مسافر نابیناست + غریب کسی ست کہ نیست مراو را معشوق + غریق

يَتَشَبَّثُ بِكُلِّ حَشِيشٍ + غَزَارَةُ الْجَوَادِ عَزَازَةُ الْجُودِ + غِشٌّ

چنگ میزند بہر گیاہ + بسیاری جوانمرد گرامی شدن جوانمردی ست + کینہ

مع الضاد

القلوب تظهر في فلتات الألسن وصفحات الوجوه + غشك من اسخطك

دلها پیدا میشود در لغزشهای زبانها و کرانه های رو + پند خالص دارد کسیکه تخشم کرد

بالباطل + غشك من ارضاك بالباطل + غضاضة الورد من

به ناحق + پند خالص ندارد کسیکه راضی کرد ترا به ناحق + تازگی رگهای گردن از

دماء الخدود + غضب الخيل على اللجم + غضب العشاق كمطر الربيع

خونهای رخسارهاست + خشم گرفتن اسب بر لگام + خشم گرفتن عاشقان مانند باران بهار

مع اللام

غضبك عن الحق منجية + غلام عاقل خير من شيخ جاهل + غلب

خشم گرفتن تو از حق زشت گردیدنست + کودک دانا بهتر است از پیر نادان + غالب شد

الحزم القدر + غلط العام فصيح + غل يدا مطلقها واسترق

هشیاری تقدیر را + غلطی بیشتر مردمان فصیح است + محکم کرد دست الطوق یا کننده او و بنده گرفت

مع النون

رقبة معتقها + الغناء غنى النفس + الغناء غذاء الروح كما ان

برده را آزاد کننده او + بی نیازی توانگری نفس است + سرود غذای روح است چنانکه

الطعام غذاء النفس + غنى المرء في الغربة وطن + غنيمة المرء وجدان

طعام غذای نفس است + توانگری مرد در سفر وطن است + غنیمت مرد یافتن

مع الياء

الحكمة + الغيب عند الله + الغيبة اشد من الزنا + الغيث يصلح ما يفسد...

دانش است + غیب نزدیک خداست + غیبت سخت تر از زناست + باران نیکو میکند هر که...

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

حرف الغین

غربت دیده مهربان باشد + غرق شده را الفریاد چه سود + غریب کور میباشد +

غریب غیستم بیارم + غضب مرد ملک اوست + غلام همت آنم

که دل کمینه بهر + غلام بجال نازد و آقا بهر دو + غله گرا ارزان شود امسال سید میشود + غم فردا امروز نباید خورد + غم نداری بخر غنچه از ترش رو فی دلتنگ است + غنی هر چند کریم باشد سفره بر سر راه نمی اندازد + غواص در دریا چیزی دیده است که بغور رش غوطه میزند + غوره مویز میشود مویز غوره نمیشود + غول در بخارا نیست

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

غرض باولی هی + غریب کو کوڑی اشرفی هی + غریب کی جورو سب کی سرهج + غریب کی جورو عمده خانم ناوَن + غریبون نی روزی رکهی ون بڑی آئی + غصه بهت زور تهوڑا مار کهانی کی نشانی + ختم هیشم

بست و دوم در مثلهای حرف فا مشتمل بر ۳ گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

فَازَ مَنْ سَلِمَ مِنْ شَرِّ نَفْسِهِ + فَاصْنَعْ لِي اَقْدَحْ لَكَ + فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِي

نجات یافت کسی که رهائی یافت از بدی ذات خود + پس روشن کن برای من تا چیز خوردنی بگفکیر درآرم برای تو + پس عبرت گیرید ای

الْاَلْبَابِ + اَلْفِتْنَةُ اَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ + فَتًى وَلَا كَمَالِكٍ + فَخْرُ الْمَرْءِ

صاحبان عقول + فتنه سخت ترست از کشتن + جوانست و نیست مانند مالک + فخر کردن مرد

بِفَضْلِهِ اَوْلَى مِنْ فَخْرِهِ بِاَصْلِهِ + فَدَبِّرْهُ تَدْبِيرَ مَنْ طَبَّ لِمَنْ

ببزرگی خود بهترست از فخر کردنش باصل خود + پس تدبیر کن او را مانند تدبیر کسی که علاج کرد برای

حَبَّ + فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ + فَوَاهٍ

کسیکه دوست داشت + پس پند ده جز این نیست که تو پند دهنده هستی نیستی بر ایشان برگماشته شده + پس وا اندازا

خرة انے خبرا الفراق بعد الوصال اشد من الممات + فرشته له

یا دانش ہا ور انداکی را + جدائی پس از وصال سخت تر است از مرگ + گسترده ام ور ابرای

وحلی امری + الفرص تمر مر السحاب + فرع الشیء یخبر عن اصله

گذشت او کار مرا + فرصتہا میگذرد مانند گذشتن ابرہا + فرع چیزی خبر میدہد از اصل خود

فرق بین معد تحاب + الفرق بین النطق والسکوت کالضفدع

جدائی کن بیان معد باہم دوست گردیدہ شو + فرق میان گویائی و خاموشی مانند غوک

والحوت + فرقة الاخوان محرقة الجنان + فر من المطر و وقف

وماہیست + جدائی برادران سوزانندہ دل است + گریخت از باران و بایستاد

تحت المیزاب + فر من الموت وفیه وقع + فما بیننا الظربان

زیر پرنالہ + گریخت از مرگ و دوران بیفتاد + گوز گردو میان ما ظربان

فسدت نعمة من کفرها + الفضل اکمل مال واجمل جمال +

تباہ شد نعمت کسی کہ ناسپاسی کرد آنرا + بزرگی کاملتر است از مال و خوبتر است از جمال

فطنة المرء تدل علی اصله + فعل الحکیم لا یخلو عن الحکمة

زیرکی مرد دلالت میکند بر اصلش + فعل حکیم خالی نمی شود از دانش +

فعل الملوک ملوک الافعال + ففررت منکم لما خفتکم فقد

کار پادشاہان پادشاہان کارہاست + پس گریختم از شما ہرگاہ ترسیدم از شما + گم کرد

الاخوان غربة + الفقر سواد الوجه فی الدارین + الفقر کنز

برادران غربت است + درویشی سیاہی رو است در ہر دو جہان + درویشی گنجیست

من کنوز الله + الفقر مع القناعة احسن من الغنی مع الحرص +

از گنجہای خدا + درویشی با قناعت خوشتر است از توانگری با حرص +

مع السین | مع الفاء | مع الطاء والعین | مع القاف والفاء

عزّاء كنفس واحدة + الفقير لا يحتاج + فكاك المرء في

در ... مانند یک جان هستند + درویش محتاج نمی شود + رهائی مرد در

الصدق + فلان اجوع من كلبة حومل + فلان فاتك

راستی ست + فلان گرسنه تر ست از مادهٔ سگ حومل + فلان نهایت [illegible]

تاك + فلان قد نصب شبكة + فلان كالكعبة يزار ولا يزور

نهایت [illegible] ست + فلان البته بر پا کرده دام را + فلان مانند کعبه ست زیارت کرده میشود و زیارت نمیکند

فلان هالك في الهوالك + فلان يأكل ليلا من أيور الغلمان

فلان هلاک شونده ست در هلاکتها + فلان میخورد وقت شب از ذکرهای غلامان

وتمار الغيبة الاخوان + فلان ينتجب غير عضاهه + فلت فلان

و در روز غیبت برادران + فلان برگزیده میکند [illegible] + رهائی یافت فلان

بجريعة الذقن + فلتكن الوجبة + فلجك على خصمك بالاحتمال

به جرعه زنخ + پس باید که [illegible] + فیروزی تو بر دشمن تو [illegible]

فليضحكوا قليلا وليبكوا كثيرا + فما اعتل نسيم الصبا

پس باید که بخندند اندک و باید که بگریند بسیار + پس بیمار نشد باد صبا +

الا لحب زهر الربى + فوات المطلوب اهون من احتمال

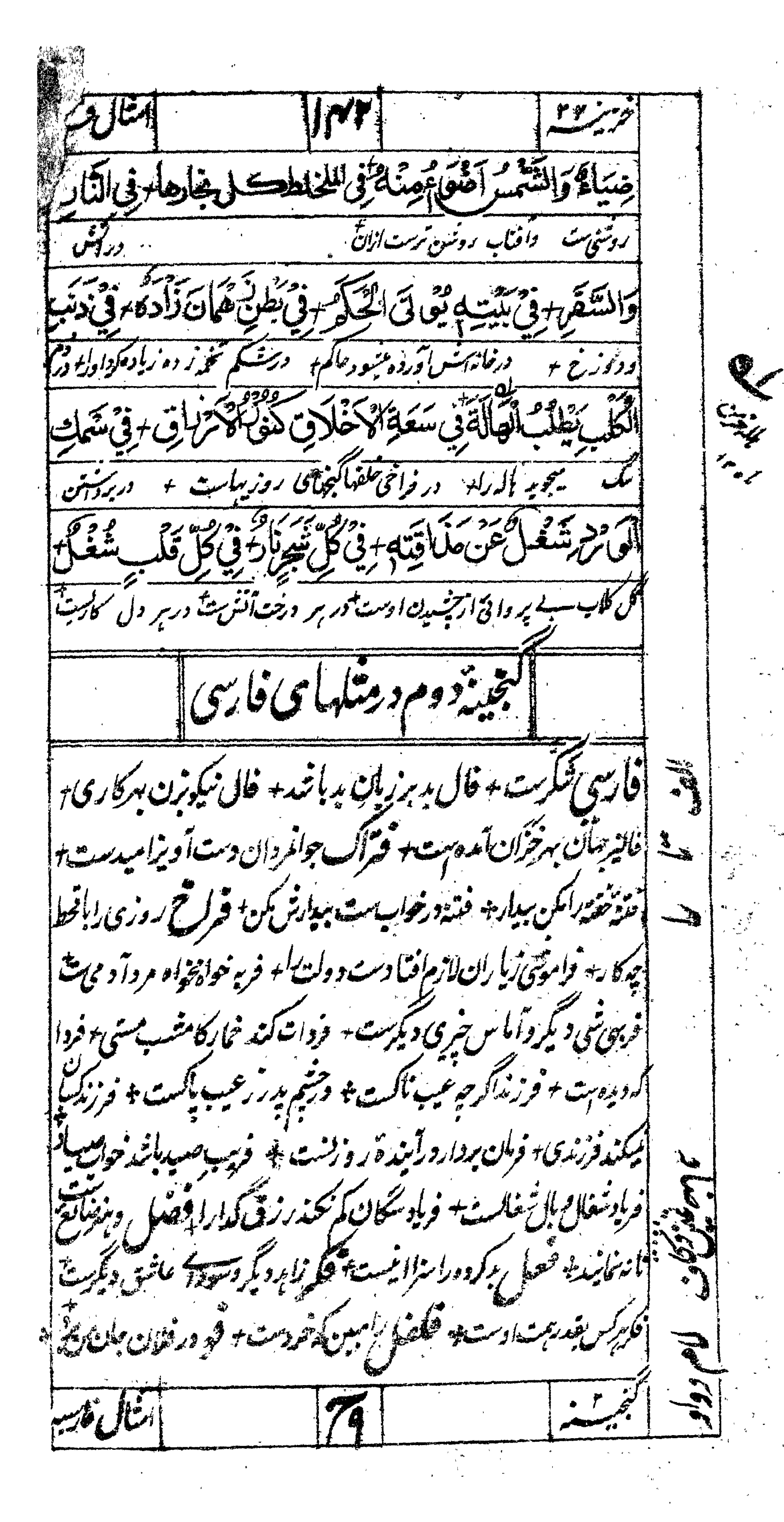
مگر سبب محبت شکوفهٔ ربی + فوت شدن مطلب سبکتر ست از برداشتن

الذل في تحصيله + فوق كل ذي علم عليم + في الحركة

خواری در حاصل کردنش + بالای هر صاحب علم داناست + در حرکت

بركة + في اللدود راحة للمفؤود + في التأخير آفات + في القمر

برکت ست + در لدود آسایش ست برای فرده + در درنگ کردن آفتهاست + در ماهتاب

ضیاء والشمس اضوء منه + فی اللحظ کل نجارها + فی النار

روشنی ست وآفتاب روشن تر ست ازان + در آتش

والسقر + فی بیته یولی الحکم + فی بطن همان زاده + فی ذنب

ودوزخ + در خانهٔ اش آورده شود حاکم + در شکم همو زده زیاده کرد او را + در دم

الکلب یطلب الهالة + فی سعة الاخلاق کنوز الارزاق + فی شمک

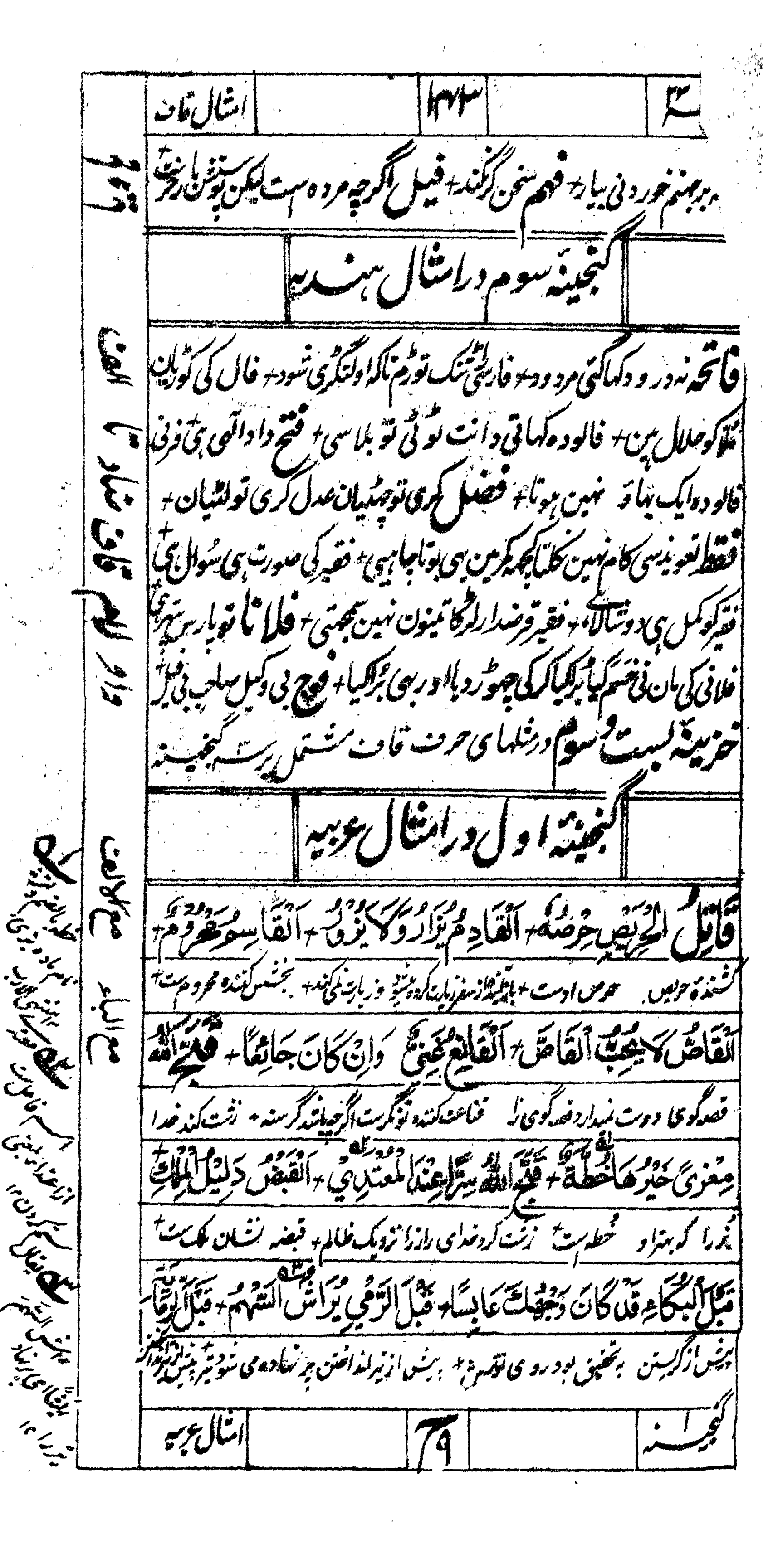
سگ میجوید هاله را + در فراخی خلقها گنجهای روزیهاست + در بو داشتن

الورد یشغل عن مذاقته + فی کل شجر نار + فی کل قلب شغل +

گل گلاب بے پروائی از چشیدن اوست + در هر درخت آتش ست + در هر دل کار ست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

فارسی شکرست + فال بد بر زبان بد باشد + فال نیکو بزن بهر کاری +
فالیز جهان بهر خزان آمده است + فتراک جوانمردان دست آویز امید ست +
فتنهٔ خفته را مکن بیدار + فتنه در خواب ست بیدارش مکن + فراخ روزی را با قحط
چه کار + فراموشی زیاران لازم افتادست دولت را + فربه خواه نخواه مرد آدمی ست
فربهی شی دیگر و آماس چیزی دیگرست + فرداست کند خمار کامشب مستی + فردا
که دیده است + فرزند اگرچه عیب ناکست + در چشم پدر ز عیب پاکست + فرزند کسان
نمیکند فرزندی + فرمان بردار در آینده روز نست + فریب صید باشد خواب صیاد
فریاد شغال وبال شغالست + فریاد سگان کم نکند رزق گدا را + فضل و هنر ضایع است
تا ننمایند + فعل بد کرد و را سزا نیست + فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگرست
فکر هر کس بقدر همت اوست + فلفل را مبین که خرد است + فو در فنون جان بریز

بربر جشنم خوردنی بیار + فهم سخن گرنکند + فیل اگرچه مرده است لیکن بتوپش بار نخرد +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

فاتحه نه درود کهاگئی مردود + **فارسی** تنگ تو ٹرم ناکرا ولنگڑی شود + **فال** کی کوڑیان گلا کو حلال ہین + **فالوده** کهاتی دانت ٹوٹی تو بلا سی + **فتح** داد آئی ہی فرنی فالوده ایک بیاته نهین ہوتا + **فضل** کری تو چهٹیان عدل کری تو لٹیان + **فقط** تعویذ سی کام نهین نکلتا کچھ کرنی بھی ہوتا چاہیی + **فقیر** کی صورت ہی سوال ہی + فقیر کو کمل ہی دوشالا ہی + فقیر قرضدار لڑکا تینون نهین سمجھتی + **فلانا** تو یار ہی بہتر ہی فلانی کی مان نی خصم کیا برا کیا کہ چھوڑ دیا اور بھی برا کیا + **فوج** بی وکیل سلطنت بی وزیر

خزینهٔ بست و سوم در مثلهای حرف قاف مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

قَاتِلُ الحَرِيصِ حِرْصُهُ + اَلْقَادِمُ يُزَارُ وَلَا يَزُورُ + اَلْقَاسِمُ مَحْرُومٌ +

کشندهٔ حریص حرص اوست + باید که از سفر بازآید کرده شود و زیارت نمی کند + بخشش کننده محروم است +

اَلْقَاصُّ لَا يُحِبُّ الْقَاصَّ + اَلْقَانِعُ غَنِيٌّ وَإِنْ كَانَ جَائِعًا + **قَبَّحَ** اللّٰهُ

قصه گوی دوست نمیدارد قصه گوی را + قناعت کننده توانگر است اگرچه باشد گرسنه + زشت کند خدا

مِعْزًى خَيْرُهَا خُطَّةٌ + قَبَّحَ اللّٰهُ سِرًّا عِنْدَ الْمُعْتَدِي + اَلْقَبْضُ دَلِيلُ الْمِلْكِ +

بزی را که بهتر او خطه است + زشت کرد خدای راز را نزدیک ظالم + قبضه نشان ملک است +

قَبْلَ الْبُكَاءِ قَدْ كَانَ وَجْهُكَ عَابِسًا + قَبْلَ الرَّمْيِ يُرَاشُ السَّهْمُ + قَبْلَ الرِّمَاءِ

پیش از گریستن به تحقیق بود روی تو ترش + پیش از تیر انداختن پر نهاده می شود تیر + پیش از تیر انداختن

يملأ الكنائن + القُبلة عنوان الصلة + قتل المؤذي قبل الإيذاء

پر کرده شود تیردانها + بوسه آغاز وصل ست + کشتن موذی پیش از ایذاست

قد بيّن الصبح لذي عينين + قد حيل بين العير والنزوان + القدرة

بتحقیق هویدا شد صبح برای صاحب دو چشم + بتحقیق واقع شد حیلولت میان گورخر و جستن + قدرت

تذهب الغيظ + قدر المرء ما يُهِمّه + قد رلذائذ العيش بعد المصائب +

می برد خشم را + قدر مرد چیزی ست که مقصود باشد او را + قدر لذتهای عیش بعد مصیبتهاست +

قدّر في العمل تنج من الزلل + قدّم الخروج قبل الولوج + قدّم خيرك

اندازه کن در عمل تا نجات یابی از لغزشها + پیش کن خروج را پیش از درآمدن + پیش کن نان خود

تُؤبرك + قد وجدتَ فاغتبط واستكرمتَ فاربط + قد هاجت

با سوزن خود را + بتحقیق یافتی پس با آرزو باش و چیزی نفیس گرامی پیدا کردی پس ببند + بتحقیق در پیچ

زبراء + قد يبلغ الخضم بالقضم + قد يرتق بالقليل فيكفي ويخرق

زبراء + گاهی میرسد خوردن بهمه دهان بجهت خوردن بکناره دندان + گاهی نرمی میکند بانداک پس کفایت میکند

بالكثير فلا يكفي + قرابة الوداد خير من قرابة الولاد + قرب الأسرار

کثیر را پس کفایت نمیکند + نزدیکی دوستی بهتر ست از نزدیکی ولادت + نزدیکی بدان

مُقصّر + قرّب الحمار من الردهة ولا تقل له سأ + القرض مقراض المحبة +

گذر رساننده است + نزدیک کن خر را از مغاک و مگو مر او را که اندوهگین کرده + قرض مقراض دوستی است +

القرنب في عين أمها حسنة + القريب من تقرّب لا من تنسّب + قرين المرء

بچه موش نزد مادرش در چشم با درش خوب است + قریب کسی است که نزدیک شد نه کسی که دعوی خویشی کرد + یار مرد

دليل عقله + القشعم رهيص + قصيرة من طويلة + قضي

نشان عقلش است + شیر بیشه سخت گیر است + کوتاه از دراز است + حکم کرده شد

فيه الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ + قَضِيَّةٌ وَلَا أَبَا حَسَنٍ لَهَا + قَطْرَةٌ

امری که در ان فتوی طلب میکردید + قضیه ایست و نیست اباحسن برای ان قضیه + قطره

عَلَى قَطْرَةٍ إِذَا اتَّفَقَتْ نَهَرٌ + وَنَهَرٌ إِلَى نَهَرٍ إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْرٌ +

بر قطره وقتیکه جمع شود نهرست + و نهر بسوی نهر چون جمع شود دریاست +

الْقُعُودُ خَيْرٌ مِنْ أَخْلَاقِ الْعَجَائِزِ + قَلْبُ الْأَحْمَقِ فِي

نشستن جوان بهترست از خلقهای پیرزنان + دل نادان در

لِسَانِهِ + قَلْبُ الْأَحْمَقِ وَرَاءَ لِسَانِهِ + قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ اللهِ

زبان اوست + دل احمق جز زبان اوست + دل مومن عرش خدای

تَعَالَى + قَلْبُ الْمُؤْمِنِ مِرْآةُ الصَّفَاءِ + قُلِبَتْ لَهُ ظَهْرُ الْمِجَنِّ + قِلَّةُ

تعالی ست + دل مومن آئینه صفائی ست + برگردانیده شد برای وی پشت سپر + کمی

الْعِيَالِ إِحْدَى الْيَسَارَيْنِ + قِلَّةُ الْكَلَامِ يَسْتُرُ الْعُيُوبَ +

عیال یکے از دو توانگری ست + کمی سخن مے پوشد عیبها را

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ + قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ +

بگو هر یک عمل میکند بر روش خود + بگو برابر نمی شود پلید و پاک +

الْقَلَمُ إِحْدَى اللِّسَانَيْنِ + الْقُلُوبُ مَعَ الْقُلُوبِ تَتَشَاهَدُ + الْقُلُوبُ

قلم یکے از دو زبان ست + دلها با دلها گواه میشود + دلها

تَتَشَاهَدُ وَالضَّمَائِرُ تَتَنَاجَى + قَلِيلٌ عَاجِلٌ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ آجِلٍ +

گواه میشود و نهانیها راز میگوید + اندک بی مهلت بهترست از بیشتر با مهلت +

قَلِيلٌ فِي الْجَيْبِ كَثِيرٌ فِي الْغَيْبِ + قَلِيلُ النَّارِ تَخْمُدُ بِالرِّيحِ وَ

اندک در گریبانست بیشتر در غائب ست + اندک از آتش سرد می شود بسبب باد و

عمر الخطاب

مولانا علی کرم الله

۱۲ قضیه بروزن فعیله + و بیان ۱۲

۱۳ ابو الحسن کنیت امیر المومنین علی رضی الله عنه است ۱۲

۱۴ عیال بر وزن فعال ۱۲

۱۵ شاکله بر وزن فاعله بمعنی طریق و خوی ۱۲ خبیث و طیب مال حرام و حلال است ۱۲ عیال ۱۲

كَثِيرِهَا تُوقَدُ مِنْهَا + اَلْقَلِيلُ مِنَ التَّدْبِيرِ اَبْقَىٰ مِنَ الْكَثِيرِ مَعَ التَّدْ

بیشتر از آتش افروخته کرده میشود ازهوا + اندک از تدبیر باقی ترست از بیشتر با تدبیر

اَلْقَلِيلُ النَّافِعُ خَيْرٌ لَكُمْ مِنَ الْكَثِيرِ الضَّارِّ + اَلْقَلِيلُ يَدُلُّ

اندک سودمند بهترست برای شما از بیشتر ضرر کننده + اندک دلالت میکند

عَلَى الْكَثِيرِ اَلْقَمِيصُ بِالْقَمِيصِ + اَلْقَنَاعَةُ اِلَى الْغِنَاءِ +

بر بیشتر پیراهن مقابل پیراهن ست + قناعت بسوسے توانگری ست +

اَلْقَنَاعَةُ اَفْضَلُ الْغِنَاءِ + اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَىٰ + اَلْقَنَاعَةُ مَالٌ لَا يَنْفَدُ

قناعت بزرگتر توانگریست + قناعت گنجیست که فانی شود + قناعت مالیست که کم میشود +

اَلْقَنَاعَةُ مِنْ طَبْعِ الْبَهَائِمِ قَوِّ رَبِّي وَالطَّفِي + قَوْلُ الْعُطَارِدِ مِنْ

قناعت از طبیعت جانورانست + قطع کن و لطف کن + سخن عطارد از

دَقَائِقِ السُّنْبُلَةِ + اَلْقَوْلُ مَا قَالَتْ حَذَامِ + اَلْقَوْلُ بِحَسَبِ

باریکیهای سنبله ست + سخن چیزیست که گفت حذام + سخن موافق

هِمَّةِ الْقَائِلِ يَقَعُ وَالسَّيْفُ بِحَسَبِ عَضُدِ الضَّارِبِ يَقْطَعُ +

همت گوینده واقع میشود و شمشیر موافق بازوی زننده میبرد

قَوْلُ الْمَيْتَةِ مَيْتَةٌ قَيْدُ الْمَاءِ اَشَدُّ مِنْ قَيْدِ الْحَدِيدِ بَلِ الْقَيْدُ

سخن مردار مردار ست + قید آب سخت ترست از قید آهن + قید ست

وَالرَّتْعَةُ + قِيلَ لِلْبَغْلِ مَنْ اَبُوكَ قَالَ الْفَرَسُ خَالِي + قِيمَةُ الْمَرْءِ

و فراخی در ارزانی + گفته شد برای استر که کیست پدر تو گفت اسپ ماموں من ست + قیمت مرد

هِمَّتُهُ + قِيمَةُ الْمَرْءِ مَا يُحْسِنُهُ

همت اوست + قیمت مرد چیزی ست که آن را آراسته کند او را

عطارد نام ستاره ایست ازنجوم + منتهی الارب ۱۲

سنبله برج ششم

حذام نام دختر ریان صحابیه است ۱۲ منتهی الارب

بلکه در بادیه دران قید بس فرو شد عمرو واجه روزی که گریخت از قید خانه در رسید نزد قوم خود پس گفتند ان

عمرو بن معدیکرب

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت + نوشیروان نمرد که نام نکو گذاشت + قاضی بدو گواه راضی + قاضی برشوت راضی + قاضی چپست گواه سست + قاضی از پس اقرار نشنود انکار + قاضی از با ما نشیند بر فشاند دست را + محتسب گرمی خورد معذور دار دست را + قحبه چون پیر شود پیشه کند دلالی + قدر عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید + قدر زر زرگر شناسد قدر جوهر جوهری + قدر عیسی کجا شناسد خر + قدر نعمت ست بعد زوال + قدم نامبارک و مسعود + گر بدریا رود برآرد دود + قرآن را از لوح زر چه زیب + قرب سلطان آتش ست از وی بترس + قرض که از هزار گذشت نان و گوشت باید خورد + قرض حیض مرد است + قرض شوهر زنست + قرض بغدادبدست + قرض نداری برو به پشت بجوال + قسم برای خوردنست + قصه کوتاه + قضای نبشته نباید ستر + قضیه زمین برسر زمین + قطب از جای نجنبد + قطره قطره جمع گردد وانگهی دریا شود + قطع نظر از کشف و کرامات + دیگر حضرت تاریخ دان نیز هستند + قفا زدن گردن کشانرا گردن زدنست + و سیلی خوارانرا دوالی خارش کردن + قفل بر پا ایستادن + قفل بر در آسمان + قلاده به از سگ + قلم فتنه را چه چاره کند + قلم چو اندر ست + قلم بخت من شکسته سر ست + قلم اینجا رسید و سر بشکست + قلندر هرچه گوید دیده گوید + قلیه از مزه درگذشت + قمار و راه قمار + قناعت توانگر کند مرد را + قول مردان جان دارد + قهر درویش بر جان درویش + قهر درویش زبان درویش + قیامت گرچه دیر آید بیاید + قیمت بی حکمت نیست + قیمت زعفران چه داند خر +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

قاضی جی دبلی کیون شہر کی اندیشی سی + قاضی کی گھر کی چوہی بھی سیانی + قاضی کی موچھ قاضی نیا بولیگا

گھر تو آتی دیگا + قاضی بیٹھا ہرا رہی پر بیدہ نہ ہارا + قاضی کی موسل مین ناڑا + قاضی کی لونڈی مری سارا شہر آیا قاضی مری کوئی نہ آیا قبر پہ قبر نہین ہوتی + قبر کا منہ جھانکرآئی ہین قرآن پر قران رکہنی کا کیا مضایقہ + قرض کا نہ مہانی کی لونڈون مارکوئی کی قرض کی کیا مان ہوتی ہی قسمت کی لکھی کو کوئی میٹ نہین سکتا + قسم کہانی ہی کی لیبی ہی قصائی بچہ کبھی نہ سچا جو سچا سو کچا قضیہ دلال قل جوہر + قلعی کہل گئی قندلیٹین اور کو تلون پر مہر قیمت تہوڑا منزل بڑی + قورمہ اوبسا ہی دال سی بہلا خزینہ بست و چہارم در مثلہای حرف کاف مشتمل بر گنجینہ چہار

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

كَادَ حَجَرُ عَادٍ وَكُلَيْبٌ لِوَائِلٍ + كَادَ الْعَرُوسُ يَكُونُ

گردید حجر عاد وکلیب برای وائل نزدیک ست که عروس شود

مَلِكًا + كَادَ الْفَقْرُ يَكُونُ كُفْرًا + كَادَ الْمُتَنَعِّلُ يَكُونُ رَاكِبًا + كَافِرٌ سَخِيٌّ أَرْجَى إِلَى الْجَنَّةِ

پادشاه + نزدیک ست که فقر شود کفر + نزدیک ست که نعل پوشنده شود سوار + کافر جوانمرد امیدوارتر ست

مِنْ مُسْلِمٍ شَحِيحٍ + كَالْإِبْرَةِ تَكْسُو الْعُرَاةَ وَجِسْمُهَا

از مسلمان بخیل + مانند سوزن که می پوشاند برهنه را و حال آنکه بدنش

عُرْيَانٌ + كَالْأَشْقَرِ إِنْ يَتَقَدَّمْ يُنْحَرْ وَإِنْ يَتَأَخَّرْ يُعْقَرْ + كَالْبَائِعِ

برهنه ست + مانند شتر سرخ موی اگر پیش شود نحر کرده شود و اگر پس آید پی زده شود + مانند فروشنده

الْكُبَّةَ بِاللُّمْبَةِ + كَالْبَاحِثِ عَنِ الشَّفْرَةِ + كَالْبَحْرِ يُغْرِقُ

اسپ عوض جامۂ کهنه + مانند جوینده از کارد + مانند دریا غرق میکند

كُلَّ مَا أُلْقِيَ فِيهِ + كَالْبَلَايَا رُؤُوسُهَا فِي الْوَلَايَا + كَالْحِصِيِّ يَفْخَرُ

چیزی را که انداخته شود دران + مانند ماده های شتر که سرهای آنها در گلیمها ست + مانند خصی می نازد

مولاه + کالشاة تبحث عن سکین جزارٍ + کالفاخرة

مالک خود + مانند گوسپند که می جوید از کارد قصاب + مانند زن فخرکننده

بحج ربتها + کالقابض علی الماء + کالکبش یحمل شفرة

که می بیند مالک خود را + مانند قبضه کننده بر آب + مانند کبش که برمی‌دارد کارد را

وزنادا + کالممهورة من مال ابیها + کالممهورة احدی

وزناد را + مانند زن مهر داده شده از مال پدر خود + مانند مهر داده شده یکی

خدمتیها + کالمهدر فی العنة + کان حمارا فاستأتن +

از دو پای بحلق او + مانند شتر بانگ کننده در حظیره + بود خر پس ماده خر شد +

کان لک من جراب النورة + کان کراعا فصار ذراعا +

بود برای تو از انبان آهک + بود پایچه پس گردید ذراع

کانت وقرة فی صخرة + کانما علی رؤسهم الطیر + کانه

بود و قره در سنگ بزرگ + گویا که بر سرهای ایشان پرنده است + گویا که وی

بیضة الدیک + کانه قاعد علی الرفدا + کانه قلم یکتب

تخم مرغ است + گویا که وی نشیننده است بر پالان + گویا که وی قلم است که می نویسد

السعادة وهو عریان + کانوا کامس الذاهب کبر عمرو

نیک بختی را و حال آنکه وی برهنه است + بودند مانند دی رونده + کلان شد عمرو

عن الطوق کبرق الخلب + کتخلل الفاصل بین العصا و

بسبب طوق + مانند برق بی باران + مانند در میان آمدن فاصل میان چوب

لحائها + کثرة الاختلاف فی شیء دلیل کذبه + کثرة

و پوست آن + کثرت اختلاف در چیزی نشان دروغ اوست + کثرت

التواضع علامة النفاق + كثرة الخلاف شقاق + كثرة الامـ
تواضع نشان نفاق ست + کثرت خلاف دشمنی ست + کثرت امید ها
تقطع اعناق الرجال + كثرة العقاب يوجب البغضاء + كثرة
می برد گردنہاے مردمان را + کثرت عقاب موجب می شود دشمنی سخت را + کثرت
الغنم لا يهول القصاب + كثرة الوفاق نفاق + كثير الحطب
گوسپندہا نمی ترساند قصاب را + کثرت موافقت نفاق ست + بیشتر ہیمہ
يكفيه قليل من النار + كثير النصح يهجم على كثير الظنة + كحسو
کفایت میکند آنرا اندکے از آتش + بسیار پند دادن ناکامی در آید بر بسیار تہمت + مانند آب خوردن
الديك كدودة القز الكذب اعظم الخطايا + كذبة صباغ
خروس ف مانند کرم ابریشم + دروغ بزرگترین گناہاست + انکار کردن آنرا از گریزها
الكذوب متهم وان صدقه وصحت حجته + الكذوب
بسیار دروغگو تہمت داشتہ شدہ ست اگرچہ باور کند آنرا زبانش وہویدا شود دلیلش + بسیار دروغگو
يعشي ولا يغدي الكراب على البقر + الكريم اذا وعد
طعام شب میخورد و طعام بامداد نمیخورد + آبہای راہ رو دبار برگاو دشتی ست + جوانمرد چون وعدہ کند
اوفى + الكريم المختار من استوى عنده الذهب والاحجار +
ایفا کند + جوانمرد برگزیدہ کسی ست کہ برابر باشد نزد او زر و سنگہا +
الكسب حبيب الله + كسدت اليواقيت في بعض الاوقات
روزی جستن محبوب خدا است + بازاروان شد یاقوتہا در بعضی جاہا +
الكسل باب من الزندقة + كسير وعوير وكل غير خير +
سستی از رسیت از سے دسے نیکسیرست و عویر و ہر گو خیر نیست +

كَطَالِبِ الْقَرْنِ جُدِعَتْ أُذُنَاهُ ۞ كَفَاكَ حُسْنًا مِنْ عُيُوبٍ

مانند جوینده شاخ که بریده شد هر دو گوش او + بس شد ترا از عیبها

الدُّنْيَا أَنْ لَا تَبْقَى + كَفَاكَ هَمًّا عِلْمُكَ بِالْمَوْتِ + كَفٌّ بِحَثٍّ

دنیا اینکه باقی نمی‌مانی + پس شد ترا از روی اندوه علم تو بمرگ + یک پنجه اقتبیس

خَيْرٌ مِنْ كَنْزِ عِلْمٍ + كَفْتٌ إِلَى وَبِيئَةٍ + كُفْرٌ سِيِّ بُرْهَانٍ + الْكُفْرَانُ

بهتر ست از گنج علم + شتابی کردن ست سوی جای وبا مانند ... گروه + کفران نعمت

أَشَدُّ مِنَ الْكُفْرِ + كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا + كَفَى بِالشَّيْبِ دَاءً +

سخت تر ست از کفر + بس شد مرگ از روی پند دهنده + بس شد پیری از روی بیماری

كَفَى الْحَسُودَ حَسَدُهُ + كَفَى لِلْحَسُودِ حَسَدُهُ ۞ كِلَا جَانِبَيْ

بس شد حاسد را حسدش + بس شد برای حاسد حسد وی + هر دو جانب

هَرْشَى لَهُنَّ طَرِيقٌ + كَلَّا زَعَمْتَ الْعِيرَ لَا تُقَاتِلُ + الْكِلَابُ عَلَى

هرشی برای آن زنان راه ست + چرا گمان کردی گورخر را که نمی‌جنگد + بگذار سگها را بر

الْبَقَرِ + كَلَامُ الْمُلُوكِ مُلُوكُ الْكَلَامِ + كَلَامُ الْمَرْءِ بَيَانُ فَضْلِهِ وَ

گاو دشتی + کلام پادشاهان پادشاهان کلام ست + کلام مرد بیان بزرگی او ست

تَرْجُمَانُ عَقْلِهِ + كَلَامُ اللَّيْلِ يَمْحُوهُ النَّهَارُ + كَلَامُ الْمَجَانِينِ

و بیان عقل او ست + کلام شب نابود میکند آنرا روز + کلام مجنونان

لَا يُعْتَبَرُ + كَلَامٌ لَيِّنٌ وَظُلْمٌ بَيِّنٌ + كَلَامُ الْعَاقِلِ أَكْثَرُهُ مَالٌ وَ

اعتبار کرده نمی‌شود + کلام نرم و ستم هویدا + کلام دانا بیشتر او مال ست و

كَلَامُ الْجَاهِلِ أَكْثَرُهُ وَبَالٌ + الْكَلَامُ كَالْعَسَلِ وَفِعْلٌ كَالْأَسَلِ +

کلام نادان بیشتر او وبال ست + کلام مانند شهد ست و فعل مانند خار درازست +

کلامك کمالك + الکلام یجر الی الکلام + کل ازب

کلام تو کمال تست + کلام میکشد سوی کلام + هر شتر بسیار موی

نفور + کل امرء فی بیته صبی + کل امرء فیه ما یزری به + کل امر

رمنده است + هر مرد در خانهٔ خود کودک ست + هر مرد در ویست چیزیکه بوی حقیر میشود بسبب آن + هر مرد

یعرف بقوله ویوصف بفعله + کل اداة الخیر عند غیره +

شناخته می شود بسخن خود و وصف کرده میشود به فعل خود + هر وسیله نیکی نزدیک غیر خود ست +

کل اناء یترشح بما فیه + کل الحذاء یحتذی الحافی الوقع +

هر آوند میچکد بانچه درویست + هر کفشگر نعل میکند در پای برهنه یا که پای سوده است از

کل الناس راض عن عقله + کل امر مرهون بوقته + کل امر یکون

همه مردمان راضی اند از عقل خود + هر کار گرو داشته شده ست به وقت خود + هر کاری که باشد

بالعجلة لا تدوم ایامه + کلب عس خیر من کلب ربض + کلب

بشتابی همیشه نمی ماند روزهای او + سگی که شب پاسبانی کرد بهتر ست از سگی که بر زانو نشسته + سگ

اجول خیر من اسد رابض + الکلب ینبح والبدر یلوح + کل جدید لذیذ

بسیار نافع بهتر ست از شیر بر زانو نشسته + سگ بسیار آواز کننده ست و ماه شب چهاردهم هویدا میشود + هر نو لذیذ ست

کل حزب بما لدیهم فرحون + کل حی تابع اثره + کل ذات صدر خالة + کل ذات

هر گروه بانچه نزد او ست شادان اند + هر قبیله پیروی کرد نشان خود را + هر زن صاحب پیراهن خرد خاله است + هر

ذیل تختال + کل سر جاوز الاثنین شاع + کل شاة برجلها

صاحب دامن ناز میکند + هر راز که تجاوز کرد دو لب را مشهور شد + هر بز بپای خود

سقاط + کل شیء هالك الا وجهه + کل شیء کتب علی الانسان

لغزنده است + هر چیز هلاک شونده ست مگر ذات او تعالی + هر چیزی که نوشته شده بر انسان

۱۱ + کل شیء یرجع الی اصله + کل شیء اخطا الا الف جلل +

هر چیز باز میگردد بسوی اصل خود + هر چیز

کل شیء یحب ولده حتی الحباری + کل شیء من الظریف

هر چیز دوست میدارد بچه خود را تا آنکه حباری + هر چیز از ظریف

ظریف + کل شیء مهه ما خلا النساء وذکرهن + کل شهر لا

ظریف ست + هر چیز آسانست جز زنان و ذکر ایشان + هر ماهیکه نیست

خیر فیه عدك ایامه جنون + کل الصید فی جوف الفرا

نیکی در ان شمار کردن تو روزهای آن را دیوانگیست + هر شکار در شکم گور خراست

کل ضب عنده مرادة + کل طویل احمق + کل فحل

هر سوسمار نزدش سر گشته اوست + هر دراز قد نادان ست + هر نر

یمذی وکل انثی تقذی + کل فتاة بابیها معجبة

مذی آرد و هر ماده قذی می افگند + هر زن جوان به پسر خود خوش ... شونده

کلفنی الابلق العقوق + کل قصیرة فتنة

تکلیف داد مرا ابلق عقوق را + هر زن کوتاه قد بلاست +

تعش کثیرا + کل کلب ببابه نباح + کل

زندگی کن بیشتر + هر سگ بدروازه خود بسیار آواز کننده ست +

میسر لما خلق له + کل من علیها فان + کل

آسان کرده شده است برای آنچه پیدا کرده شده برای + هر کسکه بالای زمین ست فنا شونده ست + هر

کل مخلوق سیموت + کل مرزوق

هر مخلوق نزدیک ست که بمیرد + هر روزی داده شده نزدیک ست که فوت شود + هر نوشته

کائن + کل مصیبة اخطأتک شوی + کل من اقام شخص و

شدنی ست + هر مصیبت که خطا کند ترا سهل ست + هرکس که اقامت کرد تنا ورشد و

کل من زاد نقص + کل نفس ذائقة الموت + کل تجار ابل

هرکس که زیاده کرد ناقص گردد + هر جان چشنده مرگ ست + هر رنگ شتر

تجارها + کل یعمل علی شاکلته + کل یحصد ما زرع و یجزی

حساب است + هرکس عمل میکند بر نیت خود ۳۹ هرکس درو میکند چیزی را که کشت کرد و پاداش داده

ما صنع + کل یوم هو فی شأن + کل یوم ابتر + کل یجر النار الی

انچه عمل کرد + هر روز وی در حالت ست + هر روز ابتر ست ۴۰ هرکس میکشد آتش را سوی

قرصه + کمال العلم فی العمل + کمال الجود الاعتذار معه + کما

کلیچه خود + کمال علم در عمل ست + کمال سخاوت اعتذار ست باوی + چنانکه

تزرع تحصد + کما تدین تدان + کمستبضع تمر الی هجر + کمعلمة

کشت میکنید درود میکنید + چنانکه میکنی پاداش داده میشوی + مانند بضاعت کننده خرما بهجر + مانند زن تعلیم

امها البضاع + کم من مؤمن فی قباء و کم من کافر فی عباء + کم

که مقصودش جماع ست + بسیار از مومن در قباست و بسیار از کافر در گلیم ست + بسیار

من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله + کندمانی

از گروه اندک غالب شود گروه کثیر را به پروانگی خدا + مانند دو همنشین

جذیمة + کن عصامیا و لا تکن عظامیا + کن لینا و لا تکن عبوسا +

جذیمه + باش عصامی و مباش عظامی ۵۰ باش نرمی کننده و مباش ترش رو

کن هلالا و لا تبال ما صنعت + کن یهودیا و لا تلعب بالتوریة

شو ماه نو و باک مدار انچه عمل کردی + شو یهودی و بازی مکن به توریت

...وفي لا يوفي كيف توقي ظهر ما انت راكبه

...وفی ایفا نمیکند + چگونه نگاهدارے پشت آنرا که تو سوار او هستی

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

کار استاد را نشان دگر است + کار نیکو کردن از پر کردن است + کارها نیکو شود لیکن بصبر +
کار ما نیست کار استاد است + کاریکه نکو نشد نکو شد که نشد + کاریکه نه کار تست زنهار مکن +
کاریکه بعقل در نیاید دیوانگی در او بباید + کار را کار فرما میکند + کار کباب ریگ خورد است +
کار امروز بر فردا نباید گذاشت + کار بچه خام و عقل غلام کم + کار ها را کار فرما آب تابی میدهد +
کارد باستخوان رسیده + کارد دستهٔ خود را نمی برد + کاسه از آتش گرم تر + کاسهٔ لولیان جدا +
کاسهٔ همسایه دو پا دارد + کاشمیری بی پیری + کافر همه را بکیش خود پندارد + کالای بد بریش
خاوند + کاه در کاهدان نمی ماند + کاه کهنه بباد میدهد + کاهی مخور و کاهی بده + کابل برای یک
کار و ما و صد شیر ایشنو + کبوتر با کبوتر باز با باز + کند همجنس با همجنس پرواز + کجا گیر
سر سیه جای روغن + کجا بنگاله کجا نوباتی + هیچ دارو مهر نه + کج نشین راست گو + کرده خویش
می آید پیش + گر دی و مردی + گرمی بگفتم که کلنگی هوا + گرمی که مصحف خورد از و بالش چه غم
کرمش مایهٔ سرگردانیست + کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست + گریبان دست میدارند مهمان
طفیلی را + کریم را صد دینار خرج شود و بخیل را هزار + کس چه داند که پس پرده که خوب است
و که زشت + کس نگوید که دوغ من ترش است + کس بخار پشت من جز ناخن انگشت من
کس نیاید بزیر سایهٔ بوم + ور همای از جهان شود معدوم + کس نیاید بخانهٔ درویش + که خراج
زمین و باغ بده + کس نیاموخت علم تیر از من + که مرا عاقبت نشانه نکرد + کسی را دانه
که اشتر میچرانند + کسی کجاست که او دامنی نیالوده است + کسی که جامه ندارد دامن از کجا آرد

کسی کو نیارد نشان پدر * تو بیگانه خوان و نخوانش پسر * کعبتین فلک * بر خوش مهر
بری چیند * گنجه زدی گنجه زدی حلوا گو * کفش دوز حرم آلوده خاید و لقمهٔ پاک خورد * کفن دزد
شب از مرده نترسد و روز از زندگان بر * کلاه ما که تو باشی چه عقل باشد * کلاه احمد
بر سر محمود می نهد * کلاغ بهر دو پا بدام می افتد * کلاغی تک کبک در گوش کرد * تک خویش
هم فراموش کرد * کلنگ چاه کن را آب دادن حاجت نیست * کلوخ انداز را پاداش سنگ است * ز
کمان چون نکشیدن بدر گشاده شود * کمتر بخور نوکری بگیر * کم خرج و بالانشین * کم خور
جان بن است * کمی ما و کرم شما * کند هر چه خواهد بر او حکم نیست * کوتاه خردمند به از نادان
بلند * کودکی که بعقل پیر بود * نزد اهل خرد کبیر بود * کور و نظربازی * کور چه خواهد دو چشم
کور بکار خود بیناست * کور احتیاج چراغ ندارد * کور را تماشای گلستان چه کار * کوری به از
نادانی * کوزه گر در کوزهٔ شکسته آب میخورد * کوزه همیشه از چاه درست بر نمی آید * کوزهٔ نو دو روز
آب را سرد دارد * کوشش چه سود چون نکند بخت یاوری * کوشش بیفایده است وسمه
بر ابروی کور * گفته را نام چون کوفته است * کوه هر چند بلند است راه بر سر دارد * کوه کندن
و کاه بر آوردن * کوه و کاه پیش او یکی است * که آن نهاست در نامه طالب از زبان دارد * که
بار منت خود به ز بار منت خلق * که نادانه نیفشانی نروید * که حلوا چو یکبار خوردند بس * که خواجه
خود روش بنده پروری داند * که مرهم کم از کبود نیست * که زر زر کشد در جهان گنج گنج * که گرد
کر نیافت * که کام بخشی او را بهانه بی سبب است * گاهی بد گند هر چه گوئی گوید بت باز * که محرم
بیک نقطه مجرم شود * که فراه نهند بشیدا از نشیب و فراز * که هر کجا شکرستان بود مگس باشد
که هر که بی هنر افتد نظر به عیب کند * که هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ * که یخنی بود هر چه یار خورد
کی آمدی و کی پیر شدی * کیک در شلوار دارد * کیمیاگر بغصه مرده و رنج * ابله اندر خرابه یافته گنج

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

لی باڑہ نام بلوا کا ڑی سپاہی نام سردار کا ٭ کاٹھ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ٭ کاٹھ کی
ہنڈی بار بار نہین چڑھتی ٭ کاٹھ کا اُلو ٭ کاجل سب کوئی دے چتون بہانت بہانت ٭
کاجل نہ پایا ہر کو بیاد بسا یا ٭ کاسا بھر کھانا عصا بھر چلنا ٭ کاغذ کی ناو آج نہ ڈوبی کل
ڈوبی ٭ کاغذ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ٭ کا کا کری سا کا ٭ کاکی بھینسی بھتیجی کی تو ند ٭ کاگا روئے
کالی بادل ڈراوتی دھولا برسن ہار ٭ کالی کی اگی چراغ نہین جلتا ٭ کالی کی سی ایک لہر جاتی
کالی سر کا ایک نہین چھوڑا ٭ کالی کو سون ٭ کالی ہانڈی سمجھی ٭ کالک کی کوٹھری مین جو جائیگا
اوسی ٹیکا لگیگا ٭ کالا منہہ نیلی ہاتہہ پاؤن ٭ کالا منہہ کر جگ دکھلاوی تب لالن کے
لالی پاوی ٭ کالا منہہ کریل کی دہنت ٭ کال کا مارا ٭ کال جواری ٭ کام کا نہ کاج کا سیر بھر
اناج کا ٭ کام چور نوالی حاضر ٭ کام اپنا ہی کام ہی ٭ کام پیارا ہی چام نہین پیارا ٭ کانی
چوٹ کنونڈی بہینٹ ٭ کانی بہی گوڑ دی باوتیری سہائی بول ٭ کانی کی ایک رگ سوا
ہوتی ہی ٭ کانی کو کانا پیارا ٭ کانی کو کون سراہی کانی کا میان ٭ کانی اپنا ٹینٹ نہ نہارے
اور وکی پھٹی دیکھتی پھری ٭ کانا ٹٹو اور بدہو لغر ٭ کانا دوزخی ٭ کانا ہو کو بہائی نہین اور کانی بن
سہائی نہین ٭ کان پر جون نہین چلتی ٭ کان مین تیل ڈالی بیٹھی ہین ٭ کان ڈالی چلی جاو
کان کہل گئی ٭ کانٹی پر کی اوس ٭ کانٹی پر کی بہنبیری ٭ کانٹی بوی ببول کی آم کہان سی ہونز
کبڑے کا بس ہو تو اوتانا چلی ٭ کب موئی کب کیڑی پڑی ٭ کبہی ناو گاڑی پر کبہی گاڑی
ناو پر ٭ کبہی کی دن مین بڑی اور کبہی کی رات بڑی ٭ کبہی تو سہا چوزری اور کبہی دہیلی نیلات ٭
کپڑا پہنیی جگ بہاتا کہانا کہائی من بہاتا ٭ کتا ہی دہوبی کا نہ وہ گہر کا نہ گہاٹ کا
کتا جو کٹرہا ی بچکی چاٹنی جای ٭ کتا پائی تو سوا من کہائی نہین تو دیاہی چاٹ رہ جائے
کتا بہی بیٹہتا ہی تو دم ہلا کر بیٹہتا ہی ٭ کتی کا گو نہ لیپنی کا نہ پوتنی کا ٭ کتی کا منہ کہایا
کتی تیرا منہہ نہین تیری سائین کا منہہ ہی ٭ کتی کو گہی نہین پچتا ٭ کتی کی پسلی پڑکی ٭ کتی کو

دُھم بارہ برس زمین مین گاڑی پہر ٹیڑہی کی ٹیڑہی + کُتیا چورون مل گئی پہرا دی سو کون
کُتیا کی چھنالی مین ہنسی ہین + کٹی رینون کٹی گا کا ہو کا سیکہی گانو کا گھڑی کہائی دن
بہلائی کپڑی بہائی گہر کو آئی + کچہوریکی تو اب تک نہین گئی + کچی شیشی مت بہرو اور حسین
پڑی لکٹیر بالی پن کی عاشقی گلی پڑی زنجیر + کچی رہندی دستر خوان کا ضرر + کچہ انسو سی تھتی ہین
کچہ سنت کی بہی خبر ہی + کچہ تم سمجہی کچہ ہم سمجہی کچہ تو دال مین کالا کالا ہی + کچہ تو خلل ہے
کہ جس سی یہ خلل ہے + کچہ کہوری کی سیکہتی ہین + کچہ گیہون گیلی کچہ جانتی ڈہیلی + کچہ نتی ہو کہا اپنا
کام کیا ہی کچہ دیتی ہو کہا یہ شرارت بندہ کو نہین آتی + کچہ چھی گئی اور بلی ہو آئی + کرنا استاد
نکرنا شاگرد کرتب کی بیڑیا + کرتو ڈر نکر تو خدا کی غضب سی ڈر + کر سیوا کہا میوہ + کر گا چہور
تماشی جائی ناچی چوٹ چولاہا کہائی + کرم کا ہینا کہیتی کری بد ہیا مر جای کہ بجڑ پڑی کرم کے
بلیا بکائی کہیر ہو گیا دلیا + کرم کسان کسو جن بانی اور کری سو آپن جانی + کری داڑہی والا
پکڑا جای موچہون والا + کربال مین غلیلا لگا + کڑی بیٹ گیہون کہیت آ جنوائے
سندی کہا + کڑہی مین کوئلا کس برتی برتیا بانی + کس باغ کی مولی ہو + کسیکا ہاتہ چلی کسیکی
زبان چلی + کسیکو توچھین دکہائی دیتا ہی کسیکو آرسی مین + کسیکو بیگن بیائی اور کسیکو بینت بیائی
لکڑی کی چور کو گردن نہین مارتی کلس اڑا آفت ہی + کل کا لیا دیو بہائی آج کا لیا
دیکہو آئی + کل کس نی دیکہی ہی + کلنک کا ٹیکا + کلوار کی اگاڑی اور قصائی کی پچہاڑی + کلی کہلی
جاتی ہی + کما دین خانخانان اڑ رہین فہیم + کما و پوت کلیجی موت + کمبخت گئی ہاٹ ٹٹو ملی
ترازو نہ ملی باٹ + کمر مین توشہ تو راہ کا بہروسا + کنہا نوچھی بات میرا من سہاگن نا ان
کنڈن کو جاؤن کہ بیٹرن کو + کنوا پنجا ہی کنوئی کا پانی نہین بیچا + کنوئی کی مٹی کنوئی ہی کو
لگتی ہی + کنوئی جہکاتی ہین + کنوئی مین بہنگ پڑی ہی + کنوون مین بانس ڈلوائی + کوا
جاڑی کا دوا + کوا رکا ساجہا لا آیا بسا چلا گیا + کوا ہنس کی چال سیکہتا تہا اپنی بہی چال

کوا ناک لی گیا ناک کو نہین دیکھتی کوری کی بھی دمڑی جاتی ہین کوتہ گردن نیک
اعزا دیکی یہی نشانی کوٹھی دہوی کیچ ہاتہ لگی کوٹھی کٹھلی کو ہاتہ نہ لگاؤ گھر بار تمہارا ہے
ذیکر پڑی ہین کوڑی نہین گانٹھ مین اور باقی پور کی سیر کوڑی کی واسطی مسجد ڈہانی نہ
اور دیسٹ کوڑہ مین کہاج کوڑہی کی جون نہین ہوتی کوس نجلی بابا پیاسی کونجی نہ
یسی مری کو کہہ کی آنچ سہی جاتی ہی پڑوکی آنچ نہین سہی جاتی کولی کا گھر جلی قلندر کیڈنا نہ
ونڈہا کاٹہی ہوئی ہی کون ہر روز اتالیق ہو سمجہانی کا کون سا بہلا آدمی ہی جو اپنی گھر دال
روٹی نہین کہاتا کونسا درخت ہی جسکو ہوا نہین لگی کونڈی لس بابہ یا اوس باپ کو د کو
کوسی ڈہور نہین مرتی کووکا کو کلیاہی کی کو کیسی کل پای ہی کو ٹلونکی دلالی مین ہاتہ کالی کوئل
بولی سہ بندی ڈولی کوئل کو بکی جورو کوئی تولون کم کوئی مولون کم کوئی کسیکی قبر مین نہین
جانیکا کوہی کی گانڑ مین انار کی کلی کو ہی فی دیا لگا تو میرا گیا بہکڑا کہان رام رام
کہان ٹین ٹین کہان راجہ بہوج کہان گنگا تیلی کہان چیون چیونٹی کا بل نہین ملتا کہین
تو مان ماری جای نہ کہون تو باپ کتا کہائی کہین اوسون پیاس بجہتی ہی کہین تل دہرنی
جگہ نہین کیا لی گیا شیر شاہ کیا لی گیا سلیم شاہ کیا درزی کا کوچ اور کیا مقام کیا بڑ دے
اور کیا بڈ ہی کا بیاہ کیا ننگی نہائی گی اور کیا نچوڑیگی کیا جانی گنوار گنگٹوا کا یاد کیا شان مین بچہ
پڑ جائینگی کیا چوڑیان پہوٹ جائینگی کیا پاؤن مین مہندی لگی ہی کیا منہ مین گہنگنیان بہری
کیا کلہیا مین گوڑ پہوڑنا ہی کیا بہیڑ ہی راہ مارتی ہین کیا دن جاتی دیکہی کیا آگ لینی آئی تہے
کیا منہ سی پہول جہڑتی ہین کیا منہ پر پہٹکار برستی ہی کیا ہی مٹی بگڑی ہی کیا کال مین گیہون
نہین ہوئی کیا کام کیا دل نی دیوانی کو کیا کہی کیا پر کرنجا مین ہوتی تو کر دکہلاتی کیون ناک
گہسیٹتی ہو کیون بہشت مین لاتین مارتی ہو کیون جا جا کر باتین کرتی ہو کیون آنکہ نہین جا کہ الٹی جو

گنجینہ چہارم در امثال حرف کہا

کہا مغل کی طاہری اب کہاں جائی گی یا ہرنی کہانا پینا گا تہہ کا تری سلام علیک کہا
وہان کہائی تو باتہہ یہان دہو وہ کہانیکی دانت اور ہئین دکھانیکی اور کہائی کو نہ ملی کہلی نام بچانا
کہانیکو اٹھ دم سو دبادی کو بیچ دو کہانیکو اونٹ کا نیکو مجنون کہاوی پان اور نکر پکو حیران
کہاوی بکری کی طرح سوکہی لکڑی کی طرح کہائی لڑوی دکہاگئی سینگہہ کہاوی کا منہہ بہائی کی بال نہین
چھپتے کہائی پر کہایا وہ بہی کہاگنوایا کہائی نہ کہلائی خالا دیدون آگی پائی کہائین پیین گہرا گئی
اور ہین خضر کی پاس کہائین کیسا گائین کیسا کہایا بڑی کہ مایا کہتری سی گورا سیتلا لگی
مزدوری چوکہا کام کہری سی کہوٹا اوسی عرش کا ٹوٹا کہری چارپائی پر تو نہین سوئی کہری
کہری گہاٹ کلپار کہلاوی گہی سنکہاری ایک ٹکر کہلائیکا نام نہین ولائیکا نام کہوای
دین اور بہی جائین کہول کہیسہ کہاہر بسیہ کہیت پڑی سنجی کہیت کہائین اسپر
پادی جائین کہیتی خسم ستی کہیل کہلاڑی کا بہگت بہاجی کی کہیل نجانی مرغی کا اوڑ رانی
لگا بار کہینچون نہ کمان ہنون نہ پٹھان خزینہ بست و پنجم در مثلہای کاف فارسی گنجینہ

گنجینہ اول در امثال فارسیہ

گاو تنہا خوست گاو زال از شیر ایوان نوشیروان تر سد گاہ باشد کہ کودکی نادان بغلط
بر ہدف زند تیری گدا اگر ہمہ عالم با و دہند گدا ست گدائی بگدا رحمت بخدا گذشت
انچہ گذشت گذشتہ را صلوات گرم آب چاہ نصرانی نہ پاک ست جہود مردہ میشویم چہ باک ست
گرہ بدولت رسی ست گردی مردی گرہ گشتن ز وزاول گرہ برای خدا اموش نمی گیرد گرہ
گشتن خورد گرہ مسکین اگر پر داشتی تخم گنجشک از جہان بر داشتی گرت از دست براید دہن
شیرین کن گر تو ابلیس نہ خشم چپ کور چہ است اگر چہ کس بی اجل نخواہد مرد تو مرو در دہان اژدرہا
گر در مینی دہانی پیش منی ہنو ز پیش منی و بی منی در مینی گرد نامم ہر چہ میگردی پدر خویش باش

...ردی + گرد کاه توتیای چشم گرگ + گردن شتر کمانی ست که برای قربانی ساخته اند + گردن
بلند بود + گرگ گوسپند بخا + گرگ باران دیده + گرگ از یوسف علیه السلام خبر + سر خردی دم دروغ
حاصل نشود + گرگ و میش باهم آب میخورند + گر گزندت رسد ز خلق مرنج + که نه راحت رسد ز خلق
نه رنج + گر ننویسی قلمی می تراشی + گر نبودی چوب تر فرمان نبردی گاو و خر + گر نبیند بروز شپره چشم
چشمهٔ آفتاب را چه گناه + گره بر باد میزند + گریه بوقت به از خندهٔ بی وقت + گریه گوزن به از خندهٔ شیر
گربه را هم دل خوشی باید + **گرسنگی** بگوزی نمی ارزد + **گستاخی** به از نافرمانی + **گفتن**
همین بس ست که اسپ من ابلق ست + گفته گفته من شدم بسیار گو + از شما یک تن نشد اسرار گو
گل بود به سبزه نیز آراسته شد + گل بی نوبت + گل در ریسمان گوهر در سلک + گل کاغذی بو نمیدهد
گل کاغذی را شبنم چه کار + گل نم دیده را آبی تمام ست + گله از دوستان خیزد + گله از دوستان
عیب ست + گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه + بآب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد + **گناه**
کنند گاوان رئیس ده و رهناوان + گناهی سنگینی باری کبیره + گناهیکه بکفاره نرود گناهش
نتوان گفت + **گواه** عاشق صادق در آستین باشد + گور جدا خانه جدا + گوز پیش در و تنگو
گوز مرده عود میسوزد + گوساله نر و بیخ میچید + گوساله بزرگ گاوی گردد + گوساله من پیر شد و گاو نشد +
گوساله پیر شد و عقل نیافت + گوشت خوردن سگ + گوشت به چند ست آب بیش تر نیست
گوشت خواهی رو بدکان قصاب + گوش ده اثری دارد + گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش +
گوه میخورد و وظیفه می نهد + گوه میخورد و از بوی تو میرسد + گوهر در کان بقدر نیست و در بازار بی قیمت + گوهر...

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

گاڑی دیکھ پاؤں پھولے + گال مو الاجتی بال الاہاری + گانا رونا کسکو نہیں آتا + گانا بجانا
باد بادکی ریھانا + گاؤں بسا گوڑی نیاؤ + گانٹھ کی گنوری موہنہ چکنا پیٹ میں ... گاؤں

گنڈا یا کہار چھتوں ٭ گاؤں کا جوگی ان گاؤں کا سدہ ٭ گاؤں بہاگی بکہیا لاگی ہگا
سینگہ ہماری نہیں ہین ٭ گائی شہ آدمی بچوری لاگ گہٹیا کہلا بیٹا پارس گدڑہی
بی بی آئین شیخ جی کناری ہو ٭ گرہا گر اپہار سی مرغی کی کان ٹوٹی ٭ گدہی کو ٹی کہہ
گہوڑی ہوئی ہین ٭ گدہی کا کہیت کہایا پاپ نہ پن ٭ گدہی کو خشکہ ٭ گدہی کو پوری اور حلوا ٭ گر
کو زعفران دی اوسنی کہا سیری ناکہہ پہوڑی ٭ گدہو نسی ہل چلین تو بیل کاہی کو بسا ہین گدہی
جوانی مین بہلی معلوم دیتی ہی گذر گئی گذران کیا جہونپڑا کیا میدان ٭ گرا پایا تو کاکا ہو گوبر لو
گرجا سو برسا کیا ٭ گرگ بد یا سر عقل ٭ گرگٹ کی دوڑ بہٹی تلک ٭ گرو جی چلی بہت ہوئی مین کہا
بہو کی مرین گی آپہی چلی جاوین گی ٭ گرو گو ٹہی ہا چیلا شکر ہو گیا ٭ گرہ مین کوڑی نہین اور بازار کی
گرہ کا دیجیی پر عقل نہ دیجیی ٭ گلہری پیڑا تو نہین مانگتی گنجی کبوتری اور محل مین ڈیرا ٭
گنجی نہہاری کو کہہ دو کا انڈوا ٭ گندی بوٹی کا گندہ شوربا ٭ گندہی کا جینا تہوڑی دن بہلا ٭ گنگا
گئی کس کی کہدائی ہی ٭ گنگا کی بڑکی اور شہزادہ پور کی بیٹہہ ٭ گنوار گون گا یا ٭ گنی ڈلی نا پا شوربا ٭
گود کا چہوڑ پیٹ کی آس ٭ گود کا کہلایا گود مین نہین رہتا ٭ گوریکا جوبن ٹپکی جای ٭
گوڑ کہا ئین گلگلونسی پرہیز ٭ گوڑ کہائین پوئی مین چہیدین ٭ گوڑ چرا ٹو پاپ تل چراؤ تو پاپ ٭
گوڑ بہرا ہنسیا نہ نگلنی کا نہ تہو کنی کا ٭ گوشت ناخن سی کوئی جدا ہوتا ہی ٭ گولا بارود کہین جاتی
طلب بینی سی کام ٭ گونی آئی برات بہو کو لگی ہگاس ٭ گوہ نہ کہہ چہی چہی ٭ گوہ مین کو مرغی یا گوہ
گوہ مین کوڑی گری تو دانتو نسی اوٹہا لین ٭ گوہ کا پوت نو سادر ٭ گوہ کا کیڑا گوہ ہی مین رہی
گیدڑ بہبکی ٭ گئی دکہن وہی کرم کی لچہن ٭ گئی بچاری ڈونی رہی ایک کم تیس ٭

گنجینہ سوم در امثال حرف گہا

گہاس مین گیا سانپ نہین پہرتا ٭ گہاسی کی میری ٹوکی تیری ٭ گہٹنی پیٹ ہی

تَأكُلُ خُبزَكَ على ما كَرِهَ غَيرُكَ + لا تَلِدُ الحَيَّةُ إلّا الحَيَّة

مخور نان خود را بر آنچه ناپسند کند غیر تو + نمی زاید مار مگر مار را + تحمل مکن

عَمَلاً في السِّرِّ تَستَحيِي أن يُذكَرَ في العَلانِيَةِ + لا تَعِظيني وتَعَظعَظي

عملی را در نهان که شرم داری اینکه ذکر کرده شود در آشکارا + وصیت مکن مرا و وصیت کن ذات

لا تَنقُشِ الشَّوكَةَ بالشَّوكَةِ فإنَّ ضَلعَها مَعَها + لا تُنبِتُ البَقلَةَ إلّا

نقش مکن خار را بخار پس بتحقیق میلانش با وست + نمی رویاند تره را مگر

الحَقلَةُ - لا تَنكِحَنَّ أو تَكُتَّ النُّجومَ + لا تَدخُل بَينَ العَصا ولِحائِها

زمین خوب ولی شمر او را تا اینکه شمار کنی ستاره ها را + داخل مشو میان عصا و پوستش

لا تَعدَمُ الحَسناءُ ذامًا + لا تُثنِيَنَّ بما لا تَعرِفُ + لا تَجُرَّ جِروًا

نیست نیکند زن خوب صورت عیب را + بسیار ستایش مکن با نچه نمی شناسی + بچه مگیر بچه سگ

مِن كَلبِ سَوءٍ + لا تَدَعْ كَلبَكَ يَنهَبُ النّاسَ + لا تَزنِ ولا تَتَصَدَّقِي

از سگ بد + مگزار سگ خود را که بگزد مردم خواهد گرفت + زنا مکن و صدقه مده

لا تَصحَبْ مَن لا يَرى لَكَ مِنَ الحَقِّ مِثلَ ما تَرى لَهُ + لا تَفتَح

مصاحبت مکن کسی را که نمی بیند برای تو از حق مانند آنچه که ... او + مگشا

بابًا يُعيِيكَ سَدُّهُ ولا تَرمِ سَهمًا يُعجِزُكَ رَدُّهُ + لا جَديدَ لِمَن

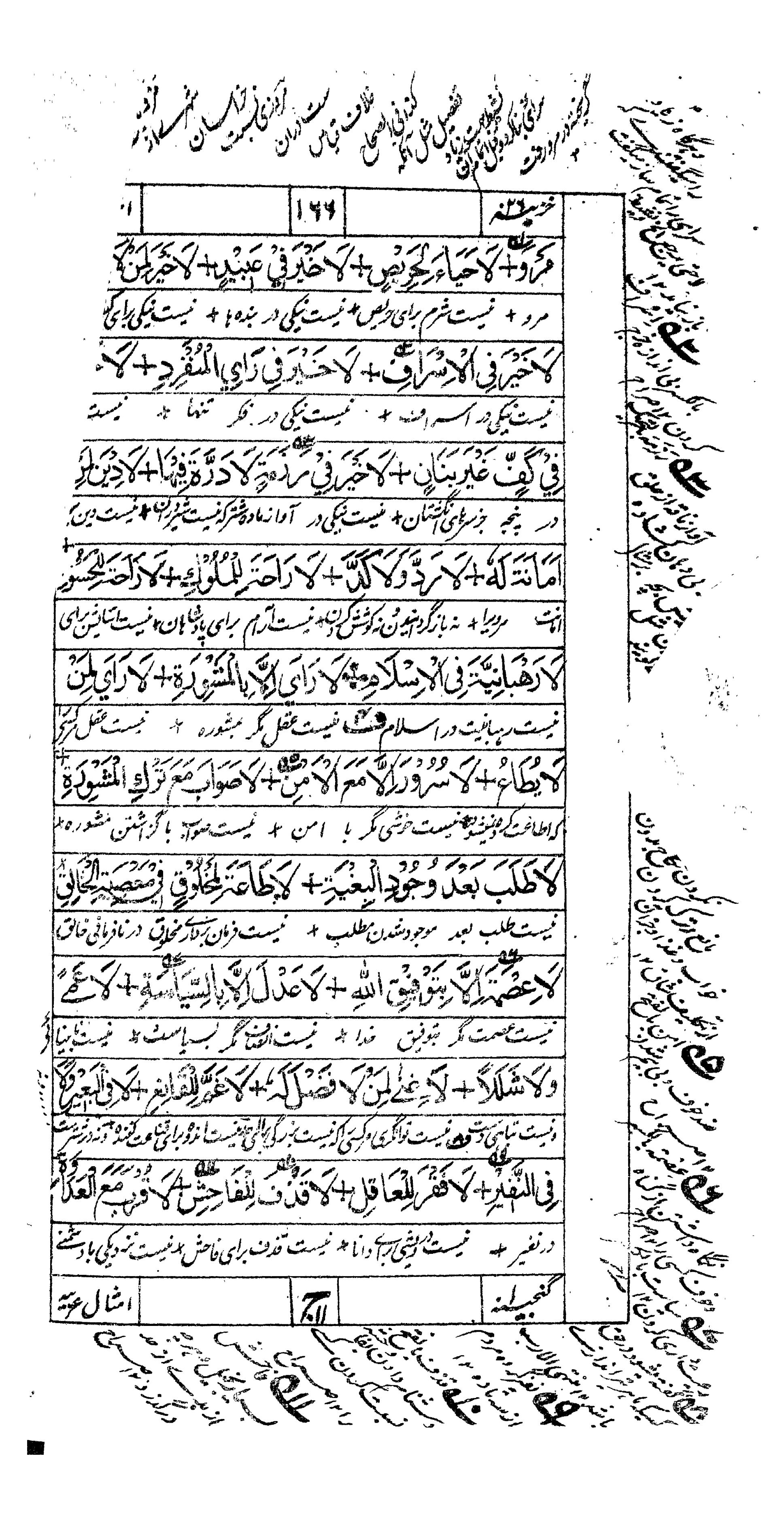
دری که عاجز کند ترا بند کردنش و میفکن تیری را که عاجز کند ترا باز آوردنش + نیست نو برای کسیکه

لا خَلَقَ لَهُ + لا جَديدَ لِمَن لا يَلبَسُ الخَلَقَ + لا حُرمَةَ لِلفاسِقِ

نیست کهنه برای وی + نیست نو برای کسیکه نمی پوشد کهنه را + نیست بزرگی برای فاسق

لا حَرَّكِ نَفَيتِ ولا ماءَكِ أبقَيتِ + لا حَتّى يَرجِعَ نَشيطٌ مِن

نه گرمی خود را دور کردی و نه آب خود را باقی داشتی + نه تا اینکه باز گردد نشیط از

مرو + لا حیاء لحریص + لا خیر فی عبید + لا خیر لمن لا

مرو + نیست شرم برای حریص + نیست نیکی در بنده‌ها + نیست نیکی برای کسی

لا خیر فی الاسراف + لا خیر فی رأی المتفرد + لا

نیست نیکی در اسراف + نیست نیکی در فکر تنها + نیست

فی کف غیر بنان + لا خیر فی مرادة لا درة فیها + لا دین لمن

در پنجه جز سرهای انگشتان + نیست نیکی در آواز ماده شتری که نیست شیر در آن + نیست دین برای

امانة له + لا رد و لا کد + لا راحة للملوک + لا راحة لحسود

امانت مرورا + نه بازگردانیدن نه کوشش کردن + نیست آرام برای پادشاهان + نیست آسایش برای

لا رهبانیة فی الاسلام + لا رأی الا بالمشورة + لا رأی لمن

نیست رهبانیت در اسلام + نیست عقل مگر بمشوره + نیست عقل کسی

لا یطاع + لا سرور الا مع الامن + لا صواب مع ترک المشورة

که اطاعت کرده نمیشود + نیست خوشی مگر با امن + نیست صواب با گذشتن مشوره

لا طلب بعد وجود البغیة + لا طاعة لمخلوق فی معصیة الخالق

نیست طلب بعد موجود شدن مطلب + نیست فرمان برداری مخلوق در نافرمانی خالق

لا عصمة الا بتوفیق الله + لا عدل الا بالسیاسة + لا غنی

نیست عصمت مگر بتوفیق خدا + نیست انصاف مگر بسیاست + نیست بی‌نیازی

ولا شلل + لا غنی لمن لا فضل له + لا غم للقانع + لا فی العیر ولا

و نیست تباهی دست + نیست توانگری برای کسی که نیست بزرگی برای او + نیست اندوه برای قناعت کننده + و نه در شتر

فی النفیر + لا فقر للعاقل + لا قذف للفاحش + لا قرب مع العداوة

در نفیر + نیست درویشی برای دانا + نیست قذف برای فاحش + نیست نزدیکی با دشمنی

گھر آئی ناگ نہ پوجا بانبی پوجن جائی ✣ گھر آئی کتی کو نہیں مارتی ✣ گھر آیا بیری نمار دی ✣ گھر بار پوت بھتار کی ✣ گھر بار تمہارا کوٹھی کٹھلی کو ہاتھ نہ لگاؤ ✣ گھر تنگ بھوز بر جنگ ✣ گھر جھوز حضیر آقائم گھر سکھ تو باہر چین ✣ گھر سی مین آئی سند یسا تو دی ✣ گھر سی باہر بھلا ✣ گھر کاج بھو کندن کو ✣ گھر کا جوگی جوگڑا باہر کا جوگی سدھ ✣ گھر کا بھیدی لنکا ڈھائی ✣ گھر کر گھر کر ستر بلا سر دہر ✣ گھر کھودی اینڈ ہن بہت ✣ گھر گور ڈتو باہر مماکھی ✣ گھر گھر مٹیاری چولہی ✣ گھر گھر ایک ہی لیکھا ✣ گھر پیٹ نہ کیجیی تو گاؤن گاؤن تو کیجیی ✣ گھر گھوڑ ✣ گھر گھوڑا نخاس مول ✣ گھر مین پکین چوپی اور باہر کہین بی ✣ گھر مین نہین تاگا اکیلا نانگی باگا ✣ گھر مین بھوتی بھانگ نہین ✣ گھر نہ بار سیان محلی دار ✣ گھر نہ در رووی ارڑہی جرا ✣ **گھڑی** گھر جلی سات گھڑی بھدرہ ✣ گھڑی مین گھڑیال ✣ گھڑی مین تولہ گھڑی مین ماشہ ✣ گھڑی دو مین مر لیا باجی گی ✣ **گھن** لگ گیا ✣ **گھوری** پر لتی بی نہین قیا تو نکاڈول باندہین ✣ گھوڑی کی دم ڑہی گی تو اپنی ہی مکھی ہلائی گا ✣ گھوڑی بیچ کر سوئی ہین ✣ گھونگی مین پکایا سسی مین کھایا ✣ **گھی** سنواری سالنا اور بڑی بہو کا ناؤن ✣ گھی کی کپی سی جالگا ✣ گھی کہان گیا کھچڑی مین ✣

خزینۂ بست و ششم در مثلہای حرف لام مشتملبر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

لَا اٰتِیکَ مَا اَطَّتِ الْاِبِلُ ✣ لَا اٰتِیکَ اَلْوَۃَ بْنِ هُبَیْرَةَ ✣ لَا اٰتِیکَ هُبَیْرَةَ
نخواہم آمد تا وقت نالیدن شتر ف ٣ نخواہم آمد تا آگاہی ف ٣ نخواہم آمد تا آگاہی
بْنِ سَعْدٍ ✣ لَا اٰتِیکَ اَوْ یَؤُوبَ الْقَارِظُ الْعَنَزِیُّ ✣ لَا اٰتِیکَ مِعْزَی
نخواہم آمد تا آنکہ باز آید چیننده برگ سلم عنزی ف ٣ نخواہم آمد تا آنکہ جمع شود

الفرز + لا اسراف في الخير + لا اصل له ولا فصل + لا غرس لا ير...

فرز + نیست اسراف در نیکی + نیست هیچ مر او را نه شاخ + نمی نشانم درخت

في ارض الاعادي + لا افعله ما ارزمت ام حائل + لا افعل ذلك

در زمین دشمنان + نکنم آنرا تا وقتیکه ناله کند مادر بچه نوزاد + نکنم آن را تا

ما حنت النيب + لا ايمان لمن لا مروة له + لا بد للمصدور ان

تا وقتیکه ناله کند ماده شتر کلان سال + نیست ایمان کامل برای کسیکه نیست مروت او را + ناچار است برای مصدور از اینکه

ينفث + لا بد للجواد من كبوة + لا بس جلد النمل + لا تقنطوا من رحمة

بدمد + ضرورت برای اسپ از باز ایستادن + پوشنده پوست مورچه + نا امید مشوید از رحمت

الله + لا تتحرك ذرة الا باذن الله + لا اضع سرك عند من

خدا + حرکت نمیکند ذره مگر بحکم خدا + منه راز خود را نزد کسیکه

لا سر له عندك + لا تأمن الهرة عن اللحم والكلب عن العظم +

نیست راز برای او نزد تو + ایمن مپندار گربه را از گوشت و سگ را از استخوان

لا تزر وازرة وزر اخرى + لا تكن اشعب فتتعب + لا تكن

نمی بردارد بردارنده بار دیگری + مشو اشعب پس مانده شوی + مشو

حلوا فتسترط ولا مرا فتعق + لا تقرع له العصا ولا ينبه بطرق الحصا

شیرین پس فرو برده شوی و نه تلخ پس قی کرده شوی + زده نمیشود برای وی عصا و تنبیه کرده نمیشود بزدن سنگریزه

لا تقل في غير تفكر ولا تعمل بغير تدبير + لا تطرحوا

مگو بدون فکر کردن و عمل مکن بدون تدبیر + میفگنید

الدر في افواه الكلاب + لا تأمن من الاحمق وبيده السيف +

مروارید ها را در دهنهای سگها + بی بیم مشو از احمق وحال آنکه در دستش شمشیر است

بعد سمع المحبة + لا قومها ارضيت ولا صيدها احرزت +

وبه دوری با دوستی + نه گروه آنرا خوشنود کردی ونه شکار آنرا نگاه داشتی +

لا كرامة للكاذب + لا كل سوداء تمرة ولا كل بيضاء شحمة +

نیست بزرگی برای دروغگو + نه هر سیاه خرماست ونه هر سپید پیه است +

لا لذة الا مع العافية + لا لحقن حواقنك بذواقنك + لا مر

نیست لذة مگر با عافیت + هرآینه خواهم رسانید ماتنه های ترا به زیر ذقن تو + کاری کردم

ما يسود + لا ملك الا بالعدل + لا ملك الا بالرجال ولا رجال

مهتر میشود + نیست ملک مگر بانصاف + نیست ملک مگر بمردان ونیست مردان

الا بالمال + لا محباء بعد بوس + لا ماء لك ابقيت ولا درنك

مگر بمال + نیست پنهان شدن بعد سختی + نه آب خود را باقی داشتی ونه چرک خود را

انقيت + لا مال الا ما احرزته العياب + لا منزل خير من البيت

پاک کردی + نیست مال مگر آنچه فراهم کرد آنرا کیسه ها + نیست جائی بهتر از خانه

لا نظير له تحت فلك الافلاك + لا وفاء للمرأة +

نیست مانند مراورا زیر فلک فلکها + نیست وفا برای زن +

لا يأكل العسل الا من صبر على ابرة النحل + لا يؤخر عمل

نمی خورد شهد را مگر هر که صبر کرد بر سوزن مگس شهد + تاخیر کرده نمیشود کار

اليوم لغد + لا يتراجع العنكبوت من اكل الذباب +

امروز برای فردا + باز نمی گردد عنکبوت از خوردن مگس +

لا يجليها لوقتها الا هو + لا يحب العطر بعد العروس +

ظاهر نمیکند قیامت را برای وقتش مگر او + دوست داشته نمیشود عطر بعد عروس +

لا یجمل عطایاکم الا مطایاکم + لا یحسن التعریض الا ثلبا + لا ی

نمی برد دادن بخششهای شما را مگر سواریهای شما + خوب نمیشود تعریض مگر سه بار + خالی

من ماء یدلح و عدو یقدح + لا یذهب العرف بین الله والنـ

از روشنی که ستوده شود و دشمنی که قدح کنند + نمی رود نکوئی میان خدا و مردم

لا یراک الله الا محسنا + لا یسرک من یغرک + لا یستوی الخبیث

نمی بیند ترا خدا مگر نکوئی کننده + شاد نمیکند ترا هرکه می فریبد ترا + برابر نمیشود پلید

والطیب + لا یستوی الاعمی والبصیر + لا یستحیی الاسد من جیفة

و پاک + برابر نمی شود نابینا و بینا + شرم نمیکند شیر از ریش

الجدی + لا یشبع العین من نظر و لا السمع من خبر و لا الارض

بزغاله + سیر نمیشود چشم از نگریستن و نه شنوائی از خبر و نه زمین

من مطر + لا یشقی بقعقاع بن شور + لا یصل الی الکل الا من انقطع

از باران + بدبخت نمیشود بقعقاع بن شور + نمی رسد بسوی کل مگر کسیکه بریده شد

عن الکل + لا یضر الحوار ما وطئته امه + لا یطمع بکل ما یسمع + لا یطا

از همه + گزند نمی رساند بچه ناقه را آنچه پایمال کند پایهای مادرش + طمع نمیکند بهرچه بشنود + فرمان

لقصیر امر + لا یعجز مسک السوء عن عرف السوء + لا یعلم

برای کوتاه امری + عاجز نمیشود پوست بد از بوی بد نمی داند

ما فی اسفله الا الکلب الا سکاف + لا یعلم جنود ربک الا هو + لا یعدم

چیزیرا که در موزه است مگر سگ و کفش گر + نمیداند لشکرهای پروردگار ترا مگر او + نیست

الحوار من امه حنة + لا یفتی و مالک فی المدینة + لا یغر السحاب

بچه ناقه از مادر خود ناله را + فتوی داده نشود و حال آنکه امام مالک در مدینه + نمیگریزد ابر

الكلابِ + لا يُقعقعُ لي بالشِّنانِ + لا يقرأُ الّا آيةَ العذابِ +

سگان + جنبانیده نمیشود برای من بشکهای کهنه + نمیخواند مگر آیهٔ عذاب +

تقدّمُ الخرقاءِ عليَّ + لا يكذبُ الرّائدُ اهلَه + لا يكونُ المؤمنُ

پیش نمیشود خرقای برمن + دروغ نمیگوید جوینده از اهل خود + نمیباشد مومن

طعّاناً ولا لعّاناً + لا يكلّفُ اللّهُ نفساً الّا وسعَها + لا يُلدغُ

طعن کننده و نه لعن کننده + تکلیف نمیدهد خدا نفسی را مگر موافق گنجایش او + گزیده نمیشود

المؤمنُ من جُحرٍ واحدٍ مرّتين + لا ينبّئك مثلُ خبيرٍ + لا يُلطِمُ

مومن از یک سوراخ دو بار + خبر نمیدهد ترا مانند خبیر + شاخ نمیزند

فيها عنزانِ + لا يولَدُ من الليلةِ الحبلى الّا عينُ الضّياءِ + لحمٌ

در آن دو ماده بز + زائیده نمیشود از شب حامله مگر چشم روشنی + خصومت کردن

على وضمٍ + لذّةُ الدّنيا للانامِ كذوقِ الاحلامِ في المنامِ + لسانُ

گوشت بر تخته است + لذت دنیا برای خلائق مانند مزه احتلام است در خواب + زبان

العاقلِ في قلبِه + لسانُ العاقلِ وراءَ قلبِه + لسانٌ من رُطبٍ ويدٌ من

دانا در دل او ست + زبان دانا پیش دل او ست + زبان از تر است و دست از

خشبٍ + لسانٌ يسبّحُ وقلبٌ يذبحُ + لسانُ الجاهلِ مفتاحُ حتفِه +

چوب + زبان تسبیح میکند و دل ذبح میکند + زبان نادان کلید مرگ او ست

اللّسانُ سيفٌ قاطعٌ لا يؤمَنُ حدُّه والكلامُ سهمٌ نافذٌ

زبان شمشیر است برنده بی بیم نمیشود تیزی او و سخن تیر است رونده

لا يملكُ ردّه + اللّسانُ ترجمانُ القلوبِ + لعلّ له عذراً وانت تلومُ

مالک گردانیده نمیشود بازگردانیدن او + زبان بیان کننده دلهاست + شاید که مر او راست عذری و حال آنکه

لعن الرحمن من كفر النعم + لقاء الودید بعد البعاد کماء الحیٰ(ة)

نفرین کند رحمن کسی که کفران نعمتها را + ملاقات دوست بعد دوری مانند آب حیات

لظمآن الوداد + لقد ذل من بالت علیه الثعالب + لقو...

برای تشنهٔ دوستی + هرآینه تحقیق خوار شد کسیکه پیشاب کرد بر وی روباها + ماده شتر

صادفت قبیسا + لقیت منها عرق القربة + لك العتبی بأن لا رضیت

یافت قبیس را + ملاقات کردم ازان عرق نزدیکی را + برای تست خوشنودی تا بی تا که خوشنود

لکل اجل کتاب + لکل جدید لذة کافة + لکل داء دواء +

برای هر اجل نوشته است + برای هر نو لذتیست تمام یعنی از آن جگر + برای هر بیماری دواست

لکل داخل دهشة + لکل دهر رجال + لکل الذئب شاة + لکل ساقطة لا...

برای هر در آینده ترس است + برای هر زمانه مردانند + برای هر گرگ گوسپند است + برای هر افتاده گیرنده

لکل صعود هبوط + لکل صارم نبوة ولکل جواد کبوة + لکل عمل

برای هر بالا رفتن فرود آمدن است + برای هر تیغ بران کار نکردن است و برای هر اسپ بزرگ افتادگی است + برای هر کاری

رجال + لکل عمل جزاء + لکل عداوة دواء الا عداوة الحسود +

مردانند + برای هر کاری پاداش است + برای هر دشمنی دواست مگر دشمنی حاسد +

لکل غد طعام + لکل غم فرح + لکل فرعون موسی + لکل قلب هوی

برای هر بامداد طعام است + برای هر اندوه خوشی است + برای هر فرعون موسی است + برای هر دل عشق

کما ان لکل داء دواء + لکل کمال زوال + لکل لیل نهار + لکل مقام

چنانکه تحقیق برای هر بیماری دواست + برای هر کمال نقصان است + برای هر شب روز است + برای هر جای

مقال + لکل ثمر دود بعوضة + لکل نبأ مستقر + لکن بشعفین کنت

سخنی است + برای هر ثمر دود پشه است + برای هر خبر قرار است + لیکن در شعفین بودی

لنمل لم تطر + ليت حظي من أبي كرب أن يسد عني خيره خبله

مور چه پرواز نکردی + کاش نصیب من از ابو کرب آنکه بند کند از من نیکی او را و بدی او

فو + ليس الأكابر كالأصاغر + ليس الخبر كالمعاينة + ليس الري عن التشاف

هم موی گریزان تر + نیستند بزرگان مانند خردان + نیست خبر مانند دیدن + نیست سیر شدن از خوردن اندک

شهرة من الرعونة + ليس الشيب من الكبر + ليس الصديق

شهرت از حمق + نیست پیری از زندگی + نیست یار

إذا رآك قام بل من لو اقعدك الحظ أقام + ليس المتعلق

چون ببیند ترا بایستد بلکه هر که اگر بنشاند ترا بخت ایستاده کند + نیست شکیبا بچیز اندک

المتأنق + ليس المرعي كالراعي + ليست النائحة الثكلى كالمستأجرة +

مانند خورنده هر چه خوش آید + نیست نگاه داشته شده مانند حاکم + نیست زن نوحه کننده بی فرزند مانند زن مزد خواهنده

ليس الهناء بالدس + ليس بين الموت والفراق فرق + ليس لعبد الورد

نیست هنا مالیدن بر پشت + نیست میان مرگ و جدائی فرق + نیست بعد گل سرخ

برد + ليس بعشك فادرجي + ليست حفصة من رجال +

سرما + نیست خانهٔ تو پس بگذر + نیست حفصه از مردان +

ليست المحبة من تعليم الخلق + ليس ذل كذل السؤال +

نیست دوستی از آموزانیدن خلق + نیست خواری مانند خواری سوال +

ليس شيء خير من المعروف والشكر أحسن منه + ليس على الخراب

نیست چیزی نیکوتر از نکوئی و شکر خوبتر است از آن + نیست بر ویران

خراج + ليس في البيت سوى البيت + ليس في الحب مشاورة +

خراج + نیست در خانه جز خانه + نیست در محبت مشوره

لَیسَ لِلْقَطَا مِثْلُ قَطَی + لَیسَ لِمَخْضُوبِ الْبَنَانِ یَمِینٌ + لَیسَ
نیست سنگخوار مانند قطی + نیست برای رنگ کرده شده سرانگشت سوگند
لِسُلْطَانِ الْعِلْمِ زَوَالٌ + لَیسَ لِلْحَسُودِ رَاحَةٌ + لَیسَ لِلْ
برای پادشاه علم زوال + نیست برای حاسد آسایش + نیست برای
اِلَّا مَا سَعَی + لَیسَ لِمُعْجَبٍ رَأْیٌ + لَیسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ کَاشِفَةٌ
مگر آنچه کوشش کرد + نیست برای متکبر عقل + نیست مر آن عقوبت را جز خدا دور کننده
لَیسَ مَنْ یَجْتَنِبُهُ بِصَاحِبٍ + لَیسَ مِنْ عَادَةِ الْکِرَامِ سُرْعَةُ
نیست هر که بخشم آرد آنرا یاری + نیست از خوی جوانمردان شتابی
الْاِنْتِقَامِ + لَیسَ مِنَ الْعَدْلِ سُرْعَةُ الْعَذْلِ + لَیسَ مَرَضٌ اَرْدَأَ
انتقام کردن + نیست از انصاف شتابی ملامت کردن + نیست بیماری بدتر
مِنَ الْجَهْلِ + لَیسَ مَحَلُّ الْحَجَرِ فِی الْحَجَرِ + لَیسَ مُشْتَرِی الْاَمْلَاکِ
از جهالت + نیست جای سنگ در سنگ + نیست خرید کننده ملکها
کَمُشْتَرِی الْاَفْلَاکِ + اَللَّیلُ اَخْفَی وَالنَّهَارُ اَفْضَحُ + لِنْ قَلْبَکَ
مانند خرید کننده آسمانها + شب پنهان ترست و روز پیداتر + نرم کن دل خود را
تُحَبَّبْ + لِینُ الْکَلَامِ قَیدُ الْقُلُوبِ +
محبوب شوی + نرمی سخن قید دلهاست +

گنجینه دوم مثلهای فارسی

لائق افسر باشد هر کسی + لذت تیشه از کوه کن باید پرسید + لعنت بکار شیطان
لعنت بهیچ لفظ رامی بین در معنی مبین + لفظ لفظ غربت + لقمان را حکمت

+ لِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا + لِلْأَرْضِ مِنْ كَأْسِ الْكِرَامِ

+ برای هریک جهت است که او روی آورنده است آن جهت را + برای زمین از پیاله جوانمردان

+ لِلْبَاطِلِ جَوْلَةٌ ثُمَّ يَضْمَحِلُّ + لِلْجُنُونِ فُنُونٌ + لِلسَّائِلِ

+ برای دروغ جولانیست پس نیست میشود + برای دیوانگی اقسام است + برای خواهنده

وَلَوْ جَاءَ عَلَى فَرَسٍ + لَمْ يُحْرَمْ مَنْ قَصَدَكَ + لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ

است اگرچه بیاید بر اسپ + محروم نکرده شد آنکه قصد کرده شد او را + نخواهست خدا

بِالنَّمْلَةِ صَلَاحًا حِينَ أَنْبَتَ لَهَا جَنَاحًا + لَمْ يَلْتَفِتْ لَهَا الشَّمْسُ

بمورچه نیکی را وقتیکه رویانید برای او پر + متوجه نشد آفتاب

إِلَى تَمَلُّقِ الْحِرْبَاءِ + لَمْ يُؤَخَّرْ شُغْلُ يَوْمٍ لِغَدٍ + لَنْ

بسوی چاپلوسی کردن آفتاب پرست + موخر نکرده شود کار امروز برای فردا + هرگز

تُغَالِبَ امْرَأَةٌ إِلَّا غُلِبَتْ + لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ +

غلبه بجسته نشد زنی مگر آنکه چیره شد زن + البته نخواهید رسید بنکوئی تا آنکه خرج کنید از آنچه دوست میدارید

لَنْ يَحْصُلَ صَبْرُ أَيُّوبَ مِنْ كُلِّ كَرِيمٍ + لَنْ يَهْلِكَ امْرُؤٌ عَرَفَ قَدْرَهُ + لَوْ أَطْعَمْتَ

هرگز حاصل نشود صبر ایوب از هر جوانمردی + هرگز هلاک نشود مردیکه شناخت اندازه خود را + اگر طعام خورانی

عَسَلًا عَضَّ إِصْبَعِي + لَوْ بَلَغَ رَأْسُهُ السَّمَاءَ مَا زَادَ + لَوْ تُرِكَ الْقَطَا

از شهد بگزد انگشت مرا + اگر برسد سرش بر آسمان زیاده نشود + اگر گذاشته شود قطا

لَيْلًا لَنَامَ + لَوْ تَسَاوَى النَّاسُ لَهَلَكُوا جَمِيعًا + لَوْ ذَاتُ سِوَارٍ لَطَمَتْنِي +

در شب البته بخسپد + اگر برابر شوند مردم هر آئینه هلاک شوند همه + کاش زن صاحب دست بند طپانچه زدی

لَوْ كَانَ الْمِزَاحُ فَحْلًا لَمْ يُنْتِجْ إِلَّا شَرًّا + لَوْ كَانَ فِي الْبُومَةِ خَيْرٌ مَا فَاتَ

اگر بود خوش طبعی نر نزاید مگر بدی را + اگر بودی در جغد سعادتی نه درگذشتی

عن الصیاد + لو کان ذا حیلة تحول + لو کان عنده کنز لنطف

از صیاد + اگر بودی خداوند فریب حیله کردی + اگر بودی نزد او خزانه البته

ماعداه + لو کان اللسان مخزونا لم یکن القلب محزونا + لو کانوا

غیر خود را + اگر باشد زبان محفوظ نباشد دل غمگین + اگر بودندی

من الطیر لکانوا رخما ولو کانوا من الدواب لکانوا حمیرا + لو کره شیئ

از پرندگان هرآئینه بودندی رخم و اگر بودندی از چارپایان هرآئینه بودندی خران + اگر مکروه شمرد

یدی ما صحبتنی + لولا الاعتبارات لبطلت الحکمة + لولا التقی لقلت

دست من نه یار بودی مرا + اگر نبودی اعتبارها هرآئینه باطل شدی دانش + اگر نبودی پرهیزگاری

جلت قدرته + لولا الحمقی لخربت الدنیا + لولاه لم تتم + لولا الوام

بزرگ است مرتبهٔ او + اگر نبودندی ابلهان هرآئینه ویران شدی دنیا + اگر وی نبودی خبر تمام نشدی + اگر نبودی

لهلک الانام + لولا مقارنة القمر بالشمس ما انکسف + لولا ان یضیع

البته هلاک شدی خلق + اگر نبودی نزدیکی ماه با آفتاب بی نور نشدی + اگر نبودی ضائع کردن

الفتیان الذمة لخبرتها بما تجد الابل فی الرمة + لو لم یکن ذنب

جوانمردان خون را هرآئینه آگاه میکردم از آنچه می یابد شتر در رمه + اگر نبودی گناه

لما عرف العفو + لو هم الفلک برفعة ماجد فی الابد ما قدم الثور

هرآئینه شناخته نشدی عفو + اگر قصد کردی آسمان به بلندی مرتبه شریفی در زمانه همیشگی پیش نشدی ثور

فی المنازل علی الاسد + لو یبقی الحیوة یرجی الملاقاة + لو یری العبد

در منزلها بر اسد + اگر باقی ماند زندگی امید داشته شود ملاقات + اگر ببیند بنده

الاجل ومروره یقصر الامل وغروره + له الغنی طویل الذیل میا

اجل را و گذشتن آنرا کوتاه کند امید را و فریب خوردن را + اوراست توانگری دراز دامن خرامنده

لکد بر گور حاتم بزند لنگ بخر کور بخر پیر بخر لنگی زیر و لنگی بالا نی غم زر نی غم کالا لیلی را بچشم مجنون باید دید

گنجینہ سوم در امثال ہندیہ

وٹکی بہوت باتون سی نہین ماتی لاٹھی لیی پاؤن خاک لاٹھی ہارا پانی نہین جدا ہوتا دی لدا دی ہاکن والا ساتہ دی لاڈ کا ناؤن بہنپہار خاتون لاڈ مین آئی لکڑی بل کہا کی تو ہد لاگ گئی تب لاج کہان لالچ گن ناس لائی گا دار تو کہاہی گی داری تلائی گا دارا تو پڑیگی چواری لٹیا بگانا مال سندی دا دل دریا و لڑائی مین لڈو نہین بٹتی لڑائی کا گہر ہانسی روگ کا گہر کہانسی لڑتی تو نہین موئی مارتی ہین لڑتو نکی بہی اور بہاگتو نکی آگی لڑکی کی پاؤن پالنی مین پہچانی جاتی ہین لڑکی کو جب بہیڑ پالی گیا تب ٹٹی باندہی لڑکا جنی بی بی اور ٹٹی باندہین میان لڑکا روی بالونکو نائی روی منڈائی کو لڑکونکا کہیل چڑیا کا مرن لڑے نہ بہڑی زرہ پہنی پہری لڑین نہ بہڑین ترکش باندہی پہرین لکڑی کی بہل بکٹی ناچتی ہے لکیر پر فقیر لکہو بندر یا جابی پان اوڑ گئی چٹیارہ گئی کان لکہہ لوڑ نا پڑہ پتہر لکہی موسی پڑہی خدا لکہی نہ پڑہی نام محمد فاضل لگا تو تیر نہین تو تکہ لگی سو ہمگا لگم لگا سکو ن بغلین جہانکنی لگی تو تی پہیہ نین بولنی لنکا مین چہوٹا سو باون گز کا لنگڑی کی جورو پکڑا دو رہو میان اندہی لنگوٹی مین پہاگ کہیلتی ہین لنگہی کی بلا ورئی تو ملی کی ماہوڑی لوٹ کا موسل بہی بہت ہے لوٹ بنو لونکی کہاو گڈہیا کا لومڑیکی شکار کو جائیی تو شیر کا سامان کر لیجیی لونڈیکا یار سدا خوار لونڈی ہو کر کہا نا بی بی بن کر کہانا لونڈیکو لونڈی کہا رو دیا بی بی کو لونڈی کہا ہنس دیا لوہا جانی لوہار جانی دہکنی والی کی بلا جانی لوہی کی منڈی مین مارہی مار لہو لگا شہیدون مین لیپا لیسا پہر دیکہا تو ہاتہ ہی کالی ہین لیتا مری کہ دیتا لی چلی تہی اور کوڑا باقی کیا رہا یہ بہن

اور گھوڑا + لی دی آیا کھوتی مین چلینا ندینا کاری نه شلی + لینا ندینا کاری بهری

ندینا دینه لینی کی دینی پڑی + خزینهٔ بست و هفتم در مثلهای حرف میم مشتمل

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

مَا اُبَالِی مَا نَهِیَ مِنْ ضَبِّكَ + مَا اَخَافُ اِلَّا مِنْ سَیْلٍ تَلْعَی + مَا اَدْرِی

باک ندارم از آنچه نیم جوش شد از سوسمار تو + نمی ترسم مگر از سیلابی که بگیرد + نمی دانم که

اَیُّ الْجَرَادِ عَارَهُ + مَا اَدْرِی اَیُّ الْجَرَادِ اَهْدِیْ + مَا اشْتَارَ الْعَسَلَ

کدام ملخ برد اورا + نمی دانم که آیا گذاشته میگذاری یا گذاشته میکنی + نچید شهد را

مَنِ اخْتَارَ الْكَسَلَ + مَا اَشْبَهَ اللَّیْلَةَ بِالْبَارِحَةِ + مَا اَصَابَ هَلَّهُ

کسیکه اختیار کرد کاهلی + مشابه نشد امشب بشب گذشته + نیافت چراغ پیه را

وَلَا بَلَّهُ + مَا اَفْعَلُ ذٰلِكَ مَا حَنَّتِ النِّیْبُ + مَا اَقْبَحَ بِالْعَرُوسِ اَنْ تُضْرَبَ

و نه تری را + نخواهم کرد آنرا تا وقتیکه آواز کند شتر ماده کلان + چه زشت شد بعروس زدن

اَلدَّفُ بِیَدَیْهَا + مَا اَقْرَبَ مَحْسَاهُ مِنْ مَفْسَاهُ + مَا الْاِنْسَانُ لَوْلَا اللِّسَانُ

دف بهر دو دست خود + نزدیک نشد دهن او از کون او + نیست انسان اگر نباشد

اَلْمَاءُ لِمَنْ طَلَبَ + مَا اَنْصَفَ الشَّیْبُ مِنْ سَتْرٍ وَبَارِهٍ فَسَوَّدَ وَجْهَهُ

آب برای کسی که طلب کرد + انصاف نکرد پیری از پوشیدن وقار و پیر سیاه کرد روی او

وَاَطْفَعَ اَنْوَارَهُ + مَاءٌ وَلَا كَصَدَّاءٍ + مَا بِالدَّارِ شَفْرٌ + مَا بِالدَّارِ عَرِیْبٌ

واطفا کرده نورهای او + آب هست و نیست مانند صدا + نیست در خانه کسی + نیست در خانه کسی

مَا بِالْعَیْرِ مِنْ قَمَاصٍ + مَا بَلَغَ مَاءُ الْبَحْرِ عَلٰی نَحْرِ الْبَطِّ +

نیست به خر از جهندگی + نرسید آب دریا بر سینهٔ بط

انا فحم ضرمة + مات حتف انفه + ما ترى الراحة في يد مقبوض

در خانه دمنده آتش + مرد از مرگ بینی خود + نمی بینی آسایش را در دست قبضه

...ذی صفاته + ما تولد الاسباب الا بمباشرة الاسباب +

...نمی کنی وصفهای او را + نیست پیدا شدن اسباب مگر بفراهم کردن اسباب +

ما جدع قصير انفه + ما حك ظهري مثل ظفري + ما خلق الله خلقا

...بریده نشد کوتاهی بینی او + نسود پشت مرا مانند ناخن من + پیدا نکرد خدا خلق را

اکرم عليه من العقل + ما دارت الهالة حول الهلال + ما دخل تحت

بزرگتر بروی از عقل + نگردید هاله گرد ماه نو + داخل نشد زیر

السيف الا صاحب الجنة + ما ذاق عبكة ولا لبكة + ما ربة لا حفاو

شمشیر مگر صاحب سپر + نچشید چربش را و نه لقمه را + حاجت نه مهربانی

الماضي لا يذكر + ما عز من ذل جيرانه + ما عقد العيون الا النيام

گذشته ذکر کرده نشود + گرامی نشد از خواری همسایگان خود + نه بستند چشمها را مگر خوابندگان

ما علاك فهو سماؤك + ما على الرسول الا البلاغ المبين +

آنچه بلند شد ترا پس وی آسمان تست + نیست بر رسول مگر رسانیدن آشکارا +

ما على المحسنين من سبيل + ما عنده خير ولا مير + ما كسف حوت

نیست بر نکوئی کنندگان از راهی + نیست نزدش نیکی و خوردنی اندک + پاره نکرد ماهی

السماء الا تمساح البيداء + ما لا يدرك كله لا يترك كله + المال ظل زائل

آسمان مگر نهنگ بیابان را + آنچه دریافته نشود همه او گذاشته نشود همه او + مال سایه است دور شونده

ما للغريب سوى الغريب انيس + ما للتراب ورب الارباب + المال

نیست برای مسافر جز مسافر مونسی + چیست برای خاک سوگند به پروردگار پروردگاران + مال

والبنون زينة الحيوة الدنيا + المال والبنون فتنة + ما

و پسران زیبایش زندگانی دنیاست + مال و پسران فتنه است + نیست

ولا معنة + ماله هارب ولا قارب + ماله راغية ولا ثاغية

چیزی اندک + نیست مراورا گریزنده و نزدیک شونده + نیست مراورا ماده شتر و نه گوسپند

ماله سارحة ولا رائحة + ماله سبد ولا لبد + ماله

نیست مراورا چرنده و نه بو[illegible] + نیست مراورا موی و نه صوف + نیست مراورا

ولا نقيش + ماله حاف ولا راف + ماله حانة ولا آنة

و نه هیچ + نیست مراورا خادم و نه کوشش کننده + نیست مراورا ماده شتر و نه گوسپند

ماله الّ ولا غلّ + ماله دقة + مالي ذنب الا ذنب صحر +

نیست مراورا [illegible] + نیست مراورا [illegible] + نیست برای من گناهی مگر گناه صحر

ما منا الا رجل [illegible] امة [illegible] غير الرحمان + المأمور

نیست از ما مگر مردی [illegible] + [illegible] + حکم کرده شده

معذور + المأمول خير من المأكول + ما ندم من سكت +

معذور است + امید داشته شده بهتر است از خورده شده + شرمنده نشد هرکه خاموش ماند

ما وزن في ميزان الفلك الا الريح + ما هلك امرء عرف قدره

سنجیده نشد در ترازوی آسمان مگر باد + هلاک نشد مردی که شناخت قدر خود را

ما يبض حجره + ما يعلم قذا [illegible] + ما يعرف هرا

[illegible] + نمی شناسد گربه را

عن بره + [illegible] ما يعقله الا العاقلون + ما يقعقع له

[illegible] + نمی فهمد آنرا مگر عاقلان + جنبیده نمیشود

...نا + مایوم حلیمة بسر + متی کان حکم الله فی کرب النخل +

...نیست روز حلیمه راز کدام وقت باشد حکم خدا در گرفتن بیخ شاخ خرما

...ل استعان بذقنه + مثل البرغوث دماه دمه + مثل

...برداشته شد یاری جست از زنخ خود مانند کیک دهش خون او ست + مانند

...نعامة لا طیر ولا جمل + مثل ما کان ذلک الوقت + المثل

شترمرغ نه پرنده و نه شتر + مانند آنچه بود آن وقت + مثل

فی الکلام کالسکباج فی الادام + المجاز قنطرة الحقیقة +

در کلام مانند سکباج در نان خورش + مجاز پل بزرگ حقیقت ست +

المحاجزة قبل المناجزة + المجالس بالامانة + مجلس الکرام حصن

از جنگ باز داشتن پیش از مقاتله کردن ست + مجلسها بامانت ست + مجلس جوانمردان قلعه

الکلام + مجلس العلم روضة الجنة + المحب یحیی المحبة +

کلام ست + مجلس علم باغ بهشت ست + دوست زنده میکند دوستی را

المحب محو فی حکم المحبوب + المحبة لا تزید بالوفاء

دوست محوست در حکم معشوق + دوستی افزون نمیشود بسبب وفا

ولا تنقص بالجفاء + المحبة موافقة المحبوب فی محبوبه ومکروهه +

و کم نمیشود بسبب ستم + دوستی موافقت معشوق ست در مرضی او و نامرضی او

محترس من مثله + محسنة فهیلی + مخالفة الملوک عار فی العاجل

نگاه دارنده ست از مانند خود + زن نکوئی کننده پس بریز + مخالفت پادشاهان ننگ ست در دنیا

ونار فی الآجل + مخرنبق لینباع + المداراة تخرج الحیة

و آتش ست در آخرت + مرد سر فرو افگنده تا جست کند + نرمی کردن بیرون می آرد مار را

مِنْ نَحْرِهَا + الْمَدْحُ الذَّبْحُ + مُذَبْذَبِيْنَ بَيْنَ ذَٰلِكَ

از سوراخش + ستودن کشتارست + مذبذب اند میان آن

وَلَا اِلٰى هٰؤُلَاءِ اَلْمَرْءُ عَلٰى دِيْنِ خَلِيْلِهٖ + اَلْمَرْءُ عَاقِلٌ بِحَالِهٖ +

ونه سوی این گروه، مرد بر دین دوست خودست + مرد زیرک ست بحال خود

فِيْ طَيِّ لِسَانِهٖ لَا فِيْ طَيْلَسَانِهٖ + اَلْمَرْءُ كَثِيْرٌ بِاَخِيْهِ + اَلْمَرْءُ لَا يَزَالُ

در پیچیدگی زبان خودست نه در چادر خود + مرد بسیارست ببرادر خود + مرد همیشه

عَدُوًّا لِمَا جَهِلَ + اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ + اَلْمَرْءُ مَعَ رِجْلِهٖ + اَلْمَرْءُ

دشمن ست با چه نادان شد + مرد با کسی ست که دوست داشت + مرد با پای خودست + مرد

مَخْفِيٌّ تَحْتَ لِسَانِهٖ + اَلْمَرْءُ مَخْبُوْءٌ لَدٰى طَيِّ اللِّسَانِ + اَلْمَرْءُ يَقِيْسُ

پوشیده است زیر زبان خود + مرد پوشیده است نزدیک پیچیدگی زبان + مرد قیاس کند

عَلٰى نَفْسِهٖ + اَلْمَرْءُ يَطِيْرُ بِهِمَّتِهٖ وَالطَّيْرُ يَطِيْرُ بِجَنَاحَيْهِ + اَلْمَرْءُ

بر ذات خود + مرد پرواز میکند بهمت خود و پرنده پرواز میکند بهر دو بازوی خود + مرد

يُعْرَفُ عِنْدَ الْمُعَامَلَةِ + مَرْعًى وَلَا كَسَعْدَانِ + اَلْمِزَاحُ اَوَّلُهُ

شناخته میشود نزدیک معامله + چراگاه ونه مانند سعدان + خوش طبعی اولش

فَرَحٌ وَاٰخِرُهٗ تَرَحٌ + اَلْمِزَاحُ يُوْرِثُ الضَّغَائِنَ + اَلْمِزَاحُ تَذْهَبُ

شادمانی ست وآخرش اندوه + خوش طبعی پیدا میکند کینه ها را + خوش طبعی کردن می برد

الْمَهَابَةَ + اَلْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ + اَلْمُسْتَسْلِمُ اَحْزَمُ مِنَ الْمُسْتَسْلِمِ +

هیبت را + مصلحت کرده شده اعتماد کننده است + مذمت نخواهنده دانا است از صلح جوینده

اَلْمُسْتَمِعُ شَرِيْكُ الْقَائِلِ + اَلْمُسْلِمُ مِرْاٰةُ الْمُسْلِمِ + مُشَاهَدَةُ الْاَبْرَارِ

شنونده شریک گوینده است + مسلمان آئینه مسلمان است + دیدن نیکوکاران

(Margin: صحو الزاء، صحو الراء، صحو الزاء، صحو السين — handwritten marginal glosses)

التجلی والاستتار المشاهدة میراث المجاهدة

آشکارا و پوشیده است + مشاهده میراث مجاهده است

...رة حصن من الندامة وامن من الملامة مصاحبة

...وره پناه است از شرمندگی و بی بیمی است از ملامت + مصاحبت

...شرار رکوب البحر + مصائب القوم عند قوم فوائد

بدان سوار شدن دریا است + مصیبتهای گروه نزدیک گروهی فائده است

یضر بالطحال ما ینفع الکبد + مضل المرء بین فکیه +

گزند میکند بسپرز آنچه نفع میکند جگر را + جای گمراهی مرد میان هر دو زنخ است

مضی ما مضی مطل الغنی ظلم + مطل کنعاس الکلب + معاوة

گذشت آنچه گذشت + درنگ کردن توانگر ستم است + درنگ کردن مانند خواب سگ است + هجو کردن

الوطن تعقر الفطن + معاتبة الاخوان خیر من فقدهم +

وطن خسته میکند زیرک را + خشم کردن برادران بهتر است از گم کردن آنان +

مع الخواطیء سهم صائب + مع الحاجة تلقی الحاجة + المعرفة

با خطا کنندگان تیر است بصواب رسنده + با دشمنی می یابی مطلب را + شناسائی

تنفع ولو بالکلب العقور + المعنی فی بطن الشاعر + المعزی

سود میکند اگرچه باشد بسگ گزنده + معنی در شکم شاعر است + بز

لا لهی ولا نبی + المفلس فی امان الله المقابلة خیر من الفرار

تباه میکند و خانه نمیسازد + مفلس در زینهاری خدا است + روبرو بهتر است از گریختن

مقابلة من لا تقاومه خرق + مقتل الرجل بین فکیه +

جنگ کردن با کسی که برابری کردن نمیتوانی او را نادانی است + جای کشتن مرد میان هر دو زنخ است

صو الشین
صو الصاد
صو الضاد
صو الطاء والعین
صو الفاء والقاف
صو الفاء والقاف

المكتوب نصف الملاقاة + المكثار مهذار + المك

نوشته نیم ملاقات ست + بسیار سخن گوی بیهوده گوی ست + ب

لیل + ملازمة الملوك حسن السلوك + ملك

در شب + ملازمت پادشاهان نیک روش ست + پادشاه

خير من فتنة تدوم + الملك لمن غلب + الملك ع

بهتر ست از فتنه که همیشه ماند + ملک برای کسی ست که غالب شد + ملک نازاینده

الملك يبقى مع الكفر ولا يبقى مع الظلم + الملك والد

ملک باقی میماند با کفر و باقی نمیماند با ستم + ملک و دی

توأمان الممتحن ملعون من ابتلى ببليتين فقد اخت

دو همزاد اند + آزمایش کننده ملعون ست + هر که گرفتار شد بدو بلا پس تحقیق اختیار

اهونهما + من اتكل على زاد غيره طال جوعه + من اجترا

سبکتر هر دو را + کسیکه اعتماد کرد بر توشه غیر خود دراز شد گرسنگی او + کسیکه دلیری کند

على سلطانه قتل + من احب شيئا اكثر ذكره + من احب قوما حشر

بر پادشاه خود کشته شود + کسیکه دوست دارد چیزی را بیشتر کند ذکر او را + کسیکه دوست دارد گروهی را محشور

معهم + من اخطأت فراسته ابطأت فريسته + من اخر

با ایشان + کسیکه خطا کند دانائی او درنگ کند شکار او + کسیکه تاخیر کند

النوم طاب منامه + من اخذ مال الناس لا بد ان يوخذ

خواب را خوب شد خوابیدن او + کسیکه گرفت مال مردمان را ناچار ست از آنکه گرفته شود

ماله + من ادرع الفكر في العواقب امن من سهام الند

مال او + هر که زره کرد فکر را در انجام کارها بی بیم شد از تیرهای شرمندگی

من قرع الباب یوشك ان یفتح له + من ادمن طلب شیء ظفر ببعضه +

همیشه کرد کوفتن در را نزدیک ست که کشاده شود برای او + کسیکه همیشه کرد جستن چیزی پیروز شود ببعض او

رحل کریما یرتعی فی ریاض الرضوان کریم + من استخف اخوانه

کوچ کرد کریم حال انکه جوانمرد است بچرد در باغهای بهشت مانند آهو + هر که سبک کرد برادران خود را

نال + من اساء ادبه ضاع نسبه + من استزاد علی الاکل والشرب

رسوا کرده شد + هر که بدی کرد ادب او ضایع شد نسب او + هر که افزونی کرد بر خوردن و نوشیدن

لم یشبع الا بالتراب + من استغضب ولم یغضب فهو حمار + من استرعی

هرگز سیر نشود مگر بخاک + کسیکه خشم آورده شد و خشم نکرد پس او خر است + هر که نگاهبان کرد

الذئب للغنم فقد ظلم + من اسرع فی الجواب بطا فی الصواب + من اشبه

از گرگ برای گوسپند پس تحقیق ستم کرد + هر که شتابی کرد در جواب درنگ کند در صواب + هر که مانا شد

اباه فما ظلم + من اصلح فاسده ارغم حاسده + من اطلع علی جاره

پدر خود را پس ستم نکرد + هر که اصلاح کرد فاسد خود را خاک آلود کرد بینی حاسد خود را + کسیکه آگاه شد بر همسایه خود

انهتك حجب ستاره + من اطاع غضبه اضاع ادبه + من اعطی

دریده شد حجابهای پرده های او + هر که فرمان بردار کرد خشم خود را ضایع کرد ادب خود را + هر که داده شد

تمرا اعطی تمرا + من اعجب بعمله حبط اجره + من اعتاد شیئا حرص

خرما را داده شد بار را + هر که شگفت آمد بعمل خود باطل شد مزد او + هر که خو کرد چیزی را حریص شد

علیه + من اعجبته اراؤه غلبته اعداؤه + من اعتزل نجا + من اعتصم

بروی + هر که شگفت آورد او را رأیهای او غالب شد او را دشمنهای او + هر که یکسو شد نجات یافت + هر که چنگ زد

بالله فقد نجا + من اعمل اجتهاده بلغ مراده + من اعتمد علی شرف

بخدا پس تحقیق نجات یافت + هر که کار کرد کوشش خود را رسید مقصود خود را + هر که اعتماد کرد بر بزرگی

اٰبائِهٖ فَقَدْ عَقَّهُمْ + مِنْ اَعْظَمِ الذُّنُوْبِ تَحْسِیْنُ الْعُیُوْبِ + مَنْ

پدران خود پس تحقیق بی فرزند شد + از بزرگترین گناهان است نیکو کردن عیبها + که

سِرَّكَ اَفْسَدَ اَمْرَكَ + مَنْ اَوْطَ كَمَنْ فَرَّطَ + مَنْ اَكْثَرَ سُؤَالَ حُرِمَ

راز ترا تباه کرد کار ترا + هرکه از حد درگذشت مانند کسی که تقصیر کرد + هرکه بیشتر شد سوال او محروم

مِنَ الشَّنَاعَاتِ یَتَوَلَّدُ الْاٰفَاتُ + مِنَ الْمَاءِ كُلُّ شَیْءٍ حَیٍّ + مَنْ اَمَاتَ

از زشتیها پیدا میشود آفتها + از آب است هر چیز زنده + از نشا

الْخِذْلَانِ مُعَادَاتُ الْاِخْوَانِ + مَنْ اَمَاتَ شَهْوَتَهٗ اَحْیٰی مُرُوَّتَهٗ

رسوائیست دشمن داشتن برادران + هرکه میرانید خواهش خود را زنده کرد مروت خود

مَنْ اَنْصَفَ فَقَدِ اسْتَظْرَفَ + مَنْ اَنْكَرَ حُسْنَ الصَّنِیْعَةِ اسْتَوْجَبَ

هرکه انصاف کرد پس تحقیق خوش کرد + هرکه انکار کرد خوبی نکوئی را سزاوار شد

سُوْءَ الْقَطِیْعَةِ + اَلْمُنْبَتُّ لَا اَرْضًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا اَبْقٰی + مَنْ بَخِلَ بِمَالِهٖ

زشتی جدائی را + منبت نه زمینی را برید و نه پشت را باقی گذاشت + هرکه بخل کرد بمال

عَلٰی نَفْسِهٖ جَادَ بِهٖ عَلٰی عِرْسِهٖ + مَنْ بَسَطَ نَشِطَ + مَنْ بَسَطَ یَدَهٗ عَلٰی

بر جان خود سخاوت کرد بوی بر زن خود + هرکه فراخی کرد شاد شد + هرکه فراخ کرد دست خود را بر

الْاِنْعَامِ صَارَتْ نِعْمَتُهٗ عَلَی الدَّوَامِ + مَنْ بَلَغَ اَرْبَعِیْنَ وَلَمْ یَاْخُذِ

نعمت دادن گردد نعمتش همیشه + هرکه رسید بچهل سال و نگرفت

الْعَصَا فَقَدْ عَصٰی + مَنْ تَاَنّٰی اَدْرَكَ مَا یَتَمَنّٰی + مَنْ تَحَرّٰی جَرْوَ شَیْءٍ

چوب را پس تحقیق نافرمانی کرد + هرکه توقف کرد دریافت چیزیرا که آرزو میداشت + هرکه بچه گرفت بچه درنده را

اَكَلَهٗ + مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ + مَنْ تَقَدَّمَ خُطْوَتَیْنِ فَقَدْ وَصَلَ + مَنْ تَكَبَّرَ عَلَی النَّاسِ ذَلَّ

بخورد آن او را + هرکه مشابه شد بگروهی پس وی از ایشانست + هرکه پیش شد دو گام را پس تحقیق رسید + هرکه بزرگی نمود بر مردمان

ع لله رفعه الله + من تهاون بالشر وقع في الضر + من ثبت جوده

ی کند برای خدا بلند کنند او را خدا + هر که سبک شمرد بدی را بیفتاد در گزند + کسی که ثابت شد سخاوت

جوده + من جال نال + من جاور الكرام أمن من الاعدام

هستی او + هر که جولانی کرد رسید + هر که همسایگی کرد کریمان را ایمن شد از درویشی

جاع انتجع + من جاد بماله جل ومن جاد بعرضه ذل + من جاد ساد

رسند شد خواهان نیکی شد + هر که سخاوت کرد بمال خود بزرگ شد + هر که سخاوت کرد بآبروی خود خوار شد + هر که سخاوت کرد سردار

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها + من جد وجد + من جرب

هر که آمد بیک نیکی پس مر او راده مثلهای اوست + هر که کوشش کرد یافت + هر که آزموده

المجرب حلت به الندامة + من جسر ايسر + من جهل زمانه

مجرب را فرود آمد بوی شرمندگی + هر که دلیری کرد توانگر شد + هر که نادان است زمانه خود را

عدا الخمول زمانه + من حسن صفاؤه وجب اصطفاؤه +

در گذشت گمنامی زمانه او را + هر که خوب شد صفائی او ضرور شد برگزیدگی او +

من حسنت خصاله طاب وصاله + من حسن اسلام المرء تركه

هر که خوب شد خصلتهای او پاکیزه شد وصال او + از خوبی اسلام مرد است گذاشتن

ما لا يعنيه + من حفر بئرا لاخيه فقد وقع فيه + من حفر مهواة

چیزی را که اراده نمیکند او را + هر که بکند چاهی برای برادر خود پس تحقیق بیفتاد در آن + هر که بکند مغاکی را

وقع فيها + من حفنا او رفنا فليقتصد + من حلم ساد من خاف

بیفتاد در آن + هر که خدمت کرد ما را یا احاطه کرد ما را پس باید که اعتدال کند + هر که بردباری کرد سردار شد + هر که ترسید

صوتك تمنى موتك + من خاف وجد الصباح ذبح + من خدم خدم

آواز ترا آرزو کرد مرگ ترا + هر که ترسید روی صبح را پست کرد سر او + هر که خدمت کرد

مَنْ خَشِيَ الذِّئْبَ أَعَدَّ كَلْبًا + مَنْ خَصَمَهُ الْقَاضِي إِلَى مَنْ يَشْتَكِي

هرکه ترسید از گرگ مهیا کرد سگ را + هرکه خصومت کرد او را قاضی بسوی کدام کس شکوه

مَنْ دَامَ كَسَلُهُ خَابَ أَمَلُهُ + مَنْ دَخَلَ ظَفَارِ حَمَّرَ + مَنْ رَضِيَ نَفْ

هرکه همیشه شد کاهلی او نا امید شد امید او + هرکه درآمد به ظفار سخن گفت بزبان حمیر + هرکه خوشنود کرد

بِالْإِسَاءَةِ شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ بِالرَّدَاءَةِ + مَنْ رَضِيَ بِقَضَاءِ اللهِ لَمْ يَسْخَطْ

به بدی گواه شد بر ذات خود بهلاکت + هرکه راضی شد بحکم خدا خشم نکرد او را

أَحَدٌ + مَنْ رَقِيَ فِي دَرَجَاتِ الْهِمَمِ عَظُمَ فِي عُيُونِ الْأُمَمِ + مَنْ رَكِبَ

کسی + هرکه بالا رفت در مرتبه های همتها بزرگ شد در چشمهای امتها + هرکه سوار شد

جِدَّهُ غَلَبَ ضِدَّهُ + مَنْ رَكِبَ الْعَجَلَ أَدْرَكَ الزَّلَلَ + مَنْ زَادَ

بر کوشش خود غالب شد ضد خود را + هرکه سوار شد بر شتابی دریافت لغزشها را + هرکه فزون شد

خَيْرُهُ بَادَ خَيْرُهُ + مَنْزِلَةُ الْأَبْرَارِ فِي صَوْنِ الْأَسْرَارِ + مَنْ سَالَمَ سَلِمَ

خیر او هلاک شد خوبی او + مرتبهٔ نیکوکاران در نگاهداشتن رازهاست + هرکه صلح کرد سالم ماند

مَنْ سَاءَ عَزْمُهُ رَجَعَ إِلَيْهِ سَهْمُهُ + مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ + مَنْ سَاءَتْ

هرکه بد شد قصد او بازگشت سوی او تیرش + هرکه بد شد خلق او تنگ شد روزی او + هرکه بد شد

أَخْلَاقُهُ طَابَ فِرَاقُهُ + مَنْ سَخَا بِرَأْسِهِ فَقَدْ رَبِحَ + مِنْ سَعَادَةِ جَدِّكَ

خلقهای او خوب شد جدائی او + هرکه جوانمردی کرد بسر خود پس تحقیق سود کرد + از نیکبختی بخت تست

وُقُوفُكَ عِنْدَ حَدِّكَ + مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ أَنْ يَكُونَ خَصْمُهُ عَاقِلًا +

ایستادن تو نزد مرتبهٔ خود + از نیکبختی مرد است بودن دشمن او دانا +

مَنْ سَقَى مَكْرُوهًا بَادَ ثَمَرُهُ + مَنْ سَكَتَ سَلِمَ وَمَنْ سَلِمَ نَجَا + مَنْ سَلَّ

هرکه آب داد حیلهٔ خود را هلاک شد ثمرهای او + هرکه خاموش شد سالم شد + هرکه سالم شد نجات یافت + هرکه برکشید

العداوة عمد فيه راسه + من سلك الجدد امن العثار + من شاور

دشمنی را بنیام کرد وران سر خود را + هرکه رفت در زمین هموار در بیخوف شد از لغزش + هرکه مشوره

صحه امن من الفضيحة + من شر ما طرحك اهلك +

نبان نصیحت بی بیم شد از رسوائی + از بدی چیزیکه انداخت ترا اهل تست +

صانع بالمال لم يحتشم من طلب الحاجة + من صدق توسمه

رشوت داد مال را شرم نداشت از طلب کردن حاجت + هرکه راست شد نشان او

طال تبسمه + من صدق في مقاله زاد في جماله + من صنف

دراز شد تبسم او + هرکه راست شد در سخن خود فزون شد در خوبی خود + هرکه تصنیف کرد

قد استهدف + من ضحك ضحك + من ضعفت آراؤه قويت

بتحقیق نشانه تیر شد + هرکه خندید خنده کرده شد بروی + هرکه ضعیف شد فکرهای او قوی شدند

اعداؤه + من طاب اصله زكى فرعه + من طال تعديه كثر اعاديه

دشمنان او + هرکه پاکیزه شد بیخ او پاک شد شاخ او + هرکه دراز شد در گذشتن او از حد بسیار شدند

من طلب جلب + من طلب شيئا وجد وجد + من طلب شيئا ناله او بعضه

هرکه طلب کرد بکشید + هرکه طلب کرد چیزی را و کوشش کرد یافت + هرکه طلب کرد چیزی را یافت او را یا

من طلب ما لا يكون طال تعبه + من عتب على الدهر طال عتبه +

هرکه طلب کرد چیزی را که نمی شود دراز شد تعب او + هرکه خشم کرد بر زمانه دراز شد خشم او

من عجل اموره يصيبه من الندم + من عدل ما عدل + من عدل ملك + من ظلم

هرکه شتاب کرد کارهای خود را برسد او را از شرمندگی + هرکه انصاف کرد [illegible] + هرکه انصاف کرد مالک شد + کسیکه انصاف کرد

هلك + من عرف لشيء نسب اليه + من عرف التجارب طابت له المشارب + من عرف

هلاک شد + کسیکه شناخت چیزی را نسبت کرده شود بسوی او + کسیکه شناخت تجربه ها را پاکیزه شود برای او راهها + هرکه شناخت

نفسہ فقد عرف ربہ + من عز بز + من عقد عینا حجب نظرہ +

نفس خود را پس تحقیق شناخت پروردگار خود را + کسیکہ غالب شد گرفت متاع + ہرکہ ببست چشم را باز داشت نظر خود

دماغہ فی الصیف غلی قدرہ فی الشتاء + من علت ھمتہ

دماغش در گرما بجوشید دیگ او در زمستان + ہرکہ بلند شد ہمت او

ھمومہ + من علمہ حرفا فھو مولاہ + من عمل صالحا فلنفسہ

غمہای او + کسیکہ آموزانید او را یک حرف پس او آقای او شد + ہرکہ عمل کرد شایستہ پس برای او

ومن اساء فعلیھا + من غشنا فلیس منا + من غلب اخذ السلب

و ہرکہ بدی کرد پس بر وست + کسیکہ فریب داد ما را پس نیست از ما + ہرکہ غالب شد گرفت متاع

من فعل الردی یلقاہ + من فعل ما شاء لقی ما ساء +

کسیکہ کرد ہلاکت را ملاقات کند آنرا + کسیکہ کرد انچہ خواست ملاقات کند چیزی را کہ اندوہگین

منقبۃ المرء تحت لسانہ + من قبض قبض + من قدم الخیر علم

بزرگی مرد زیر زبان اوست + ہرکہ قبضہ کرد قبضہ کردہ شد + کسیکہ پیش کرد نیکی را العلیم

من قر عینا بعیشہ نفعہ + من قرع بابا ولج ولج + من شطط ما سقط

ہرکہ خنک کرد چشم را بزندگانی خود سود کرد او را + ہرکہ کوفت در را و مبالغہ کرد در آمد + ہرکہ انصاف کرد افتاد

من قصر عن السیاسۃ صغر عن الریاسۃ + من قل دینارہ

ہرکہ کوتاہ شد از نگہبانی خالی شد از ریاست + کسیکہ کم شد دینار او

ذل مقدارہ + من قل لبہ زاد عجبہ + من قل سرورہ کان

خوار شد مرتبہ او + ہرکہ کم شد عقل او فزون شد تکبر او + ہرکہ کم شد خوشی او باشد

الموت راحتہ + من قلت فضائلہ ضعفت وسائلہ + من قنع شبع +

مرگ آسایش او + کسیکہ کم شد بزرگیہای او سست شد وسیلہ ہای او + ہرکہ قانع شد سیر شد

عطاءِ اللهِ لم یزد خلهُ حسدُهُ + من کان دلیلهُ الغرابُ
بخشش خدا در نیابد او را رشک + هرکه باشد رهنمای او زاغ

نزل الخراب + من کثر کلامهُ کثر ملامهُ + من کثر له
جای ویران + هرکه بیشتر شد سخن او بیشتر شد ملامت او + هرکه بیشتر شد برای

امیل کثر له الا تائیر + من کثر ضحکه قلت هیبته +
بیشتر شد برای او دینارها + هرکه بسیار شد خنده او کم شد بزرگی او +

کثر خوانه کثر اخوانه + من کثر ابتهاجه بالمواهب اشتد
بیشتر شد خوان او بسیار شد برادران او + هرکه بسیار شد خوشی او به بخششها سخت شد

حاجته للمصائب + من کثر ظلمه واعتداؤه قرب هلاکه
برای مصیبتها + کسیکه بسیار شد ستم او و تجاوز کردن او نزدیک شد هلاکت او

وفناؤه + من کثر اعتباره قل عثاره + من کثر کلامه کثر خطاؤه
و فنای او + کسیکه بسیار شد اعتبار او کم شد لغزش او + هرکه بسیار شد سخن او بسیار شد خطای

من کثرت عوارفه کثرت معارفه + من کثر سواد قوم فهو منهم + منک رُشدک
هرکه بسیار شد نیکی های او بسیار شد شناسای او + کسیکه بسیار کرد سواد گروهی پس او از ایشان است + از تست

وان کان سمارا + من کرم اصله لان قلبه + من لا جانبک
اگرچه باشد شیر رقیق + هرکه بزرگ شد اصلش نرم شد دل او + از هر دو جانب تو

لا لبیک + من لاحاک فقد عاداک + من لا ینفعک صداقته
نه حاضر در خدمت تو + هرکه دشنام داد ترا پس بتحقیق دشمنی کرد ترا + هرکه سود نکند ترا دوستی او

لا یضرک عداوته + من لا ذنب له یرجوا الراحة + من لا ذنب
زیان نکند ترا دشمنی او + هرکه نیست گناه مر او را امید دارد آسایش را + کسیکه نیست گناه

لَهُ لَا يُخَافُ عَلَيْهِ + مَنْ لَا يَكْفِيهِ الْيَسِيرُ لَا يَكْفِيهِ الْكَثِيرُ + مَنْ كَا

مراورا ترسیده نمی شود بروی + هرکه کفایت نمیکند اورا اندک کفایت نمیکند اورا بسیار + کسیکه

لَهُ لَا دِينَ لَهُ + مَنْ لَزِمَ الطَّمَعَ عَدِمَ الْوَرَعَ + مَنْ لَزِمَ الرُّقَادَ عَ

مراورا نیست دین مراورا + هرکه لازم گرد طمع را نیست کرد پرهیزگاری را + هرکه لازم کرد خواب را نیا

الْمُرَادَ + مَنْ لَمْ يَأْسَ عَلَى مَا فَاتَهُ أَرَاحَ نَفْسَهُ + مَنْ لَمْ يَسْمَعِ النَّ

مقصود را + هرکه اندوهگین نشد بر آنچه فوت شد اورا آسایش داد خود را + هرکه نشنید نصیحت را

فَإِنَّهُ يَزِيدُ سَمَاعَ الْمَلَامَةِ + مَنْ لَمْ يَعْرِفِ التَّلْوِيحَ لَمْ يَعْرِفِ التَّصْرِيحَ +

پس البته او فزون میکند شنیدن نکوهش را + هرکه نشناخت اشاره را نشناخت تصریح را

مَنْ لَمْ تَسُرَّ حَيَاتُهُ لَمْ تَغُمَّ وَفَاتُهُ + مَنْ لَمْ يَنْظُرْ فِي عَوَاقِبِ الْأُمُورِ

هرکه خوش نشد زندگی او اندوهگین نشد مرگ او + هرکه ننگریست در آخرهای امور

وَقَعَ فِي الْحَذَرِ + مَنْ لَمْ يَقْبَلِ التَّوْبَةَ عَظُمَتْ خَطِيئَتُهُ + مَنْ لَمْ يُؤَدِّبْهُ

بیفتاد در خوف + هرکه قبول نکرد توبه را بزرگ شد گناه او + کسیکه ادب نداد اورا

الْأَبَوَانِ أَدَّبَهُ الزَّمَانُ + مَنْ لَمْ يُقِلِ الْعَثْرَةَ سُلِبَ الْقُدْرَةَ + مَنْ لَمْ

پدر و مادر ادب داد اورا زمانه + هرکه نبخشید گناه را دور کرده شود توانائی را + هرکه

يَرْحَمْ لَمْ يُرْحَمْ + مَنْ لَهُ الْمَوْلَى فَلَهُ الْكُلُّ + مَنْ لِي بِالسَّانِحِ بَعْدَ

رحم نکرد رحم نکرده شد + هرکه مراورا است خدا پس مراورا است همه + کیست برای من به مبارک پس از

الْبَارِحِ + مَنْ لَيْسَ مَعَ الْمُتَّحِدِينَ مُتَّحِدًا فَهُوَ مِنَ الثَّنَوِيَّةِ +

شوم + کسی که نیست با دو متحد متحد پس وی از فرقه ثنویه است +

مَنْ لَيْسَ لَهُ تَقْوِيمُ النَّفْسِ فَهُوَ نَقْشُ تَقْوِيمٍ + مَنْ مَاتَ بَرًّا عَاشَ

هرکه نیست مراورا راست کردن نفس پس وی نقش تقویم است + هرکه مرد نیکوکار زندگی

+ مَنْ مَاتَ غَرِیباً مَاتَ شَهِیداً + مَنْ مَالَ اِلَی المَالِ

+ هرکه مرد مسافر مرد شهید + کسیکه خواهش کرد سوی مال

فِی المَالِ + مَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ فَهُوَ مَلَكَ بِنَفْسِهِ + مَنْ مَنَّ

در محبت مال + هرکه مالک شد ذات خود را پس وی مالک شد بذات خود + هرکه احسان

فیسقط شکره + مَنْ بَغَی فِی الدِّیْنِ یَصْلَفُ + مَنْ نَظَرَ

خود بیفتاد شکر او + هرکه ستم کرد در دین بی بهره شد + کسیکه نگریست

عواقب سَلِمَ مِنَ النَّوَائِبِ + مَنْ نَمَّ اِلَیْكَ نَمَّ عَلَیْكَ +

انجام کارها محفوظ ماند از مصیبتها + هرکه سخن چینی کرد سوی تو سخن چینی کرد بر تو

مَنْ هَابَ خَابَ + مَنْ هَانَ عَلَیْهِ المَالُ تَوَجَّهَتْ اِلَیْهِ

هرکه ترسید بی بهره شد + کسیکه سبک شد بروی مال متوجه شد سوی وی

الآمَالُ + مَنْ یَاْتِ الحَکَمَ وَحْدَهُ یَفْلَحُ + مَنْ یَتَوَکَّلْ عَلَی اللهِ

امیدها + هرکه بیاید حاکم را تنها رستگار شود + هرکه توکل میکند بر خدا

فَهُوَ حَسْبُهُ + المَنِیَّةُ تَضْحَكُ الاُمْنِیَّةَ + مَنْ یَجْمَعْ یَتَقَعْقَعْ

پس او تعالی بس است او را + مرگ می خندد آرزوها را + کسیکه مجمع شد جنبند

[illegible] + مَنْ یَزْرَعِ السُّوْءَ یَحْصُدِ النَّدَامَةَ + مَنْ یَزْرَعِ

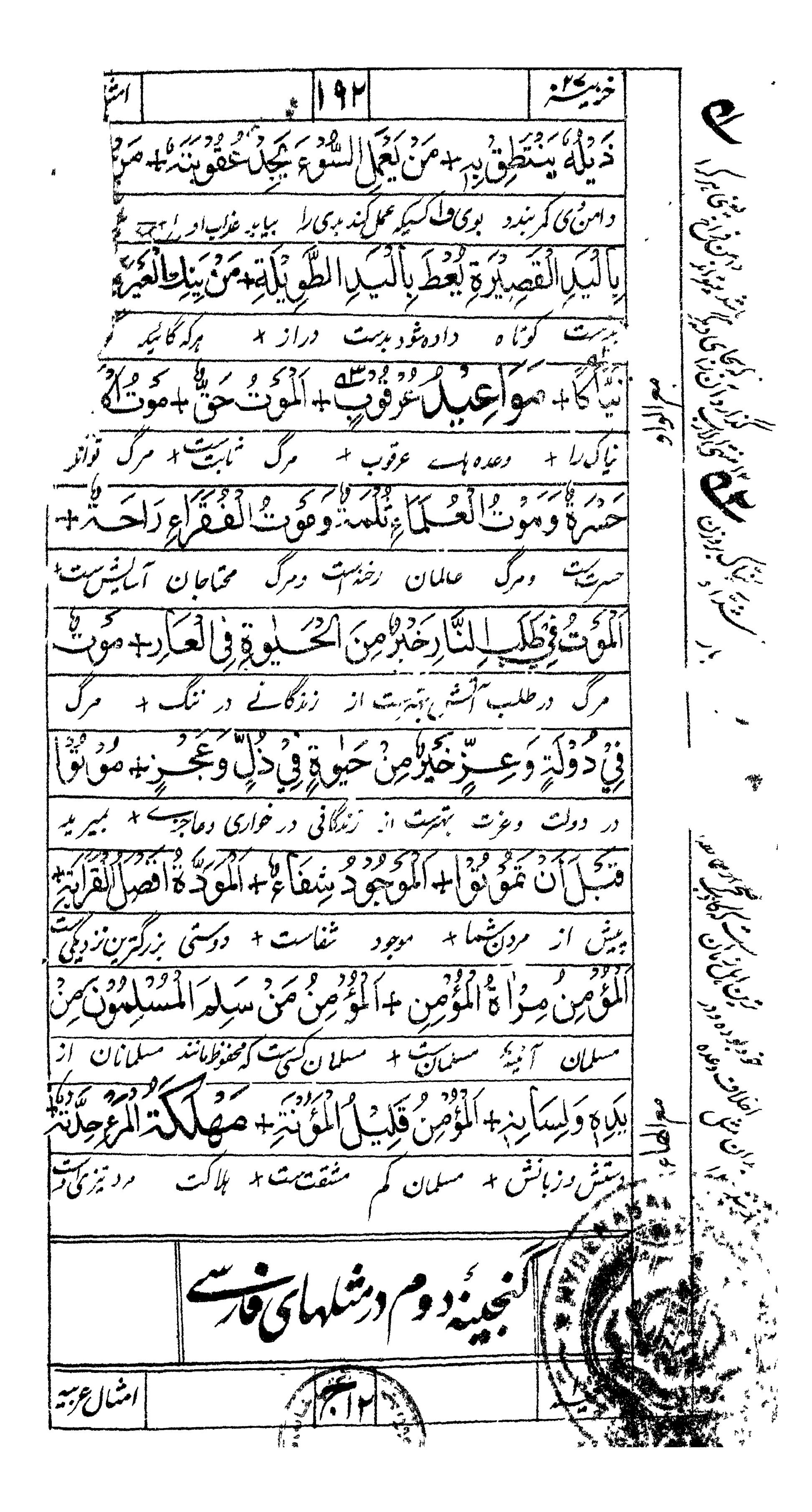
ستونهای وی + هرکه کشت میکند بدیرا درو میکند شرمندگی را + کسیکه کشت میکند

الشَّرَّ یَحْصُدِ النَّدَامَةَ + مَنْ یَزْرَعِ الشَّوْكَ لَمْ یَحْصُدْ بِهِ عِنَباً

بدی را درو میکند شرمندگی را + هرکه کشت میکند خار را درو نکند بوی انگور را

مَنْ یَسْمَعْ یَخَلْ + مَنْ یَطُلْ هَنُ اَبِیْهِ یَنْتَطِقْ بِهِ + مَنْ یَطُلْ

هرکه می شنود اندیشه کند + هرکه دراز شود شرمگاه پدرش کمری بندد بوی + هرکه دراز شود

ذٰلِكَ يَنْطِقُ بِهِ + مَنْ يَعْمَلِ السُّوءَ يَجِدْ عُقُوبَتَهُ + مَن

دامن می گیر بندد بوی آن کسی که عمل کند بدی را بیابد عذاب او را

بِالْيَدِ الْقَصِيرَةِ يُعْطَ بِالْيَدِ الطَّوِيلَةِ + مَنْ يَنِكِ الْعَيْر

بدست کوتاه داده شود بدست دراز + هرکه گاید

نَيَّاكاً + مَوَاعِيدُ عُرْقُوبٍ + اَلْمَوْتُ حَقٌّ + مَوْتُ ال

نیاک را + وعده های عرقوب + مرگ ثابت است + مرگ توانگر

حَسْرَةٌ وَمَوْتُ الْعُلَمَاءِ ثُلْمَةٌ وَمَوْتُ الْفُقَرَاءِ رَاحَةٌ +

حسرت است و مرگ عالمان رخنه است و مرگ محتاجان آسایش است +

اَلْمَوْتُ فِي طَلَبِ النَّارِ خَيْرٌ مِنَ الْحَيٰوةِ فِي الْعَارِ + مَوْتٌ

مرگ در طلب آتش بهتر است از زندگانی در ننگ + مرگ

فِي دَوْلَةٍ وَعِزٍّ خَيْرٌ مِنْ حَيٰوةٍ فِي ذُلٍّ وَعَجْزٍ + مُوتُوا

در دولت و عزت بهتر است از زندگانی در خواری و عاجزی + بمیرید

قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا + اَلْمَوْجُودُ شِفَاءٌ + اَلْمَوَدَّةُ اَفْضَلُ الْقَرَابَةِ

پیش از مردن شما + موجود شفاست + دوستی بزرگترین نزدیکی است

اَلْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ + اَلْمُؤْمِنُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ

مسلمان آئینهٔ مسلمان است + مسلمان کسی است که محفوظ مانند مسلمانان از

يَدِهِ وَلِسَانِهِ + اَلْمُؤْمِنُ قَلِيلُ الْمَؤُنَةِ + مَهْلَكَةُ الْمَرْءِ حِدَّتُهُ

دستش و زبانش + مسلمان کم مشقت است + هلاکت مرد تیزی او است

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی